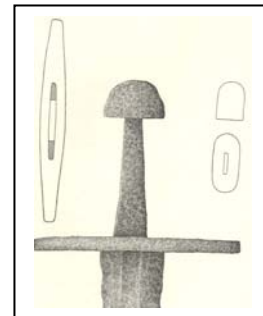
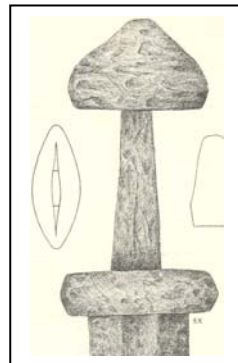
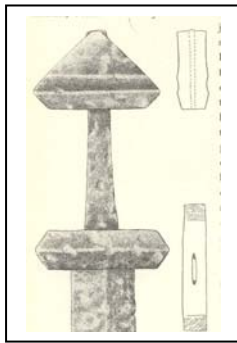
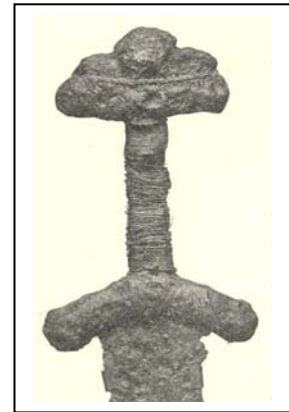
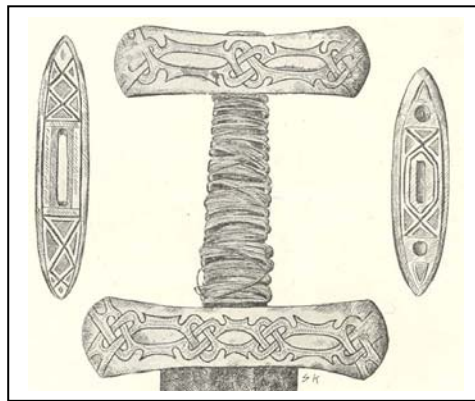

Even Ballangrud Andersen

VIKINGTIDENS SVERDTYPER

Deres sosiale og symbolske betydning

Hovedfagsoppgave i arkeologi
IAKK
Det historisk-filosofiske fakultet
Universitetet i Oslo
2004

FORORD

Dette er en digital versjon av min hovedoppgave fra 2004. Det opprinnelige forordet er tatt bort da det synes unødvendig å ha med her. Innholdet i oppgaven er selvfølgelig ikke forandret og står som det sto i 2004. Det kunne selvfølgelig vært ønskelig å gjøre flere endringer, men poenget er jo at det skal være samme oppgave og da må det stå som det sto den gang. Dette hadde heller ikke berørt selve innholdet som ville blitt værende det samme selv om språklige forbedringer og fremstilling av teksten hadde blitt gjort. Det eneste er sidetallet som er flyttet to sider fremover da det var den enkleste måten når dokumentet skulle gjøres om til pdf og hele dokumentet skulle samles.

20.05.2012

Even Ballangrud Andersen

Forsideillustrasjoner: Øverst fra venstre; Type D (Petersen 1919:72, fig. 59), Type S (Petersen 1919:145, fig. 116) og Type Z (Petersen 1919:176, fig. 136). Nederst fra venstre; Type C (Petersen 1919:66, fig.57), Type H (Petersen 1919:95, fig. 83) og Type X (Petersen 1919:158, fig. 124).

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	4
2. SVERDFORSKNING OG PROBLEMSTILLING	7
2.1. SVERDFORSKNINGEN.....	7
2.1.1. <i>Kulturarkeologi og sverdtypologisering</i>	7
2.1.2. <i>Prosessuell arkeologi, geografisk fordeling og import/eksport</i>	13
2.1.3. <i>Post-prosessuell arkeologi og sverdenes symbolske betydning</i>	17
2.2. PROBLEMSTILLING.....	21
2.2.1. <i>Praktsverdtyper og vanlige sverdtyper, etter Petersens (1919) typologi</i>	22
2.2.2. <i>Sosial status, gravskikk og materiell kultur</i>	29
3. MATERIALE	32
3.1. GENERELL BESKRIVELSE AV MATERIALET.....	33
3.1.1. <i>Generelle opplysninger angående materialet</i>	33
3.1.2. <i>Definisjon på prestisje- og statusgjenstander</i>	35
3.2. RYTTERGRAVENE.....	40
3.3. SVERDGRAVER FRA KAUPANG (KAUP).....	41
3.4. VRH-GRAVENE.....	42
3.5. KILDEKRITIKK.....	43
4. METODE	45
4.1. AOT-ANALYSE.....	45
4.2. KOMBINASJONSANALYSE.....	46
4.3. SAMHANDLINGEN MELLOM AOT- OG KOMBINASJONSANALYSEN.....	47
5. SVERDET I MATERIELLE OG SKRIFTLIGE KILDER	49
5.1. SVERDET, SOSIAL STATUS OG KRIGERIDEOLOGI.....	49
5.2. PRAKTSVERDTYPER I STORMANNSGRAVER.....	52
5.3. PRAKTFULLE SVERD I SKRIFTLIGE KILDER.....	53
5.4. PRAKTSVERDTYPENE I PRESTISJEGAVEUTVEKSLINGEN.....	58
5.5. PRAKTSVERDTYPER OG GJENSTANDER FRA VIKINGTIDENS ØVERSTE SOSIALE SJIKT.....	59
6. ANALYSE AV SVERDGRAVKATEGORIENE	61
6.1. MATERIALPRESENTASJON.....	61
6.1.1. <i>Ryttergravene</i>	61
6.1.2. <i>Kaupangs sverdgraver (KAUP)</i>	65
6.1.3. <i>Sverdgravene fra Vestfold, Romerike og Hedmarken (VRH)</i>	69
6.2. ANALYSE AV RYTTERGRAVENE.....	74
6.2.1. <i>AOT-analyse av ryttergravene</i>	74
6.2.2. <i>Kombinasjonsanalyse av ryttergravene</i>	75
6.2.3. <i>Foreløpig resultat og vurdering</i>	76
6.3. ANALYSE AV KAUP-GRAVENE.....	77
6.3.1. <i>AOT-analyse av Kaupanggravene</i>	77
6.3.2. <i>Kombinasjonsanalyse av Kaupangs sverdgraver</i>	78
6.3.3. <i>Foreløpig resultat og vurdering</i>	80
6.4. ANALYSE AV VRH-GRAVENE.....	81
6.4.1. <i>AOT-analyse av VRH-gravene</i>	81
6.4.2. <i>Kombinasjonsanalyse av sverdgravene fra Vestfold, Romerike og Hedmarken</i>	82
6.4.3. <i>Foreløpig resultat og vurdering</i>	84
6.5. SAMMENLIGNING AV SVERDGRAVSKATEGORIENE.....	86
6.5.1. <i>Ryttergravene, KAUP-gravene og VRH-gravene</i>	86
6.5.2. <i>Praktsverdtyper og vanlige sverdtyper</i>	99
6.5.3. <i>Problematismen av vanlige sverdtyper med metallbelegg, H-typen</i>	101
7. TOLKNING OG VURDERING	103
LITTERATURLISTE	109

1. INNLEDNING

I diktet Rígstula i Den Eldre Edda er det ikke tvil om hvem som sto på toppen av samfunnet i vikingtid (Edda 2002). Diktet går ut på at guden Ríg (egentlig Heimdal) besøker tre forskjellige gårder. Ríg blir hos hvert vertskap i tre dager, og fra hvert av besøkene vokser de tre samfunnssjiktene fram. Lavest sto den usle trelen, som Ríg blir forfader til etter sitt første besøk (vers 2-12). Den neste Ríg besøkte var bonden, og slik ble bondeslekten (eller –sjiktet) til (vers 12-23). Bonden og hans etterkommere var respektable, vel ansett og gjestfrie, i motsetning til den ufrie trelen (Bagge 1998:71). Den siste Ríg besøkte skulle gi opphav til det høyeste samfunnssjiktet, stormennene (vers 24-47). Rígs sønn etter dette siste besøket fikk navnet Jarl, som igjen fikk flere sønner. En av disse sønnene het Kon unge, eller Konge. Rígstula er på den måten den mytiske skapelsen av de tre sjiktene i jernalder og vikingtid. Nederst sto trelleene uten rettigheter (annet enn som noens eiendom), dernest de frie bøndene, og til sist det ærværdige stormannssjiktet (Bagge 1998:19-21; Roesdahl 1996:37; Solberg 2000:260-261). Selv om bondesjiktet gir et jordnært og respektabelt inntrykk i Rígstula, er det helt tydelig at det er Jarls slekt og etterkommere, konger, stormenn og høvdinger, som er den beste og mest ærbare. Man får et innblikk i deres levemåte slik vi kjenner den fra skriftlige og materielle kilder. Som Trel og Bonde og deres koner bedriver passende sysler for sine sjikt, driver Jarl og hans kone med stormannssysler. Jarl øver seg i våpenbruk, rir på jakt og trener hunder (vers 32). Han eier mange gårder og gir dyrebare gaver (vers 34). Også Jarls barn lærer seg å bruke våpen og driver med annen idrett (vers 37 og 38). Den yngste av Jarls sønner, Kon Unge, starter med slikt som egner seg for konger, nemlig krig og erobring (vers 43-46). Med Jarls våpentrening (vers 32) fulgte sverdbruk, og Kon unge bruker sverdet (vers 43-45).

I virkeligheten er dette selvfølgelig en veldig forenklet inndeling av samfunnet i vikingtid. Alle tre ”hovedsjikt” må nok deles inn i flere ”undersjikt”. Blant trelleene kunne det være hustreller og gårdstreller, noen kunne være med på viking og andre igjen få ”høyere” posisjoner av sin eier, som gårdsformann (bryte). Se for øvrig Iversen (1997) for en mer omfattende studie av de norske trelleene. Av bøndene var det nok også mange forskjellige kategorier, fra de aller fattigste til virkelig rike storbønder. De sistnevnte her kan sikkert ha ligget oppover mot stormannssjiktet. Ofte var det en diffus grense mellom storbønder og stormenn/aristokratiet. Historikeren Sverre Bagge (1998:72) tenker seg at samfunnet i vikingtid og tidlig middelalder, i forhold til høymiddelalder, hadde et vidtomfattende og

tallmessig stort aristokrati, med et uklart rangforhold innenfor dette. Samtidig burde grensen mellom storbønder og aristokrati være flytende (Bagge 1998:72).

Det er således usikkert hvordan stormannssjiktet var delt opp i vikingtid og middelalder. Som man ser klart i Rigstula er det særlig stormannssjiktet som beskjeftiger seg med våpen og krig. Det er særlig de som fokuserer på det å være kriger, krigerære, mot og kampdyktighet. Krigerideologien var særlig stormennenes ideologi og ideal (se kapittel 5.1.). Arkeologen Else Roesdahl (1996:78-79) kaller idealet for gjennomsyret militant, og viser til hvordan skaldene lovpriste mot, ære, troskap, gavegiving, seier i krig, langskip, rikdom, ærefulle ferder og praktfulle sverd. Også Solberg (2000:259-261) trekker fram slike idealer spesielt i forbindelse med vikingtidens øverste sjikt. Våpenkyndighet, mot styrke og ære er faktorer som særlig legges til høvdingsjiktet.

Kanskje kan våpensammensetninger i gravene hjelpe til med å dele opp det øverste sosiale sjiktet i vikingtid (Solberg (2000:268). Solberg (1985, 1994a, 2000:268-269) har funnet et slikt skille, og jeg går nærmere inn på denne og min videre tolkning av den i delkapittel 3.1.2. Våpengruppene viser antakelig forskjellige sosiale sjikt, og både landskapslovene og Magnus Lagabøtes Landslov kan antakelig styrke dette (se delkapittel 3.1.2.).

Gjennom våpensammensetningen i graver kan dermed en inndeling av vikingtidssamfunnet gjenkjennes, men dette spriker over alle frie mennesker i samfunnet. Kanskje kunne man også skille det øverste sosiale sjiktet mer enn bare et stort felles sjikt. Det kunne være interessant å vende seg mot vikingtidens mest prestisjefulle våpen, nemlig sverdet. Sverdet blir hovedsakelig regnet som de øvre sosiale sjikts våpen (Davidson 1994:104-186; Gansum og Hansen 2002, 2004; Hedeager 1994:294-295; Hines 1989:44; Jakobsson 1992:79-80; Myhre 1992:168, 170 og 1994:309; Opedal 1998:128; Solberg 1985, 1994a; Steuer 1987:189, 213, 222, 225, 226; Stjerna 1903:110). Her er nok vanligvis også bøndene regnet med, men i størst grad gjelder det stormannssjiktet. Sverdet blir oftest regnet for et statussymbol, og hvis en grav har sverd regnes den for å tilhøre noen høyt opp i samfunnet (de øvre sjiktene). Stort sett er dette bare sverd generelt, samme hva slags sverdtype det er. Det burde derfor være mulig å skille mer mellom sverdene, enn å bare greie alle under en kam. Kanskje kunne man ved å skille mellom de ulike sverdtypene fra vikingtid (Petersen 1919) dele inn det sosiale hierarkiet ytterligere. På den måten kunne man muligens finne ut om alle graver med sverd tilhører samme sosiale sjikt.

Det var først da jeg studerte Jan Petersens "De Norske vikingsverd" fra 1919 og studerte alle sverdtypepene nærmere, samt etter de første samtalene med veileder, at jeg begynte å tenke over hvorfor det fantes så mange forskjellige sverdtyper i vikingtiden. Slik begynte jeg å fundere over om alle sverdtypepene i vikingtid nødvendigvis hadde samme sosiale betydning. Etter en nærmere gjennomgang av Petersen (1919) syntes jeg noen av sverdtypepene skilte seg ut. Typene jeg synes klart skiller seg ut er D, E, K, L, O, R, S, T, V/Særtype 20 og Z (se appendix IV). Jeg fikk snart inntrykk av at det er stor enighet blant forskere om at disse typene kan være spesielle (Arbman 1937; Blindheim 1999c; Grieg 1947; Hernæs 1985; Jakobsson 1992; Kirpisjnikov 1993; Moberg 1992; Müller-Wille 1970, 1973, 1977, 1982, 1983; Nordman 1943; Petersen 1919; Solberg 1991, 1994a og b, 1997). Stort sett blir sverd av disse typene alltid kalt for praktsverd, både når det gjelder ett enkelt sverd av en av disse typene, eller når eksempler på sverd tilhørende stormenn skal gis (se appendix III B). Jeg velger i denne undersøkelsen å kalle dem for praktsverdtyper, selv om jeg ikke har sett at sverdtypen i sin helhet har fått denne betegnelsen. Likevel mener jeg man kan gå ut ifra at det er i et slikt henseende de fleste forskere har brukt betegnelsen praktsverd.

I begynnelsen ble de altså valgt ut på grunn av deres praktfulle utseende, spesielt i forhold til de andre typene. Sistnevnte gir et mye enklere og simplere inntrykk, og jeg gir dem navnet vanlige sverdtyper. Undersøkelsen blir utført ved hjelp av tre forskjellige sverdgravskategorier. Av disse er det to mer spesielle gravkategorier, samt en kategori som representerer de vanlige sverdgravene. En av de førstnevnte er representant for de sikre stormanns- og høvdinggravene, nemlig ryttergravene (Blindheim 1999c:160-162; Braathen 1989:150-154; Gräslund 1980; Nielsen 1991:245; Näsman 1991:171-172 og 1994:81-85; Opedal 1998:128; Randsborg 1980:121-129, 131-132, 163, 168; Roesdahl 1980:46-49, 157, 171-179, 189, 196-197 og 1983:43; Schia 1991:143; Skre 1998:328-334). Den andre mer spesielle kategorien er sverdgravene fra Kaupang (Blindheim et al 1981, 1995, 1999), som kan være interessant på bakgrunn av sin bymessige karakter. Til slutt undersøker jeg mer "vanlige sverdgraver" fra Vestfold, Romerike og Hedmarken, som blir representant for det mer generelle vikingtidssamfunnet. Ved hjelp av disse tre kategoriene kan man kanskje finne ut om det er noen forskjeller mellom vikingtidens sverdtyper, her da inndelt i de nevnte praktsverdtypene og vanlige sverdtypepene. Kan de kanskje ha ulik sosial og symbolsk betydning? Selve undersøkelsen blir utført med bakgrunn i publiserte verker og tilvekster, og er altså ikke en egen materialstudie der jeg selv undersøker sverdene og de øvrige gjenstandene i gravene.

2. SVERDFORSKNING OG PROBLEMSTILLING

2.1. Sverdforskningen

Før jeg går i gang med min egen undersøkelse av vikingtidens sverdtyper og deres sosiale og symbolske betydning, vil jeg gi en oversikt over noen av forskerne som har undersøkt sverd og sverdtyper fra vikingtid. Disse er relevante for min egen undersøkelse. Samtidig vil disse forskerne fungere som en "forskningslinje" opp mot min egen undersøkelse, og viser hvordan man gjennom de tre teoretiske hovedretningene har forsket på sverd fra slutten av 1800-tallet og fram til i dag.

I delkapittel 2.1.1. tar jeg for meg den kulturarkeologiske sverdforskningen og hva denne var opptatt av når det gjaldt sverdforskningen. Om ikke alle nødvendigvis regner seg som "kulturarkeologer", har de i alle fall, etter min forståelse, valgt samme undersøkelsesmåte av sverdene som disse. Den prosessuelle arkeologiens sverdforskning, og dennes interesseområder, omhandles i 2.1.2. Her gir jeg eksempler på noen av de som har undersøkt sverdene fra slike synspunkter. I 2.1.3. er det den post-prosessuelle arkeologien, og dennes tyngdepunkt på sverdenes symbolske rolle, som blir behandlet.

Noen ganger kan det imidlertid være vanskelig å bestemme om en sverdundersøkelse er innenfor den ene eller andre retningen, da trekk fra flere av retningene ofte kan sees i den gjeldende undersøkelsen. Jeg tror derfor det kan være riktig å heller si at forfatteren undersøker sverdet etter flere teoretiske retningslinjer, eller at han/hun eksempelvis har en prosessuell innfallsvinkel på sin undersøkelse.

2.1.1. Kulturarkeologi og sverdtypologisering

Innenfor den kulturarkeologiske retningen var en av hovedmålene å klassifisere sverdene i ulike grupper, eller man kan gjerne si ulike typer. Slik lagde man grupper som sverdene kunne plasseres inn i, samtidig som man lagde en typologisk utviklingsrekke. Denne var da også kronologisk løpende, i betydningen av at dateringen av de forskjellige sverdtypene ble gradvis datert fra en eldre til yngre datering (se Petersen 1919, eller figur 1). Den personen som uten tvil har vært viktigst innen denne retningen er Jan Petersen med hans avhandling "De Norske Vikingsverd" fra 1919. Hans typologi og kronologi er fremdeles helt og fullstendig rådende (Blindheim 1999b:72; Geibig 1991:13, 19; Hernæs 1985:34). Før jeg går nærmere inn på Petersen (1919) og hans sverdtyper, vil jeg nevne to som forsket på sverd på slutten av 1800-

tallet. Den første av dem er Oluf Rygh med hans storverk " Norske Oldsager" fra 1885. Her får også sverdene en egen inndeling i typer (R489-511). Dette er egentlig mer eksempler på sverd fra vikingtid, men er likevel i bruk fram til Petersens (1919) typologi, for å klassifisere sverdene (tabell 1).

Rygh (1885)	Petersen(1919)	Rygh (1885)	Petersen(1919)	Rygh (1885)	Petersen(1919)	Rygh (1885)	Petersen(1919)
R489	M	R495	Særtype16	R501	X	R507	O
R490	C	R496	Eneget	R502	Q	R508	P
R491	C	R497	Eneget	R503	Særtype20	R509	X
R492	E	R498	Eneget	R504	R	R510	T
R493	F	R499	Eneget	R505	L	R511	K
R494	H	R500	Eneget	R506	D	****	****

Tabell 1: Tabell over Ryghs (1885) sverd, samt "oversettelsen" til Petersens (1919) typer.

I 1889 kom den andres, Anders Lorange, undersøkelse "Den Yngre Jernalders Sværd". Her fremsetter Lorange (1889) mange argumenter for å bevise at alle sverdene fra vikingtid var utenlandske. Selv om Lorange (1889) nok tar litt hardt i, stemmer hans resultater mye bedre enn tidligere teorier. Disse ville nemlig ha det til at alle sverdene fra vikingtid var nordiske former og som skulle være typiske for Norden (Lorange 1889:10). Ifølge Bjørnar Olsen (1997:31) er dette den "evolusjonistiske arkeologien", der størrelser som Thomsen, Worsaa og Montelius hører til. Som vi skal se var nok de fleste av vikingtidens sverd og sverdtyper ikke-nordiske, men flere av dem regnes også for å være mer lokale, nordiske typer (Petersen 1919). Lorange (1889:53) gir eksempler på det som skulle være "typiske nordiske former" etter den evolusjonistiske arkeologien, men avviser dette. De er helt klart utenlandske (Lorange 1889:53). Etter Petersens (1919:142-149, 126-134, 105-110) typologi er dette helt klart utenlandske typer, av sverdtypene K, O og S (se appendix III A og IV). Noe som er blitt tydeliggjort opp gjennom de siste hundre årene, men som Lorange (1889:54) fant ut allerede på slutten av 1800-tallet, var at man ikke lenger har "nordiske kunstarbeider" på sverdene fra vikingtid. Som vi skal se, er alle typene (Petersen 1919) som regnes for nordiske, forholdsvis og stort sett, enkle og simple typer. Stort sett er de også uten noen som helst ornamentikk.

Jan Petersen (1916) ga også ut en studie av en bestemt sverdtype (R490 og R491), som senere skulle bli til sverdtype C. Petersens (1919) hovedverk om vikingtidens sverdtyper går hovedsakelig ut på å klassifisere alle sverdene fra vikingtid i forskjellige typer, men tar også for seg typenes kronologi og antatte opphavssted. Før Petersen (1919) tar til med å typologisere sverdene i avhandlingen, lager han også typerekker av både spyd og økser

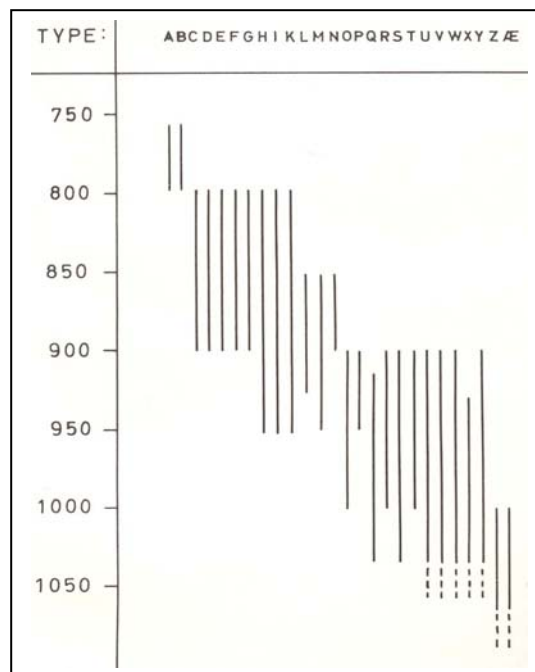
(Petersen 1919:22-36, 36-47). Her bør det samtidig nevnes at Petersen (1928 og 1951) også har skrevet bøker både om vikingtidens smykker og vikingtidens redskaper.

På bakgrunn av formen og utseendet til sverdhjaltene og -knappen deler Petersen (1919) inn sverdene i 26 hovedtyper og 20 særtyper. Førstnevnte får benevnelser fra A til Æ, der J er utelatt. Særtypene får bare en betegnelse fra 1 til 20. I appendix IV viser jeg tegninger/bilder av alle hovedtypene, samt de viktigste særtypene, etter Petersens (1919) egen avhandling. En senere undersøkelse (Moberg 1992) har ført til at Petersens (1919:174-175, fig. 135) særtype 20, som er definert på grunn av bøyle istedenfor knapp, antakelig ikke er en egen type, men bare har mistet knappen. Dette er antakelig V-typen, noe som hjaltenes utseende og størrelse tyder på. Hjaltene er helt like, med samme pyramideformete dekor (se bilde i appendix IV). Moberg (1992:117, 150-153) viser at også V-typen forekommer med knapp festet med bøyle. Det må presiseres at Moberg (1992:150) ikke direkte sier at særtype 20 og V-typen er samme type, men slik jeg forstår Moberg (1992:150-153) mener hun at de kan være det (se også Blindheim 1999c:82-83). De eneste gravene som er funnet med "særtype 20-sverd" er de to ryttergravene fra Homerstad (RGR22, se appendix I A og B) og Hammerstad (RGR23, se appendix I A og B). Knapper med bøylefeste tilhører alle sverdtyper fra 900-tallet, muligens spesielt siste halvdel av århundret. Dette passer både med dateringen av V-typen og særtype 20.

Petersens datering kan sees i figur 1, og hans karakteristikk av typene og deres opphavssted stilles opp i appendix III. Petersen (1919:59-65) regner type A og B, samt særtype 1, som overgangsformer mellom merovingertid og vikingtid. Sverdtype C innleder den eldste delen av vikingtid (Petersen:66-70). I denne perioden finnes dessuten typene D, E, F og G og særtypene 2 til 7 (Petersen 1919:66-89). Både H- og I-typen finnes i Norge helt fra rundt 800 og helt til rundt 950 (Petersen 1919:89-105). Med disse to begynner perioden av vikingtid som er rikest på sverdtyper. 900-tallet er nemlig ekstremt rik på mange forskjellige sverdtyper. De fleste typene fantes i Norge på 900-tallet, og det er bare de aller eldste typene (A-D, F, G, K og N) som ikke engang finnes på begynnelsen av dette århundret (se figur 1). Typene K og særtype 8 til 12 tilhører hovedsakelig 800-tallet (Petersen 1919:105-112). En grovinndeling setter typene L, M, O og særtypene 13-16 til slutten av 800-tallet, men særlig M-typen finnes langt utover 900-tallet. På 900-tallet finnes også typene O til Y, samt særtypene 17-20 (Petersen 1919:126-175). Med X- og Y-typene har vi beveget oss over i

typene som fremdeles er i bruk inn i middelalder. Typene Z og Æ tilhører aller yngste vikingtid, hovedsakelig første halvdel av 1000-tallet (Petersen 1919:175-181).

Metoden Petersen (1919) bruker for å datere sverdtypeper er å sammenligne dem med andre gjenstander de var funnet sammen med, og disses datering. Sagt annerledes gjennomfører han en funnkombinasjonsanalyse. Petersen (1919:22-47) legger særlig vekt på typologiseringen av spyd og økser, men også andre gjenstander er med, som skjoldbuler, piler og rangler (Petersen 1919:47-50). Det er allerede laget flere gode kronologiske oversiktsversjoner (f. eks. Braathen 1989:32, Hernæs 1985:27) av Petersens sverdtypeper, og jeg synes ikke det er nødvendig å lage min egen. Jeg har valgt å heller gjengi Braathens (1989:32) dateringsskjema over Petersens (1919) typer her (figur 1).

Figur 1: Dateringsskjema over Petersens (1919) typer, etter Braathen (1989:32).

Petersen (1919:181, 200) gir også en regional oversikt over hvor i Norge (unntatt Nord-Norge) de forskjellige sverdtypeper er funnet, spesielt innenfor datidens amt. En siste faktor som Petersen (1919:200-213) tar opp i sin undersøkelse, er om de enkelte typene er hjemlige eller fremmede. Dette kommer jeg inn på i delkapittel 2.2.1., og går ikke nærmere inn på det her. Forøvrig tar Petersen (1919) også for seg både datering og opphavsted under beskrivelsen av hver type. Når det gjelder utskillelsen av Petersens (1919) sverdtypeper som "praktsverdtyper" og "vanlige sverdtypeper", vil dette som sagt bli definert og argumentert for i kapittel 2.2.1.

Jan Petersens (1919) sverdtypologi er fremdeles i bruk i dag. Ingen har hittil klart å komme med noen erstatning. Det vil si, det har ikke vært noen typologier som har vært gode nok til å kunne erstatte den (Geibig 1991:13, 19). Noen forsøk har det likevel vært, selv om det jeg synes er karakteristisk for alle er at de likevel bygger på Petersens sverdtyper. Mortimer Wheeler (1927) lagde en veldig forenklet typologi basert på vikingtidssverd funnet i Storbritannia. Wheeler (1927:31) mente Petersens (1919) typologi er unødvendig detaljert for det britiske materialet. Typologien blir sterkt forenklet, ned til bare syv typer (se tabell 2, eller Wheeler 1927). Typisk for flere av typene er at de er fremkommet ved å slå sammen flere av Petersens (1919) typer (tabell 2).

Wheeler(1927)	I	II	III	IV	V	VI	VII
Petersen(1919)	M	B,C,H	D,R,S,T,V	K	L	Z	D,E,U,V,W,X

Tabell 2: Tabell over Wheelers (1927) typer, og de samme etter Petersens (1919) typologi.

Ewart Oakshott (1994:133-137) tar opp Wheelers (1927) typer, da han synes denne er mye enklere enn Petersens (1919) typologi. I tillegg til Wheelers (1927) syv typer legger Oakshott (1994:137-138) til to. Type VIII er Petersens (1919) type X og type IX er Petersens type Y.

I 1991 var det Alfred Geibig sin tur til å publisere en annen sverdtypologi (tabell 3). Geibig (1991:11) undersøker sverd fra 700- til 1100-tallet, funnet i mesteparten av det tidligere østkarolingiske området. Dette vil hovedsakelig si Tyskland. Dessverre var Tyskland fremdeles delt når Geibig (1991) gjorde sine undersøkelser, og han måtte derfor utelate tidligere DDR. Geibig (1991:11) vil videreføre undersøkelsene til Wilfried Menghin (1983) av sverd fra 400- til 600-tallet, og Frauke S. Steins (1967) undersøkelser av sverd fra 700-tallet. Ved å undersøke alle deler av sverdet, både klinge, hjalt, knapp, tange, slire og innskrift/merker ønsket Geibig (1991:12) å lage en mer detaljert typologi enn Petersen (1919) og Oakshott (1994). Geibig (1991:20) påpeker selv at mange av Petersens (1919) sverdtyper ikke er funnet i Tyskland, og dermed ikke er med i hans typologisering og undersøkelse. Geibig (1991:20) vil likevel bruke Petersen (1919) og Oakshott (1994) som basis for sin undersøkelse. Geibig deler inn sverdene i 19 kombinasjonstyper. Forøvrig deler Geibig (1991:83-90) også klingene inn i 14 typer, eller former. Geibig (1991) gjør selv sammenligninger av sine kombinasjonstyper med andre typologier (se tabell 3).

GEIBIG (1991): komb. type	PETERSEN (1919): sverdtype	ANDRE
1 (Geibig 1991:25-31)	B, eventuelt H	
2 (Geibig 1991:31-32)	Særtype 2	
3 (Geibig 1991:33-36)	Særtype 2	Mannheim (Jankuhn 1939)
4 (Geibig 1991:36-38)	Særtype 1	M/Speyer (Menghin 1980, Müller-Wille 1982)
5 (Geibig 1991:38.44)	H og I	
6 (Geibig 1991:47-47)	K	
7 (Geibig 1991:47-48)	L	
8 (Geibig 1991:48.50)	N, eventuelt X	
9 (Geibig 1991:50-52)	O	
10 (Geibig 1991:52-54)	S	
11 (Geibig 1991:54.56)	U, V, W, eventuelt X	
12 (Geibig 1991:56-60)	X	
13 (Geibig 1991:60-63)	Y	
14-19 (Geibig 1991:63-80)	Middelalder, eventuelt X	

Tabell 3: Tabell over Geibigs (1991) kombinasjonstyper, og tilsvarende typer hos Petersen (1919).

Kombinasjonstypene 14 til 19 (Geibig 1991:63-80) er hovedsakelig rene middelaldertyper, selv om noen av dem kan karakteriseres som sene utgaver av Petersens (1919) X-type. Geibig (1991) utfører en grundig undersøkelse av sverdene, men sier selv (Geibig 1991:19) at Petersens (1919) typeinndeling fremdeles er den best inndelte og organiserte, selv om det er gjort noen få forsøk senere. Etter selv å ha lest flere av disse slutter jeg meg til dette, og er enig med Geibig (1991:19) når han sier at det ennå ikke foreligger noen alternativer som fullt ut kan avløse Petersen.

På slutten av dette kapitlet må det bare nevnes to "nye" sverdtypeper som ble klassifisert etter Petersen (1919). De er riktignok tidfestet mer til slutten av merovingertid enn vikingtid, men da de også tilhører overgangen til sistnevnte periode, bør de nevnes her. De to typene er utskilt fra Petersens (1919) særtype 1 og 2 (se appendix IV). Dette er først og fremst typen kalt Mannheim-typen (se bilde på siste side i appendix IV) av Herbert Jankuhn (1939). Denne skiller seg ikke mye fra Petersens (1919) særtype 2 (se også tabell 3, Arbman 1937:219 og Geibig 1991:33-36). Michael Müller-Wille (1982:135) og Menghin (1980:334) skilte ut ennå en type fra de to særtypene, og fra Mannheim-typen. Denne ble kalt Mannheim/Speyer (se bilde i appendix IV, tabell 3, samt Geibig 1991:36-38).

Import og produksjonssted er en viktig problemstilling innen den prosessuelle teoretiske retningen. Om bestemte sverd og sverdtypeper har vært lokale produkter eller utenlandske (egentlig nordiske eller kontinentale) var et hovedproblem også innen kulturarkeologien (f.

eks. Gjessing 1931; Lorange 1889; Petersen 1919), men da mer i retning av å finne typens eller sverdets opphavsted ("urhjem") og utviklingstrekk for de forskjellige typene.

2.1.2. Prosessuell arkeologi, geografisk fordeling og import/eksport

Sverdforskningen innenfor den prosessuelle retningen fokuserer særlig på geografisk fordeling av sverd og sverdtyper. Dessuten er sverdene som handelsvare et stort interessefelt. Om bestemte sverd og sverdtyper er lokalprodusert i Norden eller er importert blir i så henseende sterkt belyst. Sverdtypepene kan hovedsakelig ha blitt importert fra frankiske områder, men også fra andre deler av Europa.

Den forfatteren jeg hovedsakelig vil trekke fram som et eksempel på sverdforskning med en prosessuell innfallsvinkel, er Per Hernæs. I hans avhandling fra 1985, "De østnorske sverdfunn fra yngre jernalder. En geografisk analyse.", undersøker Hernæs sverdenes og sverdtypepene fordeling i Øst-Norge (eller "sverdfrekvens" (Hernæs 1985:6)). Undersøkelsen av fordelingen blir utført strengt tallmessig og etter geografisk målestokk. Analysen og resultatene forklares og diskuteres både ut fra økologiske forhold som klima, jordsmonn og naturforhold, samt ved demografiske og økonomiske forhold. De økonomiske forholdene er særlig en overregional handel mellom stormenn, der det hovedsakelig er prestisjegenstander som blir omsatt. Hernæs (1985:7) sier selv han vil dekke et så mangfoldig område, med så mange økonomiske og økologiske soner, som mulig. Siden undersøkelsen hovedsakelig er en geografisk undersøkelse som tar for seg funnfordelingen av sverdtypepene i ulike kommuner og landskap ved å ganske enkelt telle antall sverd som er funnet (Hernæs 1985:6-7), er den etterprøvbart. Samtidig virker det også som om det er ment å være en objektiv og nøytral undersøkelse. Begge disse innfallsvinklene er, ifølge Bjørnar Olsen (1997:47, 88-89), typiske karakteristikk på den prosessuelle retningen.

For å vise at undersøkelsen er basert på logikk og fornuft benytter Hernæs (1985:22-23) seg av begrep som *åpenbart* og *tydelig*. Hernæs (1985:22) sier for eksempel at det ut i fra sagaene er helt åpenbart at sverd og gode våpen gir anseelse til eieren. Jeg er enig i at slike hentydninger antakelig kan leses i sagaene, men synes det blir for usikkert å si at det absolutt er slik. Man må blant annet tenke på at det hovedsakelig var stormenn som omtales i sagaene, og det høres mye bedre ut, særlig i kvadene, om disse har praktfulle sverd med gull og annen prakt. Jeg presenterer mine tolkninger av sverd i sagamaterialet senere i oppgaven (se delkapittel 5.3).

Begrepene "tydelig" og "åpenbart" blir brukt av Hernæs (1985:22-23) også for hvor dyre sverdene var i vikingtid. Våpentingsloven i Gulatingsloven (§309), tolker Hernæs (1985:24) som nok et "åpenbart" bevis på at sverd ikke var tilgjengelig for alle samfunnssjikt. Igjen er jeg enig med ham, men trekker inn loven mer som et indisium på sverds mulige sosiale tilhørighet. Som sagt bygger Hernæs (1985:36) sin undersøkelse på antall sverdfunn, først antall sverd funnet fram til 1918 (Petersen 1919) og deretter tilkomne sverd etter dette og fram til 1980. Den geografiske fordelingen av typene blir vist ved hjelp kart (Hernæs 1985:38-48). Sverdtypene deles i tre. Først er det de sikre importerte typene; D, K, L, P, R, S, T, Y og Z (Hernæs 1985:41). Deretter er det typer som har fremmede forbilder; A, E, H, I, O, U, V og W (Hernæs 1985:42). Til slutt har man, ifølge Hernæs (1985:42), de rent hjemlige typene; B, C, F, G, M, N, Q, X og Æ. I tillegg lurer Hernæs (1985:42-46) på om ikke begrepet hjemlig type kan byttes ut med enkel type, på grunn av at begrepet hjemlig blir for usikkert.

Hernæs (1985:53-54, 49-62) legger stor vekt på klimatiske, økologiske og kulturelle faktorer i diskusjonen rundt sverdtypenes geografiske fordeling. Vikingtidens sverdfunn blir koblet til rike jordbruksområder, og Hernæs (1985:54) legger stor vekt på dette. Hovedsakelig stammer sverdgravene fra de sentrale jordbruksområdene i den enkelte kommunen (Hernæs 1985:62). I undersøkelsen av lokale jordbruksforhold og antall sverd trekker Hernæs (1985:63) inn økologiske forhold som naturressurser, klima og jordsmonn. Hernæs (1985:82-90) trekker også inn befolkningsmengde og bosetningsmønster for å forklare sverdmengden ("frekvensen") i forskjellige områder. Økonomiske og sosiale forklaringer blir tatt i bruk av Hernæs (1985:85-89) for å forklare forskjellen i sverdmengden mellom Valle (20 stk.) og Bykle (1 stk.). I Valle har det antakelig vært jernutvinning organisert av et "bondearistokrati", som drev handel med jern, og som dermed lettere kunne skaffe seg sverd. Det må bemerkes at Hernæs (1985) også trekker inn sverds sosiale status og symbolikk i undersøkelsen, og dermed ikke bare rene prosessuelle forklaringer i avhandlingen. Hernæs (1985:20, 82) sier for eksempel at sverd er utpregete statussymbol, tolkningen av sagamaterialet er allerede nevnt (Hernæs 1985:22) og sverdet blir knyttet til ett eller flere høyere sosiale sjikt (Hernæs 1985:24).

Eva Moberg (1992) har også undersøkt den geografiske fordelingen av sverd og sverdtyper. Hennes avhandling må også kunne sies å være skrevet innen den prosessuelle arkeologiske retningen. Sverdtypenes produksjonssted blir undersøkt ved hjelp av en teknologisk undersøkelse av sverdklinger og grep fra et avgrenset geografisk område. Området der

sverdtypene hentes fra er Sogn og Fjordane, og Moberg (1992) undersøker også den geografiske utbredelsen av sverdtypene som er funnet i dette området. Moberg (1992:4) regner Sogn og Fjordane som representativt for hele Norge, og de fleste av Petersen (1919) hovedtyper er funnet i fylket. Unntakene er sverd av typene G, P, S, T, W og Æ (Moberg 1992:19). Moberg (1992:6) har som hovedmål å belyse størrelsen og den teknologiske kvaliteten på en antatt sverdproduksjon i Norge. Ved hjelp av røntgenfotografering av klingene vil Moberg (1992:6, 46-47) finne ut om mønstersmidde klinger også har blitt produsert i Norge.

Moberg (1992:45-71) går igjennom typene og belyser de ulike sverdtypenes utbredelse og opphavssted (se forøvrig min oversikt i appendix III A). Også den geografiske utbredelsen, samt opphavssted og produksjonsområde for ulike typer innskrift på klingene og mønstersmiing tar Moberg (1992:73-83) for seg. Stor vekt legges på om klingene er mønstersmidde og om de har innskrift. Både geografisk utbredelse og mulige produksjonsområder blir undersøkt for begge faktorer (Moberg 1992:73-83). Til hjelp i undersøkelsen blir alle sverdklingene undersøkt ved hjelp av røntgenfotografering (Moberg 1992:85-158), og stor vekt blir også lagt på knappens festemåte (Moberg 1992:116-118). Ved hjelp av denne teknologiske og geografiske undersøkelsen finner Moberg (1992:149) at det foregikk en profesjonell sverdklingeproduksjon i Norge i vikingtid. Skriftlige kilder blir også tatt i bruk av Moberg (1992:159-163) for å belyse klingeproduksjonen i Europa. I tillegg tar Moberg (1992:165-172) for seg forskjellige sverdtypers produksjonssted (se appendix III A) for å finne ut om dette kan belyse hennes egen undersøkelse, og spesielt vekt blir tillagt om sverdtypen regnes som importert eller produsert i Norden. Eksempelvis kan nevnes at typene C, H, M, Q og X regnes som enkle og masseproduserte (se appendix III B) på grunn av at de finnes i et så stort antall (Moberg 1992:169-172). Etter undersøkelsen kunne store forskjeller mellom sverdtypenes teknologiske standard avdekkes, hovedsakelig ved hjelp av eventuell innskrift og/eller mønstersmiing på klingene samt knappens festemåte (se også delkapittel 2.2.1.). Det forekom en profesjonell sverdsmedtradisjon i Norge i vikingtid, men hovedsakelig av enklere typer, kommer Moberg (1992:200) fram til etter sin omtattende undersøkelse. De fleste sverd med mønstersmidde klinger og gjerne innskrift, samt dekorerte sverdhåndtak (hjalter, grep og knapp) er, ifølge Moberg (1992:200), importert fra kontinentet og England. Flere av Mobergs (1992) resultater kommer jeg tilbake til i delkapittel 2.2.1., da de viste seg interessante i min definisjon av praktsverdtyper og vanlige sverdtyper. Mange av

resultatene tror jeg kan brukes for å skille mellom sverdtypenes sosiale og symbolske betydning.

En annen forsker som er opptatt av hvilke sverdtyper som er importerte eller hjemlig produserte er Bergljot Solberg. Solberg (1991, 1994a og b, 1997) belyser sverdene i et økonomisk perspektiv, ved å diskutere lokal produksjon og import. Solberg (1991:241-244) trekker inn Arbman (1937), Müller-Wille (1970, 1976, 1982) og Petersen (1919) selv, når hun går inn på hvilke typer som er importert og hvilke som er lokale produkter (nordiske). Latinske bokstaver på klingen, ikkenordiske dekorasjoner og mønstersmidde klinger er faktorer som indikerer import, sier Solberg (1991:242). De samme tre kriteriene bruker Solberg (1994b:139, 1997:47-48) også i senere artikler. Om sverdklinger var mønstersmidde (sammensmising av tråder av mykt og hardt jern som gjør klingen sterk og smidig, og som kommer til syne som et mønster i klingen) er en spesielt viktig faktor for å bestemme import sier Solberg (1994b:139-140, 1997:48). Prosessen gjorde klingene dyre, og den er en karakteristikk for kvalitetsklinger (Solberg 1997:48). Solberg (1994b:140-148, 1997:48-49) refererer også til Eva Mobergs (1992) undersøkelse av sverdklinger, samt andre undersøkelser, for å klargjøre mengden av mønstersmidde sverd i Norge, for slik å vise at en stor mengde sverd ble importert til Norge og Norden i vikingtid. Om sverdet har Ulfberth- eller Ingleri-innskrift er også et viktig tegn på import som Solberg (1997:48-49) trekker fram. Heller ikke Solberg (1985:73-75, 1994a:16-20) er ukjent med sverd eller andre våpen som statussymbol. Det er riktignok våpenutstyret, og ikke selve sverdet, som opptar Solberg (1985, 1994a) mest. De som er gravlagt med både sverd, spyd og øks tilhørte antakelig vikingtidens øverste sosiale sjikt skriver Solberg (1985, 1994a:19).

Som en siste forsker innen den prosessuelle arkeologien er det interessant å ta med Heiko Steuer og hans artikkel "Helm und Ringschwert" fra 1987 (se neste avsnitt). Denne artikkelen er sentral i en diskusjon om sverd, sosial status og det øverste samfunnssjiktet i merovingertid og vikingtid. Det som kanskje hovedsakelig kan karakterisere denne artikkelen som prosessuell er at det er tydelig gjennom hele artikkelen at Steuer (1987) tolker de døde status direkte ut fra gravgodset. Gravutstyret setter den døde inn i et bestemt sosialt sjikt, og graven betraktes som et speilbilde på fortidens samfunn. Steuer (1987) viser også geografiske utbredelseskart for alle hjelmene, ringsverdene, hjelmbilder og "Goldgriffspathas" (tveeggete langsverd med gullbelegg på grepet). Steuer (1987) tolker hjelmene og ringsverdene som statusgjenstander, rangtegn og symbol på krigerideologien og følgesvesenet direkte ut fra disses forekomst i særdeles rike graver. Likevel kan nok en slik direkte tolkning med

sikkerhet gjøres når det gjelder virkelig rike graver, som Sutton Hoo, Valsgärde, Vendel, kong Cilderiks grav. Disse er blant de rikeste gravene som noen gang er funnet, og må være etter menn i det øverste sosiale sjiktet i merovingertid. En annen "direkte avspeiling" Steuer (1987:203-206) gjør for å tolke ringsverdenes status, er av avbildningene av krigerfølger på hjelmer, der krigere med ringsverd følger en kriger uten et slikt sverd. Likevel er det ringsverdenes symbolske betydning Steuer (1987:213, 222, 225-226) særlig vektlegger, og slik mener jeg man kan trekke linjer til den neste teoretiske retningen, den post-prosessuelle. Gjenstanders symbolske funksjon og betydning er en av faktorene som spesielt kjennetegner denne retningen.

Steuers (1987) artikkel blir brukt av forskere for å analysere krigerbevepning, sosiale sjikt, statussymboler og sosial status. I artikkelen trekker han fram spesielle sverd og hjelmer som særlig symboladete. Disse skiller seg sterkt fra annet kostbart og verdifullt krigerutstyr, sier Steuer (1987:190), og de har antakelige derfor en sterk sosial og symbolsk betydning. Hjelmene tolkes som et rangtegn for kongens nærmeste menn (Steuer 1987:203). Det samme gjelder krigere med såkalte ringsverd, som antakelig sto nest i rang etter kongen i hans hird eller krigerfølger. Ringen, som er årsak til navnet, tolkes som et tegn på troskapsbåndet mellom stormannen og kongen (Steuer 1987:203, 213, 222, 225). Bærerne av hjelmene og ringsverdene var nok ofte samme person, eller tilhørende samme sosiale sjikt. Sverdet var hovedvåpenet til merovingertidens kriger, men de ulike sverdene er av svært forskjellig kvalitet, noe utviklingen av sverdhåndtakene viser, ifølge Steuer (1987:206). Håndtakenes utførelse og utseende viser helt sikkert krigerens rikdom og rang, fra simple, enkle grep med jernhjalter, til grep med gull- eller forgylte hjalter og edelsteinsdekorerte knapper (Steuer 1987:206). Et argument Steuer (1987:213, 226) bruker for at ringsverdene var symbolet på menn like under kongen i rang, er at praktsverdet fra kongegraven Sutton Hoo (se Bruce-Mitford 1978:273-309) ikke er et ringsverd. Hjelmer og ringsverd antas derfor, etter Steuer (1987:222), å være de mest symboladete gjenstandene fra merovingertiden, og spesielt innen følgesvesenet. De er ifølge Steuer (1987:225), noen av de sterkeste symbolene på den herskende samfunnsideologien i merovingertid og vikingtid, nemlig krigerideologien.

2.1.3. Post-prosessuell arkeologi og sverdenes symbolske betydning

Innen den post-prosessuelle arkeologiens sverdforskning er det sverdenes rolle som statussymboler og som tegn på sosial status, makt og rikdom som står i fokus. En av faktorene som gjerne trekkes inn er krigerideologien. Jeg har ikke funnet så mange eksempler på

sverdforskning innen denne retningen, i hvert fall ikke når det gjelder de enkelte sverdtypenes betydning. Det er mange eksempler på at sverd har blitt kalt statusvåpen, men stort sett har det da enten vært snakk om sverd generelt, eller om ett spesielt sverd.

Når det gjelder sverdforskning innen nevnte retning bør det hovedsakelig være sverdenes, eller eventuelt sverdtypenes, sosiale status og symbolske rolle som står i fokus. Dette fordi samfunns og gjenstanders symbolske rolle er et av hovedfeltene til den post-prosessuelle retningen. Den forskeren som har undersøkt sverdene fra vikingtid i det tydeligste sosiale, post-prosessuelle perspektiv er Mikael Jakobsson (1992). I hans doktoravhandling "Krigarideologi och vikingtida svärdstypologi" fra 1992 er det nettopp sverdetets symbolske rolle som står sentralt. Jakobsson (1992) bruker vikingtidens sverd for å undersøke krigerideologi og maktlegitimering i vikingtid. Sverdet er en viktig materialkategori i et slikt studium, og sverd har spilt en sentral rolle i en "våpensymbolikk" rundt maktlegitimering og krigerideologi (Jakobsson 1992:11). Jakobsson (1992:11) bruker sverdet til å diskutere de ideologiske faktorene og forutsetningene i dannelsen av stater. Jakobsson (1992:11) mener imidlertid at ikke alle sverdene innen de ulike utformingsprinsippene hans (se nedenfor) nødvendigvis har samme symbolfunksjon. Likevel ser ikke Jakobsson (1992:11) noen klart adskilte symbolfunksjoner mellom disse utformingsprinsippene. Med bakgrunn i Petersens (1919) sverdtyper deler Jakobsson (1992:26-27) inn sverdene i seks ulike grupper, eller "utformingsprinsipper" (se tabell 4). Utformingsprinsippene deles etter form på knapp eller hjalt. Utformingsprinsipp 1 har triangulær sverdknapp, utformingsprinsipp 2 har tredelt knapp, utformingsprinsipp 3 er sverdtyper med fem- eller flerdelt knapp, utformingsprinsipp 4 har ingen knapp, utformingsprinsipp 5 har bøyd underhjalt og det sjette og siste har manglende overhjalt (bare knapp). Jakobsson (1992:28) kommer fram til at ingen ennå har klart å splitte Petersens (1919) typeinndeling. Se tabell 4 for sammenligning.

UTFORMINGSPRINSIPP (JAKOBSSON 1992)	PETERSEN (1919) OG ANDRE
1 (Jakobsson 1992:30-35)	A, B, C, H, I, særtype 3, 6, 8,15
2 (Jakobsson 1992:36-41)	A (tredelt variant), D, E, L, R, S, T, U,V, W, X (tredelt variant), særtype 1, 2, 6, 13, 14, Mannehim, Mannheim/Speyer
3 (Jakobsson 1992:42-45)	K, O, noen S-typer med femdelt knapp
4 (Jakobsson 1992:45-48)	M, P, Q, Y, Æ, særtype 15
5 (Jakobsson 1992:49-55)	varianter av K og O, typene P, Q, T, X, Y, Z, Æ, særtype 7, 14, 15, 16, 17, 18, 19
6 (Jakobsson 1992:55.58)	X, W, tredelt variant av X

Tabell 4: Tabell over Jakobssons (1992) utformingsprinsipper, og hvilke av Petersens (1919) typer oa. som passer inn i disse seks gruppene.

Som man ser i tabell 4 kan flere typer høre inn under flere utformingsprinsipper, noe Jakobsson (1992:61) selv er inne på. I tillegg er det noen av typene til Petersen (1919) som ikke passer inn i noen av disse utformingsprinsippene (Jakobsson 1992:58-60). Dette er typene F, G, N og særtypene 4, 9, 10, 11, 12 og 20.

De ulike utformingsprinsippene kan verken forklares ved hjelp av geografiske, kronologiske eller funksjonelle årsaker (Jakobsson 1992:61-76). Alle utformingsprinsipper finnes over hele Europa, særlig i Norden, de er hovedsakelig samtidige og klingenes kvalitet er uten betydning for hvilke håndtakstype de har (Jakobsson 1992:76). Ifølge Jakobsson (1992:76) er det nettopp det at det finnes så mange utformingsprinsipper som gjør at det ikke kan ha vært noen tilfeldigheter hvilken sverdtype som den enkelte personen har hatt. Det var spesielle grunner til at et sverd fikk den og den utformingen, det må ligge ideologiske og symbolske årsaker bak (Jakobsson 1992:77). Det er verdt å merke seg at det gjennom hele vikingtiden ble laget bestemte sverdtypene, eller egentlig sverd etter ett av de seks utformingsprinsippene (Jakobsson 1992:78).

Jakobsson (1992) betrakter sverd og våpen som en viktig del av krigerideologien og maktlegitimeringen i merovingertid, vikingtid og tidlig middelalder. Særlig vekt legges på sverdenes og våpnenes symbolske rolle i krigersamfunnet. Jeg skal ta for meg krigerideologien og Jakobssons (1992) teorier rundt denne senere (se delkapittel 5.1.). Her vil jeg bare understreke at det nettopp er sverdenes symbolske funksjon som vektlegges når krigerideologien forklares som det øverste sosiale sjikts legitimering av makt (Jakobsson 1992:111-118).

En annen forsker som trekker inn sverdenes symbolske betydning er Irmelin Martens (1994, 2002, 2003, in press). Martens er opptatt av importerte eller lokalproduserte sverd, men legger stor vekt på deres symbolske betydning i sine undersøkelser. Jeg mener man både kan finne prosessuelle og post-prosessuelle trekk i Martens sverdforskning. Hun peker på at det er store kvalitetsforskjeller på sverdene, fra høykvalitets importerte klinger til veldig enkle, lokalproduserte sverd (Martens 1994:180). I sine undersøkelser tar Martens (1994:181) i bruk distribusjonsmønster (altså en prosessuell metode). Martens (1994:181) legger likevel vekt på at sverd og spyd var statussymboler i alle sosiale miljøer, og at kravet til sverdets utseende og kvalitet avhang av den sosiale tilhørigheten. Mens dårlige, simple sverd kunne gi høy sosial

status i de nedre sosiale sjikt, økte kravet til klingens kvalitet og håndtakets utforming (ornamentikk og edelmetall på hjalter, knapp og grep) jo høyere opp i de sosiale sjikt man kom (Martens 1994:181). Viktig i begrunnelsen for den teoretiske plasseringen er at Martens (1994:181) sier seg enig med Jakobsson (1992) når det gjelder sverdenes sosiale og symbolske statusverdi. Martens (2003:10, in press) slår fast at sverd, og våpen generelt, var sikre statusgjenstander, spesielt tilknyttet det øverste sosiale sjiktet som symboler på deres makt, rikdom og status. De er også nært knyttet til samfunnets ideologi, som krigerideologien, og bærerens status (Martens in press). Martens legger vekt på at sverdet var mannens mest fornemme våpen, og mener det må være nær sammenheng mellom samfunnets ideologi, våpnenes symbolske funksjon og våpen i graven. Martens (in press) trekker også inn våpentingsloven i Gulatingsloven (§309) som en lov som kan gå tilbake til vikingtiden.

Terje Gansum (1999; Gansum og Hansen 2002, 2004) er en annen forsker som trekker inn sverdenes sosiale og symbolske betydning i vikingtid. Gansum (1999:447) er en av de få arkeologene som, hvis jeg forstår Gansum rett, mener at vikingtidens sverdtyper kan ha forskjellig sosial og symbolsk betydning. Mange andre forskere virker også som er enige i dette, men de fleste snakker om sverd generelt. I tillegg er det få av dem som direkte sier at det kan være forskjell mellom typene. Oddmund Farbrege (1993:73, 77) nevner også sverd som våpenet med størst symbolsk betydning og status, og sier samtidig at forskjellige sverdtyper antakelig viste forskjellig status. Gansum (1999:447) trekker forøvrig inn Jakobsson (1992:23, 27-28) og hans utformingsprinsipper. Utseendet på sverdgrep, hjalter og knapp viser sosial og ideologisk status og tilhørighet (Gansum 1999:447). Gansum har de siste årene vært opptatt av smiing av sverdklinger og har gjort flere undersøkelser sammen med smeden Hans-Johnny Hansen (Gansum og Hansen 2002, 2004). Mellom smedens praktstykker og gull er det stor symbolsk samhörighet (Gansum og Hansen 2002:12, 2004:355). Siden gull og mønstersmidde klinger gir store produksjonskostnader, er nok de beste og fineste sverdene forbeholdt eliten (Gansum og Hansen 2002:12, 2004:355).

Gansum og Hansen (2004:355-356) ser en funksjonell og symbolsk sammenheng mellom ornamentikk og funksjon, der herding, mønstersmiing og gull definerer den sosiale eliten. Ifølge dette skulle jernet og stålet representere maktgrunnlaget, som gullet underbygger på en symbolsk måte. For å vise de beste sverdenes symbolske rolle, trekker Gansum og Hansen (2002:16-17, 2004:359-362) inn sagaene og navngitte sverd nevnt i disse. Også Gansum og

Hansen (2002:25, 2004:369-370) trekker inn sverd og disses smiteknologi i utviklingen av jernalderens krigerideologi.

Til slutt kan det være på sin plass å nevne to pågående undersøkelser rundt sverdets sosiale posisjon i vikingtidens samfunn. Den ene er en undersøkelse av Fedir Androschuck ved Universitetet i Stockholm og den andre en hovedfagsoppgave av Rune Idsøe ved Universitetet i Bergen (for titlene, se litteraturlista).

2.2. Problemstilling

I denne oppgaven vil jeg analysere sverdtypenes sosiale og symbolske betydning i vikingtid, for å finne ut om det var en forskjell mellom de ulike typene. Kanskje man kan kalle det for sverdtypenes "sosialsymbolske" betydning. I sverdenes sosialsymbolske betydning legger jeg at de ulike sverdtypene kan symbolisere forskjellige sosiale posisjoner og funksjoner. Spesielt vil jeg finne ut om det var en forskjell mellom det jeg vil kalle praktsverdtyper og vanlige sverdtyper. At det var så mange ulike sverdtyper (Liestøl og Nordhagen 1972; Nordman 1943; Petersen 1919) som eksisterte samtidig, spesielt i Norge, men også utover i Europa, kan kanskje tas som en indikasjon på dette. Spesielt 900-tallet var rik på sverdtyper, både av fint utformede prakttyper og enklere eller simplere sverdtyper. Typene er i tillegg veldig typesikre, noe som indikerer at det burde ligge spesielle årsaker bak det store antallet ulike typer. Jeg vil undersøke om dette kan skyldes at ulike sverdtyper har hatt ulike sosiale funksjoner, og at de dermed kan ha symbolisert ulike sosiale posisjoner. Hypotesen følger Jakobssons (1992:76-78) ideer og forklaringer rundt hans utformingsprinsipper (se 2.1.3.), men tar mer direkte for seg sverdtypene. Man kan forvente at typene ble utformet etter faste regler, og at det derfor må være en grunn til det store antallet. Hvis ikke ville man vente et mindre antall typer, eller at det ikke var noen faste normer for hvordan sverdene skulle se ut. Ved hjelp av undersøkelsesmaterialet skal jeg forsøke å belyse sverdtypenes symbolske meningsinnhold, og dermed hva de ulike typene representerer. I det ligger det at jeg vil undersøke om visse sverdtyper hadde en spesiell betydning i forhold til andre sverdtyper. I tillegg vil jeg også undersøke hva disse sverdtypene kan ha symbolisert.

Jeg skal undersøke hva sverdene er lagt ned sammen med i graven, eller gravkonteksten, og tar derfor ikke med gravminner, gårdsnavn eller lignende i undersøkelsen. Dette vil blant annet si at jeg vil finne ut hvilke sverdtyper som er lagt ned sammen med andre statusindikerende gravgaver, og hvilke som ikke er. Jeg tror at hovedskillet kan ligge mellom praktsverdtypene (D, E, K, L, O, R, S, T, V, Z og særtype 20) og de øvrige mer vanlige

typene. Heretter i oppgaven vil jeg derfor dele sverdtypepene inn i disse to "hovedgruppene". Ut ifra denne hovedinndelingen vil jeg finne ut om praktsverdtypene kan ha hatt en større sosial og symbolsk betydning enn de mer vanlige sverdtypepene, i form av makt-, status- og prestisjesymboler. Har de kanskje hatt et større symbolsk meningsinnhold enn de andre sverdtypepene. Her er det status i meningen samfunnets hierarkisk oppbygning jeg tenker på, og ikke status på bakgrunn av alder, kjønn eller rikdom. På bakgrunn av dette kan praktsverdtypene for eksempel ha vært forbeholdt vikingtidssamfunnets øverste sosiale sjikt.

Hvis praktsverdtypene har større sosial og symbolske betydning enn de vanlige sverdtypepene, burde man kanskje forvente at disse sverdene oftest ligger i rike graver sammen med mange andre prakt- og statusgjenstander. Man kunne også forventet mange forskjellige gjenstandstyper i graven, eller en høy AOT-verdi (Antall OldsaksTyper). De vanlige sverdtypepene burde i så fall ligge i graver med lav AOT-verdi og med få og vanlige gjenstander. Sagt på en annen måte burde mer vanlige graver kanskje stort sett ha vanlige sverdtyper.

Et forhold må klargjøres mellom graver med praktsverdtyper og graver med vanlige sverdtyper. Dersom vanlige sverdtyper finnes i rike graver svekker ikke det hypotesen om praktsverdtypenes symbolske betydning. Jeg tror nemlig ikke at de vanlige sverdtypepene var forbeholdt sjiktene under stormannssjiktet. Hvis det derimot viser seg at praktsverdtypene også ofte finnes i fattige graver, uten statusgjenstander og med lavt AOT-tall vil hypotesen være svekket betraktelig, og kanskje avkreftet.

2.2.1. Praktsverdtyper og vanlige sverdtyper, etter Petersens (1919) typologi

Det er aldri slik at alle sverd av en type kalles praktsverd. Det er bare sverdet selv, dets utseende, ornamentikk og kvalitet, som gjør at det kalles dette, og ikke selve typen. Av den grunn kan det være interessant å sjekke om det kan være slik at noen av sverdtypepene har større andel av praktsverd enn andre. Andre forskere har karakterisert en eller flere av sverdtypepene som praktsverd (se appendix III B), men disse har ikke direkte kalt selve typen for praktsverdtyper. Likevel virker det som flere av dem mener at de kan være nettopp dette. Jeg velger derfor å bruke betegnelsen praktsverdtyper på sverd av typene D, E, K, L, O, R, S, T, V/særtype 20 og Z.

Tidligere forskere som har en eller flere av disse typene med som praktsverd er Arbman (1937), Blindheim (1999c), Grieg (1947), Hernæs (1985), Kirpisjnikov (1993), Martens (2002, 2003), Moberg (1992), Müller-Wille (1970, 1973, 1977, 1982, 1983), Nordman (1943), Petersen (1919) og Solberg (1991, 1994a og b, 1997). Se forøvrig tabell i appendix III B. Med støtte i disse forskerne og mitt eget inntrykk har jeg valgt ut de nevnte typene som praktsverdtyper. Deretter har jeg kommet fram til en definisjon jeg mener karakteriserer disse typene som praktsverdtyper, etter kriteriene som blir redegjort for nedenfor. Muligens kunne jeg også tatt med særtypene 1 og 2, Mannheim og Mannheim/Speyer som praktsverdtyper, men da de hovedsakelig er merovingertidstyper og overgangstyper til vikingtid, synes jeg det kan forsvares at jeg ikke regner dem som praktsverdtyper i denne undersøkelsen. Ingen av sverdgravene jeg undersøker har sverd av disse typene. Før jeg går igjennom kriteriene synes jeg det er nødvendig å si litt om det innledende valget. Det som først gjorde at jeg tenkte at noen av Petersens (1919) typer kunne være spesielle, var det førsteinntrykket jeg fikk når jeg leste om dem. I litteraturen er det som sagt heller ikke særlig uenighet om hvilke typer som er praktsverd (se for eksempel Arbman 1937:227-229; Blindheim 1999:75, 81; Nordman 1943:49, 50, 52-53; Petersen 1919; eller appendix III B). Stort sett omtales ikke alle av de typegruppene (praktsverdtyper og vanlige sverdtyper) samtidig, men som oftest bare en eller flere av sverdtypene (Petersen 1919). Det jeg særlig har lagt merke til er at det som oftest er sverd av de nevnte sverdtypene som blir kalt praktsverd (men ikke -typer), sikre statussymboler eller stormannsvåpen (mer om dette nedenfor). Omvendt er det gjerne sverd av typer jeg kaller vanlige sverdtyper som blir omtalt som enkle, simple eller som vanlige krigeres sverd (se appendix III B). Heller ikke er det slik at jeg samtidig kalte alle praktsverdtypene for nettopp dette med en gang jeg leste om dem. Noen har blitt føyd til underveis. Jeg inkluderte for eksempel K-typen etter å ha lest Müller-Wille (1970, 1976, 1977, 1982). I tillegg har jeg med bakgrunn av deres helhetsinntrykk også tatt med typene Z og V, samt særtype 20. Sistnevnte er med all sannsynlighet egentlig V-type (se over i 2.2.1. og nedenfor, samt Blindheim 1999c:83; Moberg 1992:117, 150-153).

Sverdets helhetsinntrykk: Det første man får et inntrykk av ved de ulike sverdtypene er deres helhetsinntrykk. Med dette menes oppfatningene en gjør seg ved å bare se overflatisk på sverdet. Hovedsakelig vil sverdhåndtaket, eller hjalter, grep og knapp, være det som gjør mest inntrykk. Damascering eller mønstersmiing kan stort sett først sees etter konservering, og ofte må også røntgenfotografering til. Innskrift og merker på klingene oppdages ofte først etter at av sverdet har blitt rensset (Stalsberg 1994:184-185). Selv om fullt helhetsinntrykk av

sverdhandtaket også først kan oppnås etter konservering, er det gjerne slik at det er sverdhandtaket man får best inntrykk av både før og etter konservering. Sverdet skulle selvfølgelig helst ha vært helt nytt hvis fullverdig inntrykk skulle blitt oppnådd. Typisk for de fleste av praktsverdtypene er at hjalter og knapp er veldig store, og med forskjellig utsmykning.

Ornamentikk og edelmetall på sverdhandtakene, samt knappens festemåte: Jeg har valgt å gjøre det til et kriterium for praktsverdtypestatusen om de har ornamentikk på hjalter, knapp og gjerne grep, og/eller om disse er dekket eller kledd med gull/forgylning, sølv, bronse og/eller kobber. Jeg hadde stor nytte av Mobergs (1992:156-157) undersøkelse da denne viser at det særlig er sverd av praktsverdtyper som har dekor. Som oftest er da også ornamentikken lagt på eller i de edle metallene (Airola 1998). Dette kriteriet hører også til forrige faktor, da denne faktoren vil forsterke helhetsinntrykket i stor grad. Også her kan inntrykkes først gjøres etter konservering og ofte røntgenfotografering.

Som jeg kommer tilbake til har også noen av de vanlige sverdtypene metallbelegg. Dette gjelder spesielt H-typen. Dette forekommer ikke på alle av samme type, og som oftest virker ornamentikken enklere. Her kan jeg gi eksempler fra H-typen, der eventuell utsmykning stort sett består i en enkel stripetusjering (Petersen 1919:89-101). H-typen kan enkelte ganger også ha et rutemønster av forskjellig utseende (se for eksempel Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995:plansje 65, [K/1953 gr. VII], KAUP 32). Etter min mening er denne stripeorneringen en mye enklere utsmykning enn for eksempel de overveldende D-typen eller de praktfulle S-typene. Petersen (1919:13) sier selv at det er de simpleste sverdtypene som har denne orneringen og kaller den en simpel ornamentikk (Petersen 1919:13-14, 90-91, 134). Ornamentikk og utsmykning av sverdtypene er drøftet inngående av flere forfattere (Airola 1998; Falk 1914:22-23, 25, 31; Fuglesang 1980; Geibig 1991:102, 134-138; Liestøl og Nordhagen 1972:524-525 Nordman 1943:49; Martens 2002; Moberg 1992:156-157).

En undersøkelse som både sier noe om opphavsområde og muligens sverdtypenes status er knappens festemåte til grepet. Det viser seg i Mobergs (1992:116-118) undersøkelse at nesten alle sverdtypene jeg kaller praktsverdtyper har knappen festet til overhjalte med nagler eller en bøyle. Unntakene for praktsverdtypene er E, L og Z. I tillegg viser det seg, etter Mobergs (1992) undersøkelse, at de dekorerte typene, som praktsverdtypene, ofte også har mønstersmidd klinge, innskrift eller begge deler. Undersøkelsen viser at bøylefeste kan ha

forekommet på typene L, O, R, U, V (Moberg 1992:117, 150-152). Dette fører, som beskrevet i 2.1.1., til at Petersens (1919:174-175, fig. 135) særtype 20 antakelig er sverdtype V. Klinger med innskrift, andre merker og/eller mønstersmidd klinge vitner om høyt spesialiserte sverdsmeder (Moberg 1992:148). Moberg (1992:154) kommer frem til at typene A, B, E, F, G, L, N og Z bare forekommer med tangefestet knapp, typene D, H, I, K, O, R og S har bare naglefeste, mens bøylefeste forekommer på typer av I, O, L, U, T2 (variant), E/V og sært. 20.

Viktig som skille mellom "mine" praktsverdtyper og vanlige sverdtyper er også at sverdtyper med enkelt utformet grep uten dekor har knappen festet med tangen (Moberg 1992:154). Andre tendenser Moberg (1992:154-158) finner i sin undersøkelse støtter min betegnelse av noen sverdtyper som praktsverdtyper. Sverdtypene D, H, I, K, O, R, S og særtype 20 har alle dekorerte sverdhåndtak, samt at knappen er festet med nagler, eventuelt med bøyle, til overhjalte (Moberg 1992:156). De enkle, udekorerte typene A, B, F, G og N er aldri dekorert og har bare knappen festet med tangen (Moberg 1992:156). Det er en sammenheng mellom enkle sverdtyper (som C, M, Q, X, Y og Æ), tangefestet knapp, udekorerte sverdhåndtak og eventuelt uten overhjalte (som X) eller med sammensidd knapp og overhjalte (som Y) (Moberg 1992:156). Kombinasjonen dekorert sverdhåndtak og knappen festet med tange forekommer på praktsverdtypene E, L og Z (Moberg 1992:156).

Moberg (1992:156) kommer således fram til at sverdtyper med dekorert håndtak har knappen festet med nagler eller bøyle, mens udekorerte, enkle sverdtyper enten er uten knapp eller har denne festet med tangen. Samtidig er det hovedsakelig de dekorerte sverdtypene som har innskrift og/eller mønstersmidd klinge viser Moberg (1992:157). Fra Sogn og Fjordane har sverd av typene D, E, H, I, O, R, V og Z dekor og innskrift. Typeeksemplarer av E, H, L, O, U og særtype 1 er dekorerte og har mønstersmidd klinge. I tillegg har Moberg (1992:157) med typene D, P og S som Petersen (1919:71, 134, 146) nevner som mønstersmidde. Moberg (1992:157) sier også at det er et samsvar mellom dekorerte håndtak og kvalitetsklinger. Slike kvalitetsklinger må ha blitt laget av sverdsmedspesialister og håndtakene av finsmeder (Moberg 1992:157). Enkle sverdtyper, uten dekor og med tangefestet knapp har sjeldent kvalitetsklinger med innskrift og/eller mønstersmidd klinge, forteller Moberg (1992:157-158). Slike enkle sverd er blant annet typene A, B, C, F, G, M, N, Q, X, Y og Æ (Moberg 1992:169). Av disse kaller Moberg (1992:170) fire typer (C, M, Q, X), samt H-typen, for masseproduserte. På grunn av at de finnes i så store mengder, er de med alle sannsynlighet nordiske/hjemlige typer argumenterer Moberg (1992:170-172) for. H-typen kan antakelig

også ha blitt produsert på kontinentet, mens X-typen opprinnelig er kontinental (Moberg 1992:171). Flere av Mobergs (1992) resultater er således viktige i min definisjon av praktsverdtypene. Mitt inntrykk av de vanlige sverdtypene blir videre styrket av Hernæs (1985:42-46, se 2.1.2.), som kaller antatt lokalproduserte (norske/nordiske) typer som A, B, C, F, G, M, N, Q, U, X, Æ for enkle. Mer usikkert synes jeg det er om han også mener at typene E, V og H skal med i denne siste karakteristikken, bare fordi de kan være produsert i Norge og Norden. Den karakteristikken passert aldeles ikke på E- og V-typen, og som nevnt ofte heller ikke på H-typen.

Man ser en sammenheng mellom de fleste av praktsverdtypene og sverdtyper som oftest forekommer med dekor, mønstersmidd klinge og/eller innskrift. Knappen til disse er også enten festet med nagler eller bøyle til overhjalten (unntatt E, L og Z, Moberg 1992:195-201). Moberg (1992:200) konkluderer med at det i Norge må ha forekommet en betydelig produksjon av sverd, både enkle, udekorerte masseproduserte sverd (som flere av de vanlige sverdtypene) og dekorerte sverd med innskrift og mønstersmidd klinge (som flere av praktsverdtypene). Likevel må flesteparten av de sistnevnte sverdene regnes som importerte og laget på kontinentet og i angelsaksiske (L-typen) områder, sier Moberg til slutt (1992:200).

Klingens kvalitet: Dette er dessverre også en faktor jeg ikke har kunnet undersøke i noen stor grad på grunn av tid og plassbegrensning. Et kriterium som jeg egentlig vil legge vekt på er om klingene til de forskjellige sverdtypene har vært damascert eller mønstersmidd (Gansum og Hansen 2002, 2004; Moberg 1992; Solberg 1991, 1994b, 1997 (se også kommentarer om disse i 2.1.3. og 2.1.4.)). Dette er to ulike prosesser som gjør klingen smidig og sterk, og gir klingen en veldig god kvalitet. En årsak til at dette er et vanskelig kriterium, er at hjalter og knapp ikke trenger å ha noen forbindelse med klingen. Altså at hjalter og knapp kan byttes ut, eller da at klingen kan være den samme, men at de får nye hjalter på som kan være av en helt annen type. I tillegg kommer faktoren at det oftest ikke er kjent om klingen er mønstersmidd eller damascert. Det er nemlig svært sjeldent dette kan sees selv etter konservering, og ofte må røntgenfotografering til. I Norge foregår to prosjekter som inngående undersøker smitekunn og sverdkvalitet. Det ene utføres av Irmelin Martens og Evabeth Astrup (se Martens 1994), det andre av Anatolji Kirpitsjnikov og Anne Stalsberg (se Kirpitsjnikov og Stalsberg 1993 og Stalsberg 1994). Når prosjektene er ferdige kan det nok forventes veldig interessante resultater herfra (Blindheim 1999c:71, 84, 88). Nyere undersøkelser har funnet ut at det er langt flere sverd med mønstersmidd klinge enn tidligere antatt (bla. Stalsberg 1994). På grunn

av dette, er det mulig at det likevel ikke var et så sikkert tegn på status og import som man hittil har regnet med (Stalsberg 1994:187). Under neste kriterium (se også forrige) kommer jeg inn på undersøkelsen til Moberg (1992) som viser at det særlig er sverd av praktsverdtyper som har slike kvalitetsklinger.

Innskrift og andre merker på klingene: En annen faktor som gjør seg gjeldende er om sverdtypene ofte har innskrift på klingene, eller andre merker og mønstre. Særlig er det interessant om de er Ulfberth- eller Ingelri-merket, da dette regnes som sikre importtegn, samt på en kvalitetsklinge som ga eieren status (Geibig 1991:112-133; Kirpitsjnikov og Stalsberg 1993; Liestøl og Nordhagen 1972:524; Martens 2002; Moberg 1992; Müller-Wille 1970, 1976, 1980; Thålin 1972:540-542). Som jeg delvis har vært inne på, i omtalen av knappens festemåte, har Moberg (1992) fremskaffet interessante resultater hva gjelder både mønstersmiing av klinger, innskrift og dekor på hjalter, knapp og grep. De fleste av sverdtypene jeg kaller praktsverdtyper er representert med mange eksemplarer av klinger med innskrift (Moberg 1992:74). Moberg (1992:157) forteller at i hennes materiale har sverdtyper av typene D, E, H, I, O, R, V og Z dekor både på hjalter og knapp, samt innskrift. L-typen er en type som ofte har mønstersmidde klinger (Moberg 1992:74). Materialet viser også at sverdtyper med dekorerte håndtak ofte har en større andel klinger med både innskrift og mønstersmiing (Moberg 1992:156-157). Dette er i motsetning til sverdtypene uten dekor på håndtaket. De dekorerte typene E, H, L, O, U og særtype 1 har, ifølge Moberg (1992:157), ofte mønstersmiing på klingene. Moberg (1992:157) henviser også til Petersen (1919:71, 134, 146) for å styrke inntrykket av sverdtypene D, P og S som typer med både mønstersmidde klinger og dekorerte håndtak. Moberg (1992:65, 74, 82) regner også S, T og L som spesielle, med dekorerte hjalter og knapp, og gjerne mønstersmidde klinger.

Ut ifra Mobergs (1992) avhandling kan særlig de fleste av praktsverdtypene ofte ha både innskrift og dekor på hjalter, grep og knapp, samt mønstersmidde klinger. Også de to sistnevnte kriteriene for å kalle en type for praktsverdtype, passer altså ganske bra for de fleste av sverdtypene jeg kaller nettopp dette. Dette er da D, E, K, L, O, R, S, T, V og Z. Også Moberg (1992:156, se over) mener at særtype 20 kan være V-type. Igjen og igjen viser altså Mobergs (1992) undersøkelse at de fleste av sverdtypene jeg kaller praktsverdtyper må være blant vikingtidens ypperste sverd. Det er disse som oftest har dekorerte håndtak, mønstersmidde klinge og innskrift på bladet. De fleste av de vanlige sverdtypene er derimot enkle, udekorerte og masseproduserte.

Import eller lokalproduserte typer: Om sverdtypen regnes som importert eller laget i Norge eller Norden er også et kriterium jeg har lagt vekt på. Hvis sverdtypen regnes som sikkert importert regner jeg det for mer sannsynlig at sverdtypen ga større status, og dermed er det større sjanse for at praktsverdtypebetegnelsen er berettiget. Solberg (1991:242, 1994b:139) setter som nevnt opp tre kriterier for at sverd antas å være importert. For å gjenta disse, så var det innskrifter på klingene i latinske bokstaver, ornamentikk i ikke-nordisk stil og mønstersmidd klinge. Alle sverdtypene jeg kaller praktsverdtyper regnes for importerte typer, hovedsakelig frankiske, mens L-typen er angelsaksisk. Den eneste av disse som muligens er nordisk er E-typen, som kan være en etterligning av D-typen (Blindheim 1999b:76-77, 86; Nordman 1943:50; Petersen 1919:75-80). Ulike forskeres tolkninger av sverdtypene som kontinentale eller nordiske av har jeg satt opp i en tabell i appendix III A.

Som blant annet Moberg (1992) og Müller-Wille (1970, 1976, 1983) viser finnes innskrift spesielt på sverd av praktsverdtypene, som for eksempel K-typen hos sistnevnte forsker. Alle praktsverdtypene har ornamentikk, de fleste i ikke-nordiske stiler. Typene D, K, O, R, S, T, V/særtype²⁰ og Z har frankisk/kontinental ornamentikk, mens L-typen oftest har ornamentikk i den angelsaksiske Threowiddle-stilen. Når det gjelder sverd med mønstersmidde klinger er dette som sagt litt mer uklart, men blant annet Mobergs (1992) undersøkelse viser at det ofte gjelder praktsverdtypene (se ovenfor). Dekorerte sverdhåndtak (hjalter, knapp og grep) med mønstersmidd klinge finnes, ser det ut som, hovedsakelig på praktsverdtypene. De fleste av praktsverdtypene (D, K, L, R, S, T, Z) er også med som sikre importerte hos Hernæs (1985:42, se 2.1.2.), de andre praktsverdtypene (E, O, V) påvirket av kontinentale typer, mens de enkle typene B, C, F, G, M, N, Q, X og Æ er sikre nordiske/lokale typer mener han.

Omtale av sverdtypene: Det siste kriteriet jeg har satt er hvordan sverdtypene omtales av forskere. Hvis typen omtales som enkel, simpel, vanlig type eller lignende, bruker jeg dette som et argument for at noe er en vanlig sverdtype. Derimot hvis sverdtypen omtales som praktsverd, som et sverd tilhørende stormenn, sikkert statussymbol, eller lignende utsagn, tar jeg dette som et tegn på at mitt inntrykk av typen er riktig, og derfor fortjener betegnelsen praktsverdtype. Alle typer jeg har kalt dette viste seg stort sett å få en slik omtale, slik det fremgår av appendix III B.

2.2.2. Sosial status, gravskikk og materiell kultur

Tidligere, både innen kulturarkeologien og den prosessuelle arkeologien, var det vanlig å tolke den døde status og de levendes verden direkte ut ifra gravmaterialet. Man mente at gravgodset var en direkte avspeiling av samfunnet og den døde sosiale status i dette samfunnet (Hedeager 1992a:43; Hodder 1991:25, 81; Härke 1997:19-21; A. Pedersen 1997:171). Dette har vist seg å være en alt for usikker tolkningsmetode, og jeg skal nevne faktorer som forskjellige forskere har ment burde bli tatt med i tolkningen.

En direkte tolkning av gravgjenstandene og personens stand i livet er, ifølge Jensen og Nielsen (1997:35), bare mulig hvis den døde selv bestemte gravformen. Det er imidlertid de gjenlevende som egentlig bestemmer gravskikken, og det er derfor deres sosiale status som reflekteres i graven, og ikke den døde (Jensen og Nielsen 1997). I tillegg til en sosial differensiering av menneskene gjennom gravskikken, kan det være flere andre faktorer som også har virket inn på sammensetningen av gravgodset. Det kan blant annet være variasjoner innen slekt, alder og kjønn (Hedeager 1992a:42-43). Flere faktorer kan ha spilt inn på gravgodset til den døde (Hedeager 1992a:43), uten at det må bety andre sosiale strukturer i samfunnet. Stormenn kan ha blitt gravlagt i fattige graver uten særlige symboler på makt og rikdom. Samtidig kan personer i konkurrerende slekter ha blitt gravlagt med store rikdommer og tegn på symbolsk makt (Hedeager 1992a:43). Ifølge Hedeager (1992a:43) er det dessuten ofte en enkelt gruppe i et samfunn som viser status ved hjelp av gravskikk. Det kan være mange faktorer som virker inn på gravskikken til forskjellig tid i et samfunn. Disse kan være av politisk, ideologisk, sosial og/eller av økonomisk art (Hedeager 1992a:99). Hedeager stiller opp flere slike faktorer: 1) Forholdet mellom levende og døde.; 2) Forholdet mellom de levende i forskjellige sosiale grupper eller sjikt.; 3) Forholdet mellom de levende og fortiden.

Heinrich Härke (1992, 1994) mener at alderen kunne være avgjørende for hvilke våpentyper den døde fikk med seg i graven. Det samme gjaldt antakelig for menn med ulik kroppsbygning (Härke 1992, 1994). Dekorerte våpen kan for eksempel ha symbolisert både rikdom og alder (Härke 1994:159). Også i angelsaksiske England skyldes ulike våpenkombinasjoner mange forskjellige faktorer (Härke 1989:59), blant annet gravskikk, rikdom, alder, familieforhold og muligens etnisitet. Hvis en symbolsk eller kontekstuell innfallsvinkel velges på tolkningen av samfunnet og gravene, blir menneskenes individuelle valg viktige. Disse blir uttrykt ved hjelp av symboler. Materiell kultur blir sett på som en tekst, og gravgodset tolkes også slik (Härke 1997:21). Gravskikken blir dermed ikke bare en passiv gjenspeiling av samfunnet (Härke 1997:21), men resultat av handlinger som selv er

med på å forme samfunnet. Gravenes kontekst er hele det samfunnet den døde var en del av, med dettes sosiale, politiske, økonomiske og religiøse forhold (Härke 1997:23). Gravgodset er et bevisst og subjektivt valg. Gjenstandene er valgt ut fra alle andre gjenstander i samfunnet (Härke 1997:23). Alle typer arkeologisk data, unntatt såkalte funksjonelle data, er intensjonelle, siden de er valgt ut på bakgrunn av menneskenes (individenes) ideologi og religion (Härke 1997:24). Härke (1997:25) mener derfor at en innfallsvinkel basert på symbolisme, kontekst og struktur er bedre innenfor "gravarkeologien" enn tysk tradisjonalisme og amerikansk og anglo-amerikansk prosessualisme.

For Ian Hodder (1991) er gravenes kontekst, individets valg og samfunnets historie eller fortid viktig i tolkningen av både gravskikk og de levendes samfunn. Gravskikken eller den materielle kulturen gjenspeiler aldri direkte menneskenes samfunn, livsløp eller status (Hodder 1991:2). Derimot spilte menneskenes ideologier, holdninger, ideer og meninger inn på valg av gravskikk (Hodder 1991:3). Kunnskap om materiell kultur og enkeltgjenstanders meningsinnhold kan bare skaffes gjennom deres kontekst (Hodder 1991:4). Selve tolkningen av "gjenstandenes hensikt" er begrenset av tolkningen av deres kontekst mener Hodder (1991:5). Individet er viktig i tolkningen av gjenstander, materiell kultur og gravgods., Som Hodder (1991:6) påpeker er ikke materiell kultur bare noe som eksisterer. Gjenstandene er laget av noen, til noen og for og brukes til noe (Hodder 1991:6). Derfor blir gjenstandene, og den materielle kulturen, en del av samfunnet, og ikke bare en passiv avspeiling av samfunnet (Hodder 1991:6). Gjenstandene og den materielle kulturen kan derfor, ifølge Hodder (1991:8), bare eksistere innen en sosial sammenheng (kontekst) i samfunnet, med dettes tro, skikker og "levemønster". I tillegg kan den materielle kulturen fungere som symboler for individene i et samfunn (Hodder 1991:8).

Samfunnet eller individenes fortid og historie er viktig for å forstå meningen bak gravskikken og den materielle kulturen. Det kan være nødvendig å undersøke fortiden for å forstå individenes bruk av ulike gjenstander, enten innen en bestemt periode eller opp gjennom historien (Hodder 1991:9-11). Slik blir den historiske konteksten til materiell kultur og samfunn viktig (Hodder 1991:10-11). Ifølge Lars Forseth (1993:13-19) er den eneste måten man kan se hensikten bak den materielle kulturen, å analysere gravkonteksten. For å tolke meningen bak gravkonteksten er det dermed viktig å kjenne den historiske bakgrunnen til det samfunnet en skriver om (Forseth 1993:13-19; Hedeager 1992a:32-38; Hodder 1991:10-11, 80-83). Det er også viktig å forstå gjenstanders og samfunns meningsinnhold. Dette er ifølge

Hodder (1991:163-165) kjernen i arkeologisk analyse. For å forstå meningsinnholdet blir det som sagt også viktig å forstå den historiske sammenhengen eller konteksten, som menneskene, samfunnet eller gjenstanden er en del av (Hodder 1991:163-165).

Anne Pedersen (1997) bruker kontekstuelle forklaringer for å kunne løse problemer rundt gravmaterialet. Dette gjør hun ved å stille flere spørsmål rundt tolkningen av gravskikken. Blant annet vil Pedersen (1997:171-172) belyse hvor nært sammenbundet religiøs tro og gravskikk er. Sammenhengen mellom den sosialpolitiske strukturen og valg av gravskikk er interessant (Pedersen 1997:172). Behovet for å vise sosial status kan være forskjellig fra sted til sted, det kan forandre seg over tid, og gravgodset kan være bestemt av de gjenlevendes behov og ønsker (Pedersen 1997:172). Gjenstander kan også ha hatt forskjellig betydning i ulike områder (Pedersen 1997:172).

I denne undersøkelsen plasserer jeg meg i sammenheng med Hedeager, Hodder og Härke når det gjelder symbolsk betydning, men jeg finner ikke noen erstatning for en slik gravanalyse når det gjelder tolkningen av gjenstander i graven og den døde status i min undersøkelse. På grunn av det store gravmaterialet jeg undersøker mener jeg også det kan forsvares å tolke gravmateriale og den døde status på en slik direkte måte, da jeg ikke skal gjøre en sosial analyse. Jeg er ikke ute etter å finne den døde sosiale status, men undersøker materialet bare for lettere å kunne analysere sverdtypene fra vikingtid. På bakgrunn av Hodders (1991) problematisering av gravskikk, sosial status og materiell kultur tror jeg man må tolke eller forstå sverdet, og kanskje sverdtypene, som en viktig del av vikingtidens mennesker. Jeg tror sverdet, og igjen kanskje noen av sverdtypene, må symbolisere noe, rent ut over sin hovedfunksjon som våpen. Kanskje har individets, eller de gjenlevendes, behov for å markere seg ved hjelp sverd eller spesielle sverdtyper, ført til gravlegging med sverd. I områder uten sverdgraver har de kanskje ikke hatt ett slikt behov. Samfunnet i vikingtiden er belyst godt gjennom historiske og arkeologiske kilder, noe som gjør analyseringen av sverdenes stilling lettere. Dette på grunn av at man da kjenner noe av konteksten som vikingtidens sverd var en del, og også deler av samfunnets historie før (eldre jernalder og merovingertid) og etter (middelalder) denne perioden.

3. MATERIALE

I dette delkapitlet tar jeg for meg det materialet jeg skal bruke i min undersøkelse. Jeg velger å konsentrere meg om tre utvalgte gravkategorier. Disse er fra områder på Østlandet i Norge. I delkapittel 3.1. gir jeg en generell beskrivelse av materialet jeg bruker, henholdsvis ryttergraver med sverd, Kaupangs sverdgraver og sverdgraver fra Vestfold, Romerike og Hedmarken. Her skriver jeg også hva jeg definerer som status- og prestisjegenstander, da dette er viktig i kategoriseringen av materialet (delkapittel 3.1.2.). I delkapittel 3.2., 3.3. og 3.4. presenterer jeg de tre kategoriene hver for seg. I delkapittel 3.5. går jeg igjennom relevante kildekritiske problemer.

I hovedsak kommer jeg til å basere materialundersøkelsen i denne oppgaven på publiserte verker og Universitetets Oldsakssamlings Tilvekst. Egne materialeundersøkelser ville kreve for store ressurser fra Oldsakssamlingen, og mye av materialet er det veldig vanskelig å få tilgang til. Dessuten er det meste av materialet godt undersøkt allerede, og det burde være tilstrekkelig å bruke publiserte verker i denne oppgaven. I tillegg til hovedpublikasjonene jeg bruker (Blindheim et al 1981, 1995 og 1999; Braathen 1989), vil jeg også ta med sverdgraver som er funnet etter at disse er gitt ut. Dette gjelder ryttergraver funnet etter 1989 og sverdgraver fra Vestfold etter 1993. Opplysninger om disse funnene er hentet fra Tilveksten. Da søkingen på denne har vist seg vanskelig kan jeg dessverre ikke garantere at jeg har fått med alle sverdgraver. Heller ikke er Tilveksten fra 1998 og fremover trykket ennå. Gravene fra Kaupang er derimot fullstendig publisert av Charlotte Blindheim et al (1981, 1995 og 1999). Sverdgravene fra Hedmarken er hentet fra Tilveksten. Romerikes vanlige sverdgraver er fra funnlista til Dagfinn Skres (1996) doktoravhandling. Da jeg har vært heldig og fått låne Lars Forseths database over alle gravene fra Vestfold (Forseth 1993) finner jeg sverdgravene herfra der, samt de nyere altså fra Tilveksten. For også å få med noen eldre graver, spesielt fra "de vanlige sverdgravene", og her igjen Hedmarken og Vestfold, tar jeg Petersens (1919:214-215) funnliste til hjelp.

Jeg velger å kalle de tre kategoriene sverdgraver med tre standardbegrep, slik at de er enklere å behandle. Ryttergravene er et så enhetlig begrep at jeg velger å fortsette å kalle dem dette. Sverdgravene fra Kaupang kaller jeg KAUP eller KAUP-gravene. Andre øvrige sverdgraver fra Vestfold, samt alle fra Romerike og Hedmarken vil gå under forkortelsen VRH eller VRH-gravene. For hver av ryttergravene får disse et eget nummer bak en egen forkortelse (RGR1-RGR41). Hver enkelt sverdgrav fra Kaupang får benevnelse fra KAUP1 til KAUP38. Første

del av funnlisten (appendix I A) gir en oversikt over hvilken graver det dreier seg om. Forkortelsene brukes også videre i funnlisten (appendix I B og C). Gravene fra VRH kaller jeg bare med nummer fra analysedelen (kapittel 6, spesielt delkapittel 6.1.3. og 6.4.) av, og denne nummereringen følger selve funnlisten over gravenes funnsted (appendix I D) og C-nummer.

3.1. Generell beskrivelse av materialet

3.1.1. Generelle opplysninger angående materialet

Ved å konsentrere analysen til de tre ulike kategoriene tror jeg at jeg vil få et gravmateriale som viser ulik sosial status, eller standard, i vikingtidssamfunnet. Ved å bruke tre forskjellige kategorier er det også større sannsynlighet for å ikke bare få graver fra ett sjikt i samfunnet. Jeg har da valgt å bruke sverdgravene fra Hedmarken, Vestfold og Romerike (VRH), og la disse representere graver fra et "normalområde". Med normalområde mener jeg et område der gravene gjenspeiler ulike deler, eller lag, av befolkningen. Disse setter jeg opp mot to gravkategorier av mer spesiell karakter, nemlig gravene fra Kaupang (Blindheim, Heyerdahl-Larsen og Ingstad 1999; Blindheim og Heyerdahl-Larsen 1995; Blindheim, Heyerdahl-Larsen og Tollnes 1981) og ryttergravene (Braathen 1989). Når det gjelder ryttergravene, regnes disse, som nevnt i kapittel 1, som stormannsgraver og graver etter kongsmenn. De tilhører dermed vikingtidens øverste sjikt (Blindheim 1999c:160-162; Braathen 1989:150-154; Gräslund 1980; Nielsen 1991:245; Näsman 1991:171-172 og 1994:81-85; Opedal 1998:128; Randsborg 1980:121-129, 131-132, 163, 168; Roesdahl 1980:46-49, 157, 171-179, 189, 196-197 og 1983:43; Schia 1991:143; Skre 1998:328-334).

Jeg vil understreke at jeg kun trekker graver med sverd inn i analysen, siden jeg skal analysere sverdtypenes sosiale og symbolske betydning. Ideelt sett burde sluttede funn ha dannet grunnlaget for analysen, slik at jeg kunne være sikker på at alle gjenstandene i hver grav ble lagt ned samtidig, og alle gjenstander ble funnet og tatt opp. Som definisjon på sluttede funn velger jeg å bruke Lotte Hedeagers (1992a:102, note) definisjon. Denne går ut på at gjenstandene må ha blitt lagt ned samlet, at ikke flere gjenstander har blitt tilført graven senere, og at antallet saker funnet er det samme som ble lagt ned i graver. Det er dessverre sjeldent at man kan være sikker på dette er tilfelle, og jeg tar derfor med alle sverdgraver som sikkert er tolket som graver, eller rester av graver, innenfor nevnte tre områder. På grunn av analysemetoden jeg vil bruke (AOT- og kombinasjonsanalyse, se kapittel 4.) er jeg blant

annet avhengig av forholdsvis sikre gravfunn og sverdenes gravkontekst (hva de er funnet sammen med). Jeg tar ikke med løsfunne sverd, enten de er praktsverdtyper eller vanlige typer. Et unntak vil jeg dog gjøre, ved å ta med enkelte løsfunne sverd fra Kaupang (Blindheim et al 1981, 1995 og 1999). Dette gjør jeg fordi jeg tror det er stor sannsynlighet for at disse kommer fra noen av gravene, og av den grunn følger jeg Blindheim (1995 og 1999a og b), Heyerdahl-Larsen (1981, 1995 og 1999) samt Blindheim og Heyerdahl-Larsens (1999) oppsett av gravtilhørighet (se delkapittel 3.3. og 6.1.2.).

Gjennomgangen av gravkategoriene presenteres først i analysedelen (delkapittel 6.1.) Her vil de ulike gjenstandstypene som finnes i hver kategori presenteres. Slik får jeg en oversikt over antall, og eventuelle andre faktorer, som kan være nyttige for min videre undersøkelse. Dette gjør jeg ved å dele inn gjenstandene i ulike funksjonelle grupper (bruksområde) for slik å lage en enklere og mer oversiktlig presentasjon av materialet. Det vil si at jeg som første funksjonelle gruppe tar for meg våpnene i den gjeldende kategorien. Deretter blir den neste funksjonsgruppen hesteutstyr, etterfulgt av gjenstander som jeg tolker som prestisje- og statusgjenstander. Den siste funksjonsgruppen som jeg vil gi en oversikt over er redskaper. Inndelingen med funksjonelle gjenstandsgrupper finner sted for alle tre gravkategorier (delkapittel 6.1.1., 6.1.2., 6.1.3.).

Et problem jeg har møtt i min gjennomgang av de skriftlige opplysningene om sverdgravene, er at de noen steder er typebestemt forskjellig. Enkelte ganger har Petersen (1919) eller Braathen (1989) klassifisert annerledes enn henvisningen til Ryghs (1999 [1885]) sverdtyper i tilveksten, og jeg holder meg i slike tilfeller til en av de førstnevnte. Dette på grunn av at de begge har studert sverdene nøye. Rygh (1999 [1885]) studerte også sverdene nøye, men jeg går ut fra at de som har skrevet tilveksten ikke har hatt samme mulighet til å typebestemme sverdene i samme grad som Petersen og Braathen. Noen av ryttergravene har for eksempel Braathen (1989) klassifisert annerledes enn Petersen (1919). Et eksempel fra ryttergravene er C21812 (RGR30, Bryni Mellom, Romedal i Hedmark (Braathen 1989:80-81, 182), hos Petersen (1919:144, 214-215) med navn Stange Skolehus). Her klassifiserer Petersen sverdet som et S-sverd, Braathen det som et Z-sverd, mens Tilveksten henviser til R491, som er et C-sverd. Hovedsakelig vil jeg rangere typifiseringen etter den som har studert sverdene sist, der dette er mulig. Jeg bruker derfor særlig Braathen for ryttergravene, og jeg vil for eksempel regne sverdet fra Bryni Mellom som et Z-sverd. Når jeg kommer til Kaupanggravene holder jeg meg til Blindheims (1995 og 1999a og b) og Heyerdahl-Larsens (1981, 1995 og 1999)

typebestemmelser. Som jeg kommer noe tilbake til i delkapittel 3.4. vil jeg hovedsakelig bruke Petersens (1919) egne typebestemmelser for mitt vanlige sverdgravsmateriale, mens jeg er nødt til å stole på tilveksten der jeg bare har opplysningene fra denne. For Vestfold har jeg dessuten hjelp av Lars Forseths magistergradsavhandling fra 1993, der han gjorde egne bestemmelser for sverdene. Forseth (1993) har også klassifisert ryttergravene fra Vestfold, men alle disse samstemmer med Helge Braathens (1989) typebestemmelser. Per Hernæs (1985) sin funnliste fra de østnorske sverdfunnene har dessverre vært utilgjengelig for meg under mitt arbeid med oppgaven. I en samtale med Per Hernæs fikk jeg vite at det stort sett var visse vanskeligheter med å skille H-sverdene fra I-sverdene og M-sverdene fra Q-sverdene. Således bør det ikke være så store forskjeller fra tidligere typebestemmelse.

3.1.2. Definisjon på prestisje- og statusgjenstander

De gjenstandene jeg regner som status- og prestisjegjenstander er blant de som oftest regnes som tilhørende vikingtidens stormannssjikt. Mange av stormannsgravene er rikt utstyrt, også med eksepsjonelle våpen og rustninger (Almgren 1983:11, Ambrosiani 1983:24, Arwidsson 1983:71, Müller-Wille 1983:109 og Sawyer 1983:117). Foruten fine våpen og da også fine og gode sverd, har man blant annet skålvekter, vektlodd, spillebrikker, gull, sølv og importgods.

Fullt våpenutstyr og våpentingsloven: Av det som kanskje er mer omdiskutert, velger jeg å regne fullt våpenutstyr i graven som en faktor som kan vise den dødes sosiale tilhørighet. Ved å bruke de gamle norske landskapslovene, spesielt Gulatingsloven, sagaer og et arkeologisk materiale, finner Ellen Høigård Hofseth (1981) at loven om folkevåpen har hatt gyldighet også i vikingtid. Loven gikk ut på at hver mann måtte ha et bestemt våpensett, bestående av spyd, skjold og øks eller sverd. Å mangle noen av våpnene medførte bøter, og loven foreskrev også hvordan menn uten nødvendige midler skulle skaffe seg våpnene. I loven kan man lese hvordan våpnene var rangert, med sverd øverst, deretter spyd, og til slutt øks som det simpleste våpenet. Øksa var også det billigste våpenet, og derfor det første våpenet en ubemidlet måtte skaffe seg (Gulatingsloven, §309). Ut i fra gravmaterialet mener Hofseth (1981:105-106, 109) å lese at våpnene i gravene samstemmer med våpentingsloven.

Bergljot Solberg (1985) finner på grunnlag av et arkeologiske materiale at de med tre våpen i graven hadde høyere status enn de med to, og det samme i forhold til de med ett. Samtidig finner hun at sverdet må ha vært det mest prestisjefulle våpenet i vikingtiden, deretter spyd og til slutt øksa. Solberg (1985) bruker også fordelingen av våpengruppene på gravene for å

undersøke hva det kan si om den sosiale statusen. Siden de med alle tre våpen er færre enn de med to og særlig ett våpen, tilhører antakelig de med tre våpen menn høyere på den sosiale rangstigen enn de med ett eller to. Dette gjelder likevel ikke for alle graver sier Solberg (1985:74), da det kan finnes mange unntak. Også Solberg (1985:68-70) bruker landskapslovene og sagaene for å underbygge undersøkelsen sin.

Både våpentingsloven fra Gulatingsloven (§309) og avsnittene 13 og 15 fra Frostatinglovens leidangsbolk (1994:126) er brukt i Magnus Lagabøtes Landslov fra 1274 (1994:36-37), i dennes landevernsbolk (III, kapittel 11). I Landsloven (1994:36-37) blir det pålagt hver mann etter formue hvilket våpenutstyr og bekledning han skulle ha, og økende bøter for manglende utstyr jo flere "veiede mark" han eide. Alle menn med minst seks "veiede mark" skulle ha skjold, spyd og øks eller sverd (Landsloven 1994:36). I tillegg til disse "folkevåpnene" skulle alle som eide minst 12 "veiede mark" også eie skjold og hjelm (Landsloven 1994:36). Formuende menn med minst 18 "veiede mark" skulle ha alt dette, men også ringbrynje (Landsloven 1994:36). Landsloven (1994:37) gir også minimumskrav til de som har mindre enn seks "veiede mark". Alle måtte i hvert fall ha godt nok spyd, skjold (med tre jernstenger på tvers) og øks eller sverd. Ut ifra Landsloven (1994:37) mener jeg å lese at økser er et mye billigere alternativ enn sverd, og vil være enklest å skaffe seg. Spesielt synes jeg dette kan sees ved at vanlige arbeidere for sin første lønn måtte kjøpe en øks, for den andre et skjold og for den tredje et spyd. Her mener jeg man ser at øksa var det billigste og enkleste våpenet man kunne kjøpe, og samtidig en indikasjon på hvor mye dyrere et sverd var (spesielt et godt og praktfullt sverd). Lignende standsskille kan sees også i Hirdloven (2000:128-131), der hirdmennene måtte ha mer og bedre våpenutrustning jo høyere rang de hadde. Samtidig bør man legge merke til at øks ikke nevnes (Hirdloven 2000:130-131), noe jeg mener kan skyldes sverdenes høyere status, og sverd kan ha vært påkrevd for kongens egne menn. Selv om Landsloven er skrevet i høymiddelalder kan man nok likevel gå ut ifra at de fleste lovbestemmelsene virket helt tilbake på 800- og 900-tallet. Hovedårsaken er at den ble skrevet hovedsakelig som en fornyelse av de gamle landskapslovene, de fleste fra Gulatingsbok og Frostatingsbok (Helle 1996:135-136). I et senere verk om Gulatingsloven sammenligner også Helle (2001:79) våpentinget som Gulatingsloven gir påbud om, med det lignende fra Landsloven.

Hofseth (1981) og Solberg (1985) mener ut ifra dette at graver med alle tre våpentyper (sverd, spyd og øks) tilhørte menn høyere på den sosiale rangstigen i vikingtid enn de med to eller ett

våpen. Ut ifra artiklene mener jeg også å se en rangering av våpnene, der sverd kan skilles ut som mest prestisjefullt, dyrest og vanskeligst å skaffe seg. Etter dette kommer spyd og skjold. Øksa stiller sist. Da har man skaffet seg alle våpnene som våpenloven påbyr, men jeg tolker dette dit hen, med hjelp av de to nevnte artiklene, at sverd var høyest verdsatt. Med bakgrunn i disse to artiklene regner jeg derfor graver med sverd å tilhøre menn høyere på den sosiale rangstigen, enn de med bare spyd og/eller øks. Videre bør en person gravlagt med alle tre våpen ha hatt større sosial status enn en med bare to eller ett våpen. Jeg vil bruke Hofseths (1981) og Solbergs (1985) undersøkelser og konklusjoner til å belyse mitt materiale og min undersøkelse. Ved å bruke disse, tror jeg at jeg kan få vite mer om skillet mellom mine stormannsgraver (spesielt ryttergravene) og de ”vanlige sverdgravene”. Dette igjen vil kunne være med på å utdype sverdtypenes mulige forskjellige sosiale og symbolske betydning. Teorien rundt de ulike våpensettene og sosial tilhørighet blir ytterligere forsterket av en senere artikkel av Solberg (1994a), der de ulike våpensettene og sosial tilhørighet blir diskutert. Etter å ha tatt de nevnte lovene til hjelp, kommer Solberg (1994a:19) fram til at personer gravlagt med både sverd, spyd og øks trolig representerer det aristokratiske toppsjiktet i yngre jernalder.

Når jeg i tillegg tar de nevnte delene av Landsloven (1994:36-37) til hjelp styrkes dette inntrykket. Jo rikere man var, jo mer våpenutstyr måtte man ha, samtidig som man risikerte høyere bøter ved å mangle flere av dem. At sverd ikke nevnes som et våpen fattige måtte ha, tar jeg som en indikasjon på at dette var det mest verdifulle og dyreste våpenet, og dermed også vanskeligst å skaffe for fattige arbeidere. Her ligger nok også noe av forklaringen ved kravet om at man måtte ha enten sverd eller øks. På grunn av forskjellen i verdi skulle dette tilsi at de lavere stilte skaffet seg øks isteden for sverd, mens sverdet nok var forbeholdt personer i de høyere sjiktene, de som da hadde råd til sverd. Prisen på sverd kom nok også an på klingens kvalitet og grepets utforming og utseende. Jo finere og bedre et sverd var, jo dyrere må det antas å ha vært. Samtidig ga det antakelig mer status og prestisje, og viste eierens rikdom og eventuelle makt. For de sistnevnte tror jeg praktsverdtypene kan ha tilhørt. Dette var antakelig sverd som bare de aller rikeste, fra det øverste sosiale sjiktet, hadde råd til. Dessuten kunne jo øksa brukes i den fattige arbeiderens daglige arbeid, og ikke bare som våpen.

Når det gjelder bruken av Gulatingsloven og Frostatingsloven som kilde på vikingtid tror jeg ikke dette burde by på noen store problemer. Lovene er riktignok skrevet ned på 1000- eller

1100-tallet, og kan hovedsakelig sies å fortelle om samfunnet i perioden lovene ble skrevet ned (Andersen 1977:21; Helle 1996:135-136; Krag 1995:86; Solberg 2000:268). Historikeren Claus Krag (1995:186) mener for eksempel at man kan bruke lovene til å belyse samfunnsforhold mot slutten av 1000-tallet og gjern tidligere. Solberg (1994a:18) mener mange av lovpåbudene har sitt opphav på begynnelsen av 900-tallet. Jeg tror også at det er riktig å bruke våpentingslovene ned til vikingtid, da de blant annet var en viktig del av Leidangsbestemmelsene. Leidangen ble som kjent til under Håkon den Gode, under hans regjeringstid på 900-tallet. Geir Atle Ersland (2000:53-54) setter for eksempel våpentingslovene i direkte sammenheng med leidangens tilblivelse. Det blir påpekt at våpenpåbud er en viktig del av de 22 kapitlene om leidangsplikten i "Utgjerdربولken" i Gulatingsloven (Ersland 2000:54). For øvrig er det interessant i den sammenheng å merke seg navnet på delen der påbudet står i Frostatingsloven, "Leidangربولken". Dette burde tilsi at selv om Gulatingsloven og Frostatingsloven først ble skrevet ned i middelalder (se ovenfor) har antakelig kravet til hvilke våpen man måtte stille med ved leidangoppbud holdt seg som en fast lov og tradisjon siden 900-tallet. Kravet har nok holdt seg i hevd fra vikingtid, gjennom middelalder og kanskje helt til etter reformasjonen (Bull 1920:173). Nettopp faktoren at man finner omtrent de samme lovene om våpenpåbud i Landsloven tror jeg viser hvor lenge akkurat denne, og andre, lovpåbud kan ha blitt holdt i hevd.

For å understøtte bruken av Landsloven fra 1276 på vikingtid, og det samme for landskapslovene, kan den retrospektive metoden tas i bruk. Enkelt sagt går dette ut på at samfunn i tidligere tider utviklet og forandret seg sakte, slik at nyere kilder kan brukes til å belyse forhold flere århundrer tilbake (Berglund 1995:471). I sin undersøkelse av Tjøttariket bruker for eksempel Berglund (1995:470-476) kilder fra middelalder for å belyse samfunnet i vikingtid, og kilder fra 1600-tallet for å belyse middelalderen. Andre forskere som har brukt denne metoden er for eksempel historikerne Bull (1920), Holmsen (1940, 1976), Sandnes og Salvesen (1978) og Steinnes (1927). Også arkeologer, som Berglund, tar gjerne i bruk skriftlige kilder for å belyse forhold lenger tilbake i tid. Dette gjelder særlig kilder fra middelalder på eldre og yngre jernalder. I sin doktoravhandling tar Dagfinn Skre (1998) delvis i bruk en slik metode for å belyse forholdene på Romerike i jernalder og middelalder ut i fra skriftlige kilder. Også Skre (1998:330) sammenligner for øvrig våpentingslovene fra landskapslovene med våpenutstyret fra vikingtidens graver. Bull (1920) bruker både Gulatingsloven, Frostatingsloven og Landsloven for å belyse leidangsvesenet i vikingtid og middelalder. Samtidig styrkes disse lovene ved sammenligningen. Det burde derfor heller

ikke være noe som tilsa at våpentingslovene ikke skulle ha vært de samme gjennom vikingtid og middelalder. Bull (1920:72) styrket, som jeg selv gjør, sammenligningen av Landsloven med Gulatingsloven ved å legge vekt på at sistnevnte var hovedkilden for Magnus Lagabøte under skrivingen av Landsloven. I tillegg sammenlignet Bull (1920:72-73) våpentingsloven i disse to lovverkene med hverandre. Dette blir nok en sterk indikasjon på at nettopp våpentingsloven i Gulatingsloven kan ha ligget til grunn ved skrivingen av samme lov i Landsloven. Som Bull (1920) sammenligner også Helle (2001:79) og Solberg (1994a:18-19) disse to lovpåbudene med hverandre.

Både gjennom bruken av en retrospektiv metode, og eksemplene med sammenligninger av lovbestemmelsene mener jeg det er legitimt å bruke våpenloven i Landsloven som en videreutvikling og sammenligning av våpentingslovene i Gulatingsloven og Frostatingsloven. Samtidig kan alle lovene, og særlig landskapslovene, brukes som kilde tilbake til 900-tallet. Det siste vil jeg si er sannsynlig etter å ha satt dem i sin rette sammenheng med leidangslovene. I tillegg er det viktig å huske at samfunnet i vikingtid og middelalder var forholdsvis likt oppbygd samfunnsmessig, med unntak av noen store forandringer som kristendom og kongemakt (Andersen 1977; Bagge 1998; Helle 1996). Som sagt endret samfunnet i tidligere tider seg forholdsvis sakte over lang tid (Berghlund 1995:471). Det er nok derfor ikke så usannsynlig om forhold fra middelalderens Norge kan overføres til vikingtidens Norge. Det var antakelig stor kontinuitet mellom 1000- og 1200-tallet, og det var nok ikke så veldig store forskjeller i samfunnsforholdene under disse århundrene (Bagge 2002:209). Jeg skylder dessuten professor Sverre Bagge stor takk for at han i en personlig e-post (19/1-2004) satte meg på tanken om den kulturelle kontinuiteten hos mennesker i vikingtid og middelalder, og samtidig opplysningen om at alle de tre omtalte lovene nok kan brukes for å belyse forholdene i vikingtid, selv om bestemmelsene stammer fra vikingtid eller ikke.

Vekter og vektlodd: Er blant de mer klassiske prestisjegjenstandene fra vikingtidsgraver. Unn Pedersen (2000) beskriver i sin hovedfagsavhandling hvordan vekter og vektlodd har vært tegn på sosial status. Pedersen (2000:102) skriver blant annet at flere graver med vektutstyr fremstår som rikt utstyrte. Pedersen (2000:102-105) trekker inn både funnenes kvalitet og kvantitet, og blant hennes undersøkelsesmateriale finner man både ryttergraver og Kaupanggraver. Som oppsummering av tolkningen av vektlodd og høystatuspersoner finner Pedersen (2000:100-107) at funnsammensetningen i mange av gravene tyder på at den gravlagte må ha tilhørt samfunnets høyere sosiale sjikt.

Importgjenstander: Er ofte beskrevet som statusgjenstander (Stamsø Munch 1991:324-325). De blir igjen brukt til å definere graver som rike, og som stormannsgraver. Ifølge Bergljot Solberg (2000:225) utgjør importfunnene et markant innslag i vikingtidens gjenstandsmateriale. Dette gjelder både gravfunn, depotfunn og løsfunn. Importgjenstander er av mange forskjellige typer, som noen våpen (gode eksempler er flere av praktsverdtypene), husgeråd, drikkeutstyr, ulike typer beslag, visse ringspenner, bronsebisler, gull- og sølv-gjenstander og annet (Solberg 2000:225-229). Forøvrig regnes både skålvecter og vektlodd også som import, ifølge Solberg (2000:226). Fordi importvarer regnes som spesielle, og ofte blir knyttet til stormannssjiktet i vikingtid, velger jeg å regne dem for prestisje- og statusgjenstander. Sverddoppsko er veldig sjeldne ifølge Sigurd Grieg (1943:31) og Håkon Shetelig (1937:212). Jeg regner også sverddoppsko og spyddoppsko som prestisjegjenstander. Når det gjelder spillebrikker regnes disse som et av de sikreste stormannstegnene i vikingtidsgraver (Grieg 1947:24-26, 53-63; Opedal 1998; Pedersen 2000:102; Petersen 1914). De er spesielt knyttet til eliten og det øverste sjiktet i vikingtidssamfunnet og finnes oftest i rike graver (Grieg 1947:24-26, 53-63; Opedal 1998:55; U. Pedersen 2000:102; Petersen 1914).

Smedredskaper: Tas gjerne til inntekt for sosial status i vikingtidens samfunn (Heyerdahl-Larsen 1999:112-113; Martens 1995, 2003:9-12; Straume 1986). Det har også blitt diskutert hvorvidt graver med smedredskap nødvendigvis er smedgraver, samt hva som er en god definisjon på en smedgrav (Straume 1986; Wallander 1989). Eldrid Straume (1986:46) finner at graver med smedverktøy ofte har fullt våpenutstyr, jaktutstyr og rideutstyr. Straume (1986:46, 54-55) mener smedutstyr i graver mer viser den døde status enn hans yrke. På bakgrunn av dette velger jeg å regne smedutstyr i graven som prestisjegjenstander, her hovedsakelig hammer, tang og fil. Bare en av disse gjenstandene er nok for lite til at graven kan karakteriseres som en smedgrav. Jeg vil derfor bare karakterisere en grav som mulig smedgrav hvis den har minst tre smedredskaper, disse kan være hammer, ambolt, fil eller tang.

3.2. Ryttergravene

Vikingtidsgraver med stigbøylor og sporer, såkalte ryttergraver, vil bli behandlet som en egen gruppe i dette arbeidet, i henhold til Braathen (1989:4-5). Jeg bruker ikke de mulige ryttergravene som Braathen (1989: 4-5, 177) nevner, da disse er for usikre for min

undersøkelse. Ved å bruke Braathen (1989), får jeg med meg alle de sikre ryttergravene som er funnet i Norge frem til 1989. Braathen tok riktignok magistergraden i 1976, men i publiseringen fra 1989 er den ene ryttergraven som ble funnet i mellomtiden (Johansen 1979), tatt med. Braathens (1989) typologisering av stighbøylene er nå sentral i typebestemmelse av nyfunne stighbøyer, og til datering av disse. Et eksempel er Engelaug Østre i Løten kommune i Hedmark (C38620). For hele Norge har Braathen (1989) påvist 49 ryttergraver. De fleste av Braathens (1989) ryttergraver er funnet på Østlandet, men med konsentrasjon i tre "hovedområder" (Braathen 1989:130-139). Dette er Hedmarken, Romerike og Vestfold, med henholdsvis 15, 13 og 7 ryttergraver. De øvrige er fordelt på Oppland (2), Buskerud (3), Østfold (2), Rogaland (3), Hordaland (1) og Nord-Trøndelag (3). I min analyse velger jeg å bare ta med ryttergravene med sverd fra Østlandet, da materialet ellers er begrenset til Østlandet, og de nevnte konsentrasjoner av ryttergraver passer med valget av VRH-gravene. Av ryttergraver med sverd har Braathen med 37 fra Østlandet. Etter 1989 er det funnet en ryttergrav på Østlandet, nemlig Engelaug Østre (C38620), gravd ut av Ole Risbøl (1997). Jeg har også blitt oppmerksom på tre ryttergraver som Nationalmuseet i København har opplysninger om. Dette er én fra gården Asak og én fra gården Fløgstad på Romerike (Braathen 1989:178; Skre 1996:567-572), samt én fra gården Thorshaug i Vang kommune i Hedmark (Braathen 1989:178). En fjerde ryttergrav som jeg har fått opplysning om fra Nationalmuseet i København er gården Hvattum i Oppland (Braathen 1989:178), men denne har ikke sverd, og er derfor ikke aktuell. Med Engelaug Østre og de tre ryttergravene fra Nationalmuseet blir det totalt 41 ryttergraver i mitt materiale.

3.3. Sverdgraver fra Kaupang (KAUP)

Når det gjelder sverdgravene fra Kaupang er disse helt ut fagmessig gravd ut av Blindheim, Nicolay Nicolaysen og Gustaf Gustafson. Det er mange gjenstående graver på Kaupang som fremdeles står urørt. De undersøkte gravene er publisert av Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Roar Tollnes (1981), Blindheim og Heyerdahl-Larsen (1995) og Blindheim, Heyerdahl-Larsen og Anne Stine Ingstad (1999). Jeg bruker disse publikasjonene som mine hovedverk og referanseverk når det gjelder gravene jeg bruker fra Kaupang. Blindheim (1995 og 1999a og c) og Heyerdahl-Larsen (1981, 1995 og 1999) har selv gått igjennom de ulike gjenstandene fra alle sine graver, og setter dem opp i tabeller, og diskuterer forhold rundt dem. Dette er til stor hjelp for meg, og jeg vil også bruke noen av deres tabeller til hjelp i min presentasjon (delkapittel 6.1.). Jeg velger imidlertid en litt annen inndeling. Kategoriene jeg deler gjenstandene inn i vil være noenlunde de samme i delkapittel 6.1.2. som i delkapittel

6.1.1. Blant sverdgravene fra Kaupang tar jeg også med de gravene som ble gravd ut av Nicolaysen i 1867. Disse er også publisert i Blindheim et al (1981, 1995 og 1999). Gravene fra Lamøya er gravd ut av Gustafson og finnes også i publikasjonen fra 1981 og 1999. Til sammen får jeg 38 graver fra Kaupang. I materialanalysen av disse gravene (6.1.2.) går jeg igjennom noen problemer knyttet til inndelingen av gravene og gjenstandene i disse.

3.4. VRH-gravene

Av de mer vanlige sverdgravene (VRH) har jeg 165 sikre graver. Disse er enten undersøkt av arkeologer eller er funnet under jordarbeider, veiarbeid, grustekt, og annet. Det som gjør at jeg regner de sistnevnte som graver, er at de er tolket som graver av arkeologer på befaring eller ved etterundersøkelser. Funn som jeg syntes var for usikre til å regne som graver har jeg derfor utelatt her. Jeg velger å tolke flere av gravene som Lars Forseth (1993) kaller for usikre, som sikre gravfunn. Forseth (1993:101-102) regner nemlig bare graver som er gravd ut av profesjonelle arkeologer eller amatørarkeologer for sikre, en tolkning som jeg synes blir for streng. Dette blant annet fordi det er såpass mange funn som er gjort tilfeldig, ved jordarbeid, veiarbeid eller lignende, som helt klart synes å ha vært en grav. De er for øvrig som oftest tolket som gravfunn av befarende arkeologer etter slike tilfeldige oppdagelser.

Ved hjelp av Lars Forseths database har jeg funnet frem til sverdgravene i Vestfold. Ved en gjennomgang av de skriftlige tilvekstene fra 1989 til 1997 har jeg bare funnet én "ny" sverdgrav etter 1993, nemlig fra Melø Søndre, Hedrum i Larvik (C38334, Tilveksten 1996:123-124). De fleste av Forseths (1993) graver med sverd har jeg funnet ved hjelp av datatilveksten. En del av dem, og da spesielt de eldre funnene, måtte jeg finne i Aarsberetningene (1869-70, 1871, 1872, 1873, 1874, 1885, 1886, 1887-88). I funnlisten (appendix I D) er dette nummer 1 til 15. Jeg holder meg som nevnt til Lars Forseths (1992:database) typebestemmelse av sverdene fra Vestfold. Et unntak vil jeg derimot understreke at jeg gjør. Dette er L-sverdet fra Vestre Dolven i Brunlanes (C5046-49). Forseth (1993:database) kaller det et N-sverd, men dette er et av Jan Petersens (1919:113, figur 94, se bilde i appendix IV) typeeksemplarer på L-typen, og jeg regner det derfor som et L-sverd. Av bildet i Petersen (1919:113, figur 94) synes jeg dessuten selv at det ligner på et L-sverd. Til sammen har jeg funnet 82 sverdgraver fra Vestfold, og det er også herfra flesteparten av "de vanlige sverdgravene" kommer.

Sverdgravene fra Romerike har jeg som tidligere nevnt funnet frem til ved hjelp av Dagfinn Skres (1996:567-572) funnliste. Deretter har jeg tatt ut funnopplysningene fra datatilveksten. Også her måtte jeg gå til Aarsberetningene (1867, 1869, 1871, 1879) for å skaffe opplysninger om noen av gravene. En av gravene, Bjørke, Sørumsnes i Akershus, finner jeg i Norske Fornlevninger (Nicolaysen 1862-66:738), samt to gjennom aksesjonskatalogen (Anr 90/382 og 92/304). Den første av disse er fra Bjørke i Sørumsnes og har fått C-nummer 37883 (skriftlig tilvekst 1991, 1989-1991:114). Den andre er fra Habberstad i Ullensaker, men har ennå ikke fått noe C-nummer. Innholdet i denne finner jeg derfor i Skres doktoravhandling (1996:209, 1998:136), samt i Skres (1993) egen innberetning om graven. I de skriftlige tilvekstene etter 1989 har jeg forøvrig heller ikke fra Romerike funnet noen graver med sverd. Av sverdgraver fra Romerike har jeg til slutt fått 43 i alt.

Fra Hedmarken har jeg dessverre bare funnet sverdgraver gjennom datatilveksten, slik at det er større mulighet for at det er flere jeg ikke har fått med meg herfra, enn fra Vestfold og Romerike. Hedmarkenområdet regner jeg som Hedmarkskommunene Løten, Stange, Ringsaker og Hamar. Noe hjelp har jeg hatt av Jan Petersens (1919:114-115) funnliste over sverd fra Hedmark, i enkelte tilfeller også for Romerike (Akershus) og Vestfold. Dette gjelder også for noen av typebestemmelsene av sverd, der datatilveksten er usikker eller ikke nevner sverdtypen. Jeg har dessuten hatt god hjelp av Irmelin Martens (1969) avhandling om gravfeltet By i Løten. Dette gjelder spesielt for adskillelsen av to vanlige sverdgraver fra ryttergraven (RGR25) i samme haug (Martens 1969:91). Jeg velger således å bruke hennes (Martens 1969:91) fordeling av gravene i denne haugen. Til sammen har jeg i min undersøkelse med 40 sverdgraver fra Hedmarken.

3.5. Kildekritikk

Sverdene som det ikke er mulig å typebestemme kan være en feilkilde i mitt materiale, da jeg har regnet dem som tilhørende de vanlige sverdtypene, med benevnelsen ?-type. Enkelte av dem kan ha vært praktsverdtyper, slik at det kan ha vært flere slike sverd enn det jeg har med her. For eksempel kan det føre til at flere av ryttergravene enn oppført har praktsverdtyper. Dette vil likevel bare ytterligere forsterke ryttergravenes karakter av stormannsgraver. Vanskeligere er det med sverdgravene fra Romerike, da disse har veldig mange sverd av uvisst type. Likevel tror jeg det ville være lettere å gjenkjenne et sverd av praktsverdtype, da disses grep og hjalter stort sett er større enn hos de vanlige sverdtypene.

Et problem er det også at sverdene av vanlige typer som har ornamentikk, striering, innkrustering eller lignende på hjaltene. Dette skaper et problem i og med at det er et av kriteriene mine for at en sverdtype er en praktsverdtype. Et hovedskille jeg mener er til stede her er at det ofte bare er enkelte sverd innenfor den gjeldende sverdtypen som har dette. Nesten alle sverdene som er funnet av praktsverdtype, synes for meg å gi et sterkt høystatuspreg. Det motsatte synes jeg ikke kan sies om de vanlige sverdtypene, der altså bare noen sverd kan være utstyrt med striering og lignende (se delkapittel 2.2.1.). Den vanlige sverdtypen som gir mest tvetydig inntrykk er H-typen. Dette er vikingtidens vanligste sverdtype (Jørgensen 1999:79, 152, 180; Nordman 1943:50; Petersen 1919:89-101). Mens mange av H-sverdene er veldig simple og dårlige, er andre i stand til å konkurrere med praktsverdtypene. Noen eksempler er blant annet H-sverdene fra RGR3 (se Bindheim 1999c:75), KAUP8 og KAUP27 (se funnlisten, appendix I B og C), forøvrig er alle vanlige sverdtyper med striering eller lignende i sølv/gull/bronse i dette materialet markert i funnlisten (appendix I B, C og D.). Jeg skal senere (delkapittel 6.5.3)) forsøke å skille ut mulige praktsverd blant H-sverdene i undersøkelsesmaterialet.

Et annet problem er definisjonen av sikre og usikre gravfunn. Dette skaper noe feil på deres AOT-verdier, men ikke så mye at det burde gi seg noe utslag på undersøkelsen. Heller ikke siden hver gjenstandstype likevel telles som en verdi.

Andre faktorer enn sosiale status kan ha virket inn på sverdgravene og gjort dem forskjellig fra hverandre, slik som gravskikk, normer, de levendes valg, kjønn og alder ved død. For eksempel kan praktsverdtypene ha blitt ansett som tilstrekkelig gravutstyr, eller at de ikke kunne gi den døde all arv, som de selv skulle bygge sin makt, status og/eller rikdom på. En motforestilling mot dette igjen blir for eksempel ryttergravene, som tydelig er stormannsgraver av spesiell status og betydning (henvisninger som i kapittel 1 og delkapittel 3.1.1.).

4. METODE

Jeg har valgt to analysemetoder som skulle egne seg godt til min problemstilling og til mitt materiale. Den ene er AOT-metoden, som jeg beskriver i 4.1. Den andre er kombinasjonsanalysen, som jeg tar for meg i 4.2. I disse to delkapitlene gir jeg også en nærmere begrunnelse for valget av metode. I 4.3. kommer jeg inn på forholdet mellom AOT- og kombinasjonsmetoden.

4.1. AOT-analyse

Forkortelsen står for Antall OldsaksTyper, og er en kvantitativ analysemetode. Metoden er blant annet brukt av Lotte Hedeager (1978, 1980, 1985, 1992a) og Hedeager og Kristian Kristiansen (1981) i studiet av jernaldergravene i Danmark. Ifølge Hedeager (1992a:102) forutsetter metoden et gjenstandsmateriale av sluttede gravfunn. Metodens ganske enkle prinsipp er at man teller antallet av ulike gjenstandstyper i graven, og får dermed AOT-antallet for den graven. Hver gjenstandstype teller like mye, slik at ett sverd, to økser og tre spyd alle får samme AOT-verdi, nemlig én. Siden hver gjenstandstype teller like mye, får en grav med ett sverd, ett spyd og en øks en AOT-verdi på tre. Ved å bruke denne metoden fjerner man, ifølge Hedeager (1992a: 102), alle lokale og regionale forskjeller i gravgodsets sammensetning. Slik får man en generell målestokk for rikdom og sosiale forskjeller i gravutstyret. Hedeager (1992a:102-103) legger vekt på at det i tillegg oppnås en objektivitet som ikke er tilstede ved en verdiladet poengsettelse der verdifulle gjenstander i seg selv er nok til å klassifisere en grav som rik. Da analysen som nevnt er avhengig av sluttede, sikre gravfunn, er det viktig at materialet er veldokumentert (Hedeager 1992a:103). For at en grav skal regnes som rik etter AOT-metoden, må graven inneholde mange gjenstandstyper, og dermed få en høy AOT-verdi. En grav med høy AOT-verdi kan ikke regnes som rik bare ut ifra det. Den må også ha verdifulle gjenstander med seg som gravgaver, som ulike prestisjegjenstander. Graver med mange ulike typer prestisjegjenstander, og får en høy AOT-verdi, regnes som spesielt rike.

Metoden er ifølge Hedeager (1992a:103-104) grov, men gjør det enklere å samlet studere et materiale med større og mindre forskjeller, samt at det blir mulig å sammenligne branngraver og skjelettgraver. Hedeager (1992a:103) tolker gjenstandstyper som gjenstander med forskjellig funksjon, og jeg velger også å bruke den definisjonen.

I min undersøkelse er AOT-analysen en viktig del, da jeg tror at den vil egne seg godt for å analysere sverdtypenes sosiale og symbolske betydning. AOT-analysen vil kunne hjelpe meg å skille mellom rike og fattige graver. Gjennom å regne ut AOT-antallet for alle sverdgravene i mitt materiale vil jeg få fram forskjeller mellom de ulike gravtypene, og eventuelt de ulike gravkategoriene. Hvis gravene med praksisverdtyper har en tydelig høyere AOT-verdi enn gravene med vanlige sverdtyper kan det være en indikasjon på at praksisverdtypene hadde en større sosial og tilliggende symbolsk betydning. Spesielt er det interessant å se om ryttergravene, men også gravene fra Kaupang har et generelt høyere AOT-tall enn de mer vanlige gravene fra Vestfold, Romerike og Hedmarken. Hvis det er tilfelle, samtidig som de også har en større andel av praksisverdtyper enn de vanlige sverdgravene (fra Vestfold, Romerike og Hedmarken), kan det tyde på at praksisverdene var forbeholdt vikingtidens øverste sosiale sjikt.

AOT-grupper: Jeg deler inn AOT-verdiene i ni forskjellige grupper, og får dermed ni forskjellige verdigrupper. Gruppene er videre delt inn i fire. De to første, 0-3 og 4-7, regner jeg som graver med henholdsvis lav og forholdsvis lav AOT-verdi. De tre neste gruppene regner jeg som graver med høy AOT-verdi. De fire siste gruppene regner jeg som veldig høye, og de er da 20-23, 24-27, 28-31 og 32<. Grunnlaget for inndelingen i grupper er inspirert av Hedeager (1992a:103-132) og Forseth (1993:243-262). Hedeager (1992a:103-132) skriver om graver og deres forskjellige AOT-verdi på gravplasser i Danmark. Det jeg baserer meg på her er steder i teksten der hun (Hedeager 1992a:106, 108-114 og 130) kommer inn på høy og lav AOT-verdi. Lars Forseth (1993:243) setter et hovedskille mellom høy og lav AOT-verdi ved åtte, og det har jeg også gjort.

4.2. Kombinasjonsanalyse

I motsetning til AOT er kombinasjonsanalysemetoden en kvalitativ metode (Hedeager 1992a:102-103). Her er det nettopp kombinasjonen av gjenstander i graven som er viktig, og da også hvilke gjenstander som finnes sammen, i kombinasjon. Spesielt er prestisje- og statusgjenstander ("statusindikatorer") interessant for å studere ulikheter mellom de forskjellige sosiale sjiktene i fortidens samfunn. Den typen kombinasjonsanalyse som jeg skal utføre er samtidig også en kontekstuell analyse (av gravene), siden det er gjenstandenes kombinasjon i gravene jeg skal undersøke.

Kombinasjonsanalyse kan altså brukes både på sluttede gravfunn og på gravfunn der usikre eller manglende funnopplysninger gjør det mulig at ikke alle gjenstandene er registrert (Hedeager 1992a:102). Ifølge Hedeager (1992a:102) er det riktignok nødvendig med sikkert sluttede gravfunn hvis man skal studere bestemte funnkombinasjoner, men det skal ikke jeg gjøre her. Derimot bør de usikre funnene tas med, hvis man hovedsakelig vil ha de generelle tendensene i funnkombinasjonene. Kombinasjonsanalyse går som navnet sier, rett og slett ut på å analysere eller undersøke kombinasjonen av oldsaker i gravene, og på den måten finne ut hvilke gjenstander som er lagt ned sammen. Dermed kan man si noe om gjenstandenes kombinasjon i gravene og gravenes sannsynlige status.

En vanlig måte å utføre en slik analyse er å sette opp kombinasjonsdiagrammer eller – skjemaer, der en setter opp alle gjenstandstypene en vil ha med (se appendix II). Ved å ha alle gravene i materialet i venstre spalte, vil man få oversiktlige og informative skjemaer. Dette vil jeg også gjøre i min undersøkelse, og konsentrerer meg spesielt om sverdtyper og eventuelle status- og praktgjenstander som disse måtte ligge sammen med i graven. Jeg legger størst vekt på om praktsverdtyper ligger i graver med annet statusmateriale, men har også øye for om det samme gjelder for vanlige sverdtyper. Her kan man se at denne analysen er det samme som en kontekstuelle analyse, da jeg undersøker sverdenes kontekst i gravene.

4.3. Samhandlingen mellom AOT- og kombinasjonsanalysen

Jeg deler opp analysen av materialet i tre deler der jeg analyserer de tre gravkategoriene hver for seg (kapittel 6). Det betyr at jeg utfører AOT- og kombinasjonsanalysen for henholdsvis ryttergravene (delkap. 6.2.), Kaupang (delkap. 6.3.) og materialet som representerer "de vanlige sverdgravene" (delkap. 6.4., Vestfold, Romerike og Hedmarken, eller VRH-gravene) hver for seg. Deretter sammenligner jeg resultatene i delkapittel 6.5. Som Hedeager (1992a:103) legger vekt på, supplerer de to analysemetodene hverandre. Mens kombinasjonsanalysen viser de kvalitative forskjellene i gravutstyrets sammensetning, viser AOT-analysen den kvantitative forskjellen. Ifølge Hedeager (1992a:103) gir den første et godt utgangspunkt for å diskutere bruk av statussymboler, og betydningen av lokale og regionale tradisjoner. Den andre, AOT, er godt egnet for å belyse rikdomsvariasjoner og sosial kompleksitet, som da blant annet avspeiles i antallet av statusindikatorer. Jo høyere AOT-verdi, jo større sjanse burde det være for at graven også inneholder prestisjegjenstander (Hedeager 1992a:115).

I min analyse skal jeg som nevnt undersøke funnkonteksten til sverdene, og hvilke gjenstander praktsverdtypene og de vanlige sverdtypene ligger sammen med i gravene. Jeg undersøker spesielt hvilke gjenstander praktsverdtypene deler grav med (praktsverdtypenes gravkontekst). Samtidig blir det viktig å undersøke sverdgravenes AOT-verdi, for så å sammenligne gravkonteksten med denne. Når jeg sammenligner de tre sverdgravkategoriene, blir praktsverdtyper, AOT-verdi og status- og prestisjegjenstander i ryttergravene og i KAUP-gravene i forhold til VRH-gravene interessante å undersøke. Ved analyse av VRH-gravene blir det viktig å kontrollere gravene med praktsverdtyper. Dette for å sjekke om de også kanskje kan klassifiseres som stormannsgraver eller i hvert fall rikmannsgraver. I henhold til dette skal jeg da undersøke om graver med høy AOT-verdi og status- og prestisjevarer også har størst sjanse for å ha praktsverdtyper (egentlig sverd av praktsverdtyper). Samtidig vil jeg sjekke om graver med praktsverdtyper har, eller også har, en høy AOT-verdi, og om graver med vanlige sverdtyper har det. Et viktig spørsmål blir da om det er større sjanse for at stormannsgravene har praktsverdtyper, enn at de vanlige sverdgravene ha det.

Hvis praktsverdtypene hadde større sosial og symbolsk betydning enn de vanlige sverdtypene, og var forbeholdt vikingtidssamfunnets øverste sjikt, burde man altså kunne forvente at de oftest og hovedsakelig fantes i rike graver, da med en høy AOT-verdi og med andre status- og prestisjegjenstander i graven. Det burde da antakelig ikke bety noe om vanlige sverdtyper også finnes i stormannsgraver, men bare om det finnes praktsverdtyper i både rike og fattige graver. Hvis praktsverdtyper derimot ikke hadde noen større sosial og symbolsk rolle enn vanlige sverdtyper, eller ikke var forbeholdt samfunnets øverste sjikt, burde praktsverdtypene like gjerne finnes i alle typer vikingtidsgraver, også graver med lav AOT-verdi og uten status- og prestisjegjenstander. I tillegg skulle man da også forvente at det største antallet praktsverd lå i fattige og/eller enkle graver, uten mange andre gravgaver (lav AOT-verdi) eller statusgjenstander. Flere praktsverdtyper burde altså i så fall finnes i disse gravene, enn i de rike gravene, med høy AOT-verdi og statusgjenstander.

5. SVERDET I MATERIELLE OG SKRIFTLIGE KILDER

I dette kapitlet vil jeg prøve å fylle ut bildet av praktsverdene i yngre jernalder, og om disse kildene kan hjelpe meg å tolke sverdtypenes sosiale og symbolske betydning. Herunder særlig om noen forskjeller kan trekkes mellom praktsverdtypene og de vanlige sverdtypene. Slik håper jeg arkeologiske og skriftlige kilder kan hjelpe meg i ytterligere å belyse praktsverdtypenes betydning. Hvis de ulike kildene støtter min egen analyse og resultatene denne gir, er det større sjanse for at praktsverdtypene har vært en del av stormannssamfunnet. Andre kilder kan vise om det var dette sjiktet som hovedsakelig hadde praktfulle sverd, med edelt metall og ornerte hjalter og knapp, samt godt smidde klinger. Jeg vil ta opp forskjellige kilder som kan vise bruken av slike sverd hos stormenn og høvdinge i vikingtid. Samtidig også hvilke kilder som taler for at disse sverdtypene kan ha vært spesielle symboler for stormennene, som symbol på makt, status, rikdom, sosial status og at eieren var en mektig kriger.

Jeg skal forsøke å "sette inn" forskjellige elementer rundt sverdet og da særlig de antatte praktsverdtypene, som kanskje kan styrke bildet av disses tilhørighet i vikingtidens øverste sosiale sjikt. Kilder eller elementer jeg vil komme inn på er prestisjegaver, andre statussymboler som kan settes i samme kategori som praktsverdtypene, skriftlige kilder om eksklusive sverd og praktsverd i stormannsgraver. Dette er alle faktorer som kan vise bruken av praktsverdtyper hos det øverste sjiktet, eller det som jeg i noen av kildene tolker som slike, som del av stormennenes gjenstander som viser deres stand og sosiale status i samfunnet. Først skal jeg undersøke nærmere hvordan disse sverdtypene kan ha vært viktige symboler innenfor samfunnssystemet som det øverste sosiale sjiktet var en del av, nemlig krigerideologiens samfunn.

5.1. Sverdet, sosial status og krigerideologi

Selv om sverdets hovedfunksjon er, og har vært, å være våpen, har det også hatt stor symbolsk betydning. Sverdet ga status, det viste at eieren var kriger (Jakobsson 1992), det viste større eller mindre makt (Jakobsson 1992:12), og viste eierens rikdom. Alle disse symbolske funksjonene var også avhengig av selve sverdet, og dettes utseende og kvalitet. Selv om alle sverd ga/viste sosial status i alle sosiale sjikt (miljø) (Martens 1994:181), var graden av status avhengig av selve sverdets utseende og kvalitet, og hvilket sosialt sjikt man tilhørte (Martens 1994:181). Et enkelt sverd, av dårlig (smiteknisk) kvalitet ("turn and run

swords" (Martens 1994:180)) kan ha gitt stor status i de laveste sosiale sjiktene i vikingtid, mens det ble krevd en betydelig høyere standard for de/det øverste sosiale sjikt for at sverdene skulle gi stor sosial og symbolsk status. Her måtte klingene ha en viss kvalitet, og hjaltene burde være utførlig dekorert (Martens 1994:181). Det er altså i dette sjiktet jeg mener praktsverdtypene kan ha tilhørt.

Sverdet var også en viktig del av krigerens hverdag. Det var antakelig det våpenet som fremfor noe annet viste at man var en kriger. Spyd samt pil og bue kunne brukes til jakt, og øksa var et altnuligredskap. Sverdet derimot, hadde bare en hovedfunksjon, nemlig å være våpen. Eksempler finnes på at også økser og spyd hadde symbolsk betydning, for eksempel Mammenøkse (Näsman 1991). Siden sverdet hovedsakelig var et våpen (bla. Bone 1989:69), var nok dette det fremste og mest symboladete våpenet innen jernalderens/vikingtidens fremste samfunnsideologi, krigerideologien (Davidson 1994; Jakobsson 1992:11; Steuer 1987). Denne ideologien gikk ut på at man skulle være kriger, eller i alle fall se ut som en kriger (Jakobsson 1992:79-86, Skre 1998:329). Det var også et kriger- eller militærhierarki innen denne samfunnsideologien, og da spilte våpen, våpensammensetning og våpenets utseende og kvalitet en stor rolle. Både innen forskjellige sosiale sjikt og innen forskjellige deler av det militære hierarkiet har visse våpensammensetninger vært påkrevd og vanlige for merovingertid og vikingtid (Gulatingloven §309; Hofseth 1982; Härke 1989, 1992, 1994; Jakobsson 1992:79; A. N. Jørgensen 1991, 1997:158-161, 1999; L. Jørgensen 1991; Magnus Lagabøtes Landslov, bolk III kap. 11; Solberg 1985 og 1994a). Spesielt har sverdet spilt en stor rolle nettopp som stormennenes våpen, som også var lederne for krigerfølger og hærer (Davidson 1994:104-186; Jakobsson 1992:79). Samtidig som sverdet symboliserte en kriger, symboliserte det også makt, sosial status og rikdom. Satt annerledes symboliserte de fineste og mest praktfulle av sverdene stormennenes, høvdingenes og kongenes status (Davidson 1994:104-186; Hedeager 1994:294-295; Hines 1989:44; Jakobsson 1992:79-80; Myhre 1992:168, 170 og 1994:309; Opedal 1998:128; Steuer 1987:189, 213, 222, 225, 226; Stjerna 1903:110).

Ut av dette igjen kan man utlede at sverdet ga større sosial status, makt og lederskap jo finere utformet og dekorert skjeftet (hjalter, knapp og grep) var, og jo bedre klinge de hadde. Det var stormennene og høvdingene, menn fra det øverste sosiale sjiktet, som oftest hadde sverd med vellagde klinger og rikt dekorerte skjefter. Ut fra dette kan man også utlede at det var de som hadde de mest prestisjefylte og symboladete sverdene (Davidson 1994:52-77, 119-120, 147,

151, 163, 165, 177-178, 181; Falk 1914:25, 31; Gansum 1999:447; Hedeager 1994:294-295; Hines 1989:44; Jakobsson 1992:79-80; Kirpitsjnikov 1993:85; Martens 2004; Myhre 1994:309; Steuer 1987:213, 222, 225-226; Stjerna 1903:113-114; Sven Aggesøns Historiske Skrifter [1967:5-6]). Særlig i det øverste sosiale sjiktet spilte krigeridentiteten en stor rolle (Jakobsson 1992:80), og det er naturlig at det var i dette sjiktet våpen, med sverdene i spissen, fikk stor sosial og symbolsk betydning (Jakobsson 1992:80). Tre av Jakobssons (1992:84) hovedspørsmål i hans doktoravhandling er i hvor stor grad våpen symboliserer krigerens sosiale stilling, hvor stor grad de symboliserer makt og om krigeren var makthaver eller om makthaveren var kriger. Den vanlige krigeren trenger ikke ha hatt noen særlig stor sosial status eller makt selv om han har eid sine våpen, sier Jakobsson (1992:85). Dette selv om våpen var viktige i makt- og statusammenheng. Heller ikke trenger stormenns sosiale posisjoner ha blitt oppnådd gjennom krig og kamp, gjennom en militær karriere, selv om de har blitt gravlagt med sine våpen (Jakobsson 1992:85). Jakobsson (1992:86) spør hvorfor stormenn og makthavere fremstilte seg som krigere hvis dette ikke var tilfelle? Med makt følger status, men da det ene fører til det andre ("de er hverandres konsekvenser" Jakobsson 1992:110) vil også status føre til makt Jakobsson (1992:110). Dermed vil våpen, og spesielt sverd, både føre til makt og status (Jakobsson 1992:110-111). Våpen, og igjen spesielt sverdet, har blitt selve symbolet på makt (Jakobsson 1992:111). Hvordan våpen og sverd symboliserer krigerideologien sies veldig godt av Jakobsson (se sitat):

"At deler av det øvre sosiale sjiktet har framstilt seg som krigere og blitt gravlagt med våpen, innebærer bare at de har holdt et livsstil, en krigerideologi, der tilstedeværelsen av krigeridentiteten og bruken av krigerens redskap har vært viktige bestanddeler" (Jakobsson 1992:112, min oversettelse og understreking).

Gjennom krigerideologien og bruken av våpen, spesielt fine sverd, har vikingtidens stormenn og høvdinger legitimert sin makt (Jakobsson 1992:112-113). Sverdene har vært uttalte maktsymboler, sier Jakobsson (1992:115), og de mest maktassosierende sverdtypene har også fått mest makt- og statussymbolikk ved seg. Kan dette ha vært praktsverdtypene? Det øverste sosiale sjiktet i vikingtid hadde en livsstil der krigeren og hans våpen var viktige deler av samfunnet (Jakobsson 1992:115). Sverd og våpen var symboler som stormennene i det øverste sosiale sjiktet brukte for manifestere og hevde sin makt (Jakobsson 1992:115). De fire modellene Jakobsson (1992:143-169) setter opp, viser hvordan våpen og sverd ga status og symboliserte makt hos flere forskjellige samfunnsjikt. Dette gjaldt spesielt det øverste sosiale

sjiktet. Sverd har særlig blitt knyttet til makt- og statussymboler (Jakobsson 1992:173), noe min undersøkelse kanskje kan forsterke inntrykket av. Våpen og krigeridentitet bør altså sees i et perspektiv innenfor krigerideologien, der makthavere og statuspersoner fremstilte seg selv som krigere, for å legitimere sin sosiale stilling (Jakobsson 1992:173). Man kan ut ifra hva som nå er sagt konkludere med at krigerideologien var en maktlegitimerende ideologi, der sverd var spesielt viktige symboler. Her mener jeg praktsverdtypene kan ha spilt rollen som det øverste sosiale sjikts største makt- og statussymbol. Ut ifra Jakobssons (1992) krigerideologi og maktlegitimering vil jeg sette frem muligheten av at det særlig var praktsverdtypene som var spesielt makt- og statusgivende, og som legitimerte stormennenes makt.

5.2. Praktsverdtyper i stormannsgraver

Noen av de mest praktfulle sverdene som er funnet fra yngre jernalder, har man fra sikre stormannsgraver, for eksempel merovingertidsgravene Sutton Hoo (Bruce-Mitford 1975, 1978, 1983a og b), Valsgärde (Arwidsson 1942, 1954, 1977, 1983), Vendel (Stolpe og Arne 1913), Högom (Ramqvist 1992), Storhaug (Opedal 1998) og vikingtidsgravene Gjermundbu (Grieg 1947), Kammergraven fra Hedeby (Müller-Wille 1976) og ryttergravene (Braathen 1989).

For å se noen eksempler på tydelige statusgivende og maktlegitimerende sverd brukt av stormenn i merovingertid og vikingtid, trekker jeg inn noen av de mest kjente gravene med praktsverd, og noen med praktsverdtyper fra vikingtid. Av de sverdene som oftest trekkes fram som tilhørende det øverste aristokratiet, menn rett under kongen i rang, og kongens nærmeste menn, er ringsverdene (Davidson 1994:75-77, 186; Hedeager 1994:294; Hernæs 1985:16; A. N. Jørgensen 1997:159; Myhre 1994:309; Opedal 1998:143; Steuer 1987:222, 225-226; Stjerna 1903:114-115). Slike prakt- og statusverd som ringsverdene representerer finner man blant annet i Valsgärde (5, 6, 7, 8), Vendel (I, X, XI, XIII, XIV) og Högom, som er i det aller øverste fyrstesjiktet i Europa. Ringsverdene settes sammen med hjelmer, som også finnes spesielt i Valsgärde og Vendel, som symbol eller tegn på at eierne var kongens øverste menn (Hedeager 1994:294, Härke 1994:159, Raw 1994:172, Steuer 1987). Et annet merovingertidssverd er sverdet fra Sutton Hoo. At dette ikke er et ringsverd forklarer Steuer (1987) med at det tilhørte følgesherren, i dette tilfellet en konge, muligens Kong Raedwald av East-Anglia (bla. Carver 1998:22-24, 107-136; Müller-Wille 1983:114). I Rupert Bruce-Mitfords (1978:273-309 og figur 217 og 218) store verk om Sutton-Hoo graven, ser man

tydelig på de detaljerte bildene av sverdet at det ikke er et ringsverd. Også Högomgraven (Ramqvist 1992) har et slikt praktfullt sverd fra merovingertid (Ramqvist 1992:51-57).

Som stormannsgraver fra vikingtid med praktsverdtyper vil jeg først og fremst trekke frem de allerede godt omtalte ryttergravene. Dette var som sagt graver etter menn øverst i det sosiale sjikt i vikingtid. Det var kongens øverste menn, hans lendmenn og sveitehøvdinge (henvisninger som i delkapittel 3.1.1.). Disse hadde, som vi skal se i kapittel 6, veldig mange praktsverdtyper. Særlig vil jeg trekke frem Gjermundbu (RGR36, Grieg 1947), By i Løten (RGR27, Martens 1969, 2002, 2003) og Engelaug Østre (RGR1, Martens 2002, Risbøl 1997) på grunn av deres eksepsjonelle karakter som stormannsgraver. En annen fyrstelig grav med praktsverdtyper er kammergraven fra Hedeby (Hellmuth-Andersen 1985, Müller-Wille 1976). Her ligger det tre sverd, der det ene av to K-sverdtyper er helt eksepsjonelt (Müller-Wille 1976:66-78, sverd Bb, se appendix IV, siste side). Hellmuth-Andersen (1985:19) karakteriserer dette K-sverdet som fyrstens sverd. Det tredje sverdet ble først karakterisert som et særtype-1 sverd (Arbman 1937:225, anm. 3; Jankuhn 1939:156; Müller-Wille 1976:45). Senere er det bestemt til den nytolkete typen Mannheim/Speyer (Müller-Wille 1982:135, Menghin 1980:234). Kammergraven blir tolket som en kongegrav, og en av de fyrsteligste av gravene fra dansk oldtid (Hellmut-Andersen 1985:11, 18). Hellmut-Andersen (1985:19, 20-22) tolker de tre gravlagte stormennene som en fyrste gravlagt med sine to fremste hirdmenn, munnskjenken og marsken. Det spesielle K-sverdet (se appendix IV) var helt klart fyrstens sverd, antakelig tolket slik på grunn av sitt spesielle utseende. Det var ifølge Hellmuth-Andersen (1985:19) et av de mest kostbare våpen som kjennes fra karolingertiden. Sverdene var klare rangtegn, og fyrstens sverd tolket som et kongelig herskersymbol (Hellmuth-Andersen 1985:19).

Etter disse eksemplene vil jeg hevde at det var vanlig for merovingertidens og vikingtidens stormenn og fyrster (det øverste sosiale sjikt) å vise sin rang og makt ved hjelp av praktfulle sverd som skilte seg ut fra vanligere sverd. Dette virker som særlig gjelder praktsverdtypene og ringsverdene.

5.3. Praktfulle sverd i skriftlige kilder

I sagaer og helteedikt fra vikingtid og europeisk middelalder blir sverdet ofte omtalt. Oftest når det er snakk om stormenn, høvdinge og konger, og når det er tilfelle blir sverdet gjerne beskrevet med gode klanger og gullinnlagte hjalter og grep. Sverdet er heltens våpen, han

bruker det til å vise mot, tapperhet og heltemot. Man får inntrykk av at når det er snakk om menn av det øverste sosiale sjiktet, har disse alltid praktfulle sverd. I tillegg har de gjerne også hjelm og brynje. Det går ikke an å skille ut bestemte sverdtyper, men som jeg tok opp i delkapittel 2.2.1., er det hovedsakelig praktsverdtyper som har ornamentikk og edelt metall på skjeftet. Jeg mener det derfor er sannsynlig at det er slike sverd det hovedsakelig er snakk om i sagaene (feks. Snorre, skaldekvad og islendingesagaene) og heltediktene (feks Rolandsangen og Beowulf) når stormenn er involvert.

Beowulf er et germansk heltedikt, skrevet rundt år 700 e. Kr. (Wrenn 1950:2-3, 8). Selv om handlingen i diktet egentlig foregår på kontinentet (Danmark) eller Götaland i Sverige, kan det ha vært laget i Northumbria eller Mercia (Wrenn 1950:3) i England. Den ikke ukjente J. R. R. Tolkien (1976:5-6, 34), sin tids største ekspert på Beowulf, er helt sikker på dets engelske opphav. Selve handlingen foregår på 500-tallet, og man har minst en historisk person med, nemlig kong Hygelac, der hans siste tokt mot friserne og frankerne rundt 520 blir omtalt i Frankerkrøniken av Gregor av Tours (1911-13:159 (bind 1)), ifølge Wrenn (1950:10). I Beowulf får vi stadig høre om praktfulle sverd med gull og andre edelmetaller (se også Davidson 1994 og Raw 1994). Disse knyttes konstant til kongene, stormennene og heltene (som Beowulf, men han oppnår kongeverdighet). Barbara Raw (1994:172) tolker sverdet i Beowulf, sammen med hjelm, ringbrynje og gullstandard som kongelige regalier. H. R. E. Davidson (1994) viser mange eksempler på praktfulle sverd i Beowulf (1455, 1519, 1531, 1811, 1557, 1605, 1662-63, 1667, 1687f., 1900, 2563-64, 2577, 2499, 2577-78, 2616, 2701, 2978-79, mm.) Davidson (1994:129-152) beskriver hvordan sverdene Hrunting, "The sword from the lake", Nægling og andre navngitte sagasverd ble æret for sitt utseende og sine egenskaper. Davidson (1994:177-186) trekker frem referanser til praktfulle hjalter i norrøn litteratur. Mange konger og stormenn hadde sverd med praktfulle hjalter, sier Davidson (1994:177), og gir eksempel ved Olav den Helliges sverd "Hneitir" som hadde et gullprydet hjalte, og andre sverd med gull- og sølvbelagte hjalter fra Snorre. Davidson (1994:180-181) gir eksempler på to sverd med ringer, antakelig ringsverd, fra Den eldre Edda. Davidson (1994:181-186) gir også flere eksempler på sverd og grep fra det norrøne sagamaterialet som har prydet skjefter (se nedenfor for mer om Snorre og skaldekvadene).

Rolandsangen er et heltekvad fra middelalderen, fra omtrent 1060 (Holm-Olsen 1982:35, Knut Togeby 1971:250) eller 1075 (Nordahl 1999:150). I Rolandsangen blir heltenes sverd omtalt med stor respekt og ærefrykt. Flere av dem er rikt dekorert. I Strofe 35 får vi vite at

Ganelon har et gullskjeftet sverd, som igjen nevnes i strofe 54. I strofe 77 fortelles det også at araberer Margariz har et sverdskjeft med gull. Sverdet Halteclere, som er helten Olivers sverd (strofe 106), har gullskjeft og sverdknapp av krystall. I strofe 136 væpner frankerne, med Karl den Store i spissen, seg med gylne sverd. Helten Roland priser sitt sverd Dyrendal i strofene 171 til 173, noe som viser hvor stor pris man satt på slike spesielle sverd. I kampen mellom Tierri og grev Pinabel får vi vite (strofe 282) at begge har gullinnlagte skjefter. I tillegg til at vi hører at flere av heltene og fyrstene har praktfulle verd, har de i tillegg egennavn (Rolandsangen 1999:213). Rolands' sverd heter Dyrendal (vers 926), Olivers' Helteclere (vers 1363), Karl den Stores' Joiose (vers 2501) og Baligants' Precieuse (vers 3298). Sistnevnte har også spydet Maltét (vers 3152). Dette viser antakelig at sverdene hadde veldig stor symbolsk status.

"Sven Aggesøns Historiske Skrifter" er et historieverk skrevet av nevnte Aggesøn mellom 1181 og 1185 (Gertz 1967:XIV i forord). Hoveddelen av verket er Vederloven ("Leirens eller hirdens lov", Aggesøn:1-30 (kap. I-XIV)), laget av Knut den Mektige (Aggesøn 1967:61 (Svens kap. IX)), og som jeg her gjengir et avsnitt fra (Gertz 1967:XV-XVII). Her kan man lese at kongens menn skulle ha prydede og smykkete sverd. Det ga nemlig kongen ære om han hadde mektige stormenn i sitt følge, som viste det gjennom rikt og praktfullt våpenutstyr.

" Så kunngjorde han da ved en Herolds Udraab, at det skulde overholdes at Kongens nåde alene knyttede dem i et nærmere staaende tjenesteforhold til seg med fortrolig vennskaps forrang, der for kongens ærværdighet og hans krigerskares pryds skyld kunne prunke glimrende med guldbeslagne stridsøkser og gylne sverdfester. Det tjener nemlig til fyrstens ære, hvis han, når han opptrer omringet av krigersamlagets krets, har en skare av fornemme stormenn i følge med seg. Etter at nu denne bestemmelse var kunngjort, erkjente de som formuens mangelfulde trykkede, seg selv ikke hørede hjemme i den mer velstående krigersflokk. Og nu varede det ikke længe, før Larmen fra de knitrende Smedessesser genlød i alle byer. The alskens Guldpynt, hvormed man tidligere hadde pranget, blev nu under Guldsmedenes Sved smeltet sammen til en Masse, for at Guldsmedenes udsøgt Kunstsnille kunne forskjønne stridsøkserne og sverdfestene med det,.....Deraf fremgår det klart, at skjønn våpenutsmykning kun sømmer seg for sådanne menn som er oppdratt under en lykkeligere fødselsstjerne." (M. Cl. Gertz` (1967:5-6) oversettelse, min understreking).

Dette forteller oss at det var ønskelig at kongens stormenn, som rytterkrigerne, hadde prydede sverd, som for eksempel praktsverdtypepene. Det er viktig og minne på at denne loven skal ha blitt til på Knut den Mektiges tid (konge av England fra 1014, av Danmark fra 1018 og av Norge fra 1028 til sin død i 1035). Den forteller derfor at det var vikingtidens stormenn som skulle ha praktfulle sverd. Ut i fra den gjengitte teksten kan man også lese at det var forbeholdt stormennene og hirdmedlemmene å ha praktfulle våpen og sverd. Det ble forventet at de hadde dette, noe som ville vise deres status, sosial stand og makt, samtidig som det altså ga kongen større ære. Slike våpen, og jeg trekker igjen frem praktsverdtypepene som mulige eksempler, blir mektige symboler på en kriger, stormann og kongsmann.

Gjennom hele Snorre hører man om sverd med gylne håndtak, skjefter, grep eller hjalter. Også klingene er gode smiverk hører vi. Snorre (1994) skrev sitt store historieverk mellom 1220 og 1230 (Holm-Olsen 1982:178), men har satt inn skaldekvad i de fleste av kongenes sagaer (Holm-Olsen 1982:193) som samtidsskildringer fra den tiden de stammer fra. Skaldekvad regnes for å være diktet av de skaldene som Snorre forteller lagde dem, og at de dermed også er fra den tiden som kongesagaen forteller om (Holm-Olsen 1982:220). Stort sett når slike sverd nevnes er det i forbindelse med konger og stormenn, høvdinge og skaldere. Ofte også ved gavegiving mellom disse. Jeg skal gi noen eksempler. To kvad (figur 2) kan vise hvor sterkt sverdene stod i vikingtid og særlig da det øverste sosiale sjikt.

<p>"Ett sverdenes sverd var det som sverdrik meg gjorde. For sverdsvingere blir det nå sverdete å leve. Sverdet ble ikke verre om utstyr fulgte sverdet, en vakker skjede. Jeg er verdt tre ganger sverdet"</p>	<p>"På deres rustning en ser og deres gyldne ringer at de er kongens kjente venner De bærer røde kapper med fagre render sølvomvundne sverd ringvevde serker Gyldne skulderremmer hjelmer gravne med bilder ringer på hånden som Harald dem valgte"</p>
---	---

Figur 2: Kvadet til venstre er et kvad av skalden Halfred Vandrådeskald til Olav Tryggvason (*Olav Tryggvassons saga*, kap. 83, Snorre 1994:184). Kvadet til høyre er et kvad av skalden Torbjørn Hornkloves til Harald Hårfagre i *Ravnsmål* (Grieg 1947:26).

Kvadet til høyre (figur 2) ble kvedet av Torbjørn Hornklove til Harald Hårfagre (konge ca. 872-931). Dette gir klart uttrykk for den praktkongens stormenn omga seg med i vikingtiden. Gjengivelsen av Sven Aggesøns utsagn om stormennenes praktvåpen over,

underbygger hva dette kvadet viser om stormennenes påkledning og våpnenes utseende. Særlig verdt å merke seg for min undersøkelse er de sølvomviklete sverdene, men når det samtidig settes i sammenheng men ringbrynjer, hjelmer, ringer og kostbare kapper viser dette med all sannsynlighet hvilket sjikt de mest praktfulle sverdene hørte til. Dette var det øverste sosiale sjiktet, som Gjermundbuhøvdingen med hjelm, brynje og praktsverdtype av S-type. I Håkon den Godes saga (konge 933-959), i Håkonarmål av Øyvind Finnsson Skaldespiller, får vi vite at Håkon har både gullhjelmer og gullhjaltet klinge (Snorre 1994:100-102). Kvadet til venstre i figur 2 er Hallfred Vandrådeskalds kvad til Olav Tryggvason (konge 995-1000). Kvadet viser hvor stor vekt man la på sverdet i vikingtiden. I Olav den Helliges saga (kap. 62, Snorre 1994:249) forteller Snorre at Brynjolv Ulvalde blir gjort til lendmann og får et gullinnlagt sverd. Sigvat Skald får et gullinnlagt sverd av kong Olav (konge 1015-1028/30) med gullomviklinger på hjaltet (ant. grepet) og gullagte hjalter, og dette var bare ett av flere slike sverd som kongen eide, for å gi bort i vennegaver. Sigvat Skald lager også et kvad om det rikt dekorerte sverdet (Olav den Helliges saga, 2. del, kap 162, Snorre 1994:55-56). I kapittel 208 i samme saga hører vi igjen om Sigvat Skalds sverd med gullhjaltet. I kapittel 224 (Snorre 1994:103) foreller samme Sigvat Skald at kong Olav selv har et sverd med gullprydet grep. I kapittel 228 (Snorre 1994:105) kveder Sigvat at kongen hogger et sverd med gullprydet klinge mot Tore Hund i slaget ved Stiklestad. Sverdet må forventes å være det samme, da begge strofer omhandler det kjente slaget fra 1030. Et siste eksempel fra Snorre (1994:238) er fra Magnus Berrfötts saga (kap. 24), konge 1093-1103, der vi får vite at kongens sverd "Leggbiter" har gulltråd bundet rundt grepet.

Alle eksemplene viser at stormennenes og kongenes sverd i yngre jernalder hadde stor symbolsk betydning, og at disse ofte var utførlig prydet. Riktignok tror jeg at det like gjerne kan være snakk om bronse, messing og sølv som prydet skjefte, da det er sjeldent man finner gull på sverd fra vikingtiden (se også Stjerna 1903:113). Sverdgrep med gulltråd viklet rundt er aldri funnet fra vikingtiden i Norge (Heid Gjølstein Resi, personlig kommentar, høsten 2001). I Dybeck, Skåne i Sverige er det derimot funnet et sverd av Z-type med gulltråd rundt grepet (Rydbeck 1932:254 og 256). Likevel, om det skulle være sølv og bronse sverdene var kledd med, skinte de jo nesten som gull, og i diktningen høres det jo mye finere ut hvis kongenes våpen og krigsutstyr er av gull, eller er kledd med det. Ut ifra slike kilder kan man se eksistensen av den yngre jernalderens og middelalderens øverste sosiale sjikt, deres stormenn, fyrster og konger, og dette sjiktets bruk av praktfulle sverd som mektige makt- og

statussymboler. I bildet som de skriftlige kildene gir vil jeg foreslå at man kan sette praktsverdtypene.

5.4. Praktsverdtypene i prestisjegaveutvekslingen

Prestisjegaveutvekslingen spilte en viktig rolle i de øvre sosiale sjikt i vikingtidens samfunn. En forkortet definisjon på prestisjevarer er varer som ikke er nødvendige for å overleve, men som er nødvendige i sosiale og politiske sammenhenger, for å oppnå goder, forbindelser, makt og ære (Hedeager 1992a:91, 1992b:90). Gaver var sosialt forpliktende, og det ble skapt et gave-gjengave system. Å unnlate å gjengjelde en gave, eller å gi en gave av mindre verdi, gjorde at man kom i et avhengighetsforhold til en annen (Skre 1998:18). Samtidig mistet man ære, et alvorlig forhold på den tiden (Skre 1998:18). Ofte ble også gaver brukt til nettopp å skape avhengighet og allianser (Hedeager 1992a:91, 1992b:90). Prestisjevarene var sterkt personlige, og kunne bare skaffes gjennom personlige relasjoner og forbindelser (Hedeager 1992a:92, 1992b:90). Gavegivingen hjalp til med å opprettholde forbindelsene både mellom likeverdige og mellom personer fra ulike sosiale sjikt (Skre 1998:18-19). Man kunne verken avslå å motta en gave, heller ikke unnlate å gjengjelde den, uten hvis det var en likeverdig gave eller tjeneste, eller støtte og lojalitet. På den måten var ikke gavegivingen basert på frivillighet, men på sosiale forpliktelser og medfølgende konsekvenser (Skre 1998:19). Gull og sølv kan ha spilt en spesiell rolle i gavegivingen, sier Skre (1998:19), da dette edelmetallet viste giverens lykke, og fikk dermed noe av giverens personlige egenskaper i seg. Når han da ga bort gjenstander av gull og sølv, fikk mottakeren del i hans hell, lykke og dyktighet (Skre 1998:19). Gull og praktgjenstander blir derfor sentrale som tegn på egen ære, rikdom, krigerideologi og allianseknytting (Skre 1998:296). Dette kan ifølge Skre (1998:296) særlig gjelde utviklingen av dyrestilen samt av spesielle gjenstander som sverdskjedemunnblikk, våpenpyrd, rembeslag og smykker.

Slik kan man kanskje trekke sammenligninger til praktsverdtypene med forgyldning, sølv og dyrestilornamentikk (f. eks. D, R, S, V og Z), og at disse kan kalles prestisjegaver i en gaveutveksling. Ved å gi et praktfullt sverd prydet med gull, sølv og ornamentikk i gave, viste ikke giveren bare sin egen rikdom, makt og ære. Sverdet, kanskje praktsverdtypene, kan ha vært viktige alliansegaver, som ga mottakeren noe av giverens hell, mot, ære og krigerevner (Skres 1998:296). Praktfulle sverd var høyst sannsynlig en slik prestisjegave, høyt verdsatt av mottakeren. Mottakeren må antas å være menn fra det eller de høyeste sosiale sjikt i vikingtiden. Slike sverd ble sikkert gitt som gaver mellom stormenn og fra konger til

stormenn, skaller og følgesvenner. Dette har man mange eksempler på fra sagaene og andre skriftlige kilder. Et interessant spørsmål, og en hypotese, er om ikke særlig praktsverdtypene kan ha spilt denne rollen i vikingtiden. Det er jo hovedsakelig, og som oftest, disse sverdene som er praktfullt utsmykket og ornert, med kvalitetsklinger (om enn det siste er mer usikkert). Dette i motsetning til de fleste av de vanlige sverdtypene, som ikke på langt nær viser samme prangende uttrykk.

Flere av de nevnte skriftlige kildene viser eksempler på prestisjegaveutveksling og rikt dekorerte sverd som en del av dette. Gjennom hele Beowulfdiktet blir kongene kalt for ringgivere og skattegivere (f. eks. strofe 81, 352, 607, 1012, 2071, 2345, 2429, 3009-10, 3034-35). Også praktsverd gitt som gave er det flere eksempler på. Beowulf gir kong Hrotgar et sverdhåndtak av gull, sammen med andre skatter han har hentet fra Grendels bosted (Beowulf, strofe 1677-1698). I strofe 1900-1901 gir Beowulf skipsvakten et sverd bundet med gull (rundt grepet?) som takk. Kong Hygelac får blant annet det praktfulle sverdet som Beowulf fikk av kong Hrotgar (strofe 2053-2077). I gjengjeld gir kong Hygelac Beowulf et veldig praktfullt gulldekket sverd (strofe 2190-2199). Jeg har allerede omtalt noen eksempler fra Snorre, der blant annet Sigvat Skald får et gullhjaltet sverd av kong Olav (Snorre 1994:55-56, Olav den Helliges saga, 2. del., kapittel 162). Hallfred Vandrådeskald lager kvadet om sverdet, gjengitt ovenfor (figur 2), etter å ha fått et sverd i gave av kong Olav Tryggvason (Snorre 1994:184). Ut ifra disse eksemplene virker det som om praktfulle sverd var en viktig prestisjegave i yngre jernalder, og tankene ledes igjen inn mot praktsverdtypene i særdeleshett.

5.5. Praktsverdtyper og gjenstander fra vikingtidens øverste sosiale sjikt

På bakgrunn av de ovenfor nevnte kildene tror jeg man kan stille praktsverdtypene på lik linje med andre gjenstander som regnes for å gjenkjenne stormenn (og –kvinner) i vikingtid, eller da dettes øverste sosiale sjikt. Eksempler er langskip, som Oseberg (Christensen, Myhre og Ingstad 1993; Marstrander 1986:83-153), Gokstad (Marstrander 1986:49-81; Nicolaysen 1882), Tuneskipet (Marstrander 1986:31-47, 1999) og Skuldelevskipene (Olsen og Crumlin-Pedersen 1969, 2002; Roesdahl 1996:96-108). I tillegg kommer store og lange nausttuffer etter slike skip (Gundersen 2000). Store Langhus, eller haller, er et annet eksempel, som Borg i Lofoten (Stamsø Munch 1991). Et tredje eksempel som alltid nevnes er store gravhauger (Skre 1998:314-327), og/eller rike graver. Her kan nevnes Borrehaugene (Brøgger 1916, Myhre 1992, Skre 1998:322-327), Storhaug og Grønnhaug (Opedal 1998), Raknehaugen (Hagen 1997), Jellhaugen (Hagen 1997:340-342,) og Jelling i Danmark (Krogh 1993;

Roesdahl 1996:79-80, 184-189) og Uppsalahaugene i Sverige (Lindqvist 1936). I tillegg har man rikt utstyrte stormannsgravergraver som allerede nevnte Valsgårde, Vendel, og Sutton Hoo (se over, delkapittel 5.2.).

Etter denne gjennomgangen av kilder skal jeg nå starte på analysen av de tre kategoriene av sverdgraver jeg gikk igjennom i kapittel 3. Etter analysen kan jeg kanskje legge til egne resultater av undersøkelsen, som kan utdype forholdet mellom praktsverd/ praktsverdtyper og vanlige sverdtyper enda mer. Kanskje kan noen interessante konklusjoner trekkes, og muligens styrke bildet som de skriftlige og andre materielle kildene ga av stormennenes sverd i vikingtid.

6. ANALYSE AV SVERDGRAVKATEGORIENE

Jeg vil først utføre en materialanalyse (kapittel 6.1.) av de tre sverdgravskategoriene i delkapitlene 6.1.1., 6.1.2. og 6.1.3. I kapittel 6.1. gir jeg således en oversikt over hvor mange graver som har ulike typer gjenstander fra henholdsvis ryttergravene, KAUP-gravene og VRH-gravene. I kapittel 6.2. analyserer jeg ryttergravene med sverd fra Østlandet. KAUP-gravene blir analysert i kapittel 6.3. og VRH-gravene tar jeg for meg i kapittel 6.4. Jeg vil i hver av disse sverdgravskategoriene undersøke AOT-verdi og funnkonteksten til disse, da med AOT- og kombinasjonsanalyse. Resultatene fra AOT-analysen og kombinasjonsanalysen sammenligner jeg med hverandre i kapittel 6.5., og vurderer forhold mellom disse, kombinasjoner og resultater. Her trekker jeg også inn forskjeller i gjenstandsinnhold mellom de tre gravkategoriene, avdekket under materialpresentasjonen (kapittel 6.1.). Forskjellene blir hovedsakelig vist gjennom prosentvise forskjeller, men delvis også antallsmessig. Dette for å få enda større klarhet i eventuelle forskjeller mellom de tre kategoriene, og da forhåpentligvis også om man kan trekke ut noen forskjeller mellom praktsverdtyper og vanlige sverdtyper ut i fra disse resultatene.

6.1. Materialpresentasjon

6.1.1. Ryttergravene

Våpen i ryttergravene:

Sverd: Det samlede antall sverd fra ryttergravene er 49. I alt 20 av disse sverdene er av praktsverdtype. Fire sverd er det ikke mulig å typebestemme, og jeg velger å sette dem blant de vanlige sverdtypene. Av de vanlig typene er det M og Q som dominerer med henholdsvis syv og seks hver, samt èn av kombinasjonen M/Q.

SVERD I ALT	PRAKTSVERDTYPER	VANLIGE SVERDTYPER
49	20 (41%)	29 (59%)

Tabell 5: Antall sverd av praktsverdtyper og vanlige sverdtyper i ryttergravene. Prosentandel i parentes.

Ryttergraver i alt	Ryttergraver med praktsverdtyper	Ryttergraver med vanlige sverdtyper	Ryttergraver med begge sverdtyper
41	19 (46%)	24 (59%)	2 (5%)

Tabell 6: Antall ryttergraver med praktsverdtyper, med vanlige typer og med begge typene. De med begge typer er også regnet med i de to andre.

Spyd: Også spyd er tallrike i ryttergravene. Fra ryttergravene på Østlandet er det 48 spyd i alt. Disse er forholdsvis jevnt fordelt på de ulike ryttergravene, stort sett med ett spyd i hver grav. Noen unntak er det riktignok, særlig Åker (RGR22) som har seks. Ifølge Braathen (1989:74) fikk han meddelt av Irmelin Martens at dette dreide seg om et sammenblandet funn, av minst to graver. Også Jan Petersen (1919:148-149) skriver at dette antakelig er et sammenblandet funn. I denne undersøkelsen velger jeg å telle dem som én grav, da de er oppført som dette i tilveksten.

MED	UTEN
37 (90%)	4 (10%)

Tabell 7: Tabell over ryttergraver med og uten spyd. Prosentandel i parentes.

Økser: Også økser er godt representert i ryttergravene, og det er stort sett en i hver grav her også. Av 32 graver med økser har Åker (RGR22) flest med seks økser, som altså trolig skyldes sammenblanding.

MED	UTEN
34 (83%)	7 (17%)

Tabell 8: Tabell over ryttergraver med og uten økser. Prosentandel i parentes.

Fullt våpenutstyr: Dette vil si at graven har både sverd, spyd og øks. Her setter jeg bare opp en tabell over antallet av ryttergraver med og uten fullt våpenutstyr. Se forøvrig foran i delkapittel 3.1.2. for det antatte skillet mellom graver med alle tre våpen og graver med bare ett eller to.

MED	UTEN
31 (76%)	10 (24%)

Tabell 9: Tabell over ryttergraver med og uten fullt våpenutstyr. Prosentandel i parentes.

Annet våpenutstyr: Av dette er kanskje skjoldbulene de viktigste, siden de var en viktig del av krigerens våpenutstyr. Samtidig må man være klar over at sverd, spyd og økser på grunn av størrelsen er lettere å finne ved jordarbeid, mens skjoldbuler er tynne og ofte kan ha blitt ødelagt eller forvitret. Når det gjelder fordelingen av skjoldbuler, varierer den i større grad enn for sverdene, spydene og øksene. Ryttergraven fra Gjermundbu (RGR36, se appendix I A og B, samt siste bilde i appendix IV) er spesiell, da det er den eneste graven fra vikingtid funnet i Norge med hjelm og brynje (se Sigurd Grieg 1947 for utfyllende beskrivelse av denne stormannsgraven). Sverddoppsko er som sagt veldig sjeldne i vikingtiden (Grieg

1947:31; Shetelig 1937:212). To av ryttergraverne har sverddoppsko, og dette er de to rikeste ryttergravene, foruten Gjermundbu (RGR 36), også By i Løten (RGR 25).

MED	UTEN
26 (63%)	15 (37%)

Tabell 10: Tabell over ryttergraver med og uten skjoldbuler. Prosentandel i parentes.

Piler er det også funnet noen av i ryttergravene. Selv om det i enkelte tilfeller skal være mulig å kunne se forskjell på jakt- og stridspiler (der det faktisk har blitt brukt to ulike typer), er ikke dette et viktig problem for min oppgave, og jeg velger derfor å se bort fra dette.

MED	UTEN
17 (42%)	24 (59%)

Tabell 11: Tabell over ryttergraver med og uten piler. Prosentandel i parentes.

Hesteutstyr i ryttergravene:

Da jeg bruker Braathens (1989:4-5) definisjon på en ryttergrav, altså som en grav med sporer og/eller stigbøyler, er disses tilstedeværelse i gravene en selvfølge. Stigbøyler er i flertall, med 74, mens sporer forekommer i et antall på 49 (se tabell 13, funnlisten i appendix I B eller Braathen 1989:180-184). 28 av ryttergravene til Braathen har to stigbøyler, mens 20 bare har én. Noen få er uten stigbøyler, men disse har da sporer (se appendix I A og B). Av annet hesteutstyr er det blant annet bisler, rangler, rem-/seletøysutstyr, sledekroker og isbrodder. Som tabellene 12 og 14 viser har veldig mange av ryttergravene mye hesteutstyr.

MED	UTEN
41 (100 %)	0 (0 %)

Tabell 12: Tabell over ryttergraver med og uten hesteutstyr. Stigbøyler og sporer er inkludert.

STIGBØYLER	SPORER	BEGGE
34 (83%)	19 (46%)	12 (29%)

Tabell 13: Tabell over ryttergraver med stigbøyler, sporer eller begge. OBS: De med både stigbøyler og sporer er inkorporert i de med en av delene. Prosentandel i parentes.

Bissel	Rangler	Seletøy	Sledeskrok	Isbrodd	Bjeller	Sal
31 (76%)	12 (29%)	11 (27%)	12 (29%)	5 (12%)	3 (7%)	1 (2%)

Tabell 14: Tabell over antallet ryttergraver med ulike typer hesteutstyr. Prosentandel i parentes.

Prestisjegjenstander i ryttergravene:

I ryttergravsmaterialet finnes det en del gjenstander som vanligvis blir betraktet som prakt-, status- eller prestisjegjenstander (se delkapittel 3.1.2.). Disse finnes gjerne i stormannsgraver og graver fra de øverste sosiale sjiktene i vikingtiden. Ofte er våpen, stigbøyler og sporer også tolket som dette. Disse har jeg plassert i andre kategorier da de også tilhører andre funksjonsgrupper (se ovenfor), og de er spesielt viktige i den videre undersøkelsen.

Av spesiell betydning er den nevnte hjelmen og ringbrynja fra Gjermundbu (se bilde i appendix IV, siste side). Ifølge Oldsakskartoteket fra Nationalmuseet i København, skal ryttergraven fra Hvattum i Gran kommune i Oppland ha hatt tre fragmenter av en ringbrynje (nr. 822), men dette var altså ryttergraven herfra uten sverd. Andre prestisjegjenstander som finnes i ryttergravene er blant annet; spillebrikker, skålvekt, mynter, brakteater, sverddoppsko, spyddoppsko, importgjenstander, drikkehorn og fine beslag (se appendix I B eller Braathen 1989:180-184).

MED	UTEN
14 (34%)	27 (66%)

Tabell 15: Tabell over antall ryttergraver med og uten prestisje- og statusgjenstander. Fullt våpenutstyr, stigbøyler og sporer er ikke telt med her. Prosentandel i parentes.

Hjelm	Ringbrynje	Spillebrikker	Skålvekt	Vektlodd	Drikkehorn	Import	Annet
1 (2%)	1 (2%)	7 (17%)	4 (9%)	1 (2%)	1 (2%)	3 (7%)	3 (7%)

Tabell 16: Tabell over antall ryttergraver med prestisje- og statusgjenstander. Prosentandel i parentes.

Redskaper i ryttergravene:

I denne presentasjonen har jeg delt inn de ulike redskapstypene etter forskjellige bruksområder (se tabell 17, og Petersen 1951). I funnlisten (appendix I B) blir alle redskaper satt i samme kolonne, da typene ikke har noen betydning for min problemstilling.

Verken trearbeidsverktøy, jordbruksredskaper eller kjøkkenredskaper er det veldig mye av i ryttergravsmaterialet. Det viktigste redskapet i vikingtiden var øksa, men i denne sammenhengen har de nok blitt lagt ned som våpen. Kjøkkenutstyr er det mer av. Her er det kleberkar, stekespidd, jernkjeler, stekepanner, jernrist og leirkar. Av disse er kleberkar mest utbredt. Ellers har veldig mange av gravene kniv, bryne eller sigd, eller en kombinasjon. Når det gjelder kniver tror jeg egentlig disse var mer et hverdagsredskap som man hadde med seg hele tiden. De kan jo selvfølgelig også ha blitt brukt i kamp, og det kan ha vært egne

våpenkniver/kampkniver. Den vanligste antakelsen er at kniven var et redskap til daglig bruk (Petersen 1951:188-213, Solberg 2000:234). I denne oppgaven setter jeg kniver opp som et personlig redskap, sammen med bryner, ildstål, sakser og nøkler (Solberg 2000:234).

Smedutstyr finnes det også i ryttergravsmaterialet. Her er det bryner, hammere, tenger og ambolter som dominerer. Nå må det sies at bryner ikke nødvendigvis er smedutstyr, men ble brukt av alle. Av den grunn velger jeg å regne bryner som et personlig redskap her. Sliping av kniver, økser, sverd og annet må ha vært noe alle hadde behov for. Av annet materiale her finnes nagler, spiker, kramper, beinrester (brent og ubrent), spinnehjul, hanker, jernplater, jernringer, fiskesøkk, lamper, kroker og sager. Alt slikt regner jeg som redskaper.

Smed-redskap	Jordbruk-redskap	Snekker-redskap	Kjøkken-redskap	Fiske-redskap	Tekstil-redskap	Personlig utstyr	Kiste/skrin-utstyr	Nagler, m. m.
10(24%)	13(32%)	10(24%)	18(44%)	1(2%)	1(2%)	27(66%)	12(29%)	18(44%)

Tabell 17: Tabell over antall ryttergraver med ulike typer redskaper. Prosentandel i parentes.

6.1.2. Kaupangs sverdgraver (KAUP)

Våpen i KAUP-gravene:

Sverd: Samlet antall sverdgraver fra Kaupangmaterialet blir 38 (se tabell 18 og 19). Man ser også at vanlige sverdtyper er i klart flertall. Ifølge Blindheim (1999c:84-88) er alle sverdene fra Kaupang, også de jeg kaller for vanlige sverdtyper, av veldig høy kvalitet. Blindheim (1999c:87) kaller flere av de vanlige sverdtypene for praktsverd, men jeg har ikke tatt disse med som praktsverd da de tilhører kategorien vanlige sverdtyper. Disse resultatene har jeg kommet fram til ved hjelp av Blindheim et al 1981, 1995 og 1999. I disse er det noen problemer som jeg må klargjøre før jeg går videre med gjennomgåelsen av sverdgravene fra Kaupang, og inndelingen av disse.

SVERD I ALT	PRAKTSVERDTYPER	VANLIGE SVERDTYPER
44	6 (14 %)	38 (87 %)

Tabell 18: Tabell over antall sverd av praktsverdtyper og vanlige sverdtyper fra KAUP-gravene. % i parentes.

Antall KAUP-graver (samlet)	Antall graver med praktsverdtyper	Antall graver med vanlige sverdtyper	Antall graver med begge sverdtyper
38	6 (16 %)	34 (90 %)	2 (5 %)

Tabell 19: Tabell over antall KAUP-graver med sverd av praktsverdtyper, vanlige sverdtyper og med begge. De to med begge typer er telt med i de to andre. Prosentandel av ryttergraver med ulike sverdtyper i parentes.

Mange av manssgravene fra Kaupang inneholder sverd. Av totalt 47 manssgraver som Blindheim (1995 og 1999a og c) og Heyerdahl-Larsen (1995 og 1999) tar for seg, har 27 graver sverd. Disse gravene er fra både Søndre Bikjholberget/Lamøya og Nordre Bikjholberget. Samtidig velger jeg også å ta med de tre løsfunne sverdene fra Blindheim et al (1995 og 1999) utgravninger, da disse med stor sannsynlighet kommer fra noen av gravene. Blindheim (1999c:71-90) skriver et eget kapittel om sverdene fra Kaupang (Kapittel 13), der hun stiller opp alle sverdene og deres typebestemmelser i en tabell, også de som tidligere ble gravd ut av Nicolaysen. Blant Nicolaysens graver er det 18 sverdgraver og sverdfunn (Heyerdahl-Larsen 1981a:149). Når ryttergraven fra Kaupang, gravene fra Lamøya, som også er behandlet i Blindheim et al (1995 og 1999) samt løsfunnene er trukket fra, får jeg 11 sverdgraver herfra (Heyerdahl-Larsen 1981a). Tre av disse har to sverd, mens de resterende åtte har ett sverd. Samlet antall sverd fra Blindheim et al (1981) blir derfor 14.

Fra Søndre Bikjholberget/Lamøya får jeg 12 sverdgraver, der en grav har to sverd (C27220, 1). Tilsammen blir dette 13 sverd. Birgit Heyerdahl-Larsen (1995:36-40, 1999:16) slår sammen K/XIII grav II og K/XII grav I, med bakgrunn i at de kommer fra samme grav. Samtidig blir K/XII grav II stående alene. Jeg velger derfor også å regne dem som to graver, slik Heyerdahl-Larsen (1995:36-40, 1999:16) har delt dem inn (KAUP18 og 19). Tabellen (Heyerdahl-Larsen 1999:16) over gravene fra Søndre Bikjholberget kan være litt forvirrende. Her er K/XII grav I slått sammen med K/XIII grav II, og bare kalt K/XIII. I gravgjennomgangen (Heyerdahl-Larsen 1995:36-40) står de derimot under hver sin grav, henholdsvis K/XII "Smertensbarnet" og K/XIII "Britannia". Den andre graven, K/XII grav II, står oppført i tabellen (Heyerdahl-Larsen 1999:16) bare som K/XII. Sistnevnte blir forøvrig kalt hovedgraven i K/XII av Heyerdahl-Larsen (1995:38-39). I tillegg tar jeg med sverdene fra gravene på Lamøya (C15010-11/C17719-22 og C27220), som Birgit Heyerdahl-Larsen (1981a, 1995 og 1999) tar for seg. Se også funnlisten (appendix I A og C) der alle sverdgravene fra Blindheims (1995 og 1999a og c) og Heyerdahl-Larsens (1995 og 1999) undersøkelse som jeg bruker står.

Fra Nordre Bikjholberget får jeg 15 sverdgraver, samt at det her er funnet to løsfunnede sverd, 1954/p og 1954/a (Blindheim 1999c:72, tabell 2). Da har jeg telt med K/II, 1954, som ifølge tabell hos Blindheim (1999c:72) har et M-sverd, mens den i tabellen på side 22 (Blindheim 1999a) ikke har noen markering for sverd. Blindheim (1995:67, 79 og 1999c:72) regner med at K/II, 1952 hører til K/V, 1954. Jeg velger derfor å betrakte dem som en grav. Det ene

løsfunne sverdet som jeg velger å regne som del av en grav, er det løsfunne sverdet fra 1954 (Blindheim 1995:85-86 og 1999a:22). Dette regner jeg for å tilhøre graven K/XII, 1954, da det med stor sannsynlighet tilhører denne graven (Blindheim 1995:85-86). I min undersøkelse baserer jeg meg på Blindheim og Heyerdahl-Larsen (1995:katalog), Blindheim (1999a og c) og Heyerdahl-Larsen (1999). Det løsfunne sverdet 1954/p (Blindheim 1999c:72) er sverdet jeg tar med i K/XII, 1954. Det andre velger jeg å ikke ta med, da jeg ikke vet hvilken grav dette har tilhørt. To graver fra Nordre Bikjholberget har to sverd. Antallet sverd fra Nordre Bikjholberget blir derfor 17.

Spyd: Forholdsvis mange av KAUP-gravene har spyd. Av 38 graver har 22 spyd. Bare en grav har mer enn ett spyd, nemlig K/I 1954 (KAUP34). I tabellen over mannsgravene har Heyerdahl-Larsen (1999:16) plassert et ett-tall i sverdkolonnen for graven C21960. I sin gjennomgang av gravsammensetningen (Heyerdahl-Larsen 1999:17), sier hun at denne ikke har sverd. I katalogen i Blindheim et al (1981:214-215) er det heller ikke oppført sverd. Derimot har den spyd, noe Heyerdahl-Larsen (1999:17) selv sier, og som man også ser i katalogen (Blindheim et al 1981:214-215). Jeg regner derfor med at Heyerdahl-Larsen bare har oppført tallet i feil kolonne, og tar derfor ikke med denne graven som en av mine Kaupanggraver. Dette altså med bakgrunn i at den ikke har sverd.

MED	UTEN
22 (58 %)	16 (42 %)

Tabell 20: Tabell over KAUP-graver med og uten spyd. Prosentandel i parentes.

Økser: Tilfeldigvis er forholdstallene over Kaupanggravene med og uten økser det samme som for graver med spyd. Det er altså 22 av gravene som har økser, mens 16 er uten. Derimot er det ikke slik at de gravene med spyd også har økser, og de gravene uten spyd også er uten økser. Fem av gravene med økser har to stykker, de andre har en hver.

MED	UTEN
22 (58 %)	16 (42 %)

Tabell 21: Tabell over KAUP-graver med og uten økser. Prosentandel i parentes.

Fullt våpenutstyr: Det er ikke en så stor andel av KAUP-gravene som har fullt våpenutstyr, i forhold til ryttergravene. Det er også en større andel som ikke har fullt våpenutstyr enn de som både har sverd, spyd og øks.

MED	UTEN
16 (42 %)	22 (58 %)

Tabell 22: Tabell over KAUP-graver med og uten fullt våpenutstyr. Prosentandel i parentes.

Annet våpenutstyr: Som vi ser i tabell 23 har halvparten av gravene med sverd på Kaupang skjoldbuler. En av Nicolaysens graver (C2270-80, se Blindheim et al 1981:211) har en skjoldbule av merovingertidstype. Alle de andre sverdgravene fra Kaupang har vanlige vikingtidstyper. De fleste av disse er av typen R562 (Rygh 1999 [1885]). En grav har to skjoldbuler (K/II 1950) og to graver har tre (C4226-34 og K/IV grav II). I tabellen over mannsgraver i Nordre Bikjholberget (Blindheim 1999a:22) står graven K/II 1954 oppført med en skjoldbule, men ifølge gravgjennomgangen i bind II, del A (Blindheim 1995:78) har ikke denne graven skjoldbule. Jeg velger derfor å ikke regne med noen skjoldbule her. Når det gjelder piler i gravene fra Kaupang (tabell 24), er det heller ikke så mange her som har dette. Av de åtte sverdgravene herfra med piler som gravgave, har de fleste en bunt piler, som om de har ligget i et pilkogger.

MED	UTEN
19 (50 %)	19 (50 %)

Tabell 23: Tabell over KAUP-graver med og uten skjoldbuler. Prosentandel i parentes.

MED	UTEN
8 (21 %)	30 (79 %)

Tabell 24: Tabell over KAUP-graver med og uten piler. Prosentandel i parentes.

Hesteutstyr i KAUP-gravene:

Kanskje noe av det som skiller ryttergravene (se delkapittel 6.1.1.) fra KAUP-gravene mest, er forekomsten av hesteutstyr. Mens ryttergravene har veldig mye hesteutstyr, mangler dette nesten helt i KAUP-gravene (se tabell 25 og 26).

MED	UTEN
8 (21 %)	30 (79 %)

Tabell 25: Tabell over KAUP-graver med og uten rytterutstyr.

Bissel	Rangler	Seletøy	Sledekrok	Isbrodd	Bjeller
6 (16 %)	1 (3 %)	1 (3 %)	1 (3 %)	1 (3 %)	1 (3 %)

Tabell 26: Tabell over KAUP-graver, og ulike typer ride- og hesteutstyr. % i parentes.

Prestisjegjenstander i KAUP-gravene:

Av forskjellige prestisje- og statusgjenstander i sverdgravene fra Kaupang er det importmaterialet som dominerer. Av de to gjenstandene som oftest blir knyttet til handel, skålvekt og vektlodd, finnes dette også i noen av gravene. Noen av perlene kan kanskje også klassifiseres som statusgjenstander. Da det er vanskelig å vite sikkert hvilke av perlene fra Kaupang jeg bør ta med her, velger jeg å se bort fra dem i denne oppgaven. Jeg baserer

utvelgelsen av Kaupangs importgjenstander på Blindheims (1999b) og Heyerdahl-Larsens (1981b) beskrivelse av hva som finnes av importvarer herfra.

MED	UTEN
19 (50 %)	19 (50 %)

Tabell 27: Tabell over antall KAUP-graver med og uten prestisjegjenstander. Prosentandel i parentes.

Spille- brikker	Skålvekt	Vektlodd	Import	Annet
0	3 (8%)	4 (11%)	17 (45%)	2 (5%)

Tabell 28: Tabell over antall KAUP-graver med ulike typer prestisjegjenstander. Prosentandel i parentes.

Redskaper i KAUP-gravene:

Redskapstyper er det mange av i sverdgravene fra Kaupang. Både jordbruksredskaper, kjøkkenredskaper, snekker-/trearbeidsverktøy og smedverktøy er det mye av. Kniver er oftere med i gravene herfra enn de var i ryttergravene. Ifølge Heyerdahl-Larsens (1981a:149) tabell over sverdgraver, og gravgjennomgangen av Nicolaysens graver (Blindheim et al 1981:211), inneholder graven C2270-80 også en våpenkniv. Den samme graven som hadde en skjoldbule fra merovingertid, hadde altså også et våpen som er vanligere å finne i merovingertidsgraver. De fleste av gravene inneholder ganske mange redskaper, og i tillegg til kniver er det bryner og kleberkar som dominerer denne kategorien.

Smed- redskap	Jordbruks- redskap	Snekker- redskap	Kjøkken- redskap	Fiske- redskap	Tekstil- redskap	Personlig utstyr	Kiste, skrin	Nagler, spiker
6 (16%)	15 (40%)	0	20 (52%)	3 (8%)	5 (13%)	29 (76%)	7 (18%)	18 (47%)

Tabell 29: Tabell over KAUP-graver med ulike typer redskaper. Prosentandel i parentes.

6.1.3. Sverdgravene fra Vestfold, Romerike og Hedmarken (VRH)

Våpen VRH-gravene:

Sverd: Fra de til sammen 165 sverdgravene fra VRH-gravene har jeg 21 graver med praksisverdtyper og 146 graver med vanlige sverdtyper. Det totale antall sverd i disse gravene er 185. Av disse er 21 praksisverdtyper og 164 vanlige sverdtyper. Ingen av gravene med praksisverdtyper har mer enn ett praksisverd, slik at antallet graver og sverd av disse typene blir det samme. Flest praksisverdtyper har gravene fra Vestfold med 12, mens Romerike har tre og Hedmarken har seks. Her kan det kanskje være på sin plass å minne om at Vestfold har 82 sverdgraver, mens Romerike og Hedmarken har henholdsvis 43 og 40 sverdgraver.

Kanskje et av de mest usikre momentene for sverdtypene i denne kategorien er alle de usikre sverdtypene, som da bare har blitt markert med spørsmålsteget. Disse sverdene har vært

ubestemmelige, og er derfor uten typebestemmelse i katalogen. Av denne grunn har jeg som tidligere nevnt valgt å regne disse som vanlige sverdtyper. Dessuten kan tilveksten som nevnt ikke alltid være helt pålitelig når det gjelder typebestemmelsen.

SVERD I ALT	PRAKTSVERDTYPER	VANLIGE SVERDTYPER
185	21 (11%)	164 (89%)

Tabell 30: Tabell over antall sverd av praktsverdtyper og vanlige sverdtyper i VRH.

Sverdgraver i alt	Graver med praktsverdtyper	Graver med vanlige sverdtyper	Graver med begge sverdtyper
165	21 (13%)	146 (89%)	2 (1%)

Tabell 31: Tabell over antall graver med sverd av praktsverdtyper, med vanlige sverdtyper og med begge fra VRH-gravene. Graven med begge er telt med i de to andre.

Sverd/-graver	Vestfold			Romerike			Hedmarken		
	Alle	Prakt	Vanlig	Alle	Prakt	Vanlig	Alle	Prakt	Vanlig
Sverdtyper									
Antall sverd	84	12	72	50	3	47	51	6	45
Prosent	45 %	57 %	44 %	27 %	14 %	29 %	28 %	29 %	27 %
Antall sverdgraver	82	12	70	43	3	40	40	6	36*
Prosent	50 %	57 %	48 %	26 %	14 %	27 %	24 %	29 %	25 %

Tabell 32: Tabell over antall sverd og sverdgraver fra VRH. *De to gravene med begge sverdtyper er fra Hedmarken, og er derfor telt med her for antall vanlige sverdgraver.

Spyd: Av 165 graver har 89 sverdgraver spyd, mens 76 er uten. I tabellen (33) ser man at spyd er langt vanligere i Romerike og Hedmarken enn i Vestfold.

REGION	MED	UTEN
Samlet	89 (54 %)	76 (46 %)
Vestfold	33 (40 %)	49 (60 %)
Romerike	26 (61 %)	17 (40 %)
Hedmarken	30 (75 %)	10 (25 %)

Tabell 33: Tabell over VRH-graver med og uten spyd. Prosentandel i parentes.

Økser: Som det vanligste av vikingenes tre hovedvåpen finnes øksa også i et forholdsvis stort tall. 105 av sverdgravene har økser, mens 60 er uten. Økser er vanligst i Vestfold.

REGION	MED	UTEN
Samlet	105 (64 %)	60 (36 %)
Vestfold	59 (72 %)	23 (28 %)
Romerike	24 (56 %)	19 (44 %)
Hedmarken	22 (55 %)	18 (45 %)

Tabell 34: Tabell over VRH-graver med og uten økser. Prosentandel i parentes.

Fullt våpenutstyr: Det er flere graver uten disse tre våpnene enn det er av de som har fullt våpenutstyr. Det er en overvekt av VRH-graver uten fullt våpenutstyr. Andelen er noenlunde den samme i de tre regionene.

REGION	MED	UTEN
Samlet	63 (38 %)	102 (62 %)
Vestfold	31 (38 %)	51 (62 %)
Romerike	18 (42 %)	25 (58 %)
Hedmarken	14 (35 %)	26 (65 %)

Tabell 35: Tabell over VRH-graver med og uten fullt våpenutstyr. Prosentandel i parentes

Annet våpenutstyr: Skjoldbuler finnes i VRH-gravene også, men det er en god del flere graver som ikke har enn de som har dette. Også her er andelen noenlunde den samme mellom de tre regionene.

REGION	MED	UTEN
Samlet	71 (41 %)	94 (59 %)
Vestfold	37 (45 %)	45 (55 %)
Romerike	18 (42 %)	25 (58 %)
Hedmarken	16 (40 %)	24 (60 %)

Tabell 36: Tabell over VRH-graver med og uten skjoldbuler. Prosentandelen i parentes.

Når det gjelder piler i disse gravene, finnes det ikke i så mange. Dette kan skyldes pilenes begrensede størrelse, men det er i alle fall bare funnet piler i 42 av VRH-gravene. Vanligst er piler på Hedmarken.

REGION	MED	UTEN
Samlet	42 (26%)	123 (75 %)
Vestfold	21 (26 %)	61 (74 %)
Romerike	8 (19 %)	35 (81 %)
Hedmarken	13 (33 %)	27 (68 %)

Tabell 37: Tabell over VRH-graver med og uten piler. Prosentandel i parentes.

Hesteutstyr i VRH-gravene:

Av hesteutstyr er bisler klart dominerende, med rangler og sledekroker på en god annen og tredjeplass (tabell 39). Likevel kan man si at det bare er bislene som er av en såpass mengde at det kan måle seg med ryttergravene. Av seletøy har jeg ikke funnet direkte tolkninger i

disse gravene av mer enn seks stykker, men flere av beslagene i gravene, som da bare er kalt for beslag kan selvfølgelig også ha vært beslag til seletøy. Dessuten kan jernstykker og ubestemmelige jerngjenstander også ha vært dette. Ellers har Vestfold flere graver med hesteutstyr enn de to andre regionene (tabell 38).

REGION	MED	UTEN
Samlet	73 (44 %)	92 (56 %)
Vestfold	41 (50 %)	41 (50 %)
Romerike	13 (30 %)	30 (70 %)
Hedmarken	18 (45 %)	22 (55 %)

Tabell 38: Tabell over VRH-graver med og uten hesteutstyr, samlet og for alle tre regioner. % i parentes.

Hesteutstyr	Samlet	Vestfold	Romerike	Hedmarken
Bissel	55 (34 %)	28 (34 %)	11 (26 %)	16 (40 %)
Rangle	30 (18 %)	21 (26 %)	4 (9 %)	5 (13 %)
Seletøy	6 (4 %)	2 (2 %)	1 (2 %)	3 (8 %)
Sledekrok	20 (12 %)	12 (15 %)	4 (9 %)	4 (10 %)
Isbrodd	3 (2 %)	3 (4 %)	0	0
Bjelle	2 (1 %)	1 (1 %)	1 (2 %)	0
Høvre	1 (1 %)	1 (1 %)	0	0
Hestesko	1 (1 %)	0	0	1 (3 %)

Tabell 39: Tabell over sverdgraver fra Vestfold, Romerike og Hedmarken med ulike typer hesteutstyr.

Prosentandel i parentes.

Prestisjegenstander i VRH-gravene:

Gjenstander som kan vise status og prestisje er det veldig lite av i VRH-gravene (tabell 40 og 41). Fire graver har vektskål og fire graver har vektlodd. Av disse er det bare en grav som har både skålvekt og vektlodd. Dette er den sikre stormannsgraven fra By i Løten (C10736-53, nr. 131 i appendix I D) med Z-sverd. I tillegg kan flere av de andre med disse prestisjegenstandene ha vært stormanns- og/eller rikmannsgraver. Av annet som kan nevnes er en grav med en sølvring (C 16477-82, nr. 67 i appendix I D) og en grav med en gullring (C2516-25, nr. 121 i appendix I D).

REGION	MED	UTEN
Samlet	9 (6 %)	156 (95 %)
Vestfold	6 (7 %)	76 (93 %)
Romerike	2 (5 %)	41 (95 %)
Hedmarken	1 (3 %)	39 (98 %)

Tabell 40: Tabell over VRH-graver med og uten ulike prestisjegenstander, samlet og hver region. % i parentes.

Gjenstand	Samlet	Vestfold	Romerike	Hedmarken
Vektlodd	5 (3 %)	3 (4 %)	1 (2 %)	1 (3 %)
Skålvekt	3 (2 %)	2 (2 %)	0	1 (3 %)
Spillebrikker	0	0	0	0
Gull/sølv	2 (1 %)	1 (1 %)	1 (2 %)	0
Import	0	0	0	0

Tabell 41: Tabell over VRH-graver med ulike typer status- og prestisjegjenstander. Prosentandel i parentes.

Redskaper i VRH-gravene:

Når det gjelder redskaper og verktøy er det klart flest redskaper i sverdgravene fra Vestfold, mens gravene i Romerike og Hedmarken har svært få redskaper (se tabell 42 og funnlisten i appendix I D). De redskapene som er i klart flertall er sigder, bryner og kniver (se tabell nedenfor). Jeg har i tabellen under delt inn de ulike redskapene i forskjellige kategorier. Som smedredskaper har jeg regnet hammer, tang, fil og ambolt. Jordbruksredskaper utgjøres hovedsakelig av sigder (se tabell og funnliste), men også celter og ljåer er med her. Som snekkerverktøy har jeg bare med tverrøks, meisel og bor. Antallet av dette er ikke stort, og de to viktigste redskapene som ble brukt av snekkere, bødkere og skipsbyggere, øksa og kniven er med i andre kategorier. Av personlig utstyr har jeg valgt å sette to av de hyppigst forekommende redskapene i disse gravene, nemlig bryner og kniver (se tabell 42 og funnliste). I tillegg tar jeg med ildstål og kammer. Blant kjøkkenutstyr har jeg kleberkar, jernkjeler, stekepanner og noen andre kar. I tillegg har jeg valgt å sette opp nagler, spiker og lignende i en egen kategori, da det er usikkert hvor disse best passer best inn. Beslag til kister og skrin, samt deler til låser og nøkler har jeg også latt få sin egen kategori i tabellen under. Dette da heller ikke disse kan settes i noen spesiell kategori.

Redskapsgruppe	Samlet antall	Vestfold	Romerike	Hedmarken
Smedredskaper	19 (12 %)	14 (17 %)	1 (2 %)	4 (10 %)
Jordbruksutstyr	52 (32 %)	36 (44 %)	4 (9 %)	12 (30 %)
* Sigd	51 (31 %)	35 (43 %)	4 (9 %)	12 (30 %)
Snekkerverktøy	12 (7 %)	9 (11 %)	0	3 (8 %)
Kjøkkenutstyr	37 (22 %)	19 (23 %)	12 (28 %)	6 (15 %)
Fiskeredskap	4 (2 %)	4 (5 %)	0	0
Tekstilredskap	5 (3 %)	2 (2 %)	1 (2 %)	2 (5 %)
Personlig utstyr	75 (46 %)	47 (57 %)	14 (33 %)	14 (35 %)
* Bryne	45 (27 %)	33 (40 %)	5 (12 %)	7 (18 %)
* Kniv	49 (29 %)	29 (35 %)	10 (23 %)	10 (25 %)
Kister/skrin-deler	25 (15 %)	11 (13 %)	4 (9 %)	10 (25 %)
Nagler, spiker, ol	31 (19 %)	23 (28 %)	4 (9 %)	4 (10 %)

Tabell 42: Tabell over VRH-graver med ulike typer redskapsgrupper, samlet og for hver av de tre regionene. I tillegg antallet av de tre mest forekommende redskapene i disse regionene. Prosentandel i parentes.

6.2. Analyse av ryttergravene

6.2.1. AOT-analyse av ryttergravene

AOT-verdien for hver grav står oppført i en egen kolonne i funnlisten (appendix I B). Som man ser ut i fra tabell 43 og 44 er det forholdsvis mange ulike AOT-verdier for ryttergravene, men stort sett er verdiene ganske høye. Det er et dominerende antall ryttergraver med AOT-verdier fra 8 og oppover (tabell 41). Av de ni gravene med AOT lavere enn åtte, har ingen lavere enn fem. Overvekten ligger på de to gruppene som representerer de første høye gruppene, [8-11] og [12-15], hvis man ser de to laveste AOT-gruppene under ett. Gjennomsnittlig AOT-verdi for ryttergravene er 13, for bare de med praktsverdtyper, 14.

AOT - verdi	Antall ryttergraver
0-3	0
4-7	10 (24 %)
8-11	13 (32 %)
12-15	8 (20 %)
16-19	5 (13 %)
20-23	3 (7 %)
24-27	0
28-31	0
32<	2 (5 %)

Tabell 43: Tabell over antall ryttergraver, og deres ulike AOT-verdier.

AOT-grupper	Ryttergraver med praktsverdtyper (% av 19)	Ryttergraver med vanlige sverdtyper (% av 24)	Ryttergraver med begge typer (% av 2)
0-3	0	0	0
4-7	4 (21 %)	6 (29 %)	1 (50 %)
8-11	5 (26 %)	8 (33 %)	
12-15	5 (26 %)	4 (17 %)	1 (50 %)
16-19	2 (11 %)	3 (13 %)	0
20-23	1 (5 %)	2 (8 %)	0
24-27	0	0	0
28-31	0	0	0
32<	2 (11 %)	0	0

Tabell 44: Tabell over ryttergraver med praktsverdtyper, vanlige sverdtyper og med begge, og deres antall innenfor de ulike AOT-gruppene. Prosentandel står i parentes.

Omtrent halvparten av ryttergravene har praktsverdtyper og halvparten har vanlige sverdtyper. Likevel kan man regne med at det er et forholdsvis høyt tall, i og med at praktsverdtyper er mye sjeldnere enn de vanlige typene. Som tabell 44 viser har ryttergraver med praktsverdtyper noe høyere AOT-verdi enn de med vanlige sverdtyper.

6.2.2. Kombinasjonsanalyse av ryttergravene

For å utføre kombinasjonsanalysen av disse gravene velger jeg å sette opp to lignende tabeller, for henholdsvis ryttergraver med praktsverdtyper og med vanlige sverdtyper (appendix II A). I tillegg bruker jeg tabellen med AOT-grupper for å undersøke hvor mange graver innenfor hver gruppe som har prestisjegjenstander (tabell 45 - 47). I denne delen av analysen har jeg tatt med fullt våpenutstyr og gjenstander som regnes som status- og prestisjegjenstander (se delkap. 6.1.1.). Jeg har derimot ikke tatt med stighbøyer og sporer i denne beregningen, da dette er selve forutsetningen for at noe regnes som en ryttergrav. Det er viktig å huske på at de representerer et av de mest prestisjefulle symbolene fra vikingtiden (se delkap. 6.1.1.). Jeg kommer tilbake til dette i kapittel 6.5..

AOT-grupper	Antall ryttergraver (% av 41)	Ryttergraver med andre indikatorer på status (% av 41)
0-3	0	0
4-7	10 (24 %)	6 (15 %)
8-11	13 (32 %)	10 (24 %)
12-15	8 (20 %)	8 (20 %)
16-19	5 (12 %)	5 (12 %)
20-23	3 (7 %)	3 (7 %)
24-27	0	0
28-31	0	0
32<	2 (5 %)	2 (5 %)

Tabell 45: Tabell over antall ryttergraver innenfor de ulike AOT-grupper med ulike statusindikatorer.

Ut i fra tabell 45 kan man lese at de fleste ryttergraver har en eller flere statusindikatorer, samme hvor mye de har i AOT-verdi. De to første AOT-gruppene har henholdsvis 60 % og 77 % med statusindikatorer. Med stighbøyer og sporer ville også disse fått 100 %. Alle andre ryttergraver, uavhengig av AOT-verdi har statusindikatorer (100%).

AOT-grupper	Ryttergraver med praktsverdtyper (% av 19)	Ryttergraver med praktsverdtyper og andre indikatorer på status (% av 19)	Ryttergraver med begge sverdtyper (% av 2)	Ryttergraver med begge sverdtyper og andre indikatorer på status (% av 2)
0-3	0	0	0	0
4-7	4 (21 %)	3 (16 %)	1 (50 %)	1 (50 %)
8-11	5 (26 %)	3 (16 %)	0	0
12-15	5 (26 %)	5 (26 %)	1 (50 %)	1 (50 %)
16-19	2 (11 %)	2 (11 %)	0	0
20-23	1 (5 %)	1 (5 %)	0	0
24-27	0	0	0	0
28-31	0	0	0	0
32<	2 (11 %)	2 (11 %)	0	0

Tabell 46: Tabell over ryttergraver med praktsverdtyper, og begge typer, med antall graver med ulike statusindikatorer.

AOT-grupper	Ryttergraver med vanlige sverdtyper (% av 24)	Ryttergraver med vanlige sverdtyper og andre indikatorer på status (% av 24)
0-3	0	0
4-7	6 (25 %)	4 (17 %)
8-11	8 (33 %)	7 (29 %)
12-15	5 (21 %)	4 (17 %)
16-19	3 (13 %)	3 (13 %)
20-23	2 (8 %)	2 (8 %)
24-27	0	0
28-31	0	0
32<	0	0

Tabell 47: Tabell over ryttergraver med vanlige sverdtyper og antall graver med ulike statusindikatorer.

Tabell 46 og 47 viser at bildet ikke forandres særlig hvis man deler inn ryttergravene etter graver med praktsverdtyper og vanlige sverdtyper. De fleste av ryttergravene har statusindikatorer uavhengig av sverdtype, og uavhengig av AOT-verdi. Tabellen i appendix II A viser at de fleste av ryttergravene har fullt våpenutstyr i tillegg til stighbøylere og sporer. Derimot er det ikke så mange andre prestisjegjenstander her. Bare Gjermundbu (RGR36) og By i Løten (RGR25) har mange slike gjenstander. Hjelmen og ringbrynja fra Gjermundbufunnet er som nevnt spesielle, som de eneste av sitt slag i Norge. Fordelingen overensstemmer med at jo høyere AOT-verdi en grav har, jo større sjans for at graver har slike gjenstander (Hedeager 1992:115-116). Dette kan i hvert fall synes å gjelde for ryttergravene, som nesten alle har en eller flere slike indikatorer. Heller ikke ved hjelp av kombinasjonstabellen eller tabellene ovenfor kan noen større forskjeller mellom ryttergraver med praktsverdtyper og med vanlige sverdtyper skilles ut.

6.2.3. Foreløpig resultat og vurdering

Mengden våpen og rideutstyr (stighbøylene og sporene spesielt) som finnes i ryttergravene kan tyde på at det var den dødes status som kriger som var viktigst å få frem i gravlegningen. Som jeg allerede har vært inne på, kan det være det store antallet praktsverdtyper i ryttergravene som kan vise seg å ha betydning for tolkningen av sverdtypene, og ikke forskjellene mellom hva ryttergravene med de ulike sverdtypene inneholder. Om praktsverdtypene hadde større sosial og symbolsk betydning enn de vanlige sverdtypene, er foreløpig vanskelig å si, når bare ryttergravene er analysert.

Foreløpig kan visse observasjoner trekkes frem. Man ser at ryttergravene er rikmannsgraver og stormannsgraver, blant annet vist med neste bare høye og veldig høye AOT-verdier. Ryttergravene har mange prestisje- og statusgjenstander, der våpen, stighbøyer og sporer ser ut til å være de viktigste for å vise makt, status og rikdom. Ryttergravenes sjeldenhet, sammen med deres store andel praktsverdtyper, kan kanskje vise seg å bety at disse sverdene var forbeholdt vikingtidens øverste sjikt. Ikke minst ser man at veldig mange av ryttergravene har veldig fint utformete og forseggjorte praktsverdtyper.

6.3. Analyse av KAUP-gravene

6.3.1. AOT-analyse av Kaupanggravene

AOT-grupper	Gravantall
0-3	6 (16 %)
4-7	12 (32 %)
8-11	6 (16 %)
12-15	11 (29 %)
16-19	3 (8 %)
20-23	0
24-27	0
28-31	0
32<	0

Tabell 48: Tabell over antall Kaupanggraver og deres ulike AOT-verdier.

Tabell 48 viser at litt over halvparten (53 %) av KAUP-gravene har høye (åtte eller over) AOT-verdier. KAUP-gravene har flere graver med lave AOT-verdier, og antallsmessig er gruppen [4-7] dominerende. Gjennomsnittlig AOT-verdi for KAUP-gravene er 9, for gravene med praktsverdtyper er den 10.

AOT-GRUPPER	Graver med praktsverdtyper (% av 6)	Graver med vanlige sverdtyper (% av 34)	Graver med begge typer (% av 2)
0-3	1 (17 %)	5 (15 %)	0
4-7	1 (17 %)	12 (35 %)	0
8-11	1 (17 %)	4 (12 %)	0
12-15	2 (33 %)	11 (32 %)	2 (100 %)
16-19	1 (17 %)	2 (6 %)	0
20-23	0	0	0
24-27	0	0	0
27-31	0	0	0
32<	0	0	0

Tabell 49: Tabell over Kaupanggraver med praktsverdtyper, vanlige sverdtyper og med begge, og deres antall innenfor de ulike AOT-gruppene.

Ut ifra tabell 49 ser vi at hovedtyngden av Kaupangs sverdgraver inneholder vanlige sverdtyper. Vi ser dessuten at graver med AOT-verdier innenfor de fire første AOT-gruppene dominerer. Det er dessuten ingen av Kaupanggravene med veldig høye AOT-verdier, og i gruppen med verdier mellom 16 og 19 er det bare tre graver. To av gravene med de fineste sverdene, KAUP 20 og 28, har bare en AOT på henholdsvis 4 og 2. Dette er sverd av praktsverdtyper, henholdsvis V og E (Blindheim et al. 1995:plansje 36 og 52), og det første presenteres av Blindheim (1999c:82-84) som det mest fornemme sverdet på Kaupang. Som mange av de andre sverdene av praktsverdtyper fra Kaupang, presenteres også E-sverdet som et praktsverd (Blindheim 1999c:86-87). Noe av det som er typisk for sverdene fra Kaupang er deres gode kvalitet, også for flere sverd av vanlige sverdtype. Til sammen 18 graver (47 %) har lave AOT-verdier. Av seks graver med praktsverdtyper har bare to av dem en AOT-verdi på syv eller lavere.

6.3.2. Kombinasjonsanalyse av Kaupangs sverdgraver

Jeg velger å ikke regne båter som en gjenstand, selv om den kan være ment som en statusgjenstand, og tar derfor ikke med den som en statusindikator. Hovedbegrunnelsen for dette er at Blindheim (1981:109-114) selv diskuterer dette, og regner ikke med at båtbegravelse viser høyere sosial status enn de som ikke er gravlagt i båt. Som man ser av tabell 50, har forholdsvis mange av KAUP-gravene statusindikatorer. I kombinasjonstabellen (appendix II B) og funnlista (appendix I C) ser vi at det stort sett dreier seg om importgjenstander, men ganske mange av dem har også fullt våpenutstyr.

AOT-grupper	Sverdgraver fra Kaupang (% av 38)	Sverdgraver med andre indikatorer på status (% av 38)
0-3	6 (16 %)	0
4-7	12 (32 %)	5 (13 %)
8-11	6 (16 %)	5 (13 %)
12-15	11 (29 %)	10 (26 %)
16-19	3 (8 %)	3 (8 %)
20-23	0	0
24-27	0	0
28-31	0	0
32<	0	0

Tabell 50: Tabell over Kaupangs sverdgraver og antall graver med ulike statusindikatorer.

AOT-GRUPPER	Sverdgraver med praksisverdtyper (% av 6)	Sverdgraver med andre indikatorer på status (% av 6)	Sverdgraver med begge typer (% av 2)	Sverdgraver med andre indikatorer på status (% av 2)
0-3	1 (17 %)	0	0	0
4-7	1 (17 %)	1 (17 %)	0	0
8-11	1 (17 %)	1 (17 %)	0	0
12-15	2 (33 %)	2 (33 %)	2 (100 %)	2 (100 %)
16-19	1 (17 %)	1 (17 %)	0	0
20-23	0	0	0	0
24-27	0	0	0	0
28-31	0	0	0	0
32<	0	0	0	0

Tabell 51: Tabell over sverdgraver fra Kaupang med praksisverdtyper, og med begge typer, og antall graver hos disse med forskjellige statusindikatorer.

Av graver med praksisverdtyper (se tabell 51) er det bare graven med to i AOT (KAUP28, se nedenfor, kombinasjonstabell (appendix II B.) og funnliste (appendix I C) som ikke har andre indikatorer på status. To av dem har veldig lav AOT-verdi, KAUP20 og nevnte KAUP28, og heller ikke noe særlig med gjenstander i graven. Heller ikke prestisjegjenstander er det i disse to, med unntak av en rund bronsespenne i KAUP20. Det kan være et paradoks at disse to gravene har to av de fineste sverdene fra Kaupang.

AOT-Grupper	Sverdgraver med vanlige sverdtyper (% av 34)	Sverdgraver med andre indikatorer på status (% av 34)
0-3	5 (15 %)	0
4-7	11 (32 %)	4 (12 %)
8-11	5 (15 %)	4 (12 %)
12-15	11 (32 %)	10 (29 %)
16-19	2 (6 %)	2 (6 %)
20-23	0	0
24-27	0	0
28-31	0	0
32<	0	0

Tabell 52: Tabell over sverdgraver fra Kaupang med vanlige sverdtyper og antall graver hos disse med ulike statusindikatorer.

Det er også veldig mange av gravene med vanlige sverdtyper som har statusindikatorer (se tabell 52). I gruppe [8-11] og [12-15] er det bare en grav i hver gruppe som ikke har noen slike indikatorer. Verdt å merke seg er det at i den laveste gruppen har ingen av gravene indikatorer på status, og i den andre gruppen har bare fire graver av 11 slike indikatorer. Slik kan dette bygge opp om at graver med høy AOT-verdi (åtte eller mer) som oftest har høyere

status enn de med lavt AOT-tall. Samtidig har altså de fleste av gravene med høye AOT-verdier en eller flere statusindikatorer. Dette er også naturlig, i og med at jo høyere AOT-verdi en grav har, jo større sjanse er det for at den også inneholder statusindikatorer.

Som vi ser må man ned på graver med bare en AOT-verdi på én eller to for å ikke finne noen gjenstander i graven som kan vise tegn på høy sosial status. Dette gjelder altså også for gravene med vanlige sverdtyper. De to praktsverdene og praktsverdtypene nevnt ovenfor er to klare eksempler (Blindheim et al 1995: plansje 36/Katalog side 41 og plansje 52/Katalog side 63). Forøvrig er jeg enig i Blindheims (1999c:75) benevnelse av H-sverdet i KAUP 32 som et praktsverd. Dette sverdet (Blindheim et al 1995:plansje 65/Katalog side 73) er markant forskjellig fra Ryghs (1999 [1885]) typeeksemplar, noe også Blindheim (1999c:75) kommenterer.

6.3.3. Foreløpig resultat og vurdering

Det man først og fremst kan si etter at AOT- og kombinasjonsanalysen er utført, er at Kaupangs sverdgraver generelt viser høy sosial status. Dette gjelder både gravene med praktsverdtyper og vanlige sverdtyper. Flere av dem inneholder én eller flere gjenstander som kan tyde på at de er graver etter menn høyt på den sosiale rangstigen i vikingtidssamfunnet. Mange av gravene har høy AOT-verdi, og sammen med flere statusgjenstander kan dette styrke antakelsen om høy sosial status. Når det gjelder forskjellen mellom praktsverdtypene og de vanlige sverdtypene er det fremdeles vanskelig å trekke noen konklusjon. Likevel kan man si at siden det finnes flere graver med praktsverdtyper, samtidig som veldig mange av de vanlige sverdtypene er av uvanlig flott kvalitet (Blindheim 1999c:84-88), kan dette antakelig styrke hypotesen om at praktsverdtypene kan ha vært forbeholdt vikingtidens øverste sosiale sjikt.

I tillegg er det interessant å legge merke til graven (C 4226-4234) som Blindheim (1981a:99-100 og 1981c:118-119) trekker frem som spesiell i forhold til de andre gravene på Kaupang. Dette er nemlig ryttergraven fra Kaupang (RGR3) riktignok med et H-verd, men med en AOT-verdi på 18 og flere prestisje- og statusgjenstander, og statusindikatorer. Den rikeste og mest bemerkelsesverdige graven fra Kaupang er altså en av ryttergravene. Dette er med på å vise ryttergravenes spesielle karakter, som stormannsgraver og høvdinggraver.

Noen stor forskjell mellom sverdgravene med praktsverdtyper og de med vanlige sverdtyper kan jeg altså ikke se her heller. Jeg tror derfor det er viktigere å trekke frem sverdenes generelle gode standard, av begge hovedtyper. Etter å ha gått igjennom sverdgravene fra Kaupang, utført AOT- og kombinasjonsanalyse, samt studert Blindheim et al (1981, 1995 og 1999) publikasjoner, vil jeg si meg enig med Blindheim (1999c:75-76, 87) i at noe av det som karakteriserer sverdene fra Kaupang er deres generelle gode kvalitet, både når det gjelder smiing, utseende og ornamentikk. Dette finner man altså både på praktsverdtypene (Blindheim 1999c:76-77, 78-81, 82-84) og på veldig mange av de vanlige sverdtypene (Blindheim 1999c:75, 77-78). Også Kaupang-gravene med sverd har ofte flere gjenstander som antakelig kan tas til inntekt for en ikke helt ubetydelig stilling i bysamfunnet i Kaupang. Mange har fullt våpenutstyr og importgjenstander. Flere av gravene inneholder ulike gjenstander av bronse, sølv og gull.

6.4. Analyse av VRH-gravene

6.4.1. AOT-analyse av VRH-gravene

I stedet for å lage egne forkortelser for alle disse gravene har jeg valgt å bare nummerere dem fortløpende fra 1 til 165. Vestfoldgravene har fått nummer 1 til 82, gravene fra Romerike nummer 83 til 125, og Hedmarkens sverdgraver nummer 126 til 165 (se appendix I D).

AOT-Grupper	Antall graver (% av 165)	Vestfold (% av 82)	Romerike (% av 43)	Hedmarken (% av 40)
0-3	50 (30 %)	16 (20 %)	22 (51 %)	12 (30 %)
4-7	57 (35 %)	29 (35 %)	12 (28 %)	16 (40 %)
8-11	37 (23 %)	23 (28 %)	6 (14 %)	8 (20 %)
12-15	19 (12 %)	13 (16 %)	3 (7 %)	3 (8 %)
16-19	1 (1 %)	1 (1 %)	0	0
20-23	1 (1 %)	0	0	1 (3 %)
24-27	0	0	0	0
28-31	0	0	0	0
32<	0	0	0	0

Tabell 53: Tabell over sverdgraver fra V., R. og H., og deres tilhørighet innenfor ulike AOT-grupper.

Samlet dominerer graver med AOT-verdi mellom 0 og 7 VRH-gravene (tabell 53). Hele 107 (65 %) av 165 graver har en AOT-verdi under åtte. Prosenten for de tre distriktene varierer fra 55 til 79. Gjennomsnittlig AOT-verdi er 5 for alle VRH-gravene samlet, og henholdsvis 6, 5 og 6 for hver av de tre områdene. Da det er flere av disse gravene enn av ryttergravene og Kaupang-gravene som er mer tilfeldig funnet (feks. pløying, grustekt, el.) og utgravd, må man

være klar over at det er større sjans for at ikke alle gjenstandene hos disse er kommet inn. Slik kan det være større sjans for at flere av disse skulle hatt større AOT-verdi.

Når gravene deles i graver med praktsverdtyper og med vanlige sverdtyper (tabell 54) viser det seg en viktig forskjell. For graver med vanlige sverdtyper følger disse en lignende linje som det samlede antallet graver. Her har 99 av 146 graver syv eller mindre i AOT (68 %). Samme bilde gjelder ikke for gravene med praktsverdtyper. Her er det AOT-gruppene [8-11] og [12-15] som dominerer, med 58 %. Med en grav i gruppe [16-19], som utgjør 5 %, får man en samlet prosentandel på 63 % med graver med praktsverdtyper og en AOT-verdi fra åtte og mer. Gjennomsnittlig AOT-verdi for alle VRH-gravene er 5, mens gjennomsnittlig verdi for graver med praktsverdtype er 8.

AOT-Grupper	Graver med praktsverdtyper (% av 21)	Graver med vanlige sverdtyper (% av 146)	graver med begge sverdtyper (% av 2)
0-3	3 (14 %)	47 (32 %)	0
4-7	5 (24 %)	52 (36 %)	0
8-11	6 (29 %)	32 (22 %)	1 (50 %)
12-15	6 (29 %)	14 (10 %)	1 (50 %)
16-19	1 (5 %)	0	0
20-23	0	1 (1 %)	0
24-27	0	0	0
28-31	0	0	0
32<	0	0	0

Tabell 54: Tabell over sverdgraver fra Vestfold, Romerike og Hedmarken, og antall med praktsverdtyper, vanlige sverdtyper og med begge, innenfor de ulike AOT-gruppene.

6.4.2. Kombinasjonsanalyse av sverdgravene fra Vestfold, Romerike og Hedmarken

Også for VRG-gravene setter jeg opp en lignende kombinasjonstabell (appendix II C) som for ryttergravene og Kaupanggravene. Da det er langt mindre prestisjegjenstander her enn i de to andre gravkategoriene, velger jeg å bare sette opp en kolonne for gjenstander som kan vise prestisje og status til den avdøde i kombinasjonstabellen ("status og annet", se appendix II C). Samlet har 76 av de 165 VRH-gravene statusindikator (tabell 55). Dette utgjør 46 %. Det er hovedsakelig fullt våpenutstyr som utgjør statusindikator i de vanlige sverdgravene (appendix II C og I D). Blant disse gravene er det gruppene [4-7] og [8-11] som dominerer med graver med statusindikatorer (tabell 55). I den første har 29 av 57 graver slike indikatorer (51 %). Antall graver med statusindikatorer øker jo høyere AOT-verdier man får. For neste gruppe har 25 av 37 graver statusindikatorer (68 %). Andelen graver med statusindikatorer øker mer i neste gruppe, [12-15], der 14 av 19 har slike indikatorer (73 %).

AOT-Grupper	Samlet antall sverdgraver (% av 165)	Sverdgraver med statusindikatorer (samlet, % av 165)
0-3	50 (30 %)	6 (4 %)
4-7	57 (35 %)	29 (18 %)
8-11	37 (23 %)	25 (15 %)
12-15	19 (12 %)	14 (9 %)
16-19	1 (1 %)	1 (1 %)
20-23	1 (1 %)	1 (1 %)
24-27	0	0
28-31	0	0
32<	0	0

Tabell 55: Tabell over graver med ulike statusindikatorer innenfor hver AOT-gruppe for VRH-gravene.

Det samme forholdet som for alle VRH-gravene gjelder for hver av de tre områdene (tabell 56). Alle tre har overvekten av graver med statusindikatorer i gruppe [4-7] og [8-11].

AOT-gruppe	Vestfold (% av 82)	Status- ind.	Romerike (% av 43)	Status- ind.	Hedmarken (% av 40)	Status- ind.
0-3	16 (20%)	1(1%)	22 (51%)	4(9%)	12 (30%)	1(3%)
4-7	29 (35%)	14(17%)	12 (28%)	7(16%)	16 (40%)	8(20%)
8-11	23 (28 %)	13(16%)	6 (14%)	6(14%)	8 (20%)	6(15%)
12-15	13 (16%)	12(15%)	3 (7%)	0	3 (8%)	2(5%)
16-19	1 (1%)	1 (1%)	0	0	0	0
20-23	0	0	0	0	1(3 %)	1(3%)
24-27	0	0	0	0	0	0
28-31	0	0	0	0	0	0
32<	0	0	0	0	0	0

Tabell 56: Tabell over sverdgraver med ulike statusindikatorer innenfor hver AOT-gruppe i V. R. og H..

Det fremgår av tabell 57 at de fleste VRH-gravene med praksisverdtype har statusindikator, 14 av 21 graver (67 %). Av de 21 gravene med praksisverdtype har 13 graver AOT-verdi over syv. Innenfor hver AOT-gruppe er det også store andeler graver med statusindikator.

AOT-Grupper	Sverdgraver med praksisverdtyper (% av 21)	Sverdgraver med praksisverdtyper og indikatorer på status (% av 21)	Vestfold	Romerike	Hedmarken
0-3	3 (14 %)	0	0	0	0
4-7	5 (24 %)	4 (19 %)	3	1	0
8-11	6 (29 %)	4 (19 %)	0	2	2
12-15	6 (29 %)	5 (24 %)	4	0	1
16-19	1 (5 %)	1 (5 %)	1	0	0
20-23	0	0	0	0	0
24-27	0	0	0	0	0
28-31	0	0	0	0	0
32<	0	0	0	0	0

Tabell 57: Tabell over VRH-graver innenfor hver AOT-gruppe med praksisverdtype og statusindikatorer.

Mest verdt å legge merke til i gravene uten praktsverdtyper (tabell 58) er den generelle mangelen på spesielle gjenstander som kan vise sosial status (statusindikator). Vektskål og/eller vektlodd finnes bare i noen få av gravene, og ellers er det fullt våpenutstyr som utgjør statusindikatoren i disse sverdgravene. For gravene med praktsverdtyper øker antall graver med statusindikatorer jo høyere AOT-verdi de har. For gravene med vanlige sverdtyper følger de mer det ovennevnte tyngdepunktet på gruppene [4-7] og [8-11]. Det kan altså se ut til at flere graver med praktsverdtyper i VRH-gravene har andre indikatorer på status, enn graver med vanlige sverdtyper.

AOT-Grupper	Sverdgraver med vanlige sverdtyper (% av 146)	Sverdgraver med vanlige sverdtyper og indikatorer på status (% av 146)	Vestfold	Romerike	Hedmarken
0-3	47 (32 %)	6 (4 %)	1	4	1
4-7	52 (36 %)	25 (17 %)	11	6	8
8-11	32 (22 %)	21 (14 %)	13	4	4
12-15	14 (10 %)	9 (6 %)	8	0	1
16-19	0	0	0	0	0
20-23	1 (1 %)	1 (1%)	0	0	1
24-27	0	0	0	0	0
28-31	0	0	0	0	0
32<	0	0	0	0	0

Tabell 58: Tabell over VRH-graver innenfor hver AOT-gruppe med vanlige sverdtyper og statusindikatorer.

6.4.3. Foreløpig resultat og vurdering

Etter at jeg nå har utført både AOT-analyse og kombinasjonsanalyse på VRH-gravene, er det visse observasjoner som kan gjøres. Den viktigste er at de fleste gravene med praktsverdtyper også i de vanlige sverdgravene (VRH-gravene) har forholdsvis høy AOT-verdi samt gjerne også fullt våpenutstyr og statusindikatorer. Dette har antakelig betydning for tolkningen av praktsverdtypenes betydning. Spesielt er det viktig å legge merke til det nevnte tyngdepunktet for gravene med praktsverdtyper. Dette følger et annet mønster enn for gravene generelt og for gravene med vanlige sverdtyper. Her er det AOT-gruppene [8-11] og [12-15] som dominerer (57 %). Dette var de samme AOT-verdiene som dominerte hos ryttergravene. Hele 67 % av graver med praktsverdtyper har statusindikator. Man kan ut ifra analysen av VRH-gravene si at det bare er gravene med praktsverdtyper som kan sammenlignes med ryttergravene. Både AOT- og kombinasjonsanalysen viser at det særlig er disse gravene som best kan sammenlignes med stormannsgraver.

Økningen av statusindikatorer i graver jo høyere opp i AOT-gruppene man kommer er viktig. Interessant er det spesielt når man ser at dette særlig gjelder for gravene med praktsverdtyper. At de fleste gravene med praktsverdtyper har andre statusindikatorer og at muligheten for dette øker sterkt med økningen av AOT-verdi, kan tyde på at disse typene hadde den nevnte større sosiale og symbolske betydningen. At det er en mye mindre andel graver med vanlige sverdtyper som har statusindikatorer kan antakelig styrke dette.

En annen viktig observasjon i denne delen av analysen, er at de fleste gravene med lav AOT-verdi også har vanlige sverdtyper. Altså den nevnte dominansen av sverdgraver fra Vestfold, Romerike og Hedmarken (VRH) med en AOT-verdi mellom null og syv. Til sammen utgjorde disse gravene, med et antall på 107, en prosentandel på 65 %. Det er også karakteristisk for denne kategorien sverdgraver at gravene med vanlige sverdtyper følger det samme mønsteret. Dette er kanskje ikke så rart i og med at graver med vanlige sverdtyper er såpass dominerende som de er, med 146 av 165 graver. Av disse 146 hadde altså 99 graver en AOT-verdi mellom null og syv, eller en prosentandel på 68 %. Altså en klar dominans av sverdgraver med lave AOT-verdier, innenfor gruppene [0-3] og [4-7].

Forøvrig er det ikke bare graver med praktsverdtyper som har høy AOT-verdi og prestisjegjenstander. Man kan også se at praktsverdtyper finnes i graver med både lav og høy AOT-verdi, og med og uten prestisje- og statusgjenstander. Man kan også se et eksempel på at graver med høy AOT ikke alltid har gjenstander i graven som sikkert kan vise høy sosial status. Dette er grav nummer 163, Arstad, Ottestad i Stange (C20314). Den har 20 i AOT, fullt våpenutstyr og skjoldbuler (2), og forskjellig hesteutstyr og redskaper. Dette kan selvfølgelig ha vært en stormannsgrav selv om den ikke har noen prestisjegjenstander eller andre karakteristikk som kan fortelle om den døde status.

For å undersøke om det er noen forskjeller mellom de tre områdene (Vestfold, Romerike og Hedmarken) i VRH-gravenes er det interessant å dele dem. Som det kommer fram i tabellene 56 til 58, samt i funnlisten (appendix I D) og kombinasjonstabellen (appendix II C) har Vestfold overvekten av antall sverd av praktsverdtyper og antall graver med slike. Over halvparten av praktsverdtypene finnes her, i et antall på 12, eller 57 %. Siden ingen sverdgraver har mer enn ett sverd av praktsverdtype, blir tallene de samme for antall graver med praktsverdtype. Romerike har bare tre graver med sverd av praktsverdtyper (og dermed også tre slike sverd), og får en prosentandel på 14 %. Hedmarken har seks sverd av

praktsverdtyper og seks graver med disse, noe som utgjør 29 %. Ved å regne ut prosentandelen av det totale antall praktsverdtyper og graver med dem på 21 ser man at overvekten i Vestfold ikke bare skyldes den større mengden sverd (84 fra Vestfold, 50 i Romerike og 51 i Hedmarken) og graver med sverd (henholdsvis 82, 43 og 40) herfra. Vestfold har 57 % av disse, Romerike har 14 % og Hedmarken har 29 % av praktsverdtypene.

Flere av H-sverdene har som tidligere nevnt hjalter belagt med sølv eller bronse (se appendix I D), og et interessant tilleggsspørsmål kunne være om det ligger noen forskjell mellom selve H-typen, siden det finnes H-sverd som tydelig er praktsverd (som sverdet fra Kaupang, men da antakelig bare i egenskap av enkeltsværd) mens andre er av de simpleste sverdene fra vikingtid. Jeg har utført en egen undersøkelse av H-sverd med sølv- og bronsebelegg fra de tre hovedkategoriene av sverdgravene (delkapittel 6.5.3.). Kanskje kan man belyse dette problemet litt mer etter denne, og kanskje kan man se visse tendenser som kan styrke eller svekke hovedinntrykket.

6.5. Sammenligning av sverdgravskategoriene

Her sammenligner jeg sverdgravskategoriene (ryttergravene, KAUP og VRH) med hverandre (6.5.1), og setter frem forskjeller og likheter mellom dem. Jeg oppsummerer disse i 6.5.2. Sammenligningen tar for seg både forskjeller og likheter i sverdgravenes innhold mellom de tre kategoriene (se kapittel 3 og 6.1.), og forskjeller og likheter som ble avdekket gjennom AOT- og kombinasjonsanalysen (se 6.2-6.4).

6.5.1. Ryttergravene, KAUP-gravene og VRH-gravene

Våpen:

Grav	Våpen type	Andel praktsverdtyper	Graver med praktsverdtyper	Graver med spyd	Graver med økser	Graver med våpenutstyr	Graver med skjoldbuler	Graver med piler
RGR		41 %	46 %	90 %	83 %	76 %	63 %	42 %
KAUP		14 %	16 %	58 %	58 %	42 %	50 %	21 %
VRH		11 %	13 %	54 %	64 %	38 %	41 %	26 %

Tabell 59: Tabell over prosentandelen av de tre sverdgravskategoriene med sverd av praktsverdtyper, graver med praktsverdtyper og andre våpen.

Sverd; Selve antallet sverd skiller seg ikke så mye mellom ryttergravene og KAUP-gravene. Ryttergravene har 49 sverd totalt og KAUP-gravene har 44 sverd. I andelen praktsverdtyper synes derimot forskjellen klar. Mens ryttergravene har en prosentandel på 41 % sverd av praktsverdtype, har KAUP-gravene bare en andel på 14 % (se tabell 59).

Nå var dette bare sverdene. Hvis man går over til antall graver gir det samme inntrykk. Av 41 ryttergraver har 19 praktsverdtyper, noe som gir en prosentandel på 46 %. 59 % av ryttergravene har vanlige sverdtyper (at dette blir mer enn 100 %, skyldes at noen av gravene har sverd av begge typer, og derfor er tatt med i begge beregningene). Dette er klart forskjellig fra KAUP-gravene, der bares seks av 38 har praktsverdtyper. Dette gir en prosentandel på 16 % (se tabell 59). KAUP-graver med vanlige sverdtyper utgjør hele 90 % (det samme gjelder her med henhold til graver med begge typer). Mellom ryttergravene og VRH-gravene er det enda større forskjeller i antall praktsverdtyper og antall graver med praktsverdtyper (se tabell 59). Mens ryttergravene hadde en prosentandel på 41 % sverd av praktsverdtyper, hadde VRH-gravene 11 % (21 av 185 sverd). Forholdet er omtrent det samme for andelen graver med praktsverdtyper. Til sammen har VRH-gravene bare 21 graver, eller 13 %, med praktsverdtyper (21 av 165 graver). Ryttergravene hadde 46 % graver med praktsverdtyper.

Heller ikke for hver av de tre regionene betraktet blir forholdstallet bedre mot ryttergravens store antall praktsverdtyper og graver med sådanne. Av Vestfolds 82 sverdgraver gir de 12 med praktsverdtyper en prosentandel på 15 %. Romerikes tre graver med praktsverdtyper av 43 gir en andel på 7 %. Hedmarken får 15 % graver med praktsverdtyper av sine totalt 40 sverdgraver. Både Vestfold, Romerike og Hedmarken sett under ett og hver for seg har betraktelig færre praktsverd og graver med praktsverdtyper enn ryttergravene.

Av dette trekker jeg den slutningen at praktsverdtypene kan ha hatt større sosial og symbolsk betydning enn de vanlige typene. Dette i og med at ryttergravene var stormannsgraver (se delkapittel 3.1.1.), og at de hadde en så stor andel sverd av praktsverdtyper. I tillegg er flere av VRH-gravene også stormannsgraver, og flere av disse har også praktsverdtyper.

Mellom Kaupangs sverdgraver og VRH-gravene er det ikke så store forskjeller mellom antall sverd av praktsverdtype eller graver med praktsverdtyper. Kaupangs sverdgraver hadde 44 sverd i alt, noe som gir en prosentandel på 14 % for de 6 sverdene av praktsverdtype. Antall graver med sverd av praktsverdtyper var også 6, men da av 38 graver med sverd. Dette gir en prosent på 16 %. De samme prosenttallene for VRH-gravene er henholdsvis 11 % for antall sverd av praktsverdtype, og 13 % av gravene har praktsverdtyper. Som man ser er det ikke så

store forskjeller mellom disse to sverdgravskategoriene, ut ifra bare sverdene er det ingen forskjeller mellom disse to kategoriene.

Annet våpenutstyr; Ryttergravene har mer våpenutstyr enn både KAUP- og VRH-gravene. For de to sistnevnte er det større likheter. Forskjellene kommer klart til uttrykk i tabell 59. En interessant forskjell som er verdt å merke seg mellom Vestfold, Romerike og Hedmarken er mengden spyd mellom disse regionene. Mens 60, % av Romerikes sverdgraver og 75 % av Hedmarkens sverdgraver har spyd, finnes det bare i 40 % av Vestfolds sverdgraver. Kaupang skiller seg ut fra resten av Vestfold, med sine 58 %. At forskjellen er såpass stor mellom regionene er påfallende, og kunne vært verdt nærmere studie. Dette inngår ikke i denne oppgaven, og jeg går derfor ikke nærmere inn på dette her.

Oppsummering; Selv om KAUP-gravene har mange våpen, sett ut ifra prosentandel, har ryttergravene alltid en større andel med de ulike våpnene (tabell 59). For flere typer er forskjellen stor. Dette ser man spesielt når det gjelder andelen sverd av praktsverdtyper. Her har ryttergravene en mye større andel graver med sverd av praktsverdtyper enn det KAUP-gravene har. Det samme kan sies om andelen våpen i henholdsvis ryttergravene og VRH-gravene, men det gjelder tilsynelatende i enda større grad. Som sverdgraver er også VRH-gravene godt utstyrt med våpen, men ikke i så stor grad som for ryttergravene. Dessuten er forskjellen mellom antall praktsverdtyper i ryttergravene og fra VRH-gravene veldig stor. Faktisk er den jo større enn for KAUP-gravene.

Mellom KAUP- og VRH-gravene viste det seg altså ikke noen spesielle forskjeller i innhold av ulike våpen. Dette da verken for graver med praktsverdtyper, vanlige sverdtyper eller andre våpentyper. At disse to er så like, og med lav andel praktsverdtyper, kan kanskje si noe om ryttergravkrigernes posisjon i vikingtidssamfunnet, som stormenn, høvdinger og kongsmenn. Samtidig må det kunne sies at dette også sier noe om Kaupang. Kanskje kan man trekke videre slutninger fra dette, og foreslå at for de gravlagte på Kaupang var ikke våpen det viktigste gravutstyret. Det kan for eksempel ha vært et sosialt skille mellom stormennene i ryttergravene og de døde på Kaupang. Kanskje tilhørte ikke de sistnevnte det øverste sosiale sjiktet i vikingtid, og/eller man kan trekke inn Kaupangs internasjonale karakter med mange "utlendinger" i byen.

Hesteutstyr:

GRAV	Gjenstand	Totalt	Graver med bisler	Graver med rangler	Graver med seletøy	Graver med sledekrok	Graver med isbrodd	Graver med dombjeller	Graver med sal
RGR		100 %	76 %	29 %	27 %	29 %	12 %	7 %	2 %
KAUP		21 %	16 %	3 %	3 %	3 %	3 %	3 %	0 %
VRH		44 %	34 %	18 %	4 %	12 %	2 %	1 %	0 %

Tabell 60: Tabell over prosentandelen av de tre sverdgravskategoriene med ulike typer hesteutstyr.

Her er det ikke nødvendig å sammenligne stighbøyer og sporer, i og med at dette er hoveddefinisjonen på en ryttergrav. Unntatt ryttergraven fra Kaupang, kan man se store forskjeller mellom ryttergravene og KAUP-gravene når det gjelder innhold av hesteutstyr (tabell 60). Det mest bemerkelsesverdige er Kaupangs fåtallighet på slikt utstyr. Mengden vanlig hesteutstyr var stor i ryttergravene. De overgår mengden av dette VRH-gravene for alle typer av utstyr. Bare bisler, til dels rangler, finnes det en del av i VHR-gravene, men også disse blir overgått av ryttergravene. Forskjeller kan også sees mellom VRH-gravene og KAUP-gravene (tabell 60). Førstnevnte har generelt høyere andel av hesteutstyr enn de andre gravene. Spesielt for bisler, rangler og sledekroker kan man se tydelige forskjeller (tabell 60).

Prestisjegjenstander:

GRAV	gjenstand	Totalt	Hjelm	Ringbrynje	Spillebrikker	Skålvekt	Vektlodd	Drikkehorn	Import	Annet
RGR		34 %	2 %	2 %	17 %	9 %	2 %	2 %	7 %	7 %
KAUP		50 %	0 %	0 %	0 %	8 %	11 %	0 %	45 %	5 %
VRH		6 %	0 %	0 %	0 %	2 %	3 %	0 %	0 %	1 %

Tabell 61: Tabell over prosentandelen av de tre sverdgravskategoriene med ulike prestisjegjenstander.

Denne gjenstandsgruppen viser et annet bilde enn det foregående (se tabell 61). 34 % (14 stykker) av ryttergravene har en eller flere prestisjegjenstander. For KAUP-gravene er prosentandelen på 50 %. (Her er ikke stighbøyer, sporer eller fullt våpenutstyr telt med, da dette er med i andre deler av materialdelen). En av årsakene til denne forskjellen er den store mengden importgjenstander i KAUP-gravene (45 %) i forhold til ryttergravene (7 %). Ingen av KAUP-gravene har spillebrikker, mens 7 av ryttergravene har. Kanskje kan dette si noe om spillebrikkenes betydning som sosialt statussymbol, men dette emnet ligger utenfor denne oppgaven. Hovedårsaken til forskjellen her mellom ryttergravene og KAUP-gravene skyldes antakelig alle de importgjenstandene som naturlig har eksistert i Kaupang, som Norges

antakelig første by, og som har fulgt med den døde i graven. I ryttergravene ser det mer ut til at det var våpnene og hesteutstyret som betydde mest. For sistnevnte da spesielt stigbøyler og sporer.

Forskjellen er klart større mellom ryttergravene og VRH-gravene, enn mellom ryttergravene og KAUP-gravene (tabell 61). VRH-gravene har ikke flere enn ni graver med prestisjegjenstander av 165 graver (6 %). Som kombinasjonsanalysen viser, se appendix II C, er det fullt våpenutstyr som gjør at disse gravene får et visst antall statusindikatorer. KAUP-gravene har også en overvekt av prestisjegjenstander i forhold til VRH-gravene. Spesielt merkbart er dette for importsaker, der 45 % av KAUP-gravene har én eller flere av slike saker. Det er den store andelen importsaker som skiller dem såpass mye fra VRH-gravene. Dette, sammen med blant annet det faktum at de fleste sverdene fra KAUP-gravene var av veldig god kvalitet, viser at mange av KAUP-gravene var rike. Det vil si at de som ble gravlagt her kan ha stått et stykke opp på den sosiale rangstigen.

Utvalget prestisjegjenstander i VRH-gravene er heller ikke så stort. Fem graver har vektlodd, tre har skålvekter, en grav har en gullring og en grav har en sølvring. Det finnes ingen importgjenstander her, utenom muligens skålvektene og vektloddene. Disse har jeg tatt med som egne prestisjegjenstandskategorier. Igjen må man huske at flere av gravene med prestisjegjenstander antakelig også har vært stormannsgraver. For å undersøke fordelingen mellom de tre ulike regionene innenfor VRH-gravene kan en tabell (tabell 62) settes opp.

Graver	Samlet	Vestfold	Romerike	Hedmarken
Med pr. gjenst.	9 (6%)	6 (7%)	2 (5%)	1 (4%)
Uten pr. gjenst.	155 (95%)	76 (93%)	41 (95%)	39 (98%)

Tabell 62: Tabell over VRH-graver med og uten prestisjegjenstander.

Ut ifra tabellen (tabell 62) ser man at det samme gjenspeiler seg i alle tre regioner hver for seg, og at det ikke er noen av dem som har særlig mer enn de andre. Bare to av gravene har mer enn en av disse ti prestisjegjenstandene. Den ene er stormannsgraven fra By, Løten i Hedmark (nr.131 i funnlisten), med Z-sverdtype. Bare åtte graver fra disse tre områdene har prestisjegjenstander. Dette gir en andel på 6 %. Av 165 sverdgraver står hele 157 uten noen som helst prestisjegjenstander, noe som utgjør 95 % (begge verdier er rundet av oppover). Den eneste sverdgraven fra Hedmarken med prestisjegjenstander er nevnte By i Løten. Hvis man tar bort denne, har ikke Hedmarken noen sverdgraver med slike gjenstander.

Redskaper:

GRAV	kategori	Totalt	Smed	Jord- bruk	Snekker	Kjøkken	Fiske	Tekstil	Personlig	Kiste/ skrin	Nagler ol.
	RGR	88 %	24 %	32 %	24 %	44 %	2 %	2 %	66 %	29 %	44 %
	KAUP	90 %	16 %	40 %	0 %	53 %	8 %	13 %	76 %	18 %	47 %
	VRH	68 %	12 %	32 %	7 %	22 %	2 %	3 %	46 %	15 %	19 %

Tabell 63: Tabell over prosentandelen av graver innen de forskjellige kategoriene med ulike redskapstyper.

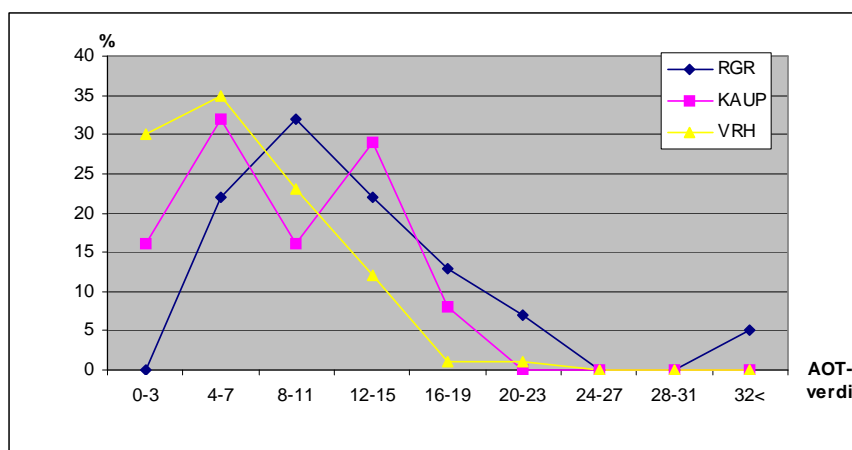
Her er det ikke noen store forskjeller mellom de to første kategoriene (tabell 63). Hos begge to er personlig utstyr det mest tilstedeværende i gravene, med 66 % i ryttergravene og 76 % for KAUP-gravene. Ellers fordeler de ulike redskapstypene seg forholdsvis jevnt mellom dem. Samme mønster gjentar seg mellom ryttergravene og VRH-gravene. VRH-gravene har forholdsvis mange redskapstyper, og ofte store prosentandeler (se tabell 63). Likevel har ryttergravene en gjennomgående større andel av alle de forskjellige redskapstypene her også. KAUP-gravene har større prosentandel av alle redskapstyper enn VRH-gravene, med unntak av snekkerverktøy.

AOT – verdier:

GRAV	AOT	0-3	4-7	8-11	12-15	16-19	20-23	24-27	28-31	>32
	RGR	-----	22%	32%	22%	13%	7%	-----	-----	5%
	KAUP	16%	32%	16%	29%	8%	-----	-----	-----	-----
	VRH	30%	35%	23%	12%	1%	1%	-----	-----	-----

Tabell 64: Tabell over prosentandelen sverdgraver i de forskjellige AOT-gruppene innenfor alle gravkategorier.

I figur 3 ser man tyngdepunktet i AOT-verdi for de tre kategoriene. For ryttergravene (RGR) ligger tyngdepunktet på de to første høye AOT-gruppene, mens det ligger på de to laveste for VRH-gravene.

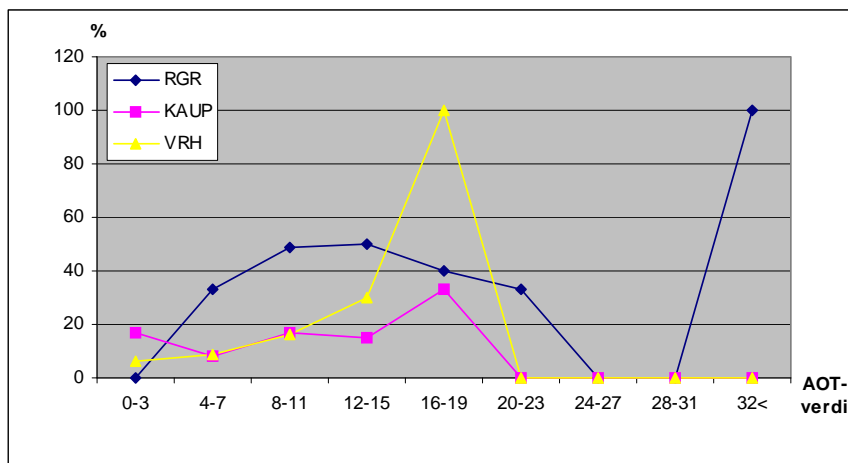
Figur 3: Graf over prosentandelen i hver AOT-gruppe for ryttergravene (RGR), KAUP og VRH, og tyngdepunkt i AOT-verdi for de tre kategoriene.

For VRH-gravene ser man tydelig at det er graver med de laveste AOT-verdiene, eller de to første gruppene, som dominerer. Dette er altså det motsatte av ryttergravene som hadde en klar dominans av graver med en AOT-verdi mellom åtte og 15 (figur 3 og tabell 64). Det er dermed tydelig at ryttergravene har en forholdsvis mye større andel graver med høye AOT-verdier enn VRH-gravene. Samtidig har VRH-gravene en mye større andel graver med lave AOT-verdier. KAUP-gravene har samtidig en større andel graver med høye AOT-verdier enn VRH-gravene.

GRAV	AOT	0-3	4-7	8-11	12-15	16-19	20-23	24-27	28-31	>32
RGR		-----	33%	49%	50%	40%	33%	-----	-----	100%
KAUP		17%	8%	17%	15%	33%	-----	-----	-----	-----
VRH		6%	9%	16%	30%	100%	0%	-----	-----	-----

Tabell 65: Tabell over prosentandelen sverdgraver for hver AOT-gruppe med praksisverdtype.

Figur 4 viser at ryttergravene har en mye høyere andel praksisverdtyper og graver med slike, enn det KAUP- og VRH-gravene har.

Figur 4: Graf over prosentandelen i hver AOT-gruppe hos RGR, KAUP- og VRH- gravene med praksverdtype.

Når det gjelder andelen sverd av praksverdtypen er det vanskeligere å sammenligne dem, da KAUP-gravene har så få slike sverd. KAUP-gravene har med sine seks sverd av praksverdtypen en jevn andel praksverdtypen, med en hver for de tre første AOT-gruppene, to i [12-15]-gruppen og en i [16-19]-gruppen. Ryttergravene har en overvekt av graver med sverd av praksverdtypen og høy AOT i forhold til KAUP-gravene. For alle AOT-gruppene har ryttergravene en større prosentandel graver med sverd av praksverdtypen, enn det KAUP-gravene har.

At en større prosentandel av gravene i VRH med praksverdtypen enn med vanlige sverdtyper har en høy AOT-verdi er viktig. Det er de eneste gravene fra VRH som følger ryttergravene i AOT-verdiens tyngdepunkt på de midterste AOT-gruppene [8-11] og [12-15] (se figur 4 og tabell 65). Da ryttergravene som nevnt hadde et stort antall graver med sverd av praksverdtypen (46 %), vil jeg trekke linjer mellom dette og VRH-gravene med sverd av praksverdtypen og høye AOT-verdier. Graver med praksverdtypen har tydeligvis ofte høye AOT-verdier. Samtidig er det interessant å legge merke til den lave andelen praksverdtypen (13 %) som finnes i VRH-gravene. Dette er med på å gjøre det store antallet i ryttergravene spesielt, og kan antakelig fortelle en del om ryttergravens stormannsstatus, og samtidig praksverdtypens spesielle stilling og status.

Dette viser at vanlige sverdtyper er klart dominerende i mer alminnelige graver, som VRH-gravene representerer. Det er et stort spenn i denne kategorien. Det er dessuten først i graver med høye AOT-verdier (fra åtte og mer) at sverd av praksverdtypen forekommer i en noe

større andel, men kan ikke sies å nå en ganske høy andel før i graver med 12 eller mer i AOT. For gruppe [4-7] til [12-15] har ryttergravene en mye større andel graver med praktsverdtyper enn VRH-gravene (se tabell 65 og figur 4). I de neste gruppene er andelen graver med sverd av praktsverdtyper stor hos ryttergravene, men det er vanskeligere å sammenligne med VRH-gravene, da det bare er en grav innenfor hver gruppe her. Først når man kommer opp i AOT-gruppe [12-15] ligger prosentandelen av graver med sverd av praktsverdtyper i VRH-gravene nok så likt med ryttergravene, men da disses gruppe [20-23].

Andelen praktsverdtyper er tilsynelatende ganske lik for KAUP- og VRH-gravene, og skiller seg dermed ut fra ryttergravene (se figur 4 og tabell 65). Ut i fra denne oversikten ser vi at andelen graver med sverd av praktsverdtyper og av vanlige sverdtyper, er forholdsvis lik i de to gravkategoriene. I gruppe [12-15] har derimot VRH-gravene dobbelt så stor prosentandel graver med sverd av praktsverdtype som KAUP-gravene. For neste gruppe blir det for dårlig grunnlag å sammenligne på, da det bare er en grav i denne gruppen hos VRH-gravene. Denne har riktignok ett sverd av praktsverdtype.

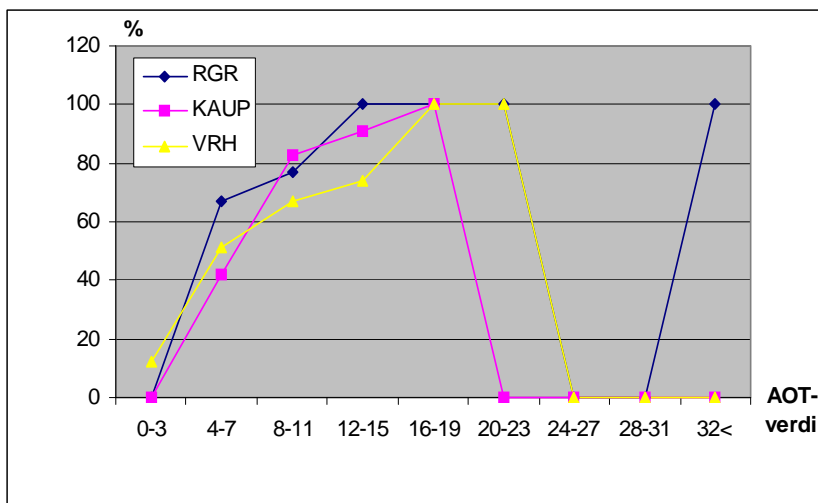
Funnkontekst:

Hvis stighbøyer og sporer telles med får alle ryttergravene, uavhengig av AOT-verdi, statusindikatorer. Da ville det alltid blitt 100 % sammenlignet med KAUP-gravene. Av den grunn har jeg ikke regnet med dem når jeg sammenligner innhold av statusindikatorer i ryttergravene med KAUP- og VRH-graver (tabell 66).

GRAV	AOT	0-3	4-7	8-11	12-15	16-19	20-23	24-27	28-31	32<
RGR		-----	67%	77%	100%	100%	100%	-----	-----	100%
KAUP		0%	42%	83%	91%	100%	-----	-----	-----	-----
VRH		12%	51%	67%	74%	100%	100%	-----	-----	-----

Tabell 66: Tabell over prosentandelen sverdgraver innenfor hver AOT-gruppe med statusindikator.

Figur 5 viser den stigende andelen statusindikatorer jo høyere AOT-verdi, og at den stiger høyere og raskere for ryttergravene enn VRH-gravene.

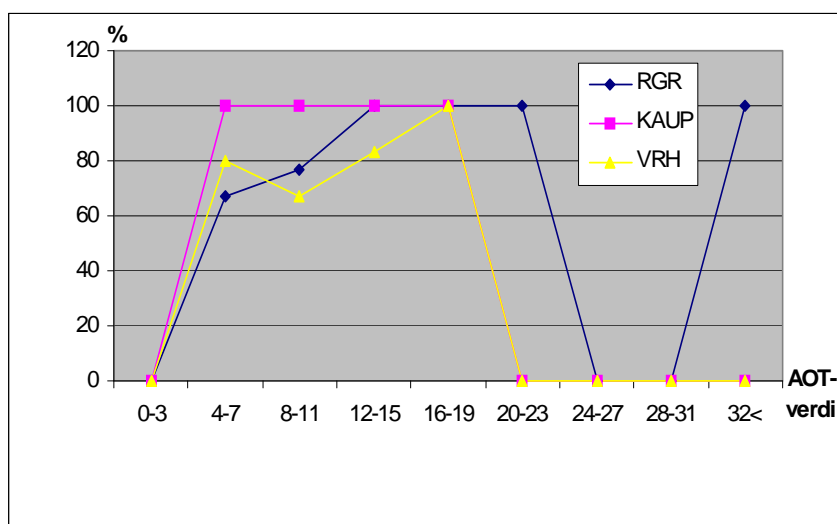
Figur 5: Graf over prosentandelen av sverdgraver innenfor hver AOT-gruppe fra RGR, KAUP og VRH med statusindikator.

Mens ryttergravene har 100 % graver med AOT-verdi lik 12 eller mer, samt statusindikator, gjelder ikke dette KAUP-gravene (91 %). For graver fra AOT-verdi 11 og mindre er forskjellen større. Ryttergravene har en større andel graver med høye AOT-verdier og statusindikator (figur 5). Ved grensen for høy/lav AOT ligger ryttergravene og KAUP-gravene ganske likt når det gjelder graver med statusindikator og AOT lik åtte eller mer (figur 5). Derimot er det langt flere av ryttergravene enn KAUP-gravene som har statusindikator selv om de har lave AOT-verdier (mellom null og syv) (figur 5 og tabell 66).

GRAV	AOT	0-3	4-7	8-11	12-15	16-19	20-23	24-27	28-31	32<
RGR		-----	67%	77%	100%	100%	100%	-----	-----	100%
KAUP		0%	100%	100%	100%	100%	-----	-----	-----	-----
VRH		0%	80%	67%	83%	100%	0%	-----	-----	-----

Tabell 67: Tabell over prosentandelen av graver innenfor hver AOT-gruppe med praksisverdtype og statusindikator.

Figur 6 viser at alle kategorier har høy andel graver med både praksisverdtyper og statusindikator.

Figur 6: Graf over sverdgraver fra RGR, KAUP og VRH innenfor hver AOT-gruppe med statusindikator og praksverdtype.

Graver med praksverdtyper har nesten alltid en eller flere statusindikatorer både for ryttergravene og KAUP-gravene (tabell 67 og figur 6). Bare i den første av AOT-gruppene for KAUP-gravene har ikke graven med sverd av praksverdtype også statusindikator. Alle KAUP-graver med AOT fra fire og oppover, og som også har praksverdtyper, har statusindikatorer. Dette blir altså 100 %. Alle ryttergravene med AOT lik 12 eller mer, og med praksverdtype, har statusindikatorer (100 %). Fra 11 i AOT-verdi eller lavere har ni (av 22) ryttergraver praksverdtyper. Seks av disse har også statusindikatorer. For KAUP er tallet tre graver med sverd av praksverdtype, og to av disse har statusindikator. Begge gravkategorier får en prosentandel på 67 % av graver med AOT-verdi lik 11 eller lavere, og med praksverdtype og statusindikator. Medregnet stighbøylor og sporer ville ryttergravene fått 100 %.

Sverd av praksverdtyper og statusindikatorer i samme grav forekommer i stor grad både i ryttergravene og i VRH-gravene (tabell 67 og figur 6). I tillegg har disse to kategoriene omtrent like stor prosentandel med begge, også innenfor hver gruppe. Her er det en viktig likhet med ryttergravene. En stor andel av gravene med praksverdtyper i VRH-gravene har også andre statusindikatorer. I den første AOT-gruppen hadde ikke ryttergravene noen graver. I den neste ([4-7]) har ryttergravene tre graver med sverd av praksverdtype, og av dem har to statusindikatorer. Denne gruppen har altså en større andel graver med både praksverdtype og statusindikator i VRH-gravene enn gravene i denne AOT-gruppen hos ryttergravene. I AOT-gruppe [8-11] har ryttergravene fire av seks graver med begge deler. Dette gir begge disse gruppene hos ryttergravene en prosentandel på 67 %. Den første gruppen med høye AOT-

verdier ([8-11]) får en prosentandel på 67 % for både ryttergravene og VRH-gravene. Etter det har ryttergravene 100 % med graver med sverd av praktsverdtype og statusindikator i alle gruppene (tabell 67 og figur 6). Man ser lignende tendenser hos VRH-gravene, men ryttergravene viser en gjennomgående rikere karakter. Dette viser at det er stor sannsynlighet for å finne statusindikatorer i graver som også har sverd av praktsverdtyper.

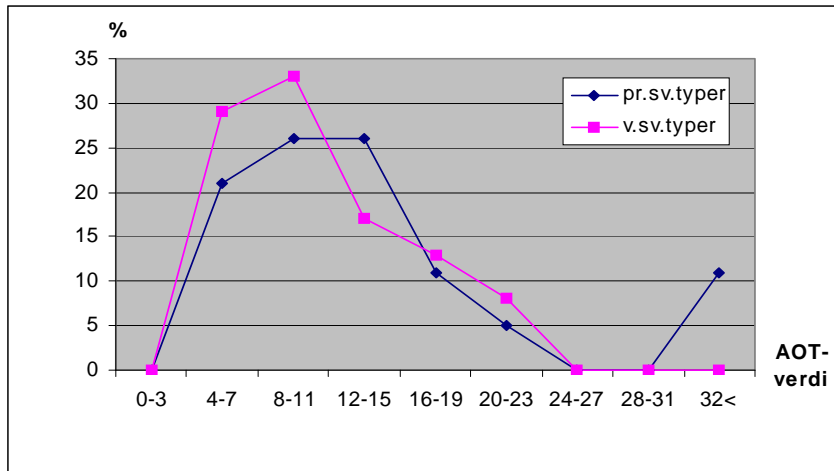
For alle tre gravkategorier gjelder en stor andel statusindikatorer for gravene med sverd av praktsverdtyper (figur 6). Denne er voksende med antall AOT, men ryttergravene når 100 % raskere enn VRH-gravene. Bildet endres hvis stigbøyler og sporer tas med. Da får nemlig ryttergravene 100 % i hver gruppe av graver med både sverd av praktsverdtype og statusindikator, og slår VRH-gravene i alle gruppene.

Både KAUP-gravene og VRH-gravene har et høyt antall graver med praktsverdtyper og statusindikatorer. Sagt annerledes har de fleste gravene med praktsverdtyper fra begge gravkategorier også statusindikatorer. Den ene graven med sverd av praktsverdtype i den laveste AOT-gruppen, [0-3], er den eneste av KAUP-gravene som ikke også har statusindikator (0 %). De to neste gruppene har en grav med praktsverdtyper hver, den neste ([12-15]) har to graver med slike sverd og til slutt har gruppen deretter en grav med praktsverdtype. Alle disse har også statusindikator (100 %).

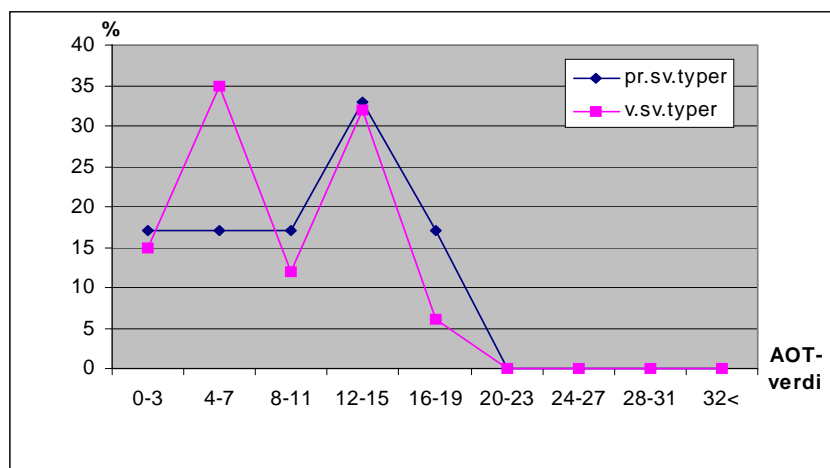
Det er vanskeligere å sammenligne KAUP/VRH-gravene gruppevis her, i og med de få som finnes i hver gruppe i KAUP-gravene. Ut i fra at den ene graven med praktsverdtype i den laveste AOT-gruppen i KAUP-gravene var uten statusindikatorer (0 %), og prosentandelen av samme gruppe i VRH-gravene med sine 33 %, kan man si at bildet som man så ovenfor fortsetter (tabell 67 og figur 6). Dessuten har de andre gruppene større prosentandeler i KAUP-gravene, med 100 %. VRH-gravene har en større andel graver med praktsverdtyper og statusindikatorer i de laveste AOT-gruppene, mens KAUP-gravene har størst andel i de høyeste. Man kan sette skillet ved AOT-verdi åtte.

Figur 7 viser at både ryttergraver med praktsverdtyper og med vanlige sverdtyper har AOT-tyngdepunkt mellom åtte og 15. Det er til og med et litt høyere tyngdepunkt for gravene med praktsverdtyper. Figur 8 viser forholdet mellom KAUP-graver med praktsverdtyper og vanlige sverdtyper, men det er for få praktsverdtyper fordelt på hver gruppe til å kunne si noe interessant. Figur 9 viser at tyngdepunktet for VRH-gravene med vanlige sverdtyper ligger på

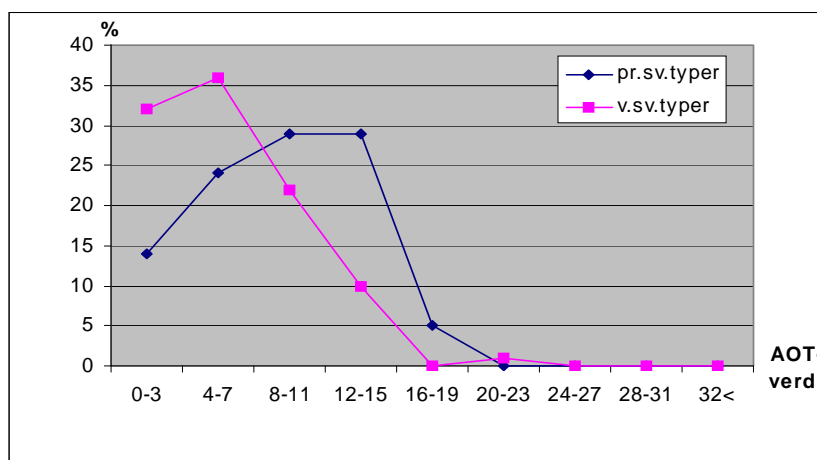
de laveste AOT-verdiene, mens gravene med praksisverdtyper har sitt tyngdepunkt på mellom åtte og 15. Det siste altså som ryttergravene.

Figur 7: Graf over ryttergravene (RGR) innenfor hver AOT-gruppe med henholdsvis praksisverdtyper og vanlige sverdtyper.

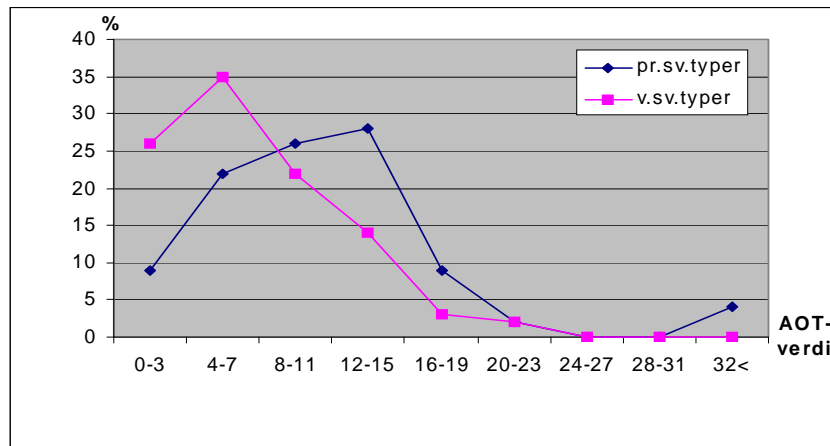

Figur 8: Graf over KAUP-gravene innenfor hver AOT-gruppe med henholdsvis praksisverdtyper og vanlige sverdtyper.

Figur 9: Graf over VRH-gravene innenfor hver AOT-gruppe med henholdsvis praksisverdtyper og vanlige sverdtyper.

Figur 10 viser tydelig forskjellen i AOT-tyngdepunkt hos graver med henholdsvis praktsverdtyper og med vanlige sverdtyper for alle sverdgravene totalt.

Figur 10: Graf over det totale antall sverdgraver innenfor hver AOT-gruppe med henholdsvis praktsverdtyper og vanlige sverdtyper.

6.5.2. Praktsverdtyper og vanlige sverdtyper

Fra resultatene som analysen ga kan visse svar gis til hovedproblemstillingen.

Praktsverdtypene skiller seg ut fra de vanlige sverdtypene ved at gravene disse forekommer i gir en langt rikere karakter enn de med vanlige sverdtyper. Samtidig gir de (resultatene fra analysen) også indikasjoner på å høre til et sosialt sjikt over de som er gravlagt med vanlige sverdtyper. Det sosiale sjiktet mennene med praktsverdtyper derfor ser ut til å tilhøre var vikingtidens aller øverste sjikt. I dette sjiktet inngikk da konge, jarler, høvdinger, stormenn, sveitehøvdinger, lendmenn og ellers andre av vikingtidens mektigste menn. Praktsverdene og praktsverdtypene kan da også ha vært mektige statussymboler ved siden av å være våpen. Med sin prektige og overdådige dekor kan de til og med ha vært hovedsakelig dette. De vanlige sverdtypene, som også stormannssjiktet brukte, kan de mer ha brukt bare som våpen. Praktsverdtypene mener jeg derfor kan ha symbolisert noe mer enn bare krigeridentitet, men også eierens sosiale status, makt og rikdom. Innenfor krigerideologien kan de ha utgjort gjenstanden som aller mest legitimerte bærerens makt. Slik kan de også ha vært forbeholdt dette øverste sjiktet i vikingtid.

Praktsverdtypene har da antakelig samtidig på denne måten delt inn det sosiale sjiktet av sverdbærende menn i to deler, ved at de med slike sverd tilhørte den øverste delen av hierarkiet. Disse skilte seg ut fra sjiktet under nettopp (blant annet) med praktsverdtyper. Sjiktet under disse var dermed menn som bar sverd, men aldri praktsverdtyper. Unntaket er selvfølgelig hvis de hadde kommet seg oppover i hierarkiet ved egen hjelp eller kongelig

oppnevne, men da ble de regnet som del av det øverste hierarkiet som kunne bære slike sverd. Kanskje kan noen av mennene ved vanlige sverdtypeper ha vært vanlige hirdmedlemmer, mens for eksempel lendmennene bar praktsverdtyper. Andre kan ha vært i en stormanns krigerfølge, eller kanskje en vanlig bonde som deltok på vikingtokter og/eller leidang.

Som utførlig vist gjennom min analyse skiller ryttergravene seg ut fra de andre gravene. Det eneste unntaket var graver med nettopp praktsverdtyper, både i AOT-verdi og andel med statusindikator. Enkelt sagt er det altså mye større sjanse for at graver med praktsverdtyper har høy AOT-verdi og andre statusindikator, enn at graver med vanlige sverdtypeper har det. Dette viser praktsverdtypenes tilhørighet til vikingtidens øverste sosiale sjikt, stormannssjiktet. Her kan man nok trygt si ”andre”, i og med at praktsverdtypene i seg selv må tolkes som en statusindikator. Gravene med praktsverdtype, men som ikke var en ryttergrav, kan ha tilhørt stormenn i vikingtidens toppsjikt som ikke var rytterkrigere. De var kanskje ikke i noe direkte tjenesteforhold til kongen som hans mann, slik rytterkrigerne var.

Fra sverdgravene fra Kaupang er det vanskeligere å trekke noen slutninger. Det ser ikke ut til å være et lignende skille mellom graver med praktsverdtyper og vanlige sverdtypeper. Mye av forklaringen på dette, og deres store innhold av import- og prestisjegjenstander, må kunne antas å ha å gjøre med Kaupangs internasjonale og bymessige karakter, med sitt antatte handelsnettverk. Alle importgjenstandene i gravene, samt at flere av dem hadde skålvekter og vektlodd, er en god indikasjon på dette. Kanskje kan for eksempel praktsverdtypene her mer direkte ha vært skaffet ved vanlig handel? Eller kanskje kunne man tenke seg praktsverdtypene på Kaupang som prestisjegaver gitt til den døde enten av høvdingen over Kaupang eller av en eller annen stormann eller konge fra kontinentet eller England.

Tilbake til praktsverdtypene som stormannssverd kan man antakelig også tenke seg at disse var del av et overregionalt prestisjegavesystem. Som jeg var inne på i kapittel 5 var praktsfulle sverd dyrebare gaver i vikingtid, særlig fra konger til stormenn, eller mellom stormenn. En interessant tanke synes jeg derfor det er at nettopp ryttergravene hadde en så stor andel praktsverdtyper. Kanskje de fungerte som gaver gitt av kongen til hans menn og støttespillere. For eksempel kan noen ha fått praktsverd i gave når de gikk i kongens tjeneste som hans lendmann. Samtidig med at jeg regner praktsverdtypene som del av en slikt overregionalt prestisjegaveutveksling, regner jeg de vanlige sverdtypeper for antakelig mer å tilhøre lokale nettverk. Her kan for eksempel visse sverdtypeper av vanlige sverdtypeper dominere i ett område,

mens andre i et annet område. H-sverdtypen er for eksempel dominerende på Vestlandet (den er også tallrik i Vestfold), mens M-typen er dominerende for Østlandet (se for eksempel Hernæs 1985; Petersen 1919).

6.5.3. Problematismen av vanlige sverdtypen med metallbelegg, H-typen

Med disse, og særlig H-typen, knytter det seg større problemer enn først antatt. Ikke alle sverd av H-typen er enkle og simple, slik jeg selv først fikk inntrykk av. Mange hadde dekor både på hjalter og knapp, hovedsakelig med en enkel stripeornering. Hovedsakelig er det bronse, sølv og/eller kobber som er lagt inn ved hjelp av innlegg eller innkrustering (Fuglesang 1980:125). Flere hadde også mønstersmidde klinger. Martens (2002:177, in press) mener slike H-sverd var praktvåpen, og at de antakelig var importerte. Om de også har vært smidd i Norge/Norden er også et av spørsmålene Martens (in press) stiller (se appendix III for meninger om H-typens opphavssted og status).

Jeg har gjennomført en liten undersøkelse rundt sverdene av denne typen fra mitt eget materiale, men har slått sammen H, I og H/I, da disse er ganske like (se bilde av H- og I-typen i appendix IV). Et forslag jeg vil sette frem etter Martens (2002:177, in press) teori om H-typen som kontinental type, er om de dekorerte typeeksemplarene kanskje kan være importert fra kontinentet mens de enklere eksemplarene av samme type kanskje kan være lokalprodusert for eksempel i Norge? To usikkerheter rundt denne lille undersøkelsen er, for det første at metallbelegget kan ha korrodert bort eller bare ikke er notert i Tilveksten og for det andre at jeg ikke selv har kunnet undersøke sverdene, og har dermed bare det som er skrevet i Tilveksten eller de publiserte verkene å forholde meg til.

Fra ryttergravene har fire graver sverd av H-, I- eller H/I-type, og alle har metallbelegg i sølv eller bronse (RGR3, RGR4, RGR28, RGR34, se funnlisten, appendix I B). Dermed har man en andel av H-sverd med metallbelegg blant ryttergravene på 100 %. Fra KAUP-gravene har 12 stykker sverd av samme type. Av disse har åtte stykker metallbelegg (KAUP6, 8, 14, 25, 27, 32, 33 og 38, se funnlisten, appendix I C), noe som utgjør en prosentandel på 67 %. VRH-gravene har til sammen 32 graver med samme sverdtype. Bare åtte av disse har metallbelegg (nr. 5, 29, 35, 37, 57, 63, 111 og 161, se funnlisten, appendix I D). Her har jeg også tatt med graven der H-sverdet har striper i gull (nr. 111, fra Romerike, se funnlisten, appendix I D). Samlet prosentandel for VRH-gravene blir 25 %. En deling av de tre områdene for VRH-gravene viser det samme bilde. Vestfold har 23 slike sverd hvorav seks har metallbelegg, eller

26 %. Romerike har ett av fire H-, I- eller H/I-sverd med metallbelegg (gullstripene til nr. 111), noe som utgjør 25 %. Hedmarken har fem sverd av samme typer, der ett har bronsebelegg, og får dermed en andel på 20 %. Ut ifra denne undersøkelsen ser man at de mer spesielle sverdgravene som ryttergravene og KAUP-gravene hadde en mye større prosentandel metallbelagte sverd av H-, I- og H/I-type enn de hovedsakelig vanlige sverdgravene fra VRH-gravene.

Etter denne undersøkelsen trekker jeg den slutningen at sverd av nevnte typer var mer tallrike i de mer vanlige sverdgravene enn i rikere graver tilhørende stormenn og andre i de høyere sosiale sjiktene. Dette gjelder spesielt de enklere og mer simple sverdene H-typen, som godt kan ha vært lokalt produserte. Når det gjelder de samme typene med innlegg/striering er disse i overtall særlig i ryttergravene, men også i KAUP-gravene, både i forhold til de vanlige sverdgravene, og i forhold til H-, I- og H/I-typer uten metallbelegg i disse to kategoriene. Dette tror jeg kan styrke teorien om disses mulige kontinentale avstamning. Samtidig viser tilstedeværelsen av H-sverd i ryttergravene og KAUP-gravene at slike vanlige sverdtyper også fantes i stormannsgraver. Videre vil denne undersøkelsen styrke bildet som resten av undersøkelse min ga av praktsverdenes og praktsverdtypenes tilhørighet i det øverste sosiale sjiktet. Dette altså på den måten at enda flere enn de rene praktsverdtypene var praktsverd, og andelen slike praktsverd øker da enda mer i gravene tilhørende stormenn fra vikingtid. Ryttergravene får for eksempel et enda større inntrykk av høvdinggraver. Jeg skal utdype dette i konklusjonen av hele undersøkelsen (kapittel 7).

7. TOLKNING OG VURDERING

En av de faktorene som er mest verdt å legge merke til mellom de tre sverdgravkategoriene er forskjellen i antall sverd av praktsverdtyper samt graver med slike sverd. Dette er med på å belyse praktsverdtypenes større betydning i forhold til de vanlige sverdtypene. Ryttergravene har en overveldende større andel av slike i forhold til både KAUP- og VRH-gravene. Samtidig har de et større antall av andre våpen, prestisjegjenstander og andre redskaper. Sammenfallet mellom praktsverdtyper og statusindikatorer viser at et høyt sosialt sjikt i vikingtid har holdt seg med sverd av praktsverdtyper. Sjiktet tolker jeg som det øverste sosiale sjikt fra vikingtid. Dette mener jeg tydelig viser disse sverdtypenes sosiale og symbolske betydning i vikingtid. Flere av VRH-gravene som hadde praktsverdtyper var også stormannsgraver, noe som styrker praktsverdtypenes større sosiale og symbolske betydning ovenfor de vanlige sverdtypene enda mer.

Det virker etter min undersøkelse å være forholdsvis klart at inndelingen av vikingtidens sverdtyper i to, praktsverdtyper og vanlige sverdtyper, viser skillet mellom to forskjellige sosiale sjikt i vikingtidssamfunnet. Dette var, som jeg var inne på i forrige kapittel (delkapittel 6.5.2.), de som hadde praktsverdtyper og de som bare hadde vanlige sverdtyper. De som eide og brukte praktsverdtyper representerte og symboliserte vikingtidens aller øverste sosiale sjikt. Dette var stormenn, høvdinge, jarler og konger. Praktsverdtypene symboliserte på den måten samfunnets aller høyeste makt, status og rikdom. Kanskje kan også praktsverdtypene ha vært forbeholdt dette sjiktet. Igjen må jeg minne om at dette sjiktet også hadde vanlige sverdtyper. De var ikke forbeholdt sjiktene under. Ved at praktsverdtypene hadde en slik stor symbolsk betydning vil det samtidig si at deres symbolske betydning var mye større enn for de vanlige sverdtypene. Selv om også de vanlige sverdtypene hadde en viss sosial og symbolsk betydning, tolker jeg min analyse og undersøkelse dit hen at denne var mye mindre enn for praktsverdtypene.

Mens praktsverdtypene derfor symboliserte vikingtidssamfunnets toppsjikt, kan man antakelig regne med at de vanlige sverdtypene symboliserte ett eller flere sjikt under dette. Det er antakelig mest riktig å regne de vanlige sverdtypene for å tilhøre flere av sjiktene under, da for eksempel både vanlige krigere og bønder av en viss stand eide sverd. Jeg tror altså at det blir for snevert å bare regne stormannssjiktet som sverdbærere, selv om de var eierne av praktsverdtypene. Det er sannsynlig at både stormennenes hirdmedlemmer og krigerfølger

hadde vanlige sverdtyper og at i hvert fall en del av bondesjiktet hadde det. Som blant annet våpentingslovene gir inntrykk av kan i alle fall de rikeste bøndene ha hatt sverd av vanlig sverdtype. De fattigste måtte kanskje nøye seg med spyd og/eller øks. Det stemmer overens med den hierarkiske inndelingen av menneskenes rett i vikingtid som Solberg (2000:268) gjør. Funnmengden av sverd i Norge (ca. 3000) tror jeg også kan tas til inntekt for dette. For å trekke inn diktet Rigestula igjen, kan man si at Jarls slekt symboliserte sin status og makt ved hjelp av praktsverdtyper. De øverste lagene/sjiktene av Bondes slekt kan ha hatt vanlige sverdtyper. Trells slekt hadde nok ingen våpen overhodet, unntatt kanskje hvis de måtte kjempe på sin eiers ordre.

Delingen av sosial status ved hjelp av våpenutstyr (Solberg 1985, 1994a, 2000:269) har etter min analyse (og mening) fått enda en inndeling. Det er da det øverste av de tre "sjiktene" med ett, to eller tre angrepsvåpen som har blitt delt i to. Dette sjiktet, som både hadde sverd, spyd og øks, og som representerer et høyere sosialt sjikt (Solberg 2000:269) er delt inn i et øvre stormannssjikt med praktsverdtyper og et undre sjikt med bare vanlige sverdtyper. I følge Solberg (2000:269) representerer de med bare ett eller to våpen frie jordeiende menn. Dette må antas å hovedsakelig være bønder.

I og med at jeg gjennom hele undersøkelsen har vektlagt ryttergravenes sosiale betydning, som min egen analyse har forsterket, vil jeg særlig fremheve disse som del av vikingtidens øverste sosiale sjikt. Ryttergravskrigerne hadde stor sosial makt og status. Dette har mange av dem symbolisert ved hjelp av praktsverdtyper. Jeg har gjennom hele oppgaven vektlagt ryttergravenes store andel av nettopp praktsverdtyper, og skal ikke gå nærmere inn på det her. Likevel må det understrekes at nettopp dette er med på å vise praktsverdtypenes store sosiale og symbolske betydning i forhold til de vanlige sverdtypene.

I den sammenhenge er det også interessant å legge vekt på ryttergravskrigerne som lendmenn og sveitehøvdinge i kongens tjeneste. Lendmennene utgjorde et omfattende nettverk av kongetro stormenn rundt kongen, som samtidig hadde lokale posisjoner og makt (Krag 1995:182). Som lendmann rangerte man like under konge og jarl i det øverste sosiale hierarkiet (Krag 1995:182-183). På den måten passer praktsverdtypene veldig godt inn som symbol på vikingtidens øverste sosiale sjikt. Lendmennene utgjorde et virkelig aristokrati i vikingtiden og var sterkt delaktig i kongens utbygging av en sterk kongemakt (Krag 1995:183). Som ledere for store hærstyrker (Skre 1998:330) kan lendmennene og

sveitehøvdingene (eller ryttergravskrigerne om man vil) ha symbolisert den makten og statusen ved hjelp av praktsverdtyper. Som en viktig og sentral del av kongens militære organisasjon (Skre 1998:330) kan praktsverdtypene ha blitt symbolet på deres makt og stilling innen denne. Skre (1998:330-332) foreslår at ryttergravskrigerne var delt i lendmenn og sveitehøvdinge. En interessant tanke kunne være at lendmennene hadde praktsverdtyper og sveitehøvdingene vanlige sverdtyper som underordnet lendmennene. Dette blir nok en for hypotetisk tanke, og er umulig å svare på. Kanskje kan praktsverdtypene ha vært en gave til stormannen fra kongen når han ble kongens mann, kanskje lendmann.

Kronologi: Det kan være interessant å undersøke kronologien for gravene med praktsverdtyper fra ryttergravene (RGR), KAUP-gravene og VRH-gravene. Kanskje kan man se noen forskjeller mellom dateringen av kategoriene. Nesten alle ryttergravene med praktsverdtyper er fra slutten av 900-tallet eller tidlig 1000-tall (Braathen 1989:98-101). Ryttergraven fra Engelag Østre (RGR1) er fra første halvdel av 1000-tallet (Risbøl 1997:20). Bare RGR20, med ett D-sverd, er fra 800-tallet. To av ryttergravene (RGR2 og 32) er fra midten av 900-tallet (Braathen 1989:98-101), med henholdsvis et E-type sverd og et S-type sverd. Bare ut ifra sverdtypene burde likevel RGR32 være yngre enn RGR2 da førstnevnte har et S-sverd. I figur 1 (se side 7), som er Braathens (1989:32) eget dateringsskjema over sverdtypene, tilhører E-typen 800-tallet. Det er jo likevel ikke noe i veien for at et gammelt sverd, særlig et praktsverd (-type), kan ha blitt brukt over flere generasjoner. S-typen tilhører hovedsakelig siste halvdel av 900-tallet. Alle KAUP-gravene er fra 800-tallet, eller første halvdel av 900-tallet. Det er litt vanskelig å si noe helt bestemt for VRH-gravene. Bare ut ifra sverdene virker det som det her hovedsakelig er tidlige vikingtidsgraver fra 800-tallet, muligens tidlig 900-tall. I VRH-gravene (se funnliste i appendix I D) er det praktsverdtyper av typene D (3), E (2), K (2), L (7) og O (4). Bare tre graver er antakelig fra sent 900-tall eller tidlig 1000-tall, basert på sverdtypene. To av dem har praktsverdtype Z (nr. 122 og 131) og en har praktsverdtype R (nr. 145). Sverdtype Z er jo en ren 1000-talls type (se figur 1).

Ut ifra dette kan det se ut som om praktsverdtypene hovedsakelig finnes i ryttergraver etter omkring 950 e. Kr., mens de fleste av praktsverdtypene fra KAUP og VRH viser stormannssjiktet forut for etableringen av ryttergravene. Praktsverdtypene i ryttergravene er altså hovedsakelig av yngre typer enn i KAUP og VRH. Noen andre observasjoner kan også gjøres. Av åtte L-sverdtyper til sammen er sju fra Vestfold (se appendix I C og D, ryttergravene har ingen L-type sverd). Dette kan muligens komme av stor kontakt med

England fra Vestfold. S-typen forekommer bare i ryttergravene (i mitt undersøkelsesmateriale vel og merke). Dette kan enten si noe om dateringen av typen til slutten av 900-tallet i begynnelsen av 1000-tallet, eller det viser S-typens ekstra store sosiale og symbolske betydning (se Müller-Wille 1973). Av fem Z-typer er minst fire av dem sikre stormannsgraver også hvis man ikke regner med praktsverdtypene. Dette er ryttergravene RGR1, RGR9 og RGR30, samt VRH-grav nr. 131 (se Martens 2002, 2003 og appendix I B og D). Sverdtypene R, S, T og Z finnes hovedsakelig i innlandsgraver fra undersøkelsesmateriale.

Problemet med vanlige sverdtyper som praktsverd: Det er viktig å belyse problemet med at en del av de vanlige sverdtypene også kan ha fungert eller vært praktsverd. Disse kan ha hatt dekorerte sverdhåndtak og/eller mønstersmidd klinge. Dette synes særlig å gjelde H-sverdtypen, som både finnes i helt enkle utgaver, og som udiskutable praktsverd. Jeg har i delkapittel 6.5.2. utført en undersøkelse på H-sverdtypen for å se hva som ville skje hvis jeg tok med en del av disse som praktsverd. Undersøkelsen av H-sverdtyper med dekorerte hjalter og knapp i undersøkelsesmateriale viste noen interessante trekk. Hovedobservasjonen var at alle H-sverdene hos ryttergravene (fire stykker) hadde stripeornamentikk, og kan kanskje derfor karakteriseres som praktsverd. Andelen av slike sverd hos VRH-gravene var mye lavere, bare på 25 %. Det undersøkelsen derfor viser, er at inntrykket av ryttergravenes spesielle karakter bare styrkes. Samtidig styrkes også sverd som er praktsverd (altså praktsverdtyper og vanlige sverdtyper som også kan kalles praktsverd) som sverd av større sosial og symbolsk betydning enn de enkle sverdene av de vanlige sverdtyper.

Et annet sverd som jeg synes bør tas med er sverdet fra RGR13. Dette blir karakterisert som et H-sverd av Braathen (1989:66, 181) og Petersen (1919:92 note, 98, 114), men førstnevnte sier riktignok at det trolig ikke er det. I en personlig meddelelse fra Irmelin Martens fikk jeg vite at det garantert ikke er et H-sverd, da det har en dekor som aldri forekommer på denne sverdtypen. Dessverre var typebestemmelsen ikke mulig. Ut ifra en kopi av en tegning av sverdet jeg fikk av Martens synes jeg det ligner mest på en K-type, altså en praktsverdtype. Da jeg selv ikke har kunnet undersøke dette, så jeg meg dessverre nødt til å sette den som en uviss type (?-type) i funnlisten (appendix I B), og måtte dermed regne den som en vanlig sverdtype i min undersøkelse. Likevel vil dennes innberegning i praktsverdtypene bare styrke disses stilling i forhold til de vanlige sverdtypene. Hvis noen av de andre ubestemmelige sverdtypene i undersøkelsesmateriale (se appendix I B, C og D) var av noen av praktsverdtypene ville disse også antakelig bare styrke inntrykket av praktsverdtypenes

betydning. I tillegg til H-, I- og H/I-typene med metallstripebelegg har jeg gjort oppmerksom på hvilken dette gjelder i funnlisten (appendix I B, C og D).

Sølvdekte spydfaler: Av spyd med sølvdekt fal (samt ett med forgylt fal) finnes det ti stykker i sverdgravene fra RGR, KAUP og VRH. Alle sammen, utenom to, er fra ryttergravene. Den ene av disse (VRH-grav nr. 145) har et R-sverd lagt ned sammen med seg. Den andre er stormannsgraven fra By i Løten (VRH-grav nr. 131), med et Z-sverd og flere statusindikatorer (se funnlisten, appendix I D). Av de fra ryttergravene er fem stykker lagt ned sammen med praksverdtypene (RGR7, 16, 20, 23 og 36) og tre med vanlige sverdtyper (RGR13, 27 og 33), se funnlisten (appendix I B). Av sverdgraver med spyd med sølvdekt fal er det altså syv av ti som er lagt ned med praksverdtypene. Da slike spyd bør karakteriseres som praktvåpen (Martens 2002, 2003) er dette enda en faktor som forsterker praksverdtypenes betydning. Martens (2002, 2003) setter spyd med sølvdekt fal sammen med praksverd av praksverdtypene O, R, S, T og Z.

Stormannsgraver i VRH-gravene: Jeg har underveis i oppgaven/undersøkelsen gjort oppmerksom på at flere av VRH-gravene også kan ha vært stormannsgraver. Dette gjelder sikkert noen av de med vanlige sverdtyper også (det må huskes at de ikke var forbeholdt de lavere sjiktene), men særlig de med praksverdtypene. Noen av de sistnevnte var det tydelig at var stormannsgraver også før min undersøkelse (som By i Løten, nr. 131). Etter min undersøkelse kan alle de 21 gravene med praksverdtypene fra VRH ha vært stormannsgraver (se appendix I D og II C). Dette vises da gjennom selve praksverdtypene (som jeg viser i analysen), AOT-tyngdepunktet på mellom åtte og 15 og at de fleste har statusindikatorer i graven.

Hva viste de skriftlige og materielle kildene?: De skriftlige og materielle kildene (se kapittel 5.) har blitt forsterket i inntrykket av at stormenn, høvdinge og konger hadde praktfulle sverd. Disse var tilsynelatende mer praktfulle enn de som ble brukt av lavere sjikt. Disse praktfulle sverdene vil jeg anta etter min undersøkelse hovedsakelig var av praksverdtypene. Stormennene viste således sin større sosiale status blant annet ved hjelp av sverdtyper D, E, K, L, O, R, S, T, V(/særtype 20) og Z. Dette var med på å gi (og vise) praksverdtypenes større sosiale og symbolske betydning i forhold til de vanlige sverdtyper.

Sluttkommentar: Gjennom denne undersøkelsen har jeg vist at det var en forskjell mellom vikingtidens sverdtyper, delt mellom praktsverdtyper og vanlige sverdtyper. Alle faktorer jeg har tatt opp viser at de førstnevnte må ha tilhørt vikingtidssamfunnets øverste sjikt. Dette må således være en av årsakene til den store mengden sverdtyper som fantes i denne perioden. Jeg tror også at disse sverdtypene da var forbeholdt stormennene, mens de vanlige sverdtypene kunne brukes av alle. Slik symboliserte praktsverdtypene og de vanlige sverdtypene ulike sosiale posisjoner. Praktsverdtypene hadde dermed større symbolsk meningsinnhold enn de vanlige sverdtypene.

LITTERATURLISTE

Airola, Lena

1998 Tråddekor på vikingsverd. *Spor*, nr. 1:12-13, Vitenskapsmuseet, NTNU, Trondheim

Almgren, Bertil

1983 Helmets, crowns and warrior's dress-from roman emperors to chieftains of Uppland. I J. P. Lamm og H.-Å. Nordström (eds.) *Vendel Period Studies. Transactions of the Boatgrave symposium in Stockholm, February 2-3, 1982*, The Museum of National Antiquities, Stockholm, Studies 2, side 11-16, Stockholm

Ambrosiani, Bjørn

1983 Regalia and symbols in the boatgraves. I J. P. Lamm og H.-Å. Nordström (eds.) *Vendel Period Studies. Transactions of the Boatgrave symposium in Stockholm, February 2-3, 1982*, The Museum of National Antiquities, Stockholm, Studies 2, side 23-30, Stockholm

Andersen, Per Sveaas

1977 *Samlingen av Norge og Kristningen av landet 800-1130*. Universitetsforlaget, Oslo

Androschuk, Fedir

2003 The Hvoschheva sword. An example of contact between Britain and Scandinavia in the Late Viking Period. *Fornvännen* nr. 1:35-43, Kungliga Vitterhets Akademien, Stockholm

In press *Stormän, hövdingar eller hirdmän? Några anmärkningar om den sociala tolkningen av svärden och de långväga kontakterna under vikingatiden. / Swords of Scandinavia and Eastern Europe. An analysis of the Swedish finds and related studies*. Pågående dr. avhandling ved Universitetet i Stockholm

Arbman, Holger

1937 *Schweden und das Karolingische Reich. Studien zu den Handelsverbindungen des 9. Jahrhunderts*. Uppsala

Arwidsson, Greta

1942 *Valsgårde 6. Die Gräberfunde von Valsgårde 1*, I Acta Musei antiquitatum septentrionalium Regiæ Universitatis Uppsaliensis 1, Uppsala

1954 *Valsgårde 8. Die Gräberfunde von Valsgårde 2*, I Acta Musei antiquitatum septentrionalium Regiæ Universitatis Uppsaliensis 2, København

1977 *Valsgårde 7. Die Gräberfunde von Valsgårde 3*, I Acta Musei antiquitatum septentrionalium Regiæ Universitatis Uppsaliensis 3, Uppsala

1983 Valsgårde. I J. P. Lamm og H.-Å. Nordström (eds.) *Vendel Period Studies. Transactions of the Boatgrave symposium in Stockholm, February 2-3, 1982*, The Museum of National Antiquities, Stockholm, Studies 2, side 71-82, Stockholm

Bagge, Sverre

1998 *Mennesket I middelalderens Norge. Tanker, tro og holdninger*. Aschehoug, Oslo

2002 Mellom kildekritikk og historisk antropologi. Olav den Hellige; aristokratiet og rikssamlingen. *Historisk tidsskrift*, bind 81 (nr. 2-3):173-212, Universitetsforlaget, Oslo

Beowulf

1950 *Beowulf and the Finnsburg Fragment. A translation into modern english prose*. Oversatt av John R. Clark Hall, noter og introduksjon av C. L. Wrenn, prefatory remarks av J. R. R. Tolkien, 3 edition, George Allen & Unwin Ltd., London

Berglund, Birgitta

1995 *Tjøtta-riket - en arkeologisk undersøkelse av maktforhold og sentrumsdannelser på Helgelandskysten fra Kr. f. til 1700-tall*. Doktoravhandling, Universitetet i Trondheim

Blindheim, Charlotte

1981a Gravenes innhold. Generelle betraktninger. I *Kaupang - funnene, bind I*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Roar Tollnes, side 93-107. Norske Oldfunn XI, Universitetets Oldsaksamling, Oslo

1981b Båtgravskikken. I *Kaupang - funnene, bind I*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Roar Tollnes, side 109-114. Norske Oldfunn XI, Universitetets Oldsaksamling, Oslo

1981c Gravenes innhold. Sammenfatning. I *Kaupang - funnene, bind I*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Roar Tollnes, side 115-125. Norske Oldfunn XI, Universitetets Oldsaksamling, Oslo

1995 Gravgjennomgang. N. Bikjholberget. I *Kaupang - funnene, bind II, del A*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Roar Tollnes, side 55-87. Norske Oldfunn XVI, Institutt for arkeologi, kunsthistorie og numismatikk, Oldsaksamlingen, Oslo

1999a Gravgodsets sammensetning i Nordre Bikjholberget. I *Kaupang - funnene, bind II, del B*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Anne Stine Ingstad, side 19-22. Norske Oldfunn XIX, Universitetets Kulturhistoriske Museer, Oldsaksamlingen, Oslo

1999b Smykker, beslag o. a. av fremmed opprinnelse. I *Kaupang - funnene, bind II, del B*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Anne Stine Ingstad, side 47-58. Norske Oldfunn XIX, Universitetets Kulturhistoriske Museer, Oldsaksamlingen, Oslo

1999c Sverdene. I *Kaupang - funnene, bind II, del B*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Anne Stine Ingstad, side 71-90. Norske Oldfunn XIX, Universitetets Kulturhistoriske Museer, Oldsaksamlingen, Oslo

1999d Tilbakeblikk. Avsluttende overveielser. I *Kaupang - funnene, bind II, del B*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Anne Stine Ingstad, side 153-163. Norske Oldfunn XIX, Universitetets Kulturhistoriske Museer, Oldsaksamlingen, Oslo

Blindheim, Charlotte og Birgit Heyerdahl-Larsen

1995 *Kaupang - funnene, bind II, del A*. Norske Oldfunn XVI, Institutt for arkeologi, kunsthistorie og numismatikk, Oldsaksamlingen, Oslo 1995

1999 Gravgodsets sammensetning; sammenfatning. I *Kaupang - funnene, bind II, del B*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Anne Stine Ingstad, side 22-24. Norske Oldfunn XIX, Universitetets Kulturhistoriske Museer, Oldsaksamlingen, Oslo 1999

Blindheim, Charlotte, Birgit Heyerdahl-Larsen og Anne Stine Ingstad

1999 *Kaupang - funnene, bind II, del B*. Norske Oldfunn XIX, Universitetets Kulturhistoriske Museer, Oldsaksamlingen, Oslo 1999

Blindheim, Charlotte, Birgit Heyerdahl-Larsen og Roar Tollnes

1981 *Kaupang - funnene, bind I*. Norske Oldfunn XI, Universitetets Oldsaksamling, Oslo 1981

Bone, Peter

1989 The development of Anglo-Saxon Swords from the Fifth to the Eleventh Century, I *Weapons and Warfare in Anglo-Saxon England*, side 63-70, ed. Sonia Chadwick Hawkes, Oxford University Committee for Archaeology Monograph No. 21, Oxford

Bruce-Mitford, Rupert

1975 Excavations, background, the ship, dating and inventory. I *The Sutton Hoo ship-burial*, volume 1, The Trustees of the British Museum Publications Limited, London

1978 Arms, Armour and Regalia. I *The Sutton Hoo ship-burial*, volume 2, The Trustees of the British Museum Publications Limited, London

1983a Late roman and byzantine silver, hangingbowls, drinking vessels, cauldrons and other containers, textiles, the lyre, pottery, bottle and other items. I *The Sutton Hoo Ship-burial*, volume 3, bind I, The Trustees of the British Museum Publications Limited, London

1983b Late roman and byzantine silver, hangingbowls, drinking vessels, cauldrons and other containers, textiles, the lyre, pottery, bottle and other items. I *The Sutton Hoo Ship-burial*, volume 3, bind II, The Trustees of the British Museum Publications Limited, London

Brøgger, A. W.

1916 *Borrefundet og Vestfoldkongernes graver*. Videnskapsselskapets Skrifter, II, Hist.-Filos. Klasse, 1916, No. 1, Kristiania

Braathen, Helge

1989 *Ryttergraver. Politiske strukturer i eldre rikssamlingstid*. Varia 19, Universitetets Oldsaksamling, Oslo

Bull, Edvard

1920 *Leding. Militær- og finansforfatning i Norge i Ældre tid*. Steenske forlag, Kristiania og København

Carver, Martin

1997 *Sutton Hoo: Burial ground of kings?* British Museum Press, London

Christensen, Arne Emil, Anne Stine Ingstad og Bjørn Myhre (red)

1993 *Oseberg - dronningens grav*. Annet opplag, Schibstedt, Oslo

Davidson, Hilda R. Ellis

1994 *The sword in Anglo-Saxon England*. The Boydell Press, 2 edition, Woodbridge

Edda

2002 *Edda*. Edda-kvede (Den eldre Edda) til nynorsk ved Ivar Mortensson-Egnund og Snorre-Edda (Den yngre Edda) til nynorsk ved Erik Eggen, Det Norske Samlaget, Oslo

Ersland, Geir Atle

2000 Kongshird og leidangsbonde, I *Krigsmakt og kongemakt 900 – 1814*, red. Geir Atle Ersland og Terje H. Holm, Norges forsvarshistorie, bind 1, Eide Forlag, Bergen

Falk, Hjalmar

1914 *Altnordische Waffenkunde*. Videnskapsselskapets Skrifter II, Hist.-Filos. Klasse. 1914. No. 6, Kristiania

Farbregd, Oddmund

1993 Menn, kvinner, graver og status. I *Vikingtidsfunn på Vang*, særtrykk av Bøgda Vår 1993, side 69-80, red. O. Farbregd, A. K. Hufthammer, A. Kirpitsjnikov og C. Bourke, , Oppdal Historielag

Forseth, Lars

1993 Vikingtid i Østfold og Vestfold: En kildekritisk granskning av regionale forskjeller i gravfunnene. Upublisert magistergradsavhandling, Institutt for Arkeologi, Kunsthistorie og Numismatikk, Universitetet i Oslo

Frostatingsloven

1994 *Frostatingslova*. Oversatt av Jan Ragnar Hagland og Jørn Sandnes, Norrøne Bokverk, Det Norske Samlaget, Oslo

Fuglesang, Signe Horn

1980 *Some Aspects of the Ringerike Style*. Mediaeval Scandinavia Supplements, Volume 1, Odense University Press, Odense

Gansum, Terje

1999 Mythos, Logos, Ritus. Symbolisme og gravskikk i lys av gudediktene i den eldre Edda. I *Et hus med mange rom. Vennebok til Bjørn Myhre på 60-årsdagen*, red. av Ingrid Fuglestvedt, Terje Gansum og Arnfrid Opedal, side 439-503. AmS-Rapport 11B, Arkeologisk Museum i Stavanger, Stavanger

Gansum, Terje og Hans-Johnny Hansen

2002 *Fra jern til stål – mytologiske og rituelle aspekter i teknologiske prosesser*. Midgard historiske senter, Borre

2004 *Fra jern til stål*. I *Mellom himmel og jord*, Oslo Arkeologiske Serie (OAS), bind 2:344-376, Oslo

Geibig, Alfred

1991 Beitråge zur morphologischen Entwicklung des Schwerter im Mittelalter. Doktorabhandling, in *Offa-Bücher* band 71, Karl Wachholtz Verlag, Neumünster

Gertz, M. Cl.

1967 Forord til "*Sven Aggesøns Historiske Skrifter*". Oversatt av M. Cl. Gertz, Utgitt av "Selskabet til historiske kildekrifters oversættelse, København

Gjessing, Guttorm

1931 Norske og fremmede sverd i vikingtid. *Historisk Tidsskrift*, bind 29:241-259, Oslo

1934 *Studier i Norsk merovingertid*. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskapsakademie i Oslo, II, Hist.-Filos. Klasse 1934, No. 2, Oslo

Gregor av Tours

1911-13 *Frankerkrøniken (Gesta Regum Francorum)*. Oversatt av J. P. Jacobsen, Det Schønbergske Forlag, København

Grieg, Sigurd

1947 *Gjermundbufunnet*. Norske Oldfunn VIII, Oslo

Gräslund, Anne Sofie

1980 *Birka IV*. The burial customs, Stockholm

Gulatingsloven

1952 *Gulatingslovi*. Oversatt fra norrønt av Knut Robbestad, *Norrøne Bokverk* nr. 33, 2 utgave, Det Norske Samlaget, Oslo

Gundersen, Jostein

2000 Havn og sjøfart på Nidarneset 700-1681. Forskningsstatus og kunnskapsbehov fra et maritimt perspektiv. Upublisert hovedfagsoppgave, NTNU, Trondheim

Hagen, Anders

1997 *Gåten om kong Raknes grav*. J. W. Cappelen forlag A. S., Oslo

Hedeager, Lotte

1978 Bebyggelse, social struktur og politisk organisation i Østdanmarks ældre og yngre romertid. *Fortid og Nutid* bd. XXVII:346-358, hf. 3, København

1980 Besiedlung, sociale Struktur und politische Organisation in der älteren und Jüngerer römischen Kaiserzeit Ostänemarks. *Praehistorische Zeitschrift* 55:38-109, Berlin, New York

1985 Grave find from the Roman Iron Age. I *Archaeological Formation Processes*, K. Kristiansen (red.), side 152-174, Nationalmuseet, København

1992a *Danmarks jernalder. Mellem stamme og stat*. Doktoravhandling, Aarhus Universitetsforlag, Aarhus

1992b Centerdannelse i et langtidsperspektiv. *Danmarks jernalder. Universitetets Oldsaksamlings Skrifter* nr. 13:89-96, Oslo

1994 Kingdoms, Ethnicity and Material Culture. I *The Age of Sutton-Hoo. The seventh century in North-Western Europe*, side 279-300, red. Martin O. H. Carver, The Boydell Press, 2. ed., Suffolk

Hedeager, Lotte og Kristian Kristiansen

1981 Bendstrup - en fyrstegrav fra ældre romersk jernalder - dens sociale og historiske miljø. *Kuml* 1981:81-139, Årbog for jysk arkæologisk selskab, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København 1982

Helle, Knut

1996 *Norge blir en stat. 1130-1319*. Universitetsforlaget, fjerde opplag, Oslo

2001 *Gulatinget og Gulatinglova*. Skald 2001, Leikanger

Hellmuth-Anderssen, H.

1985 Graves of pre-Christian Danish monarchs and their historical background. *Kuml* 1985:11-34, Årbog for jysk arkæologisk selskab, Århus

Hernæs, Per

1985 De østnorske sverdfunn fra yngre jernalder: en geografisk analyse. Upublisert magistergradsavhandling, Universitetet i Oslo

Heyerdahl-Larsen, Birgit

1981a Dateringsforsøk. I *Kaupang - funnene, bind I*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Roar Tollnes, side 127-174. Norske Oldfunn XI, Universitetets Oldsaksamling, Oslo

1981b Fremmede saker – kulturkontakter. I *Kaupang – funnene, bind I*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Roar Tollnes, side 175-180. Norske Oldfunn XI, Universitetets Oldsaksamling, Oslo

1995 Gravgjennomgang. S. Bikjholberget/Lamøya. I *Kaupang - funnene, bind II, del A*, red. Charlotte Blindheim og Birgit Heyerdahl-Larsen, side 15-53. Norske Oldfunn XVI, Institutt for arkeologi, kunsthistorie og numismatikk, Universitetets Oldsaksamling, Oslo

1999 Gravgodsets sammensetning. S. Bikjholberget/Lamøya. I *Kaupang - funnene, bind II, del B*, red. Charlotte Blindheim, Birgit Heyerdahl-Larsen og Anne Stine Ingstad, side 15-19. Norske Oldfunn XIX, Universitetets Kulturhistoriske Museer, Oldsaksamlingen, Oslo

Hines, John

1989 The Military Context of "adventus saxonum": some continental evidence. I *Weapons and Warfare in Anglo-Saxon England*, side 25-48, ed. Sonia Chadwick Hawkes, Oxford University Committee for Archaeology Monograph No. 21, Oxford

Hirdloven/Hirdskråen

2000 *Hirdloven til Norges konge og hans håndgangne menn*. Etter AM 322 fol, ved Steinar Imsen, utgitt av Riksarkivet, Oslo, 2000

Hodder, Ian

1991 *Reading the past: Current approaches to interpretation in archaeology*. Second edition, Cambridge University Press, Cambridge

Hofseth, Ellen Høigård

1982 Loven om våpenter sett i lys av arkeologisk materiale. *Universitetets Oldsaksamlings Årbok* 1980/1981: 103-118, Oslo

Holm-Olsen, Ludvig

1982 Middelalderens litteratur i Norge. I *Norges Litteraturhistorie*, bind 1, side 19-342, av Ludvig Holm-Olsen og Kjell Heggelund, red. Edvard Beyer, 3. opplag, Bokklubben Nye Bøker, Oslo

Holmsen, Andreas

1940 Nye metoder innen en særskilt gren av norsk historieforskning. *Historisk Tidsskrift* bd. 32:27-45, Den Norske Historiske Forening, Oslo

1976 Om å gå bakover i historien. *Heimen* bd. 17:3-12, Universitetsforlaget, Oslo-Bergen-Tromsø

Härke, Heinrich

1989 Early Saxon Weapon Burials and weapon combinations. I *Weapons and Warfare in Anglo-Saxon England*, side 49-61, ed. Sonia Chadwick Hawkes, Oxford University Committee for Archaeology Monograph No. 21, Oxford

1992 *Angelsächsische Waffengräber des 5.-7. Jahrhunderts*. Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters, Beiheft 6, Rheinland-Verlag GMBH, Köln

1994 Changing symbols in a changing society: The Anglo-Saxon weapon burial rite in the seventh century. I *The Age of Sutton-Hoo. The seventh century in North-Western Europe*, side 149-165, red. Martin O. H. Carver, The Boydell Press, 2. ed., Suffolk

1997 The Nature of Burial Data. I *Burial and Society. The Chronological and Social Analysis of archaeological Burial Data*, ed. Claus Kjeld Jensen og Karen Høilund Nielsen, side 19-27, Aarhus University Press, Aarhus

Idsøe, Rune

2004 Fortellinger om sverdet. Våpenverdighet, ære og krigerideologi i yngre jernalder. Upublisert hovedfagsoppgave ved Universitetet i Bergen

Iversen, Tore

1997 *Trelldommen. Norsk slaveri i middelalderen*. Doktoravhandling, Historisk institutt, Universitetet i Bergen Skrifter 1, Bergen

Jakobsson, Mikael

1992 *Krigradeologi och vikingatida svärdstypologi*. Akademisk avhandling for filosofie doktorsexamen, Stocholm Studies in Archaeology nr. 11, Stockholms Universitet, Stockholm

Jankuhn, Herbert

1939 Eine Schwertform aus karolingischer Zeit. *Offa. Berichte und Mitteilungen zur Urgeschichte, Frugeschichte und Mittelalterarchäologie*, Band 4:155-165, Kiel

Jensen, Claus Kjeld og Karen Høilund Nielsen

Burial Data and Correspondence Analysis of Archaeological Burial Data. I *Burial and Society. The Chronological and Social Analysis of archaeological Burial Data*, ed. Claus Kjeld Jensen og Karen Høilund Nielsen, side 29-61, Aarhus University Press, Aarhus

Johansen, Øystein Koch

1979 En ryttergrav fra vikingtid. *Nicolay* nr. 31:13-21, Institutt for arkeologi, kunsthistorie og numismatikk, Universitetet i Oslo

Jørgensen, Anne Nørgård

1992 Weapon sets in Gotlandic grave finds from 530-800 AD: A chronological Analysis. I *Chronological Studies of Anglo-Saxon England, Lombard Italy and Vendel Period Sweden*, ed. Lars Jørgensen, Arkæologiske skrifter, nr. 5, side 5-34, Universitetet i København

1997 Scandinavian Military Equipment and the Weapon-Burial Rite, AD 530-800. I *Burial and Society. The chronological and social analysis of archaeological burial data*, side 149-163, ed. Claus Kjeld Jensen og Karen Høilund Nielsen, Aarhus University Press, Aarhus

1999 *Waffen und Gräber: typologische und chronologische Studien zu skandinavischen Waffengräbern 520/30 bis 900 n. Chr.* Det kongelige Nordiske Oldskriftselskab, København

Jørgensen, Lars

1991 Våbengrave og krigeraristokrati. Etableringen av en centralmakt på Bornholm i 6. til 8. årh. I P. Mortensen og B. M. Rassmussen (eds) *Høvdingesamfund og kongemakt*. Fra Stamme til Stat i Danmark, bind 2:109-126, Aarhus

Kirpitsjnikov, Anatolij

1993 To sverd med innskrifter. I *Vikingtidsfunn på Vang*, av O. Farbregd, A. K. Huffhammer, A. Kirpitsjnikov og C. Bourke (red), oversatt fra russisk av Anne Stalsberg, særtrykk av Bøgda vår 1993, side 84-86, Oppdal historielag, Oppdal

Kirpitsjnikov, Anatolij og Anne Stalsberg

1993 Vikingsverdene avslører sine hemmeligheter – en uvanlig vitenskapelig undersøkelse på Vitenskapsmuseet. *Spor*, nr. 1:36-37, Vitenskapsmuseet, NTNU, Trondheim

Krag, Claus

1995 *Vikingtid og rikssamling 800-1130*. Aschehougs Norges Historie, bind 2, Oslo

Krogh, Knud J.

1993 *Gåden om kong Gorms grav: historien om Nordhøien i Jelling*. Utgitt av Carlsbergfondet og Nationalmuseet, Poul Kristensens Forlag

Liestøl, Anders og Signe Horn Nordhagen

1972 Artikler under rubrikken sverd, I *Kulturhistorisk Leksikon for nordisk middelalder*, spalte 511-542, norsk red. Finn Hødnebo, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo

Lindqvist, Sune

1936 *Uppsala högar och Ottarshögen*. Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm

Lorange, Anders

1889 *Den Yngre Jernalders Sværd*. Etter forfatterens død og ifølge hans ønske utgitt ved Ch. Delgobe, Bergen Museum, Bergen

Magnus Lagabøtes Landslov

1994 *Magnus Lagabøtes Landslov*. Oversatt av Absalon Taranger, 5 utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 1974

Marstrander, Sverre

1986 *De skjulte skipene. Tuneskipet, Gokstadskipet og Osebergskipet*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo

1999 *Tuneskipet*. Tidligere utgitt som eget kapittel i Sverre Marstrandens bok "De skjulte skipene" fra 1986, denne utgaven utgitt av Borgarsyssel Museum, med tillatelse fra Anne Thue Marstrander, julen 1999, Sarpsborg

Martens, Irmelin

1969 Gravfeltet på By i Løten, Hedmark. *Universitetets Oldsaksamlings Årbok 1965/1966*: 11-148, Oslo

1994 Norwegian iron age Weapons, some questions concerning their production and distribution. I The twelfth viking congress, red. Bjørn Ambrosiani og Helen Clarke, *Birka studies*, bind 3, side 180-182, Stockholm

1995 Redskaper i gravene fra yngre jernalder. Noen spørsmål til gamle funn. *Universitetets Oldsaksamlings Årbok 1993/1994*:191-196, Oslo

2002 Smeden og hans produkter i norsk vikingtid. *UKM's skrifter* nr. 1, særtrykk, Oslo

2003 Mestersmeden fra By: gammelt funn i ny sammenheng. *Lautin 29* (2003):9-20, Lokalhistorisk årbok for Løten historielag, Løten/Flisa

2004 *Tusenvis av sverd: Hvorfor har Norge mange flere vikingtids våpen enn noe annet europeisk land?* *Collegium Medievale 2004*, Oslo

Menghin, Wilfried

1980 Neue Inschriftenschwerter aus Deutschland und die Chronologie Karolingischer Spathen auf dem Kontinent. I K. Spindler (red.) *Vorzeit zwischen Main und Donau. Neue archäologische Forschungen und Funde aus Franken und Altbayern*, Erlanger Forsch. A 26, side 227-272, Erlangen

1983 *Das Schwert im frühen Mittelalter. Chronologisch-typologische Untersuchungen zu Langschwertern aus germanischen Gräbern der 5. bis 7. Jahrhunderts n. Chr.* Nürnberg

Moberg, Eva

1992 Vikingtidssverdene. Hjemlig produserte eller importerte. Med utgangspunkt i et lokalt sverdmateriale fra Sogn og Fjordane. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen

Munch, Jens Storm

1960 Vikingsverdet fra Eltoft, Borge i Lofoten. *Ottar* (nr. 1, 1960) 23:16-18, Tromsø

Myhre, Bjørn

1992 Borre-et merovingertidssenter i Øst-Norge. *Universitetets Oldsaksamlings Skrifter*, nr. 13:155-179, Oslo

1994 The Royal Cemetery at Borre, Vestfold: A Norwegian centre in a European periphery. I *The Age of Sutton-Hoo. The seventh century in North-Western Europe*, side 301-313, red. Martin O. H. Carver, The Boydell Press, 2. ed., Suffolk

Müller-Wille, Michael

1970 Ein neues ULFBERTH-Scwert aus Hamburg. *Offa*, band 27:65-91, Karl Wachholtz Verlag, Neumünster

1973 Zwei wikingerzeitliche Prachtschwerter aus der Umbegung von Haithabu. *Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu*, *Berichte* 6:47-89, Karl Wachholtz Verlag, Neumünster

1976 *Das Bootkammergrab von Haithabu*. *Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu*, band 8, Karl Wachholtz Verlag, Neumünster

1977 Krieger und Reiter im Spiegel früh- und hochmittelalterlicher Funde Schleswig-Holsteins. *Offa*, band 34:40-74, Karl Wachholtz Verlag, Neumünster

1982 Zwei karolingische Scwerter aus Mittelnorwegen. *Studien zur Sachsenforschung*, band 3:103-150, Hildesheim

1983 Royal and aristocratic graves in central and western Europe in the Merovingian period. I J. P. Lamm og H.-Å. Nordström (eds.) *Vendel Period Studies. Transactions of the Boatgrave symposium in Stockholm, February 2-3, 1982*, The Museum of National Antiquities, Stockholm, Studies 2, side 109-116, Stockholm

Nicolaysen, Nicolay

1862-66 *Norske fornlevninger. En opplysende fortegnelse over Norges fortidslevninger, ældre end reformationen og henførte til hvert sitt sted*. Utgitt av foreningen til fortidsminnesmerkers bevaring, Kristiania

1882 *Langskibet fra Gokstad ved Sandefjord./The Viking Ship from Gokstad*. Alb. Cammermeyer forlag, Kristiania

Nielsen, Leif Christian

1991 Hedenskap og kristendom. Religionsskiftet afspejlet i vikingetidens grave. I *Høvdingesamfund og kongemagt*, Peder Mortensen og Brigit M. Rasmussen (red.), *Fra stamme til stat i Danmark*, bind 2, side 245-267, Jysk Arkæologisk Selskabs SkrifterXXII:2, Århus

Nordahl, Helge

1999 Forord, etterord og noter til Rolandsangen, I *Rolandsangen*, i gjendiktning ved Helge Nordahl, Thorleif Dahls Kulturbibliotek, 2. opplag, Aschehough, Oslo

Nordman, Carl August

1943 Vapnen i Nordens Forntid. I *Nordisk Kultur. Vaaben*, bind 12B:1-66, utgitt av Bengt Thordeman, Stockholm

Näsman, Ulf

1991 Grave og økse. Mammen og den danske vikingtids våbengrave. I *Mammen. Grav, kunst og samfund i vikingetid*, side 163-180, red. Mette Iversen, Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter XXVIII, Højbjerg

1994 Liv och död. sydkandinaviska grav- och offerriter från 200-1000 e. Kr. I *Myter og ritual i det førkristne Norden. Et symposium*, red. Jan Peter Scjødt, Ulf Drobin, Juha Pentikäinen, Gro Steinsland, Preben Meulengracht-Sørensen, side 73-94, Odense

Oakshott, Ewart

1994 *The archaeology of weapons*. The Boydell Press, 2. ed., Woodbridge

Olsen, Bjørnar

1997 *Fra ting til tekst. Teoretiske perspektiver i arkeologisk forskning*. Universitetsforlaget, Oslo

Olsen, Olaf og Ole Crumlin-Pedersen

1969 *Fem vikingeskibe fra Roskilde fjord*. Roskilde

2002 *The Skuldelev Ships*. Ships and boats of the North, volum 4, Roskilde

Opedal, Arnfrid

1998 *De glemte skipsgravene. Makt og myter på Avaldsnes*. AmS-Småtrykk 47, Arkeologisk Museum i Stavanger, Stavanger

Pedersen, Anne

1997 Similar Finds-Different Meanings? Some preliminary thoughts on the Viking-age burials with riding equipment in Scandinavia. I *Burial and Society. The Chronological and Social Analysis of archaeological Burial Data*, ed. Claus Kjeld Jensen og Karen Høiland Nielsen, side 171-183, Aarhus University Press, Aarhus

Pedersen, Unn

2000 Vektlodd - sikre vitnesbyrd om handelsvirksomhet? Vektloddenes funksjoner i vikingtid. En analyse av vektloddmaterialet fra Kaupang og sørøst-Norge. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Oslo

Petersen, Jan

1914 Bretspill i forhistorisk tid. *Oldtiden*, bind IV:75-92, utgitt av museene i Bergen, Stavanger, Tromsø og Trondheim, red. A. W. Brøgger, A. W. Brøggers boktrykkeri, Kristiania 1914

1916 En norsk sverdtype fra vikingetiden. *Oldtiden*, bind VII, første hefte, side 107-122, utgitt av museene i Bergen, Kristiania, Stavanger, Tromsø og Trondheim, A. W. Brøggers boktrykkeri AS, Kristiania 1916

1919 *De Norske Vikingesverd. En typologisk – kronologisk studie over vikingetidens vaapen*. Videnskapsselskapets skrifter, 2. Hist. Filos. Klasse, No. 1, Kristiania

1928 *Vikingetidens Smykker*. Stavanger Museums Skrifter, bind 2, Stavanger

1940 *British antiquities of the Viking Period, found in Norway*. Viking antiquities in Great Britain and Ireland, Part V, ed. Håkon Shetelig, Aschehoug, Oslo

1951 *Vikingetidens Redskaper*. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps – akademi i Oslo, II. Hist. – Filos. Klasse, No. 4, Oslo

Ramqvist, Per H.

1992 *Högom. The excavations 1949-1984*. Archaeology and Environment 13, *Högom Part I*, Universitetet i Umeå, Riksantikvarieämbetet og Universitetet i Kiel, Neumünster

Randsborg, Klavs

1980 *The Viking Age in Denmark. The Formation of a State*. Duckworth, London

Raw, Barbara

1994 Royal power and royal symbols in Beowulf. I *The Age of Sutton-Hoo. The seventh century in North-Western Europe*, side 167-174, red. Martin O. H. Carver, The Boydell Press, 2. ed., Suffolk

Risbøl, Ole

1997 Arkeologi i vegen - om de nyere arkeologiske undersøkelserne på Engelaug Østre og By i Løten. *Lautin* 1997:7-23, Lokalhistorisk årbok, utgitt av Løten historielag, Løten/Flisa

Roesdahl, Else

1980 *Danmarks vikingetid*. Gyldendal, København

1983 Fra vikingegrav til Valhall. I: T. Kisbye og E. Roesdahl (red.) *Beretning fra Andet tværfaglige vikingesymposium*, side 39-49, Højbjerg

1996 *Vikingernes verden*. 5 utgave, 2 opplag, Gyldendal forlag, Viborg, Danmark

Rolandsangen

1999 *Rolandsangen*. I gjendiktning ved Helge Nordahl, Thorleif Dahls Kulturbibliotek, 2. opplag, Aschehoug, Oslo

Rolfen, Perry

1992 Åkernaustet. Økonomiske og politiske sentra i Norden ca. 400-1000 e. Kr., *Universitetets Oldsaksamlings Skrifter*, Ny rekke, nr. 13:41-65, Oslo

Rydbeck, Monica

1932 Skånska praktsvård från vikingatiden. *Meddelanden från Lunds Universitets Historiska Museum (MLUHM)* 1931-32, side 248-257, Lund

Rygh, Oluf

1885 *Norske Oldsager. Ordnete og forklarede*. Forlagt af Alb. Cammermeyer, Christiania

1999 [1885] *Norske Oldsager. Ordnete og forklarede*. Forlagt af Alb. Cammermeyer, Christiania. 1999 Faksimilieutgave ved Tapir forlag, Trondheim

Sandnes, Jørn og Helge Salvesen

1978 *Ødegård i Norge. Det nordiske ødegårdsprosjekts norske undersøkelser*. Universitetsforlaget, Oslo-Bergen-Tromsø

Sawyer, Peter

1983 Settlement and power among the Svear in The Vendel Period. I J. P. Lamm og H.-Å. Nordström (eds.) *Vendel Period Studies. Transactions of the Boatgrave symposium in Stockholm, February 2-3, 1982*, The Museum of National Antiquities, Stockholm, Studies 2, side 117-122, Stockholm

Schia, Erik

1991 *Oslo innerst i Viken*. Utgitt i samarbeid med Riksantikvaren og Oldsaksamlingen, Aschehoug, Oslo

Shetelig, Håkon

1937 Islands graver og oldsaker fra vikingetiden. *Viking I*, 1937:205-219, Universitetet i Oslo

Skre, Dagfinn

1993 *Innberetning om utgravning av grav fra vikingtid på Habberstad, Gnr. 114/4, Ullensaker k., Akershus. I Topark*, Universitetets Oldsaksamling, Oslo

1996 Herredømmet. Bosetning og besittelse på Romerike 200 – 1350 e. Kr. Upublisert doktoravhandling, Universitetet i Oslo

1998 *Herredømmet. Bosetning og besittelse på Romerike 200 – 1350 e. Kr.* Doktoravhandling, Acta Humaniora 32, Universitetsforlaget i Oslo

Snorres kongesagaer (av Snorre Sturlason)

1994 *Snorre. 2.* Opplag, red. Finn Hødnebo og Hallvard Magerøy, oversettere: Anne Holtsmark og Didrik Arup Seip, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo

Solberg, Bergljot

1985 Social Status in the Merovingian and Viking Periods in Norway from Archaeological and Historical Sources. *Norwegian Archaeological Review*, bind 18:61-76, Universitetsforlaget i Oslo

1991 Weapon Export from the Continent to the Nordic Countries in the Carolingian Period. *Studien Zur Sachsenforschung*, band 7:241-259, Hildesheim

1994a Våpenfunnene fra yngre jernalder-avspeiler de urolige tider eller rangposisjoner i samfunnet? *Spor*, 1994 nr. 2:16-20, Trondheim

1994b Våpeneksport fra kontinentet til Norden i vikingetiden. Det Norske Videnskaps-Akademi, *Årbok* 1993:138-153, Oslo

1997 Vikingtidens sverd - en ettertraktet handelsvare. *Bergen Museum Årbok* 1996:47-50, Bergen

2000 *Jernalderen i Norge. Ca. 500 f. Kr. til 1030 e. Kr.* Cappelen Akademisk Forlag, Oslo

Stalsberg, Anne

1994 The Russian-Norwegian sword – project. I Bjørn Ambrosiani og Helen Clarke (red.) *The Twelfth Viking Congress*, Birka Studies, bind 3, side 183-189, Stockholm

Stamsø Munch, Gerd

1991 Hus og hall. En høvdinggård på Borg i Lofoten. I *Nordisk hedendom. Et symposium*, side 321-333, red. Gro Steinsland, Ulf Drobin, J. Pentikäinen og P. Meulengracht-Sørensen, Odense Universitetsforlag

Stein, Frauke S.

1967 *Adelsgräben des achten Jahrhunderts in Deutschland*. Germ. Denkmäler Völkerwanderungszeit, Ser. A 9, Berlin

Steinnes, Asgaut

1927 *Leidang og Landskyld*. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo, II, Hist.-Filos. Klasse No. 9, Oslo

Steuer, Heiko

1987 Helm und Ringschwert. *Studien zur Sachsenforschung*, band 6:189-236, Hildesheim

Stjerna, Knut

1903 Hjälmur och svärd i Beowulf. I *Studier tillägnad Oscar Montelius*, side 99-120, red. B. Salin, O. Almgren och Sune Ambrosiani, Stockholm

Stolpe, Hjalmar og T. J. Arne

1912 *Graffältet vid Vendel*. Utgitt av K. Vitterhets historie och antikvitets Akademien, Stockholm

Straume, Eldrid

1986 Smeden i Jernalderen, bofast – ikke bofast, høy eller lav status. *Universitetets Oldsaksamlings Årbok* 1984/1985:45-58, Oslo

Sven Aggesøns Historiske skrifter

1967 *Sven Aggesøns Historiske skrifter*. Oversatt av M. Cl. Gertz. Utgitt av Selskabet til historiske kildekrifters oversættelse, København

Thålin, Lena

1972 Svärdsmidets teknik (artikkel under rubrikken sverd). I *Kulturhistorisk Leksikon for nordisk middelalder*, spalte 537-542, norsk red. Finn Hødnebo, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo

Togeby, Knut

1971 Europeisk Litteratur. I *Verdens Litteraturhistorie*, bind 2, side 193-575, kapitlet oversatt av Lotte Holmboe, red. Edvard Beyer, F. J. Billeskov Jansen, Hakon Stangerup og P. H. Traustedt, 2. opplag, Cappelen Forlag, Oslo

Tolkien, J. R. R.

1976 *Beowulf: The monsters and the critics*. Reprint of the ed. issued as sir Israel Gollancz lecture, 1936, in the Proceedings of the British Academy, Norwood editions, London

Wallander, Anders

1989 Smedegravar eller graver med smides- og snickarverktøy. *Tor* 1988-89, bind 22:105-109, Uppsala

Wheeler, Mortimer

1927 *London and the Vikings*. London Museum Catalogues: No. 1, London

Wrenn, C. L.

1950 Introduction. I *Beowulf and the Finnsburg fragment. A translation into modern english prose*, oversatt av John R. Clark Hall, med prefatory remarks av J. R. R. Tolkien, 3. edition, George Allen & Unwin Ltd., London

Aarsberetningene

1867 / 1869 / 1871 / 1872 / 1873 / 1874 / 1875 / 1879 / 1885 / 1886 / 1887 / 1888

Foreningen til Norske Fortidsminnesmerkers bevaring, Aarsberetning for 1867, 1869, 1871, osv., Kristiania

APPENDIX I: FUNNLISTE

Appendix I A: Sverdgravbetegnelse for ryttergravene og Kaupangs sverdgraver.

RYTTERGRAVER	MINE BETEGNELSER
Engelaug Østre, Løten k., Hedmark (C 38620)	RGR 1
Braathens (1989) nr. 1, Skjerven, Lardal k., Vestfold (C 1415, 1420-1430)	RGR 2
Braathens nr. 3, Kaupang S., Tjølling (Larvik) k., Vestfold (C 4293-4315)	RGR 3
Braathens nr. 4, Fevang N., Sandar (Sandefjord) k., Vestfold (C 6461-6493)	RGR 4
Braathens nr. 5, Allum, Hedrum (Larvik) k., Vestfold (C 13458-13478)	RGR 5
Braathens nr. 6, Odberg, Hedrum (Larvik) k., Vestfold (C 13698-13715)	RGR 6
Braathens nr. 7, Grevet, Hedrum (Larvik) k., Vestfold (C 20955)	RGR 7
Braathens nr. 9, Nannestad prestegård, Nannestad k., Akershus (C 1196-1202)	RGR 8
Braathens nr. 10, Sørum S., Gjerdrum k., Akershus (C 2102-2105)	RGR 9
Braathens nr. 11, Asak, Skedsmo k., Akershus (C 3786-3802, 7049, 8797)	RGR 10
Braathens nr. 12, Drognes, Nes k., Akershus (C 6861-6876)	RGR 11
Braathens nr. 14, Arnestad, Nes k., Akershus (C 15835-15846)	RGR 12
Braathens nr. 15, Garder, Ullensaker k., Akershus (C 15916-15920)	RGR 13
Braathens nr. 16, Gystad, Ullensaker k., Akershus (C 15935-15958)	RGR 14
Braathens nr. 17, Fonbekk, Ullensaker k., Akershus (C 15973-15979)	RGR 15
Braathens nr. 18, Horgen, Nes k., Akershus (C 24071)	RGR 16
Braathens nr. 19, Holkeby, Nannestad k., Akershus (C 34251)	RGR 17
Braathens nr. 20, Gardermoen (Garder), Ullensaker k., Akershus (C 1361-1393)	RGR 18
Braathens nr. 21, Hershaug, Ringsaker k., Hedmark (C 657-663)	RGR 19
Braathens nr. 22, Ophus, Vang (Hamar) k., Hedmark (C 1977-1994)	RGR 20
Braathens nr. 23, Alm Ø., Stange k., Hedmark (C 3866-3875, 3933)	RGR 21
Braathens nr. 24, Åker, Vang (Hamar) k., Hedmark (C 4690-4723)	RGR 22
Braathens nr. 25, Homerstad, Stange k., Hedmark (C 4979-4999)	RGR 23
Braathens nr. 26, Hammerstad, Stange k., Hedmark (C 5593-5599)	RGR 24
Braathens nr. 27, By, Løten k., Hedmark (C 9527-9600)	RGR 25
Braathens nr. 28, Finstad S., Romedal (Stange) k., Hedmark (C 11318-11324, 13219)	RGR 26
Braathens nr. 29, Galgum N., Romedal (Stange) k., Hedmark (C 13906-13911)	RGR 27
Braathens nr. 30, Farmen, Vang (Hamar) k., Hedmark (C 16023-16030)	RGR 28
Braathens nr. 31, Sterud Ø., Nes k., Hedmark (C 21398)	RGR 29
Braathens nr. 32, Bryni Mellom, Romedal (Stange) k., Hedmark (C 21812)	RGR 30
Braathens nr. 33, Vesterhaug, Løten k., Hedmark (C 22138)	RGR 31
Braathens nr. 34, Viker, Furnes (Ringsaker) k., Hedmark (SHM 1955-1962)	RGR 32
Braathens nr. 37, Koll, Vardal (Gjøvik) k., Oppdal (C 21662)	RGR 33
Braathens nr. 38, Hennes, Lier k., Buskerud (C 4620-4631)	RGR 34
Braathens nr. 39, Hundstad, Hole k., Buskerud (C 16699-16700)	RGR 35
Braathens nr. 40, Gjermundbu, Norderhov (Ringerike) k., Buskerud (C 27317)	RGR 36
Braathens nr. 48, Humn, Borge (Fredrikstad) k., Østfold (C 28969)	RGR 37
Braathens nr. 49, Mysen, Eidsberg k., Østfold (C 34980)	RGR 38
Torshaug, Vang (Hamar) k., Hedmark: Nationalmuseet i København; 780, 809, 811, 813, 829, 830	RGR 39
Fløgstad, Frogner (Frogn) k., Akershus: Nat. Mus.; 589, 763, 766, 798, 803, 804, 806, 809, 821, 829	RGR 40
Asak, Skedsmo k., Akershus: Nat. Mus.; 764, 805, 820, 826, 829, 830, 863 b+c, 772, 774, 775, 780, 796, 797, 809, 813	RGR 41

KAUPANGS SVERDGRAVER	MINE BETEGNELSER
C 4198-4203	KAUP 1
C 4204-05	KAUP 2
C 4216-4224	KAUP 3
C 4226-4234	KAUP 4
C 4235-4236	KAUP 5
C 4237-4243	KAUP 6
C 4291-4292	KAUP 7
C 2270-2280	KAUP 8
C 15214-15218	KAUP 9
C 27740	KAUP 10
K/XXIII	KAUP 11
K/IV, grav II	KAUP 12
K/V, grav I	KAUP 13
K/V, grav III	KAUP 14
K/VI, grav I	KAUP 15
K/VIII	KAUP 16
K/IX	KAUP 17
K/XIII, grav II (+ K/XII, grav I)	KAUP 18
K/XII, (grav II)	KAUP 19
K/XXV	KAUP 20
K/XX	KAUP 21
C 15010-11 + C 17719-22	KAUP 22
C 27720 I	KAUP 23
C 27997 A	KAUP 24
K/1950, grav I	KAUP 25
K/1950, grav II	KAUP 26
K/1950, grav III	KAUP 27
K/1950, grav IV	KAUP 28
K/1950, grav VI	KAUP 29
K/1952, grav I	KAUP 30
K/1953, grav V	KAUP 31
K/1953, grav VII	KAUP 32
K/1953, grav VIII	KAUP 33
K/1954, grav I	KAUP 34
K/1954, grav II	KAUP 35
K/1954, grav III	KAUP 36
K/1954, grav IV (+K/1952, grav II)	KAUP 37
K/1954, grav XII	KAUP 38

Appendix I B: Ryttergravene med sverd fra Østlandet

GRAV	AOT	VÅPEN	HESTEUTSTYR	REDSKAPER	IMPORT PRESTISJE STATUS	ANNET
RGR 1	22	Sverd (Z-type), spyd (K-type), øks (K-type), 2 skjoldbuler (R563)	2 stighbøyer, bissel, 7 jernbjeller, mulig nok en bjelle, sledekrok, seletøybeslag	Saks (R443), kniv, ildstål, kleberkar, hank av jern til kar, oval skive av kleber, kam, bryne, nagler	Skålvekt (R476a), 6 vektlodd av jern med bronsekappe (R478), støpeform	5 remspenner, mulig kistebeslag, mulig skrinhank
RGR 2	11	Sverd (E-type), 3 skjoldbuler	2 stighbøyer, rangle (R460), seletøy, krok	Jernkjele, sigd rist/stekepanne, pålstav		Jernspenne (R581)
RGR 3	18	Sverd (H-type) med riflede sølvplater, spyd (E), øks (D), 2 skjoldbuler (R564), 2piler	2 stighbøyer, 2 rangler, 2 munnbitt, krok	Sigd, kniv, bor, 2 jernkjeler, bryne, rasp, nagler	Spyddoppsko, dyrehode i bronse, bronsevivvel (til bronsebissel), 1 pilespiss	Skrinhasper, låseskilt, beslag, ringspenner
RGR 4	23	Sverd (I) med spor av riflet bronsebelegg, spyd, øks, 11 piler, 2 skjoldbuler	2 stighbøyer, bissel, rangle, krok	2 kniver, 2 hammere, tang, fil, pålstav, 2 bor, sigd, uthulsjern, stekepanne, bryne, nagler, grytelenke, hank, stekepanne		Beslag
RGR 5	18	Sverd (O/R), spyd (R518), øks (R561), 3 skjoldbuler	Stighbøyle, 2 bisler, 2 kroker, rangle, seletøybeslag	Kniv, bryne, tang (R390), fiskesøkke av bly, nagler/spiker	Skålvekt av bronse	Knapp av jern (R468), ringspenne av bronse, remendebeslag
RGR 6	19	Sverd (T), spyd (R518), øks (R558), skjoldbule, 4 piler,	2 stighbøyer, munnbitt, 2 isbrodder, rangle	Sigd, ildstål, spiral, rist (R429), saks, hammer, hadde og randskår til kar, 2 bryner, nagler/spiker	Skålvekt av bronse (R476)	
RGR 7	12	Sverd (V), spyd med sølvdekt fal (R532), øks (R555), skjoldbule (R562), piler	2 stighbøyer, munnbitt, hestebrodd	Kniver, kleberkar		Beslag, remspenne
RGR 8	8	Sverd (M), spyd, øks, piler, skj. bule	2 sporer, bissel	sag		
RGR 9	6	Sverd (Z), 2 spyd	2 stighbøyer, munnbitt	2 kleberkar		2 glassperler
RGR 10	16	Enegget sverd (M), øks, 3 spyd, skj. bule	2 stighbøyer, 2 sporer, bissel, 2 kroker, beslag til seletøy	Kleberkar, kniv, snellehjul av kleber	Spillebrikke	2 jernspenner, mulig skrinbeslag
RGR 11	10	Sverd (O), spyd, 3 skjoldbuler, 8 piler	2 stighbøyer, 4 eller færre munnbitt, seletøybeslag, krok	Kniv		Andre beslag (?)
RGR 12	10	Sverd (Q,Q), 2 spyd, øks (R555), 4 piler, skjoldbule	2 stighbøyer, spore, 2 bisler,	Kniv, krampe el.		
RGR 13	6	Sverd (?-type, ofte regnet som H-type), spyd med sølv på fal (R518), øks (R555), skjoldbule	3 stighbøyer, bissel			
RGR 14	18	Sverd (M/Q), spyd (R521), øks (R555), 2 skjoldbuler (R562, R563), 10 piler	2 sporer (R586), munnbitt, krok, remspenne (seletøy?), hovbeslag	Jernhadde, 2 bryner, 2 kniver, pålstav, syl, øre til kar av jern, stk. av kleberkar		Ringspenne, 2 remspenne, rembeslag

RGR 15	7	Sverd (M-type), spyd (R523), øks (R555), 4 piler	2 sporer, bissel	Saks		
RGR 16	6	Sverd (S/T), spyd med forgylt fal, øks	2 stighbøyer, 2 sporer			Remendebeslag
RGR 17	11	Sverd (Q-type), spyd (K), øks (H), 5 piler	2 stighbøyer, 2 sporer, bissel, bjellekolve	Tange til kniv, kleberkar, jernstift		
RGR 18	20	Sverd (Q-type), spyd, øks, 11 piler	2 sporer, bissel	Saks, uthulstjern, kniv, fil, ildstål, sag, jernhank, pinsett, syl, bryne	2 tynne sølvplater (mynter ?)	Rembeslag
RGR 19	7	Sverd (Q-type), spyd	2 stighbøyer, 2 sporer, bissel, rangle	Saks		
RGR 20	13	Sverd (D-type), spyd med sølvbelegg, øks, 3 skjoldbuler	2 stighbøyer, bissel, rangle, krok, seletøyringer og -beslag	Hammer, skjæring av jern, nagler	scramasax / våpenkniv	jernbeslag, 2 små jernbøyer
RGR 21	11	Sverd (T-type), spyd, øks, 2 skjoldbuler	2 stighbøyer, bissel, remspenne/beslag	Kleberkar med jernhadde, kam	2 spillebrikker (R464), liten dyrefigur (avbildet R470), mulig også spillebrikke	
RGR 22	14	Sverd (3M, S, F, Æ), 6 spyd, 6 økser, 3 skjoldbuler, 7 piler	2 stighbøyer, 2 sporer, 3 munnbitt	Saks, sigd, 2 kniver, rasp, nagler	Smeltedigel (mulig ny tid)	
RGR 23	11	Sverd (2 særtype 20 (V)), 2 spyd (ett med riflet sølvbelegg på fal), 1 kastespydspiss, øks, 3 skjoldbuler	3 stighbøyer, 4 munnbitt (ett med riflet sølvbelegg), 2 sporer, krok	Saks, tang, fil, stor tang, nagle		2 ovale bronsespenner
RGR 24	5	Sverd (Særtype 20 (V)), spyd, øks	2 stighbøyer (R482), 2 bisler			
RGR 25	37	Sverd (T), spyd, øks, 2 skjoldbuler, 13 piler	2 stighbøyer, 2 sporer, bissel, seletøybeslag med bjelle, 2 kroker	2 kleberkar, 2 hammere (ulik størrelse), 2 tenger, saks til å kutte jern, fil, ambolt, 3 bryner ståltrådsjern, naglejern, 2 kniver, ildstål, 2 meisler, bor, hulmeisel, pålstav, kam, nagler	3 brakteater, 5 spillebrikker, sverddoppsko, skålvekt, støpeform til sølvbarrer	Nøkkel, mange beslag, mulig nøkkel, remspenner, ringspenne av jern, 8 glassperler
RGR 26	13	Sverd (T), spyd, øks, 2 skjoldbuler (R565), 2 piler	2 stighbøyer, 2 sporer, bjelle,	Kleberkar (R730), kam (R447), nagler/knapper	Spillebrikke (R474)	Beslag
RGR 27	6	Sverd (?) med spor av sølv på hjalt, spyd med helt sølvbelagt fal, øks (R553)	Stighbøyle (R590)	Hakke, bryne		
RGR 28	8	Sverd (H) med hjalter med riflet bronsebelegg	2 stighbøyer (R588), rangle (R462/3), bissel, rembeslag	fil, kniv, uvisst jernredskap		
RGR 29	12	Sverd (E), spyd, øks	2 stighbøyer, munnbitt (R573)	Sag (R419), syl (R449), saks, bryne, jernten		Beslag (som R578), 3 lignende
RGR 30	12	Sverd (Z), spyd, 2 skjoldbuler (en R565)	2 stighbøyer, munnbitt, seletøybeslag	1 eller 2 jernkjerler, bryne	Skålvekt av bronse	Jernbeslag, lite bronsefragment

RGR 31	11	Sverd (S), spyd (R532), øks (R558), 3 skjoldbuler (R565)	Stigbøyle (R590), remspenner til seletøy (?)	Ambolt, sigd (R385), ubestemt jerngjenstand (mulig sigd), nagler		Mange kranier av ku eller okse
RGR 32	5	Sverd (S+?), 2 spyd, øks	2 stigbøyer , 2 bisler		Spyddoppsko	
RGR 33	13	Sverd (Q), spyd (R532) med sølv på fal , skjoldbule, 6 piler	2 stigbøyer , munnbitt (R570), rangle (R460), krok, rembeslag	Sigd (R385), sag (R419), saks (R443)		
RGR 34	7	Sverd (H/I) med hjalter med riflete sølvplater , øks	2 stigbøyer , bissel	3 sigder, 2 lamper		Ulike jernbeslag
RGR 35	12	Sverd (W) med bronse på hjalter , spyd (R521), øks, piler skjoldbule	Stigbøyle , munnbitt	Hadde til kar, bor, sigd, bronse nagler (mulig til spyd)		Ringspenne av bronse (R687)
RGR 36	33	Sverd (S), spyd (R531) med sølvinnlegg på fal, spyd (R532), øks (V.sverd fig 40), øks (V.sverd fig. 41), 4 skjoldbuler, 8 piler	2 stigbøyer (R590), 2 sporer (R585), rangle (R460), 6 munnbitt, isbrodd (R491), remspenner til seletøy, 5 kroker (R466)	3 kniver, celt, fil, 2 bryner, sigd, saks, ildstål, brannfot (2), rist/plog, stekepanne, skjerdning, jernkjele (R731), hvirvel, jernten, svarvekniv, nagle	Sverddoppsko (som Shetelig, Viking I, pl. XXVIII i jellingstil, hjelm, ringbrynje, 3 spillebrikker, 2 terninger	Diverse utstyr til kiste, bla. ulike beslag, hengsler, m. m.
RGR 37	11	Sverd (M), øks, skjoldbule, pil	2 stigbøyer, 2 sporer	Kleberkar, bryne (R425), skjerdingskrok, stekespidd, leirkarskår, jernfragment	2 drikkehorn	
RGR 38	8	Sverd (M), spyd (K), øks (H)	2 sporer	avlangt jernstykke, jernstift	Sverddoppsko (ifølge datatilvekst, ikke johansen 1979)	
RGR 39	6	Sverd (?), spyd, skjoldbule	2 stigbøyer, 1 eller flere sporer , bissel			
RGR 40	10	Sverd (?), spyd	2 sporer + en eller flere til	Gryte, bronsekrok, smedtang, hammer, bryne, beslag/spenner/nagler	7 spillebrikker	
RGR 41	12	Sverd (?), spyd, øks, skjoldbule	2 sporer + en eller flere til, 2 bisler	3 kniver, bryner, lenke	Spillebrikke	Lås og nøkkel, bronsestykke

Appendix I C: Kaupangs sverdgraver

GRAV	AOT	VÅPEN	HESTEUTSTYR	REDSKAPER	IMPORT PRESTISJE STATUS	ANNET
KAUP 1	8	Sverd (M), spyd (K), øks (H), skjoldbule (R562)		Kleberkar, bryne, nagle, jernstk.		Bronsenål til ringnål, tekstilstk.
KAUP 2	2	Sverd (M + ?), øks				
KAUP 3	9	Sverd (N + ?), spyd (I), øks (H), skjoldbule		Sigd, kleberkar, 2 bryner	2 vektlodd	Del av nøkkel
KAUP 4	15	Sverd (X), spyd (I), 2 spyd til, øks (H) + 1 øks til, 3 skjoldbuler (R562)	2 munnbitt	Sigd, saks, bryne, 2 kleberkar, fil, kniv	Skålvekt med futteral, 2 vektlodd	Beslag og jernstk.
KAUP 5	7	Sverd (?), skjoldbule (R562), nok en skj. b., pil	Bissel	Kleberkar, sigd		Beslag
KAUP 6	15	Sverd (H) med metallbelegg på hjalter, spyd (F/I), øks, skjoldbule, pil	Bissel, bjelle	Bryner, kniv, sigd, kleberkar, hadde av jern	Skålvekt, 2 vektlodd (R478a), ringnål (Hufeisenfibul)	
KAUP 7	4	Sverd (?)		Smedhammer, bryne nagler		
KAUP 8	14	Sverd (O), Sverd (H) med hjalter med spor av stripeornering i sølv og kobber, spyd (F), øks (B), skjoldbule		Ljå, bryne, tverrøks, kleberkar, fil, jernbarre, nagler/spiker	Våpenkniv	Ringspenne, glassperle
KAUP 9	12	Sverd (?), øks		Kniv, ildstål, sigd, jernkjele, nagler/stifter		Haspe av skrinlås, låsbeslag, nøkkel, flere skrinbeslag, bronsestk.
KAUP 10	13	Sverd (?), spyd		Ljå, saks, kniv, spinnehjul (R436), hestesko, nagler	Remspenne med bronsebeslag	2 ovale spenner (R647), oval bronsespenne, likarmet spenne, ullstoff, nøkkel
KAUP 11	14	Sverd (H), skjoldbule (R562), piler (minst 6)	2 kroker	Celt, bryne, jernkjele, hadde og hankefeste, leirkar, nagler/spiker/stifter	Tinnfoliert kar	2-3 nøkler, stk. av blått glass, 4 glassperler
KAUP 12	18	Sverd (X), spyd, øks (K), skjeggøks (B), skjoldbule (R562), 4 piler	Bissel (R566), seletøy	Ljå, 2 kniver, stekepanne, kleberkar, leirkar, 2 snellehjul, bryne, spiker/nagler		Lenke til hest/hund, 3 glassperler, hesteskjelett, rembeslag
KAUP 13	14	Sverd (M), spyd (K), øks (F), skjoldbule (R562)		Smedhammer, Smedtang, sigd (R348), kleberkar, lyster, kniv, hengebryne	Forgylt bronsebeslag, rundt bronsebeslag (begge insulære)	2 ringnåler, blå glassperle, ravperle
KAUP 14	7	Sverd (H) med hjalter og knapp med bronsestriering, øks (E, E, G)		Kniv, mulig nok en kniv, bryne, ildstål, nagler/spiker	Forgylt bronsebeslag (insulært)	
KAUP 15	10	Sverd (C), spyd (E), øks (D)		Kniv, leirkar, snellehjul	Vektlodd, brott av Trichterbecher (østlig/kontinental)	Ringnål, 2 ravperler, perle av jet, 7 perler av glass, ravbit
KAUP 16	16	sverd (K), spyd (E), 2 økser (D/E + I), skjoldbule, 16 piler (R539)		Sigd, 4 kniver, leirkarskår, bryne, snellehjul, nagle	Tut av tinnfoliert kar, ring av sølv, rundt insulært bronsebeslag, 3 grønne glassbiter (antakelig Trichterbecher)	

KAUP 17	7	Sverd (M)		2 kniver, bryne, nagler, 4 jernstk.		Beltespenne, beslag ol. til sverdbelte og – slire, karneolperle
KAUP 18	7	Sverd (?), øks (D), bunt piler (ant.9)		Kniv, nagler/spiker, jerntener til lenke	Blykapsel (relikviestemme, kontinental), beltespenne	Ringnål av bronse, bark
KAUP 19	15	Sverd (M), spyd (K), øks (I)	Munnbitt	Smedtang, hammer, fil, 3 kniver, kleberkar og hadde, nagler/spiker, bolter	Rektangulært beslag (insulært), brott av Trichterbecher, våpenkniv	Ringnål, belte/remspenne, grønn glassperle, miniatyrspydspiss (som F/I)
KAUP 20	4	Sverd (V)		nagle, jernfragment	Liten rund bronsespenne	
KAUP 21	3	Sverd (W), stripeornering i bronse		Kniv, stifter		
KAUP 22	5	Sverd (Q), spyd (K), 2 økser (E + G)		2 kleberkar, nagle, ubest. jernfragment		
KAUP 23	5	Sverd (H + ?), 2 økser (E + F), skjoldbule (R562)		2 bryner		Ringspenne
KAUP 24	16	Sverd (X + ?), spyd (K), øks (E?), skjoldbule (R562?), 8 piler	Ring (til bisset?)	Sigd, 6 kniver, kleberkar, fil, ildstål, nagler, fiskesøkke, saks, fiskekrok, ravperle		4 perler, skvindeler
KAUP 25	4	Sverd (H), hjalter med kobbertråd , spyd, skjoldbule (R564)		Hadde til kar, mulig vevsverd		
KAUP 26	6	Sverd (M), spyd (K), skjoldbule (R562?)	Isbrodd	Bryne, stekegaffel		
KAUP 27	12	Sverd (H) med kobberinnlegg på hjaltet , skjoldbule (R562/3), spyd, pilbunt		Kniv, ljå, bryne, ildstål, 2 sakser, pinsett, kniv eller pilspiss	Nålehus av bronse (insulært)	Saksefuttal, lås og låsdeler
KAUP 28	2	Sverd (E), Spyd(I/K)				
KAUP 29	2	Sverd (X)		Noen andre småsaker		
KAUP 30	6	Sverd (M), øks, skjoldbule		Kniv, nagler		Lærpung (til mynt?)
KAUP 31	14	Sverd (M), øks (G/H), spyd (K?)		Sigd/ljå, bryne, kniv, leirkar, nagler, bolt, stifter	Gulltråd	Spenne, 4 grønne glassperler, trefliket spenne av bronse, låsdeler
KAUP 32	1	Sverd (H) hjalter og knapp med innlegg i sølv og kobber				
KAUP 33	2	Sverd (H) med spor av stripeinnlegg i kobber på hjalt og knapp				Rester av hest
KAUP 34	9	Sverd (M), spyd (I), spyd, skjoldbule		Kniv, sigd, kleberkar, krampe/nagler	Hufeisefibel (finsk?), lite skår av glass (kontinental)	
KAUP 35	6	Sverd (M), spyd, øks (F)		Kniv, bryne		Ringspenne av bronse
KAUP 36	9	Sverd (O), spyd (I), skjoldbule (R562)		Kniv, bryne, spiker/nagler, jernstk.	Torn av bronse (til ringnål)	Glassperle (rød, gul og grønn)
KAUP 37	14	Sverd (L + H), spyd (E), øks (G/H), øks (A)		Kniv, sigd, ildstål, kleberkar	2 børster av bronse, knapp av bronse, 2 beslag av bronse, 4 sølvstykker (Hacksilber?)	Beslag (kiste?), ringnål av bronse
KAUP 38	9	Sverd (H) med stripeornering i kobber , spyd (E), øks (D)		Lystergaffel, nok en, 2-3 kniver, bryne fiskesøkke av bly, kleberkar		Ravperle

Appendix I D: Vanlige sverdgraver fra Vestfold, Romerike og Hedmarken (VRH-gravene)

VESTFOLDS VANLIGE SVERDGRAVER.

SVERDGRAV	AOT	VÅPEN	HESTEUTSTYR	REDSKAPER	ANNET
1. Vestrum, Hedrum (Larvik) C5397-5400	3	Tveegget sverd (N-type) og To økser	"bøile med ringe og krog", enten rangle eller bisset		
2. Holm, Hedrum (Larvik) C5368-5372	6	Eneget sverd (H-type), To økser	Munnbitt, rangle	ljåblad av jern, mindre ljå, fal til skaft, krok m. fal	
3. Hjelmbj, Sandhered (Sandefjord) C5837-38	2	Tveegget sverd (I-type), økseblad			
4. Kvelde, Hedrum (Larvik) C12415-28	12	Sverd (L-type), spyd, øks, 2 skjoldbuler	Munnbitt, seletøybeslag, rangle	Kniv, 2 jernkroker, en nagle, krampe, spiker	Ringnål av bronse, remspenne av bronse
5. Kvelde, Hedrum (Larvik) C12462-96c	12	Sverd (H-type) med riflet bronsebelegg, spyd, øks, skjoldbule, piler (11)	2 kroker, munnbitt	Sigd, kniv	Ankerformet knapp, rundaktig stang (mulig skrinhank), bøyle
6. Kvelde, Hedrum (Larvik) C12501-12510	11	Sverd (M-type), 2 spyd, skjoldbule	Munnbitt, rangle, krok	Kniv, sigd, ildstål	Vektlodd, en rund i begge ender avhugget bronsestang
7. Larvik, C6513-6515	3	Eneget sverd (?-type), skjoldbule	Rangle		
8. Fevang, Sandhered (Sandefjord), C4898-99	3	Sverd (X-type), spyd			Skålføremet spenne (bortkommet)
9. Kongsteigen, Stokke, Sandhered (Sandefjord) C6908-6917	10	Sverd (?-type) med rest av treslire, spyd, øks, skjoldbule, mulig skjoldbeslag	Munnbitt	Langbryne, sigd	Hestehode, ringspenne av bronse, flat og smal jernring
10. Søndre Farmen, grav 13, C13572-83	11	Sverd (H-type), øks (R561), skjoldbule (R562)	Rangle (R462), 2 kroker (R467, 466), munnbitt	Sigd (R384), 2 kniver, skiferbryne	Rembeslag (R577), jernbeslag til skrin
11. Søndre Farmen, grav 14, C13594-99	7	Sverd (Særtipe 14), øks (R555/553), skjoldbule (R562)		Kniv, bryne, klinknagler og spiker	
12. Søndre Farmen, grav 20, C13618-27	12	Sverd (O-type), innlagte slyngornamenter i sølv, øks, spyd (R523), skjoldbule (R562)	Krok (R466), bjelle (R592), hovbeslag	Sigd, bryne, 2 kniver, jernkjele, ubestemmelige jernsaker	Neverklump, grønt stoff (ant. bark)
13. Søndre Farmen, også grav 14, C13600-09	9	Sverd (?-type), øks, mindre skjoldbule	Munnbitt	Dreid trekar, 2 kniver, sigd, bryne	
14. Brunlanes, Tvetene, grav 14, C13013-1322	10	Sverd (M-type), levning av slire, spyd (R518), øks (R561)+ levning av skaft	Munnbitt	2 Kniver, knivskaft av tre, sigd, saks, bryne, nagle	Ringnål av bronse, spenne av bronse til sverdrem, leddstk. av bronse til sverdbelte, lær/tøy
15. Nalum, Brunlanes, C13543-13549	9	Sverd (?-type), spyd (mulig R531), øks, skjoldbule	Munnbitt	Kniv med rest av treskaft, ildstål, mindre kniv, sigd	hestebein
16. Melø Søndre, Hedrum (Larvik) C38334/1-29	11	Sverd (H-type), piler (bunt)	Rangle	Kniv, tenformet jernfil, bryne, tang, hammer, fil, jernstk., ildflint, nagler	Ravperle, glassperle, neverflak, kull, organisk materiale, bein
17. Skorge, Kodal, Andebu, C34918a-p	10	Sverd (M-type), spyd (K-type), øks (H-type), 2 pilespisser	Munnbitt, oval jernplate (til seletøy?)	Kleberkar, bryne, beslag, tener, nagler, spiker, stifter	
18. Halle, Tanum, Brunlanes, Larvik C24454	9	Sverd (A-type), øks, skjoldbule (R564), 2 piler (R539)	Munnbitt	Smedhammer (slegge) av uvanlig form, stor smedtang, fil, celt	
19. Asker, Brunlanes, Larvik, C12659-12668	13	Sverd (?-type), spyd (R418), øks (R558)	Forgylt høvrebleslag av bronse	Ambolt (R392), hammer (R394), fil, sigd, bryne, 2 fiskesøkker av bly (R427), linhekle, nagler	Jernstang med utvendig bronsebeslag

20. Berven, Berg sogn, Brunlanes, Larvik, C18470-18474	7	Sverd (?-type), spyd (R518), øks (R561)		Ljå eller sigd, bronseten, 2 bryner	trestykker, lerurneskår fra eldre jernalder
21. Holjum, Berg i Brunlanes, Larvik, C18622-18628	7	Eneget sverd (C-type), spyd (R517)	Rangle (R462), krok (R465)	Kniv, sigd (R384), hadde til kar	
22. Vestre Dolven, Brunlanes, Larvik, C5046-5049	4	Sverd (L-type, Vikingsverd fig. 94), øks		Tang	Skålvekt av bronse, med futteral
23. Hovland, Hedrum, Larvik, C23254	7	Sverd (M-type), spyd (V. sverd fig. 10), 2 økser (V. sverd fig. 41)	Rangle (R460), isbrodd (R591), munnbitt	Kniv (VJG, fig. 458)	
24. Nanset, Hedrum, Larvik, C11581	6	Tveegget sverd (H-type), eneget sverd (?-type), spyd, øks, pil		Sigd (R384), kleberkar	
25. Bogeskoven, Larvik, C11790-94, UNUM 72,73,74	8	Eneget sverd (?-type), skjoldbule (R562), øks		Kniv	Ringnål av bronse, levning av slire, 3 vektlodd , 2 perler, mulig vektfuttraler
26. Gjønnnes, Hedrum, Larvik, C19930-35	9	Sverd (H/I-type), øks (R555), 2 piler		Celt (R402), jernbor, saks, sigd, kniv, bryne	Rester av slire, jernstk. (m.m.)
27. Gjønnnes, Hedrum, Larvik, C20161	11	Sverdodd (?-type), spyd (R521)	Rangle (R461), jernbjelle	Stekepanne, 2 sigder, 2 kniver, kleberkar, jernkjele (R731)	Rest av treslire, jernbeslag med spor av bronse, beslag
28. Roligheden, Hedrum, Larvik, C14130-14138	11	Sverd (H-type), spyd (R529), øks (R555), 5 skjoldbuler (R562)	Rangle (R460), 2 jernkroker (R467)	Kleberkar, klinknagler	Skålvekt , bronsestykker, jernfragment, remspenne, hestetenner
29. Roligheden, Hedrum, Larvik, C14139-14144	11	Sverd (H-type) med sølvbelegg i striper på nedre hjalt, spyd (R529), øks (R555/554), skjoldbule	Munnbitt, hestebrodd	Redskap av jern (ligner spydspiss, men uten fal), stekepanne (R430), kniv, sigd, hadde, nagler	Vektlodd av bly
30. Seierstad Østre, Hedrum, C35309	3	Sverd (M-type), 2 økser (K-type), fal til spydspiss		Avlangt jernstykke (emnesjern?)	
31. Huseby, Sandhered, Sandefjord, C20953	8	Sverd (M-type), spyd, øks (R554), pil		Bryne, 1 eller 2 kniv, fiskesøkke av bly, flint	Ringnål
32. Trae, Hedrum, C19718-19720	5	Sverd (H-type), spyd (R532), skjoldbule (R532), mulig hjalt til nok et sverd	Hestebrodder (R591)		Nøkkel
33. Eftedal, Hedrum, C21377	4	Sverd (M-type), spyd, skjoldbule, jernstk. fra sverd		Flere jernstykker	Skålformet spenne
34. Vestrum, Kvelde i Hedrum, C13648	3	Eneget sverd (H-type), 3 piler		Stort knivblad	
35. Rimstad, Hedrum, C12009-12018	10	Sverd (H-type) med riflet beslag av sølv, skjoldbule, pil	Munnbitt, Jernkrok (R466), rangle (R462)	Sigd, hammer (R394), kniv, tang (R390)	Oval spenne og fragment av lignende
36. Rimstad, Hedrum, C23362	4	Sverd (?-type), øks (V.sverd fig. 38), skjoldbule (R564)	Rangle		
37. Mellem Nordkveld, Kvelde i Hedrum, C15104-15120	13	Sverd (H eller I-type) med riflet bronsebelegg, spyd (R517), øks (R559), skjoldbule (R562), 2 piler		Tverrøks (R403), bor, sigd, hammer (R394), fil, nagler, ubestemmelige jernsaker	2 nøkler, slå til lås,
38. Gjone, Kvelde i Hedrum, C28415	8	Sverd (K-type) med tvunnet bronsetråd, øks (G-type), skjeggøks (B-type)		3 stk. sigd eller ljå, kniv, bryne, krok (R466), krampe	6 beslag av bronse
39. Gjone, kvelde i Hedrum, C32023	7	Sverd (H-type), spydfal, øks (V. sverd fig. 33), øks (R555)		Sigd, bryne, munningsbeslag til gryte, nagler	
40. Odberg, Hvarnes i Hedrum, C16192	12	Sverd (?-type), spyd, øks (R561), skjoldbule (R562), pil	Munnbitt, rangle (R462), krok	Sigd, bryne, 2 små spiker	Jernring
41. Rønneberg, Hof, C35640	6	Sverd (H-type), øks (G-type)	2 Munnbitt	Skrinhengsel av jern, jernring med krampe, 5 ubest. jerngjenstander	Ovalspenne
42. Vestgaarden, Øen Veierland i Stokke, C12076-12083	5	Sverd (K-type) nedlagt i slire, spyd (R520), øks (R558), skjoldbule		Kvartsbryne, 2 skiferbryne, ildslagningsflint	
43. Vestgaarden, Stokke, C15040	4	Sverd (?-type) i slire		Hammer (R395), ambolt, tang (R390), bryne	

44. Tanum, Svartstad i Lardal, C2708-2723	15	Sverd (O-type), spyd, øks, 2 skjoldbuler, 11 piler	Rangle, bisset, jernkrok, seletøybeslag	Jernkjele, bryne, tverrøks, saks, sigd/ Ijå	Ringspenne av messing
45. Tveiten, Lardal kommune, C11631-11633	3	Eneget sverd (H-type), spyd (R517)	Rangle (R462)		
46. Hem, Hem sogn, Lardal, C9065-9082	14	2 sverd (M+?-type), spyd, 2 økser, 2 skjoldbuler, 10 piler	Rangle, krok	Hammer, kniv, sigd, fil, ildstål, kleberskål, hadde og hank av jern	Hengelås
47. Kongseg, Slagen i Sem, C1231-1243	13	Sverd (?-type), 2 spyd, øks, skjoldbule, 2 piler, deler av enda to spyd	Bisset, rangle, deler av enda et bisset	Gaffel (til steking el.?), sigd, stekepanne, uvisst jernredskap, saks, kleber/steinbolle, ringer og kroker(?)	Ringspenne
48. Lille Guldkronen, Jarlsberg Hovedgård, Sem, C22444 (haug 8)	13	Sverd (F-type), Spyd (V. sverd fig. 15?), øks (V. sverd fig. 34), piler, skjoldbule (R562), fal til spyd (?)		Fil, bryne, sigd, beslag, kniv, jernfragment, ca. 200 nagler, nagle el. krok,	Hengelås
49. Lille Guldkronen, Jarlsberg Hovedgård, Sem, C22449 (haug 15)	9	Sverd (?-type), øks (V.sverd fig. 38/39), 11 piler (flest R539)	Bisset	Kniv, bryne, krok/nagle, ten, nagle	Ringnål, hestebein
50. Lille Guldkronen, Jarlsberg Hovedgård, Sem, C22450 (haug 16)	2	Sverd (Q-type)		Ca. 300 nagler, 5 spiker	Fragment av hestetann
51. Søndre Berg, Jarlsberg Hovedgård, Sem, C22459	14	Sverd (F-type), spyd (V. sverd fig. 13), øks (V. sverd fig. 34), skjoldbule (R562), mulig enda et spyd	Bisset, krok (R466)	Stort gaffelformet redskap, bor (o. R418), mulig sigd, meisel, bryne, nagler/spiker, ubest. jerngjenstand, rund leirskive med hull	Skrinhasp
52. Berg søndre, Sem, C28181	5	Eneget sverd (H-type), øks (D-type)		Mulig kniv, sigd, nagler	
53. Berg søndre, Sem, C28182	6	Sverd (C-type)		Skiferbryne, kvartsbryne, fragment av kniv, ubest. jernstykke, nagler, beslag, liten jernring, buet leirstk., flint	Fragment av nøkkel, liten rund bronsegjenstand (lik Birka I, Tafel 91, nr. 2, andre rekke), liten blå glassperle
54. Berg søndre, Sem, C28185	10	Sverd (?-type), 3 små piler, samt 2 pilfragmenter	Krok (R465)	Liten smedtang, sigd, ildstål, bryne, kniv, jernfragmenter og jerngjenstander, nagler og krampe, jernring	2 små deler av båndformet bronsebeslag, liten bronsering med lite bronsebeslag
55. Sverstad, Sem, C31999	2	Sverd (M-type), øks (K-type)			
56. Nordre Hverdal, Sande, C13680-3683	4	Sverd (L-type), spyd (R529), øks (R553)		Kvartsbryne	
57. Bolstad, Sande, C14149-14150	2	Sverd (H-type) med spor av bronsebelegg i striper , øks (R554)			
58. Veierud, Sande, C5311-12	2	Sverd (M-type), øks			
59. Lunden øvre, Sandar (Sandefjord), C26650	2	Sverd (H/I-type), øks (V. sverd fig. 38)			
60. Benserød, Sandar (Sandefjord), C26625	4	Sverd (?-type), spyd		Bryne av kvarts/skifer, skiferbryne, nagler	
61. Huseby, Sandehæred (Sande), C20953	7	Sverd (M-type), spyd, øks (R554), pil		Fiskesøkke av bly, 1 eller 2 kniver, 2 bryner, jernstk.	Ringnål av bronse
62. Huvik, Sandehæred, (Sande), C8338-46	9	Sverd (H-type), øks, skjoldbule, 4 piler	Munnbitt	Saks, bryne, sigd, kniv, muligens et spinnehjul	
63. Østre Kamfjord, Sandehæred (Sande), C22117	5	Eneget sverd (H-type) med sølvbelegg i vertikale striper , spyd (R522).		Tverrøks (R403), sigd (R384), bryne av steinart, skiferbryne	
64. Farmen, Kvelde i Hedrum (Larvik), C18190	7	Sverd (I-type), øks (R559), skjoldbule (R562)		Fil, saks, sigd, høveljern (R410), andre ubestemmelige jernsaker	
65. Gjeråvåg, Tjøme kommune, C20187	5	Sverd (E-type), øks (R561)		Fiskesøkke av bly, bryne	Ringnål av bronse, hestetenner

66. Gunnarsby og Stensarmen, Tønsberg kommune, C2155-60	6	Sverd (M-type), øks, spyd		Sigd, kjelehank av jern, bryne	
67. Grønneberg i Tjølling (Larvik), C16477-16482	13	Sverd (L-type), øks (R561), skjoldbule	Munnbitt	Hammer (R394), tang, bryne jerncelt (R401), stekepanne, sigd, nagler	Små bronestykker (mulig hode til nål), ufullstendig bevart sølvring, 0,25 gram sammensmeltet bly
68. Grønneberg i Tjølling (Larvik), C16483-16492	12	Sverd (?-type), øks (R559), skjoldbule, pil	Munnbitt	Tverrøks, ljà. ambolt (R393), tang, bryne, jernkjele	Gjenstand av bronse (mulig skaftebeslag)
69. Grønneberg i Tjølling (Larvik), C22649	5	Sverd (?-type)		Hammer (R394), Smitang, meisel, Ant. glødetang, flatt jernstk. med egg (mulig lang kniv eller kort sverd?)	
70. Torjabø av Østby, Tjølling (Larvik), C31483	3	Sverd (?-type), øks (F-type), muligens en pil		Ubestemmelige jernfragmenter, bla. en mulig kniv, nagle	
71. Amundrød, Tjølling (Larvik), C10146-10149	5	Sverd (M-type), spyd, øks	Bissel	Sigd	Bein av hest og kjevebein av hund
72. Øvre Klaastad, Tjølling, C17494-17496	8	Sverd (?-type), øks (R561), skjoldbule	Munnbitt, 2 rangler (R462)	Fiskesøkke av kleber, celt, hadde til kar	
73. Sande, Tjølling (Larvik), 11471-11477	9	Sverd (M-type), øks, skjoldbule, 2 piler		Bor, 1 eller flere bryner, saks, nagler og spiker	Tykk, noe bøyd bronsenål
74. Østre Hem, Tjølling (Larvik), C4637-4639	4	Sverd (?-type), spyd		Saks	Liten glatt bronsering
75. Bakstvål mellom, Våle k., C23407	5	Sverd (H/I-type), spyd (V. sverd fig. 18), øks (V. sverd fig. 43), 11 piler		2 bryner, ubestemmelige jernfragmenter	
76. Veer øde, Stokke, C22403	3	Sverd (D-type) belagt med kobber og sølv, øks, ant. skjoldbule			
77. Søndre Raastad, Stokke, C22364	2	Sverd (H-type), spyd (R518)			
78. Øvre Vadum, Stokke, C22723	11	Sverd (?-type/M?), spyd, øks (V. sverd fig. 33), skjoldbule.(R562) + 3 lignende	Rangle, munnbitt, mulig bissel	Sigd, stekepanne, kleberkar (R729), beslag, nagler	
79. Nedre Store-Var, Stokke, C14286-14298	16	Sverd (L-type), spyd (R521), nok et spyd, 2 økser (R561, 559)	Rangle, munnbitt, remendebeslag av bronse (som R607 og663)	Tang, jerncelt (pålstav, R402), stekepanne, lenke (ca. som R469), saks (R443), hadde til kar (ant. til jernkjele, R731), nagler/spiker, rund steinskive med hull (svinghjul?)	Ringspenne av bronse, med dyrehoder i ringens ender (som svenske fornsaker 591)
80. Langelo, Stokke, C4495-4496	4	Sverd (M/Q-type), øks, spyd, skjoldbule			
81. Øvre Kongsteig, Ske sogn, Stokke, C6012, 6018-6021 (haug 2)	4	Sverd (?-type), 3 skjoldbuler	Ring av jern, mulig til munnbitt	Sigd, langt flatt stk. jern med liten oval remspenne	
82. Lund Haug no. 11, Ske sogn, Stokke, C6078-6079	2	Sverd (mulig L-type), skjoldbule			

ROMERIKES VANLIGE SVERDGRAVER

SVERDGRAV	AOT	VÅPEN	HESTEUTSTYR	REDSKAPER	ANNET
83. Opåker, Nes, C37883	4	Sverd (Q-type), 2 spyd (K+?-type), øks (H-type)		Kleberkar	Flat ring av jern (antakelig ikke tilhørende funnet)
84. Habberstad, Ullensaker, Anr 93/304	3	Sverd (Æ-type), skjoldbule		ildslagningsflint og -stål	
85. Bjørke, Sørums, Norske fornlevninger side 738	3	Sverd (?-type), 3 spyd, øks			
86. Nordby sagbruk, Fet k., C4114-19	7	Sverd (?-type), spyd, øks	Rangle, bissel	Kleberurne, nagle	
87. Fonbekk, Ullensaker, C5600-5601	2	Sverd (?-type), øks			
88. Fonbekk, Ullensaker, C5025-5030	9	Sverd (?-type), øks, skjoldbule, pil	Munnbitt	Kniv, kleberkar, beslag	Liten, hvit glassperle
89. Klods-Bodding, Ullensaker, C5589-92	3	Sverd (?-type), bruddstykker av to andre sverd, spyd, skjoldbule			
90. Habberstad, Ullensaker, C9214-15	2	Sverd (?-type), skjoldbule (begge med spor etter kamp)			
91. Røtnes, Nes, C1376-1378	3	Sverd (?-type), spyd, øks			
92. Holter, Nes, C10264-10272	12	2 sverd (?+?-type, et enegget), spyd, 5-6 piler	Bissel, 2 kroker, bjelle, rangle?	Pålstav, saks, ildstål, 5 jernbeslag, skrinhank	
93. Hønsi, Gjerdrum, C3983	1	Sverd (Æ-type)		Flere rustfortærte jernsaker	
94. Asak, Skedsmo, C9923+9951	2	Sverd (?-type)	Bissel		
95. Eik, Holter i Nannestad, C23066	7	Sverd (Q-type), spyd, øks (V. sverd fig. 44), skjoldbule		Kleberbolle, firsidig rett skaft av jern, nagle	
96. Eik, Holter i Nannestad, C23910	7	Sverd (Q-type), spyd (V. sv. fig. 21), øks (V. sv. fig. 41), 2 skjoldbuler (R565)	Krok	Kniv, remspenne (R581)	
97. Frøyhov søndre, Nes, C3348	1	Sverd (?-type)			
98. Gislevoid, Ullensaker, C1081-1084	4	Sverd (O-type), parerplate pluss bruddstykke av tveegget klinge), øks, fal av spyd			Spenne av bronse, 2 ovale spenner av bronse
99. Torshov, Gjerdrum, C20168	15	Sverd (H-type), øks (R559), 6 skjoldbuler, 9 piler	4 eller 5 rangler, 2 kroker, 2 bisler (R570), beslag av jern og bronse til seletøy	2 sakser, kniv, bryne, ildstål, lenke, hvirvel, beslag (R577), avlangt smalt jernbeslag, 2 jernbøyer	remspenne
100. Runni, Nes, C7119-7121	3	Sverd (?-type), spyd, skjoldbule			
101. Folberg, Nes, C22539	3	Sverd (C-type), spyd (V. sv. fig. 7 og 12)		Sigd (R384)	
102. Hovin, Nes, C10257-10258	1	3 Sverd (?-type)			
103. Kringler søndre, Nannestad, C24651	8	Sverd (L-type), spyd (V. sv. fig. 25), øks (V. sv. fig. 40), skjoldbule (R562)		Kniv, mulig sigd, kleberkar, ubestemt jernfragment	Hestetann
104. Lille sundby, Nes, C12108	10	Enegget sverd (M-type), 3 spyd, øks (R555), skjoldbule (R562), 2 piler	Munnbitt	Hammer, bryne, hvirvel, kleberkar, andre jernstk.	
105. Lund Nedre, Ullensaker, C28732	3	Sverd (Q-type), spyd (V. sv. type 1, fig. 20), øks (K-type)			
106. Tori, Gjerdrum, C5074-77	5	Sverd (?-type), spyd, skjoldbule		Sigd, kniv	Torn til spenne av bronse
107. Ile, Sørums kommune, C5655-56	2	Sverd (?-type), øks			
108. Huseby, Blaker, Urskog, C7859-64	6	Sverd (H-type)		Bryne, kniv	Dobbel oval spenne av bronse, vektlodd , to menneskeskjeletter er tidligere funnet i samme haug

109. Ullensaker prestegård, C18262-64	1	Sverd (I-type)			
110. Børgen, Ullensaker, C203	1	Sverd (?-type)			
111. Bårhaug, Nes, C1390-1396	5	Sverd (Q-type), sverd (I-type) parerstang og knapp med innlagte gullstriper , øks, spyd (el. pil?)	Bissel	Skål av grøtstein, kniv	
112. Raanaas, Raanaas s. og pgd., C1298-12100	3	2 sverd (X- og C-type), spyd (R529), øks			
113. Haug, Ullensaker, C26309	3	Sverd (vanlig y. j. form, M- eller H-type), øks (V. sv. fig. 41)			
114. Styri, Eidsvoll, C4390-4393	4	Sverd (?-type), spyd, øks, skjoldbule			
115. Ås, Bjerke i Nannestad, C8027-28	5	Sverd (Q-type), spyd, øks, skjoldbule		Steingryte, samt leirkar og andre småsaker som ikke ble tatt vare på	
116. Habberstad, Eidsvoll, C6409-6414	4	Sverd (F-type), 11 piler		3 knivblad, 2 små stk. av jern, mulig bøyle til hengelås	
117. Skedsmo, Ullensaker, C34685	3	Sverd (muligens M-type), spyd (K-type), pil (R539)		(Kleberkar)	(Mulig flere gravfunn)
118. Sledsmo, Ullensaker, C22528	11	Sverd (M-type), spyd (K-type), øks (K-type), skjoldbule (R562), pil	Bissel (R567)	Kniv (R407), bryne, krampe, 2 nagler, beslag, slaggstk., kleberkar	Stk. av bjerkenever, skjelett av eldre hest
119. Fonbekk, Ullensaker, C22530	3	Sverd (Q-type), spyd (V. sv. fig. 18)	Bissel (R569+ noe R579)		
120. Fonbekk, Ullensaker, C2323-2334	13	Sverd (særtype 10), spyd, 2 økser, skjoldbule	Bissel	4 kniver, kleberkar, saks, nagler, beslag, bøylar	Nøkkel, ringspenne av jern, 2 ovale skålformete spenner (muligens fra tre graver)
121. Fonbekk, Ullensaker, C2516-2525	10	Sverd (?-type), spyd, øks, kastespyspiss eller pilespiss	Bissel	Bryne, kleberkar, kljåstein til vev	Liten finger링 av gull , simpel uten forsiringer, rød glassperle
122. Fonbekk, Ullensaker, C22206+22322	8	Sverd (Z-type), spyd (R532), øks, skjoldbule (R565)	Rangle (R460), krok (R466)	Svingbøyle (som Stav. mus. Årsb. 1899, s. 61, fig. 1), ljà eller sigd	
123. Kværner, Ullensaker, C20448+22019	4	Sverd (X-type), øks, skjoldbule, pil			
124. Må, Eidsvold, C12367-68	2	Sverd (M-type),		Saks (R443)	
125. Holt, Eidsvold, C945-46	3	Sverd (?/M-type), spyd, skjoldbule			

HEDMARKENS VANLIGE SVERDGRAVER

SVERDGRAV	AOT	VÅPEN	HESTEUTSTYR	REDSKAPER	ANNET
126. Blystad, Vang (Hamar), C5280-84	6	Sverd (H-type) belagt med riflete sølvplater , øks	Bissel	Bryne	Oval skålføremet spenne, halvkuleformet stk. av bronseblekk
127. Vestre Hemstad, Vang, C5003-5004	3	Sverd (?-type), spyd	Munnbitt		
128. By i Løten, C9580-83 + 9586	5	Sverd (M-type), spyd, øks, 10 piler			Ringnål av bronse
129. By i Løten, 9584-87 + 9594-95	6	Sverd (M-type), spyd, skjoldbule, piler		Sigd	Ringnål av bronse
130. By i Løten, C9621-26	5	Sverd (Æ-type), spyd (M-type), øks	Bissel	Kniv	
131. By i Løten, C10736-10753	14	Sverd (Z-type), spyd (med rester av sølvbelegg), spyd (K-type, med rester av sølvbelegg), skjeggøks (B-type), øks (K-type), piler	Mulig seletøysbeslag og beslag til bissel	2 Kniver, sigd, bryne, 2 ildstål, dobbelt beslag	Skålvækt, 2 vektlodd , beslag av bronse, stk. av skåler og stang til nok en vekt , 4 små bronsestykker
132. By i Løten, C9489-95	8	Sverd (?-type), spyd, øks, piler	Bissel	Meisler, kniv, sigd	
133. Vestre Berg, Løten, C13848-67	14	Sverd (O-type, Vikingsverd fig. 104, side 127), lite tveegget sverd (?), øks, 2 skjoldbuler (R562), 2 piler	Munnbitt, 2 rangler (R462, R465), 2 kroker (R466), seletøysbeslag	Sigd, saks, kleberkar, lampe (R432),	kistelås, kistebeslag og –håndtak, oval spenne av bronse (R654)
134. Vestre Lille Finstad, Løten, C9704-9705	2	Sverd (Særtype 8), spyd			
135. Store Finstad, C10649	1	Sverd (særtype 9)			
136. Hommerstad, Løten, C10650-53	5	Sverd (?-type), spyd, skjoldbule	Munnbitt		Trefliket spenne av bronse
137. Halsteinshov, Løten, C10658-61	4	Sverd (Æ-type), spyd, øks, skjoldbule (ant. R564)			
138. Ommang, Løten, C21482	9	Sverd (D-type), mulig pilspiss	Munnbitt, krok, seletøysbeslag	2 el. flere bryner, hvirvel, S-formet beslag, flere lignende, 2 jernringer	Bronsefragment
139. Vesterhaug, Løten, C22236	5	Sverd (?-type), pilespiss	Rangle	2 kniver, hadde til gryte, beslag	
140. Bjørke Vestre, Løten, C22504	9	Sverd (Særtype 15), spyd (Vikingsverd fig. 21), øks (vikingsverd fig. 41), skjoldbule (R562), 10 piler	Bissel	Kniv, sigd, bryne, nagler og krampe	
141. Trosthol, Løten, C22721	4	Sverd (Q-type), spyd, skjoldbule (R562)		hvirvel	
142. Kjos, Løten, C24010	7	Sverd (M-type), øks (Vikingsverd fig. 39), skjoldbule (R564), 5 piler	Munnbitt	Fil	Låsefjær
143. Veia, Løten, C26389	8	Sverd (E-type), spyd, øks (Vikingsverd fig. 38)	Jernbøyle av langstrakt form (Rangle?), krok	Sigd, fil, kleberkar	
144. Skjerve, Løten, C32626	5	Sverd (Æ-type), øks (A-type)	Bissel, hestesko		Jernbarre
145. Dalseng, Vang (Hamar kommune), C3689-92	3	Sverd (R-type) innlegninger i sølvornamenter , spyd (falen helt dekt av sølvinnlegning), liten kastespiss	Bissel		
146. Flakstad, Vang (Hamar), C16031-35	4	2 sverd (M + Æ-type), spyd (R529), øks (R553)		En slags enegget kniv	
147. Sæli, Vang (Hamar), C16036-50	11	6 sverd (2 M, C, 3 ?-type), spyd (R440), 2 økser, skjoldbule, 2 piler		3 Kniver, sigd, vevskje av jern, rasp, beslag	Oval bronsespenne
148. Ry, Vang (Hamar), C25718	4	Sverd (?-type), spyd (V.sv. fig. 7), øks (V.sv. fig. 41)			
149. Strandli under Kveberg, Vang (Hamar), C25765	5	Sverd (Q-type), spyd (V. sv. fig. 25), 2 økser (V.sv. fig. 40 og 41)		2 kniver, sigd	
150. Skattum, Vang (Hamar), C26123	9	Sverd (M-type), spyd (R532), skjoldbule (R562), 5 piler		Sigd (R385), 2 bryner, nagler, beslag, jernfragment, hasp	2 ovale spenner av bronse

151. Nyhus, Vang (Hamar), C28465	4	Sverd (Q-type), spyd, skjoldbule (R563)	Bissel		
152. Skattum, Vang (Hamar), C28686	2	Sverd (Q-type), øks (Vikingsverd fig. 44, type M)			
153. Korsekren, Vang (Hamar), C8572	1	Eneget sverd (?-type)			
154. Farnen, Vang (Hamar), C16061	1	Eneget sverd (?-type, men ligner type H)			
155. Hamar (Vang og Furnes), C23251	3	Sverd (M-type), spyd (V.sv. fig. 15), øks (V. sv. fig. 38)			
156. Aker, Vang (Hamar), C24477	4	3 Sverd (M + M + H-type), 3 spyd (V. sv. fig. 11, 16, 21), skjoldbule (R562)		Bor, gjenstand av jern, muligens en slags spydspiss med tange	
157. Fagerli u., Vang prestegård, C24887	10	Sverd (D + F-type), 2 spyd (R517 + R521), 2 økser (V. sverd fig. 27 + 34), skjoldbule (R562)		Kniv (R407), saks (R442), hammer, bor, bryne, 2 jerntenner	
158. Dalseng, Vang (Hamar), C25559	3	Sverd (Q-type), spyd, skjoldbule (R562)			
159. Rør, Veldre s., Ringsaker, C19941-45	5	Sverd (X-type), spyd (R523), øks (R555), skjoldbule (R563)		Sigd	
160. Gjølstad, Ringsaker, C13664-70	3	Sverd (særtype 16), spyd (R532), øks (R555)			
161. Solbjør, Ringsaker, C24513	2	Sverd (H-type) hjalter med tynne strierte bronseplater, spyd (R518)			
162. By Nedre, Ringsaker, C26219	9	Sverd (M-type), kastespydspiss, 2 økser (V. sv. fig. 40 og 41), 2 skjoldbuler (R562), 3 piler	2 Munnbitt (R569)	2 sigder (R385), liten tynn jernhadde, avlangt jernbeslag, ant. beslag	
163. Arstad, Ottestad, Stange, C20314	20	Eneget sverd (C-type), eneget sverd (?-type), 2 spyd, øks (R557), 3 skjoldbuler	2 Munnbitt, 3 rangler (R462), krok (R466)	Krumkniv, 2 kniver, jernkjele, sigd, meisel, stekepanne, 3 sakser, 2 vevskjeer, 3 snellehjul, 4-5 kammer (R447), , nagler, jernfragment	Skrinhank, skrinbeslag, deler av nøkkel
164. Breidablikk, Ottestad, Stange, C23874	2	Sverd (Q-type), spyd			
165. Hørsand, Stange, C34066	12	Sverd (H-type), spyd (M-type), øks (G-type), 2 fuglepiler	Rangle, 2 bisler	Tang, saks, mulig jernkjele, bryne, 2 u-formete beslag, andre beslag, jernten	

APPENDIX II

Appendix II A: Kombinasjonstabeller for ryttergravene.

Ryttergraver med praktsverdtyper.

Rytter-grav	AOT	Sverd-type	Fullt våpen-utstyr	Skjold-bule	Stig-bøyle	Sporer	Spille-brikker	Vekt og -lodd	Import	Annet
RGR 1	22	Z	*	*	*			*		
RGR 2	11	E		*	*					
RGR 5	18	O/R	*	*	*			*		
RGR 6	19	T	*	*	*			*		
RGR 7	12	V	*	*	*					
RGR 9	6	Z		*	*					
RGR11	10	O		*	*					
RGR16	6	S/T	*		*	*				
RGR20	13	D	*	*	*					
RGR21	11	T	*	*	*		*			Dyrefigur
RGR22	14	S, 3M, F, Æ	*	*	*	*				Smeltedigel (mulig ny tid)
RGR23	11	Sær.20	*	*	*	*				
RGR24	5	Sær.20	*		*					
RGR25	37	T	*	*	*	*	*	*	Brakteater	Støpeform, sverddoppsko, skrin, smedverktøy
RGR26	13	T	*	*	*	*	*			
RGR30	12	Z		*	*			*		
RGR31	11	S	*	*	*					
RGR32	5	S, ?	*	*	*					Spyddoppsko
RGR36	33	S	*	*	*	*	*			Hjelm, brynje, sverddoppsko, skrin

Ryttergraver med vanlige sverdtyper.

Rytter-grav	AOT	Sverd-type	Fullt våpen-utstyr	Skjold-bule	Stig-bøyle	Spore	Spille-brikke	Vekt/-lodd	Import	Annet
RGR 3	18	H	*	*	*				Bronsebissel, bronsesvivel, pilespiss	Spyddoppsko, dyrehode i bronse (?)
RGR4	23	I	*	*	*					Hammer, tang, fil
RGR 8	8	M	*	*		*				
RGR10	16	M	*	*	*	*	*			
RGR12	10	Q,Q	*	*	*	*				
RGR13	6	(H)	*		*					
RGR14	19	M/Q	*	*		*				
RGR15	7	M	*			*				
RGR17	11	Q	*		*	*				
RGR18	20	Q	*			*			Sølvplater (mynter?)	
RGR19	7	Q			*	*				
RGR22	14	3M,Æ S, F	*	*	*	*				Smeltedigel (mulig ny tid)
RGR27	6	?	*		*					
RGR28	8	H			*					
RGR29	11	Æ	*		*					
RGR32	5	S, ?	*		*					Spyddoppsko
RGR33	13	Q	*	*	*					
RGR34	7	H/I			*					
RGR35	12	W	*	*	*					
RGR37	11	M		*	*	*				Drikkehorn
RGR38	8	M	*			*				doppsko
RGR39	6	?		*	*	*				
RGR40	10	?				*	*			
RGR41	12	?	*	*		*	*			

Appendix II B: Kaupangs sverdgraver.

Kaupangs sverdgraver med praktsverdtyper.

Grav	AOT	Sverd- type	Fullt våpen- utstyr	Skjold- bule	Vekt	Vekt- lodd	Import	Annet
KAUP 8	14	O, H	*	*			Våpenkniv	
KAUP16	16	K	*	*			Rundt bronsebeslag, tut av Tatingerkar, brott av Trichterbecher	Sølvring
KAUP20	4	V					Rund bronsespenne	
KAUP28	2	E						
KAUP36	9	O		*			Bronsetorn, til ringnål	
KAUP37	14	L, H	*				Bronsebørster, bronsebeslag, bronseknapp, bronseknopp, sølvstk. (4)	

Kaupangs sverdgraver med vanlige sverdtyper.

Grav	AOT	Sverd- type	Fullt våpen- utstyr	Skjold- bule	Vekt	Vekt- lodd	Import	Annet
KAUP 1	8	M	*					
KAUP 2	2	M, ?						
KAUP 3	9	N, ?	*	*	*	*		
KAUP 4	15	X	*	*	*	*		
KAUP 5	7	?		*				
KAUP 6	15	H	*	*	*	*	Hufeisenfibel	
KAUP 7	4	?						
KAUP 8	14	H, O	*	*			Våpenkniv	
KAUP 9	12	?						
KAUP10	13	?					Remspenne med bronsebeslag	
KAUP11	14	H		*			Tinnfoliert kar	
KAUP12	18	X	*	*				
KAUP13	14	M	*	*			Ringnål av bronse, forfylte bronsebeslag	
KAUP14	7	H					Bronsebeslag	
KAUP15	10	C	*			*	Brott av Trichterbecher	
KAUP17	7	M						
KAUP18	7	?					Blykapsel, Beltespenne	
KAUP19	15	M	*				Rektangulært beslag, brott av Trichterbecher	Hammer, tang, fil
KAUP21	3	H						
KAUP22	5	Q	*					
KAUP23	5	H, ?		*				
KAUP24	16	X, ?	*	*			Ravperle	
KAUP25	4	H		*				
KAUP26	6	M		*				
KAUP27	12	H		*			Bronsenålehus	
KAUP29	2	X						
KAUP30	6	M		*				
LAUP31	14	M	*				Gulltråd	
KAUP32	1	H						
KAUP33	2	H						
KAUP34	9	M		*			Hufeiesenfibel, glassbrott	
KAUP35	6	M	*					
KAUP37	14	H, L	*				Bronsebørster, - beslag, -knapp, bronseknopp, sølvstk. (4)	
KAUP38	9	H						

Appendix II C: Øvrige sverdgraver fra Vestfold, Romerike og Hedmarken

Vanlige sverdgraver med praktsverdtyper.

GRAV	Sv. type	AOT	Fullt v. utstyr	Skj. b.	Status og Annet
4.	L	12	*	*	
12.	O	12	*	*	
22.	L	4			Vekt
38.	K	8			
42.	K	5	*	*	
44.	O	15	*	*	
56.	L	4	*		
65.	E	5			
67.	L	13		*	sølvring,
76.	D	3		*	
79.	L	16	*		

GRAV	Sv. type	AOT	Fullt v. utstyr	Skj. b.	Status og Annet
82.	L	2		*	
98.	O	4	*		
103.	L	8	*	*	
122.	Z	8	*	*	
131.	Z	14	*		Vekt, 2 vektlodd, beslag til skål og stang
133.	O+?	14		*	
138.	D	9			
143.	E	8	*		
145.	R	3			
157.	D+F	10	*	*	
-----	-----	-----	-----	-----	-----

Vanlige sverdgraver med vanlige sverdtyper.

GRAV	Sv. type	AOT	Fullt v. utstyr	Skj. b.	Status og Annet
1.	N	3			
2.	H	6			
3.	I	2			
-----	-----	-----	-----	-----	-----
5.	H	12	*	*	
6.	M	11		*	vektlodd
7.	?	3		*	
8.	X	3			
9.	?	10	*	*	
10.	H	11		*	
11.	sært. 14	7		*	
-----	-----	-----	-----	-----	-----
13.	?	9	*	*	
14.	M	10	*		beslag til sverdbelte
15.	?	9	*	*	
16.	H	11			hammer, tang, fil
17.	M	10	*		
18.	A	9		*	slegge, fil smedtang
19.	?/H	13	*		hammer, ambolt, fil
20.	?	7	*		
21.	C	7			
-----	-----	-----	-----	-----	-----
23.	M	7	*		
24.	H+?	6	*		
25.	?	8		*	3 vektlodd
26.	H/I	9			
27.	?	11			
28.	H	11	*	*	skålvekt
29.	H	11			vektlodd
30.	M	3	*		
31.	M	8	*		
32.	H	5		*	
33.	M	4		*	
34.	H	3			
35.	H	10		*	
36.	?	4		*	
37.	H/I	13	*	*	
-----	-----	-----	-----	-----	-----
39.	H	7	*		
40.	?	12	*	*	

GRAV	Sv. type	AOT	Fullt v. utstyr	Skj. b.	Status og Annet
84.	Æ	3		*	
85.	?	3	*		
86.	?	7	*		
87.	?	2			
88.	?	9		*	
89.	?+?+?	3		*	
90.	?	2		*	
91.	?	3	*		
92.	?+?	12			
93.	Æ	1			
94.	?	2			
95.	Q	7	*	*	
96.	Q	7	*	*	
97.	?	1			
-----	-----	-----	-----	-----	-----
99.	H	15		*	
100.	?	3		*	
101.	C	3			
102.	?+?+?	1			
-----	-----	-----	-----	-----	-----
104.	M	10	*	*	
105.	Q	3	*		
106.	?	5		*	
107.	?	2			
108.	H	6			vektskål
109.	I	1			
110.	?	1			
111.	Q+I	5			
112.	C+X	3	*		
113.	?	3			
114.	?	4	*	*	
115.	Q	5		*	
116.	F	4			
117.	M	3			
118.	M	11	*	*	
119.	Q	3			
120.	sært. 10	13	*	*	
121.	?	10	*		gullring
-----	-----	-----	-----	-----	-----
123.	X	4		*	

41.	H	6			
-----	-----	-----	-----	-----	-----
43.	?	4			hammer ambolt,tang
-----	-----	-----	-----	-----	-----
45.	H	3			
46.	M+?	14	*	*	
47.	?	13	*	*	
48.	F	13	*	*	
49.	?	9			
50.	Q	2			
51.	F	14	*	*	
52.	?	5			
53.	C	7			
54.	?	10			
55.	M	2			
-----	-----	-----	-----	-----	-----
57.	H	2			
58.	M	2			
59.	H/I	2			
60.	?	4			
61.	M	7	*		
62.	H	9		*	
63.	H	5			
64.	I	7		*	
-----	-----	-----	-----	-----	-----
66.	M	6	*		
-----	-----	-----	-----	-----	-----
68.	?	12		*	
69.	?	5			hammer, smitang, glødetang
70.	?	3			
71.	M	5	*		
72.	?	8		*	
73.	M	9		*	
74.	?	4			
75.	H	5	*		
-----	-----	-----	-----	-----	-----
77.	H	2			
78.	?/M	11	*	*	
-----	-----	-----	-----	-----	-----
80.	M/Q	4	*	*	
81.	?	4		*	
-----	-----	-----	-----	-----	-----
83.	Q	4	*		

124.	M	2			
125.	?/M	3		*	
126.	H	6			
127.	?	3			
128.	M	5	*		
129.	M	6		*	
130.	Æ	5	*		
-----	-----	-----	-----	-----	-----
132.	?	8	*		
133.	O+?	14		*	
134.	sært. 18	2			
135.	sært. 9	1			
136.	?	5		*	
137.	Æ	4	*	*	
-----	-----	-----	-----	-----	-----
139.	?	5			
140.	sært. 15	9	*	*	
141.	Q	4		*	
142.	M	7		*	
-----	-----	-----	-----	-----	-----
144.	Æ	5			
-----	-----	-----	-----	-----	-----
146.	M+Æ	4	*		
147.	2M,C,3?	11	*	*	
148.	?	4	*	*	
149.	Q	5	*		
150.	M	9		*	
151.	Q	4		*	
152.	Q	2			
153.	?	1			
154.	?/H	1			
155.	M	3			
156.	2M+H	4		*	
157.	D+F	10	*	*	
158.	Q	3		*	
159.	X	5	*	*	
160.	sært. 16	3	*		
161.	H	2			
162.	M	9	*	*	
163.	C+?	20	*	*	
164.	Q	2			
165.	H	12	*		
-----	-----	-----	-----	-----	-----

APPENDIX III.

Appendix III A: Frankiske/kontinentale/angelsaksiske sverdtyper eller nordiske/lokalproduserte.

En oversikt over ulike forfatters oppfatning av en eller flere av Petersens (1919) sverdtyper, unntatt særtypene.

Typen	Petersen 1919	Gjessing 1931, 34	Arbman 1937	Nordmann 1943	Müller-Wille 1970-1983	Hernæs 1985	Solberg 1991,94,97	Moberg 1992	Martens 2002, in press/04	Blindheim 1999	Andre forfattere
A	Nordisk	Nordisk	Kontinental	Kontinental		Nordisk	Kontinental	Kontinental			Nordisk(Wheeler 1927)
B	Nordisk	Nordisk	Kontinental	Kontinental		Nordisk	Kontinental	Kontinental			Nordisk/norsk (Wheeler 1927, Oakshott 1994)
C	Nordisk	Nordisk		Nordisk		Nordisk		Nordisk		Nordisk	Norsk (Oakshott 1994)
D	Kontinental	Nordisk	Kontinental	Kontinental	Kontinental	Kontinental	Kontinental	Kontinental		Kontinental	Kontinental (Jakobsson 1992)
E	Nordisk (etterligning av D)	Nordisk	Kontinental	Nordisk	Nordisk (1970:74)	Nordisk	Mulige kontinental	Nordisk		Nordisk	Kontinental (Jakobsson 1992)
F	Nordisk	Nordisk				Nordisk		Nordisk			
G	Kontinental	Nordisk				Nordisk		Nordisk			
H	Nordisk	Kontinental	Kontinental	Kontinental	Nordisk	Kontinental	Kontinental	Kontinental, også prod i N.	Kontinental (2002:177)	Nordisk	
I	Nordisk	Nordisk				Nordisk	Mulig kont.		Kontinental		
K	Frankisk	Frankisk	Frankisk	Frankisk	Frankisk	Kontinental	Kontinental	Kontinental		Kontinental	Frankisk (Oakshott 1994, Liestøl og Nordhagen 1972)
L	Angelsaksisk	Angelsaksisk	Angelsaksisk		Angelsaksisk	Angelsaksisk	Angelsaksisk	Angelsaksisk		Angelsaksisk	Angelsaksisk/engelsk (Jakobsson 1992, Liestøl og Nordhagen 1972, Wheeler 1927, Bone 1989, Opedal 1998, Oakshott 1994, Geibig 1991)
M	Nordisk	Nordisk, men opprinnelig kont.	Uviss	Nordisk		Nordisk	Kontinental	Kont./Nord.		Nordisk	Nordisk (Oakshott 1994)
N	Uviss, mul. nordisk	Muligens nordisk				Muligens nordisk	Mulig kontinental	Mulig nordisk		Uviss	
O	Kontinental/angelsaksisk	Kontinental/frankisk	Kontinental	Kontinental	Kontinental/angelsaksisk	Nordisk	Kontinental	Kontinental	Variant 2 er kontinental	Nordisk	Minst en er kontinental (Liestøl og Nordhagen 1972)
P	Nordisk	Kontinental				Kontinental		Mulig kontinental			
Q	Nordisk		Nordisk			Nordisk		Nordisk		Nordisk	
R	Kontinental	Kontinental/frankisk		Kontinental	Kontinental (1970), Nordisk (1977)	Kontinental	Kontinental	Kontinental	Nordisk		Nordisk og Kontinental (Skandinavia/ Nord-Tyskland, Oakshott 1994)
S	Kontinental/frankisk	Kontinental/frankisk		Kontinental	Kontinental	Kontinental	Kontinental	Kontinental	Kontinental		Nordisk og Kontinental (Oakshott 1994)
T	Kontinental/frankisk	Nordisk		Kontinental og nordisk	Kontinental	Kontinental	Kontinental	Kontinental	Kontinental og nordisk		Nordisk og Kontinental Oakshott 1994

U	Kontinental	Uviss				Nordisk					Kontinental (Jakobsson 1992)
V	Nordisk	Kontinental			Kontinental (1970), Nordisk (1977)	Nordisk	Kontinental	Nordisk		Nordisk	Nordisk (Oakshott 1994), Kontinental (Jakobsson 1992)
W						Nordisk					Kontinental (Jakobsson 1992)
X	Felles europeisk	Nordisk, muligens frankisk	Karolingisk/kontinental	Nordisk		Nordisk	Kontinental	Opprinnelig kontinental		Kontinental og nordisk	Nordisk/dansk (Oakshott 1994), Kontinental (Jakobsson 1992)
Y		Nordisk	Kontinental	Kontinental		Kontinental	Kontinental	Kontinental			Nordisk (Oakshott 1994)
Z	Kontinental	Nordisk		Nordisk	Kontinental	Kontinental	Kontinental				Kontinental/tysk (Fuglesang 1980), dansk (Wheeler 1927, Oakshott 1994)
Æ				Nordisk		Nordisk					

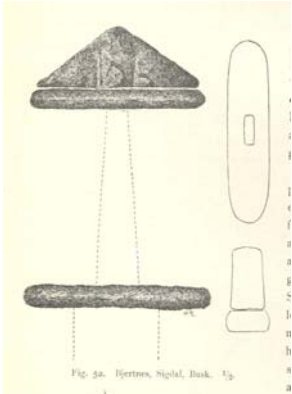
Appendix III B: Ulike forfatters karakteristikk av Petersens typer;

praktsverd, vanlige typer, enkle typer, statussverd, sikre statustegn, simple, menige krigers sverd ol.

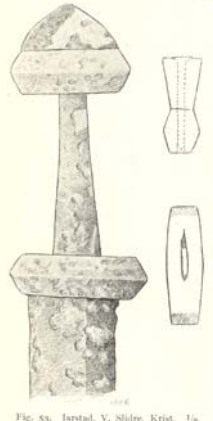
Sverdtyper	Petersen 1919	Arbman 1937	Nordmann 1943	Müller-Wille 1970,73,76,77,83	Hernæs 1985	Solberg 1991,94,97	Geibig 1991	Moberg 1992	Martens 2002, in press/04	Blindheim 1999	Andre forfattere
A	Enkel, simpel	Enkel	Enkel		Enkel	Ant. som Arbman		Enkel			Enkel og tarvelig (Gjessing 1931, 1934)
B	Enkel, tung/stor	Enkel fabrikkvare, den vanlige krigers sverd	Enkel		Enkel	Ant. som Arbman		Enkel			Enkel og tarvelig (Gjessing 1931, 1934)
C	Enkel, stor/tung		Enkel, eldre vikingtids vanligste		Enkel			Enkel, masseprodusert			
D	Praktsverd	Praktsverd	Praktsverd			Ant. som Arbman	Praktsverd	Praktsverd		Praktsverd	Praktsverd (A.N. Jørgensen 1999, Rydbeck 1932, Hagen 1997, Rolfsen 1992)
E	Praktinstrykk	Praktsverd	Praktsverd	Praktsverd	Enkel, pga nordisk?	Ant. som Arbman		Dekorert (praktsverd?)		Praktsverd	
F	Enkel, tarvelig				Enkel			Enkel			
G					Enkel			Enkel			
H	Hovedsakelig enkel, simpel dekor	Både enkle og prakt-eksemplar	Vikingtidens vanligste sverdtype, den menige krigers sverd		Enkel	Ant. som Arbman		Dekorert, men en enkel, masseprodusert type	Både enkle- og praktteksemplarer	Både enkle- og praktteksemplarer	"Den vanlige/menige krigers sverd" (Jørgensen 1999:74,152,180)

I	Som H				Enkel			Enkel, men dekorert	Som H		
K	Praktinstrykk	Praktsverd		Praktsverd (1976, 1983)		Ant. som Arbman		Praktsverd		Praktsverd	"En høyrangstype" (Hellmuth-Andersen 1985)
L	Praktinstrykk		Praktsverd					Praktsverd		Praktsverd, spesiell	Praktsverd (Opedal 1998, Bone 1989)
M	Enkel (enklest av alle typer)	Enkel og grov, de store krigerskarers sverd	Enkel		Enkel	Ant. som Arbman		Enkel, masseprodusert type		Enkel, "det brede lags sverd"	Simpel (Wheeler 1927)
N	Enkel				Enkel			Enkel			
O	Variant 1 og 2 gir praktinstrykk, 3 er simple	Praktsverd			Enkel, pga at er nordisk?	Ant. som Arbman	praktinstrykk, pga dekor	Praktsverd	Presenteres som praktsverd	Praktsverd	
P	Enkel										
Q	Enkel				Enkel			Enkel, masseprodusert type			
R	Praktinstrykk		Praktsverd, yngre v. t. mest dyrebare sverd	Praktsverd (1973:62)			Praktsverd	Praktsverd	Presenteres som praktsverd		Dekorert, praktsverd ? (Liestøl og Nordhagen 1972)
S	Praktinstrykk		Praktsverd, yngre v. t. mest dyrebare sverd	Klart praktsverd (1973)			Praktsverd ("representasjonsverd")	Praktsverd, rikt dekorert, ofte i rike rytter- og krigergraver	Presenteres som praktsverd		Praktsverd (Grieg 1947), rikt dekorert (praktsverd, Liestøl og Nordhagen 1972)
T	Praktinstrykk		Praktsverd, yngre v. t. mest dyrebare sverd	Praktsverd (1973:62)					Presenteres som praktsverd		
U	Enkel og simpel			Praktsverd (1973:62)	Enkel						
V	Praktinstrykk			Praktsverd (1970, 1973:62, 1977:43)	Enkel, pga, at er nordisk?			Praktsverd (Gjelder således også særtype ²⁰)		Praktsverd, mange fornemme og spesielle	Praktsverd (Farbregd 1993)
W	Enkelt inntrykk				Enkel						
X	Enkel og vanlig	Enkel, som M	Allemannssverd		Enkel	Ant. som Arbman		Enkel, masseprodusert type			
Y	Enkel, vanlig og simpel	Enkel, som M	Enkel, "den menige krigers sverd"					Enkel			
Z	Praktinstrykk			Praktsverd			Praktsverd, "representasjonsverd")	Praktsverd	Presenteres som praktsverd		Praktsverd (Rydbeck 1932)
Æ					Enkel			Enkel			

APPENDIX IV

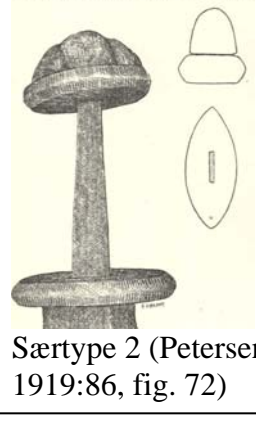
Type A (Petersen 1919: 60, fig. 52)

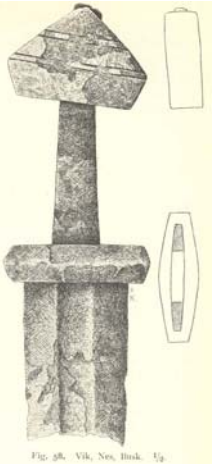
Type B (Petersen 1919:62, fig. 53)

Særtype 1 (Petersen 1919: 65, fig. 56)

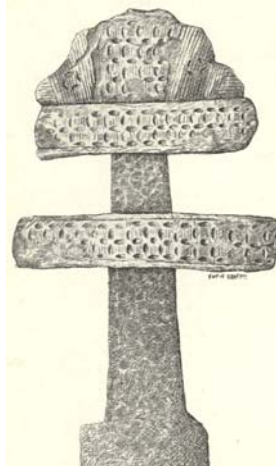
Særtype 2 (Petersen 1919:86, fig. 72)

Type C (Petersen 1919:67, fig. 58)

Type D (Peteren 1919: 72, fig. 59)

Type E (Petersen 1919:76, fig. 62)

Type F (Petersen 1919:82, fig. 67)

Type G (Petersen 1919: 85, fig. 71)

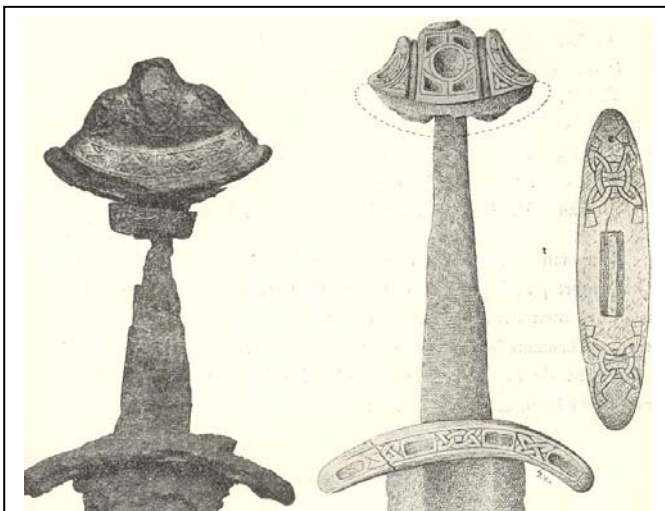
Type H (Petersen 1919:91, fig. 79)

Type I (Petersen

Type K (Petersen 1919: 106, fig. 89)

Type L (Petersen 1919:113, fig. 94 og 95.
Det venstre er L-typen fra Vestre Dolven)

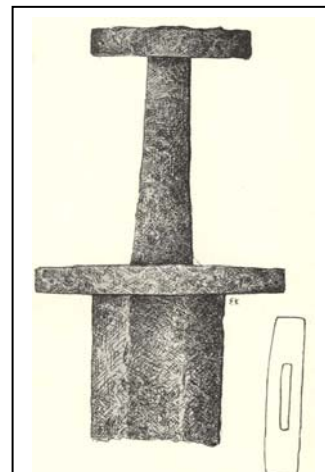
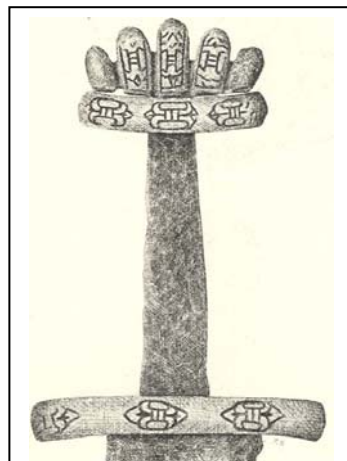

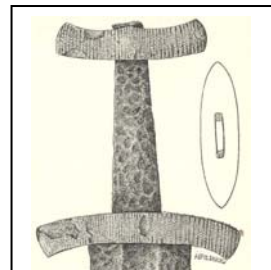
Fig. 98. Ostri, Eidsvold, Akh. 1/2.
Type M (Petersen 1919:117, fig. 98)

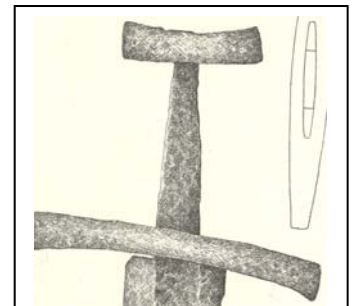
Type N (Petersen 1919:125, fig. 103)

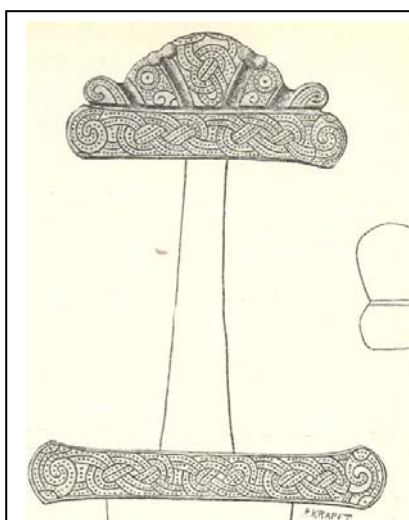
Type O (Petersen 1919: 127, fig. 104)

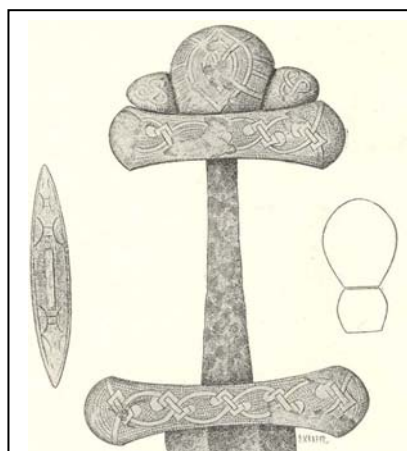
Type P (Petersen 1919:135, fig. 109)

Type Q (Peteren 1919: 136, fig. 110)

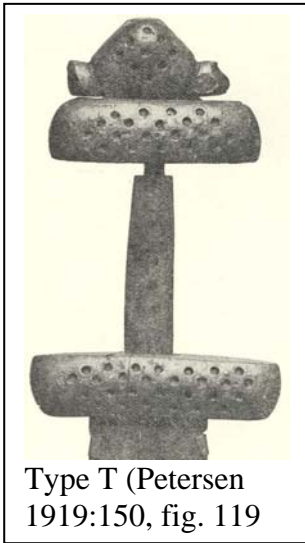
Type R (Petersen 1919:141, fig. 113)

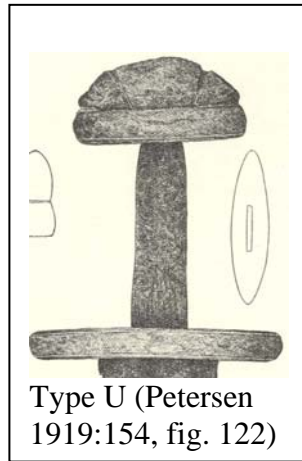
Type S (Petersen 1919:143, fig. 114)

Type S (Petersen 1919: 144, fig. 115)

Type T (Petersen 1919:150, fig. 119)

Type U (Petersen 1919:154, fig. 122)

Torblaa Ulvik. S.B. 2/5.

Type V (Petersen 1919:plansje III)

Fig. 135. Hommerstad, Stange, Hedl. 1/2.

Særtype 20 (Petersen 1919:175, fig. 135)

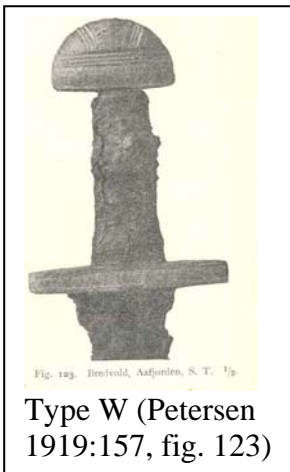

Fig. 123. Breveld, Aafjordten, S. T. 1/2.

Type W (Petersen 1919:157, fig. 123)

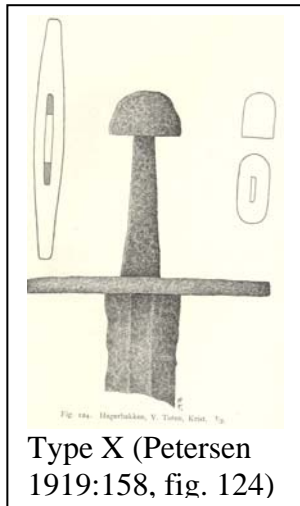

Fig. 124. Høperfalden, V. Tonn, Knit. 1/2.

Type X (Petersen 1919:158, fig. 124)

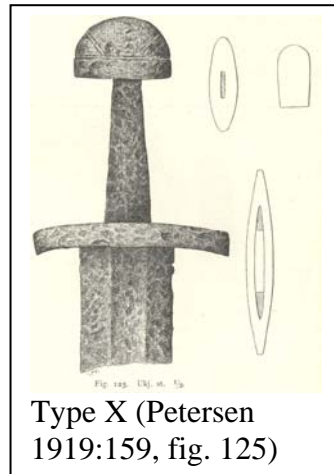
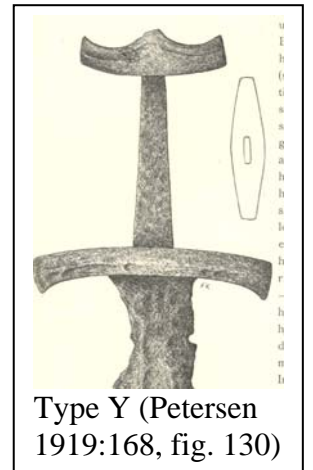

Fig. 125. Ulv. st. 1/2.

Type X (Petersen 1919:159, fig. 125)

Type Y (Petersen 1919:168, fig. 130)

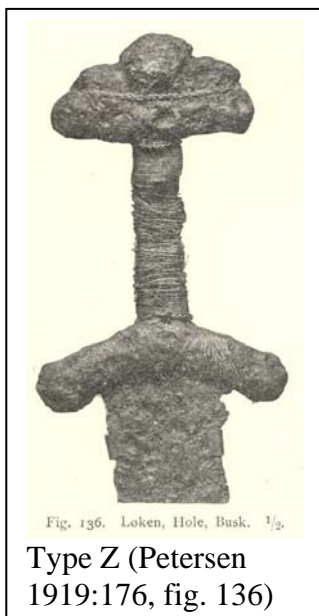

Fig. 136. Loken, Hole, Busk. 1/2.

Type Z (Petersen 1919:176, fig. 136)

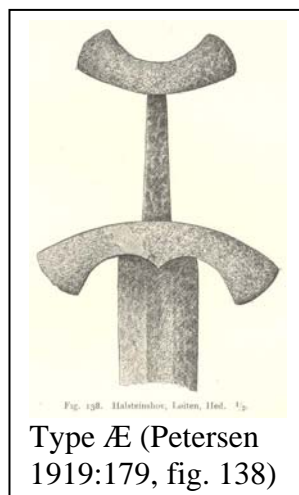

Fig. 138. Halstrimbor, Løten, Hedl. 1/2.

Type Æ (Petersen 1919:179, fig. 138)

Sverd av Mannheim-typen (Jankuhn 1939:Tafel I, fig. 1 og 2)

Sverd (Ab1) av typen Mannheim/Speyer, fra kammergraven i Hedeby (Müller-Wille 1976:44)

Sverd av K-typen (Ab) fra kammergraven i Hedeby (Müller-Wille 1976:38)

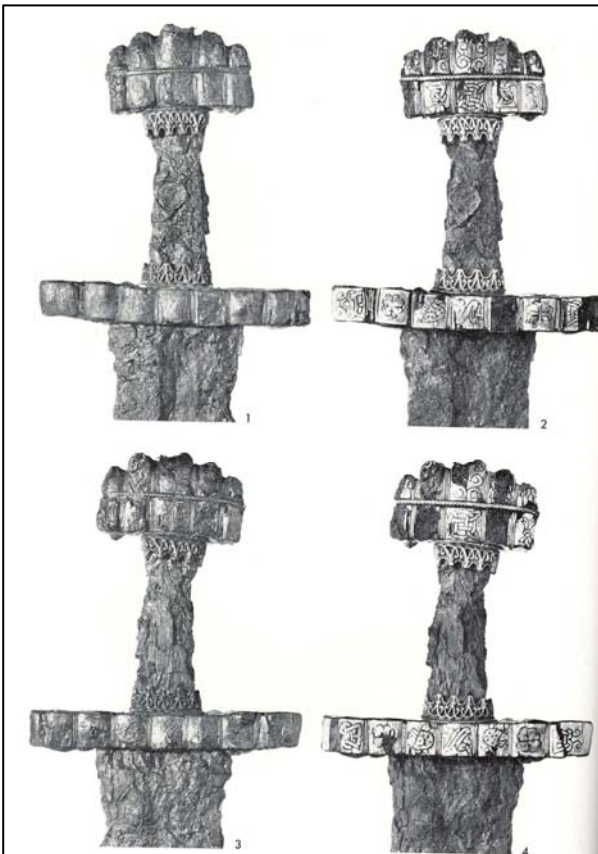
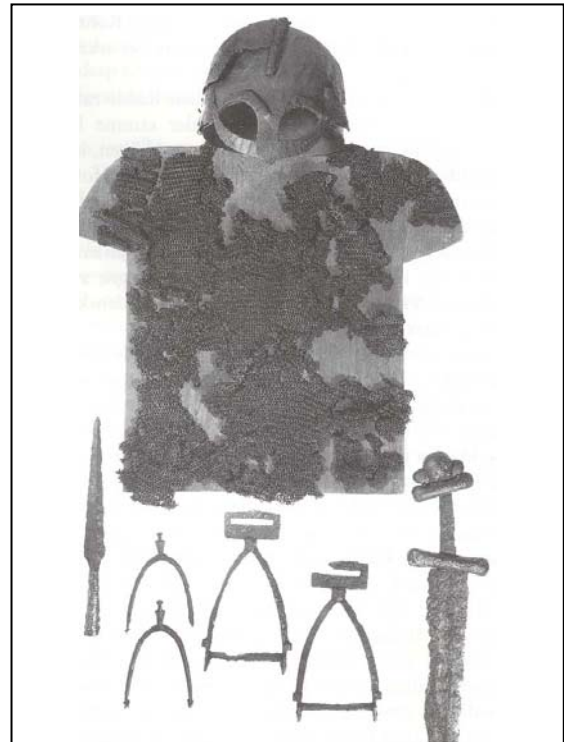

Abb. 30 Bootkammergrab von Haihabu, Kammer B, Schwert Bb, Seite a (1-2) und b (3-4), vor und nach der Restaurierung 1971. - Maßstab 1 : 2.

Sverd av K-type (Bb) (fyrstens sverd) fra kammergraven fra Hedeby (Müller-Wille 1976:68)

Gjermundbu (Solberg 2000:306), med hjelm, ringbrynje, sverd av S-type, sporer, stiggøyler og spydspiss